Pierre Benoît

ATLANTIDA

Editura Saeculum

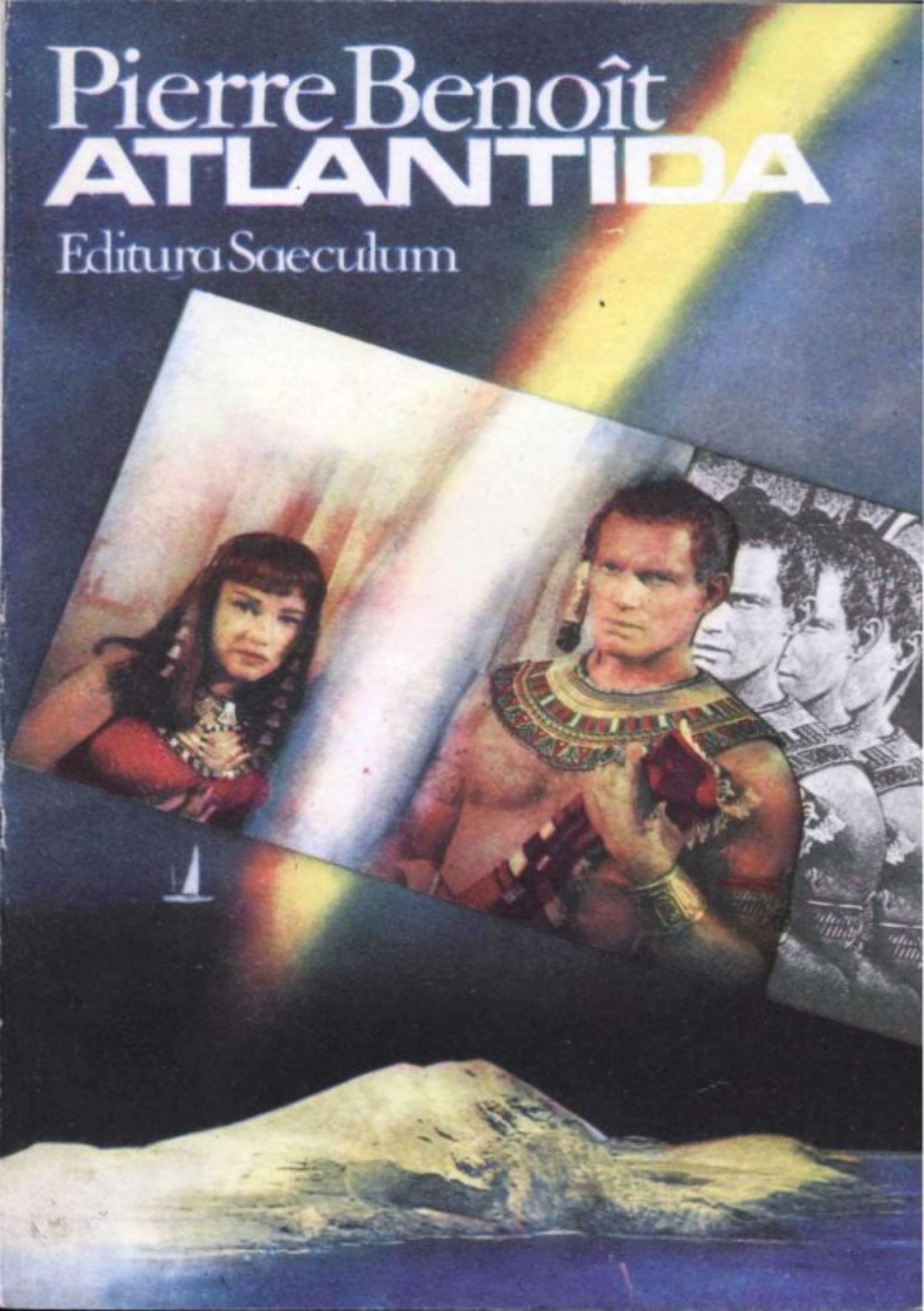

PIERRE BENOÎT

ATLANTIDA

Traducere de
GELLU NAUM

Cu o prefață de
IOAN PÂNZARU

Editura SAECULUM
Bucureşti, 1992

Coperta de: VASILE SOCOLIUC

I.S.B.N. 973-9071-14-1
Toate droturile rezervate Editorii SAECULUM.
Ediția de față apare cu permisiunea Editurii Albin Michel.

PIERRE BENOÎT

ATLANTIDA

„Trebuie să vă previn, înainte de a intra în materie, să nu vă mirați auzindu-mă că-i numesc pe barbari cu nume greceşti.”

PLATON, *Critias*

Lui ANDRÉ SUARÉS

Pierre Benoît
OEUVRES ROMANESQUES
© Editions Albin Michel
Paris, 1966

PREFAŢĂ

Atlantida *lui Pierre Benoît, publicată cu mare succes în 1919, este un omagiu pe care literatura de ficțiune îl aduce epopeii cuceririi Saharei. De la călătoria lui Hornemann în 1798 şi până la al doilea război mondial, când germani şi englezi se vor vâna fără cruțare pe dunele şi prin serir-urile acestui deşert ucigaş, Sahara a exercitat asupra călătorilor europeni o atracție fatală. Dincolo de fascinația purității absolute a pustiului, căreia mințile unor tineri europeni înflăcărați de ideal şi scârbiți de compromisurile cotidiene nu i se puteau împotrivi, se aflau, în spatele acestui disperat asalt al întunecatelor fortărețe ce se înalță la două mii de kilometri depărtare de orice mare — Hoggar, Tassili, Haurudj, — interese mai raționale. Mai întâi, acela pe care-l propunea ştiința. Oricare ar fi fost cârdăşia sordidă între descoperirile geografice şi interesele comercial-politice, pe măsură ce, în cursul veacului al XIX-lea, presa şi tiparul fac din călătorul savant un erou mediatic, expedițiile capătă un caracter mai ştiințific, mai gratuit. Dorința de a şti, nevoia de a lega între ele observații şi de a făuri teorii, este adesea singurul motor, şi cel vizibil şi cel ascuns, al acestor întreprinderi. Călătoriile lui Nansen, finanțate din subscripția publică, misiunea navei* Belgica *sunt exemple clare.*

Gazul saharian nu este atât de pur. Unei penetrații engleze pe axa est-vest, Franța simte nevoia să-i opună o penetrație nord-sud, pentru a-şi uni posesiunile mediteraneene, Algeria şi protectoratele Tunisiei şi Marocului cu acelea din Golful Guineii — Sudanul francez, viitoarea Africă Occidentală. De aceea, epopeea deşertului a fost mai cu seamă militară. Contactele cu populațiile locale au luat aproape mereu un caracter brutal, sângeros, iar exploratorilor ucişi li s-au creat aureole de martiri.

Cartea de faţă are ca punct de plecare masacrarea misiunii Flatters în 1881, element pe care Pierre Benoît îl combină artistic într-un mod admirabil, cu străvechiul mit al Atlantidei si cu motivul femeii fatale.

Locotenent-colonelul francez Paul Flatters din regimentul 72 de linie, comandantul postului de la Laghouat, a primit în 1879, din partea Ministerului Lucrărilor Publice, misiunea de a „cerceta şi studia traseul unei căi ferate care trebuia să plece din teritoriul

algerian pentru a ajunge în Sudan, între Niger şi lacul Ciad"[1] *Punctul de plecare cel mai convenabil al unei asemenea expediţii ar fi fost micul târguşor fortificat Ouargla. De aici spre sud se deschideau două drumuri, care ar fi trebuit, ambele, să urce prin zone muntoase şi să coboare apoi spre valea Nigerului. Unul, spre est, urca* ued-*ul Igharghar şi trebuia să traverseze ţinutul tuaregilor azdjer. El a fost folosit de prima expediţie Flatters, compusă din 39 de persoane. Pornind, la 5 martie 1880, din Ouargla, ea a fost oprită în podişul Tassili de opoziţia foarte hotărâtă a azdjerilor. A doua misiune, cu 93 de membri bine înarmaţi pleacă la 4 decembrie 1880, urmând valea* ued-*ului Mya, pe care o părăseşte în punctul Hassi Inifel pentru a urca spre sud* ued-*ul Insokki. Itinerarul lasă spre răsărit munţii Iraouen şi urmează să depăşească masivul Hoestar dinspre est, prin depresiunea Amadghor. Aici, însă, expediţia se află pe teritoriul tuaregilor ahaggar sau hoggar. Călăuza Cheik Ben Bou Djemaa este trimisă în ambasadă la căpetenia acestora, Ahitaghel, care permite trecerea. În fiecare zi, însă, expeditia e însoţită de grupuri importante de tuaregi, care se amestecă printre oamenii convoiului, examinează lăzile din bagaje, pe care le cred pline cu aur, fură cămile şi chiar răpesc oameni din trupă. Un sentiment de nesiguranţă îi cuprinde pe comandanţi, care preferă însă bunele procedee, nădăjduind că toleranţa va împiedica izbucnirea unui conflict deschis. Popasurile încep să se facă mai ales în locuri fără apă. Aşa se întâmplă şi la 16 februarie 1881. Tuaregii, al căror şef e Chikat Ben Haufou, succesorul desemnat al lui Ahitaghel, îi propun lui Flatters să-l conducă la o fântână din munţi, Bir el Gharama, sau, după alţii, Tadjenout. El lasă bagajele în vale sub pază şi urcă printr-un defileu, cu cămilele şi o parte din efective. Convoiul se lungeşte şi se fărâmiţează pe parcursul celor 15 kilometri. Avangarda ajunsă cu Flatters în poiana de la Bir el Gharama, se împrăştie, când deodată e atacată de un grup călare. Sunt ucişi colonelul Flatters, căpitanul Masson, inginerul Béringer, doctorul Guiard, geologul Roche şi o bună parte din escortă. Plutonierul Dennery, care venea cu grosul convoiului, va fi omorât pe drum. Locotenentul Dianous de la Perrotine, comandantul escortei bagajelor, nu încearcă să atace, pentru a recupera cămilele, ci ordonă retragerea. Piere împuşcat într-o ambuscadă. Ultimul francez, plutonierul Pobéguin, va fi ucis şi mâncat de supravieţuitorii*

[1] *cf. Henri Brosselard, Le deux missions Flatters au pays des Touareg Azdjer, Paris, Jouvet et Cie, 1896.*

în derută la Hassi el Hadjadj, pe drumul de întoarcere. Hassi el Hadjadj, „izvorul pelerinilor", se numeşte aşa deoarece aici a fost măcelărită demult o caravană cu şaizeci de hagii care se întorceau de la Mecca. Din cei 93 de oameni ai misiunii scapă numai 21, care ajung la Messeguem într-o stare disperată.

Misiunea încredinţată lui Flatters avea să fie îndeplinită mult mai târziu. Ofiţerii francezi aveau să tragă învăţăminte din ancheta efectuată în urma dezastrului şi să-şi ia timpul necesar pentru a se pregăti mai bine. În 1891, maiorul Lamy înfiinţează în oaza El-Golea primul corp de puşcaşi călări pe cămile mehara, celebrii meharişti, instruiţi să lupte cu armament modern în condiţiile deşertului. În 1892 la Hassi-Inifel se instalează un post permanent. În 1898 geograful Fernand Foureau, sprijinit de maiorul Lamy pentru partea militară, organizează o expediţie la Ouargla cu 280 de oameni şi 1000 de cămile, care trece prin Igharghar şi Tassili, depăşeşte zona muntoasă şi coboară la puţul In Azaoua. Expediţia atinge Nigerul şi se îndreaptă spre sud-est, pe afluenţii lacului Ciad. Maiorul Lamy avea să fie împuşcat în luptele cu un senior local, Rabah, la Koussri, pe râul Chari.

Romancierul Pierre Benoît ia ca pretext geografic şi istoric a doua călătorie a lui Flatters. Personajele lui vor urma acelaşi itinerar, iar numeroase detalii sunt preluate din descrierea traseului; bunăoară, acea sinistră sebkha din Amadghor, fundul unui lac secat, acoperit cu o crustă groasă de sare, pe care o exploatează tuaregii, există cu adevărat. Apele bogate în peşti care înconjoară cetatea Atlantidei nu sunt atât de neverosimile cum par. La Soba, în djebel Iraouen, ca şi în Tassili, persistă puncte de apă permanente în care trăiesc peşti, fosile vii ale unei faune altminteri dispărute de zece mii de ani.

Ca şi mitica Atlantidă, continentul inventat de Platon, Hoggarul şi mai ales Tassili au fost centrele unei civilizaţii altădată înfloritoare, asupra căreia s-a abătut o catastrofă de proporţii geologice. Uscarea progresivă a climatului, ca şi distrugerea de către localnici a tot mai puţinelor resurse ale ţinutului fuseseră observate deja de romani, ale căror detaşamente ajunseseră, pe cât se pare, la Gao pe Niger. Din acest punct de vedere, intuiţia lui Benoît, aşezând în deşert această uriaşă capcană pulsională care e cetatea Antineei, se dovedeşte justă. Benoît este unul din primii autori care, sesizând aspectul mitic pe care îl căpătase în cultura franceză Sahara, se decid să-l exploateze. Nou Graal burghez – al unui

tineret, care încearcă să evadeze dintr-o societate sufocantă, reinvestind meseria de soldat cu o demnitate pe care aparatul birocratic al armatei reale nu-l putea avea –, deşertul atrage mulţi oameni de valoare care caută în acţiunea eroică gratuită o transcendenţă refuzată de alte forme de creaţie.

Locotenentul Morhange din roman aminteşte de Charles de Foucauld, ofiţerul cu vocaţie ascetică educat în şcoala militară de la Saint-Cyr, care avea să intre într-o mănăstire a ordinului trappiştilor, în 1890. Hirotonit preot, Foucauld se izolează la Tamanrasset în Hoggar, unde trăieşte ca un sihastru, venerat de tuaregi, scriindu-şi operele ştiinţifice şi spirituale. Va muri asasinat în 1816, victimă a unor beduini care fuseseră probabil dirijaţi de interese pro-germane. În romanul lui Benoît sfârşitul lui Morhange (nume simbolic care înseamnă „moarte-înger") are un înţeles mai subtil. Saint-Avit doreşte moartea celuilalt ca ridicare a opreliştii spre moartea proprie, acesta fiind unul din paradoxurile pulsiunii de viaţă. Conform dialecticii creştine, Morhange învinge moartea suprimând viaţa ca instinct, ceea ce Saint-Avit nu înţelege.

Succesul lui Pierre Benoît a venit din suprapunerea acestor diferite chei în care poate fi citit romanul său. Mitul deşertului, căruia îi sacrifica Pierre Loti şi căruia mai târziu aveau să-i dea tribut Joseph Kessel şi Antoine de Saint-Exupéry; mitul Atlantidei vechi de douăzeci şi două de veacuri şi care pare să nu moară niciodată; mitul femeii arhetipale, pe care îl repusese la modă Ridder-Haggard; ba chiar şi înclinarea pentru problemele psihanalitice, foarte actuală după primul război mondial, toate acestea sunt contopite într-o povestire arzătoare şi fanatică, al cărei principal merit este de a fi foarte bine scrisă.

Căci, deşi istoria literară – ale cărei conivenţe cu mondenitatea n-o feresc să fie de cele mai multe ori o istorie a creatorilor mai mult decât o istorie a operelor – nu-l reţine pe Pierre Benoît printre favoriţii ei, ea notează Atlantida *ca pe o reuşită, mai mult, ca pe o carte din cele două-trei sute care trebuie citite de oricine dereşte să aibă acea educaţie a gândirii şi simţirii care se numeşte* humanitas*. Aspră* humanitas*, fiindcă, adesea, ea nu vorbeşte în favoarea omului. Oricum ar fi celelalte cărţi ale autorului, al căror principal defect e că sunt prea numeroase,* Atlantida *e o lucrare de fineţe, ba chiar de artă. O minunată scenă, bunăoară, este aceea a partidei de cărţi între bucătarul bambara Koukou, adept al lui Ulrich Zwingli, maseurul Cacambo (numele unui personaj din Candide de Voltaire) şi contele francmason Bielowski, hatman de Jitomir, care i-a jurat*

împăratului Napoleon al III-lea că nu va mai trage niciodată carte nouă dacă are în mână cinci puncte. Este, de asemenea, admirabilă în structura cărţii ideea lanţului de tineri pe care fatalitatea îi aduce să piară în Hoggar, lanţ înnodat de sinistrul Cegheïr-ben-Cheïkh, participant la măcelărirea expediţiei Flatters, şi pe care îl continuă mărturisirea lui Saint-Avit, apoi, în chip potenţial, aceea a lui Ferrières, care constituie textul povestirii principale.

La treizeci si trei de ani, Pierre Benott savurează, deci, satisfacţia celei mai mari realizări din cariera sa, care va continua cu împliniri cantitative mai degrabă decât cu o autodepăşire.

Debutant cu versuri în 1914 (Diadumène)*, el cunoaşte notorietatea în 1917 cu* Koenigsmark*. Apoi, după Atlantida, se specializează în romane de iubire de nuanţă masochistă, ca* Pentru don Carlos *(1920), Drumul uriaşilor (1922),* Castelana din Liban *(1924). În jurul lui se răspândeşte o legendă destul de neplăcută, consemnată şi azi în enciclopedii şi dicţionare literare: toate eroinele lui au nume care încep cu A, toate romanele lui au acelaşi număr de pagini şi se petrec în regiuni exotice, pe care autorul nu le-a văzut niciodată sau unde ajunge după ce publică lucrarea. Asemenea simplificări au ajutat vânzarea o perioadă, apoi au început să-şi vădească efectele negative. Primit la Academie, în 1931, Benoît îşi va da demisia în 1959. Romanele lui sunt bazate pe o documentaţie destul de minuţioasă pentru durata scurtă în care sunt scrise, dar aceasta nu înseamnă prea mult. Aspectul exotic este adesea foarte important, întotdeauna însă în competiţie cu cel psihologic, contribuind la o facturăliterară care aminteşte uneori (*Erromango*, 1929) de Somerset Maugham.*

*Nu e însă adevărat că Benoît e un scriitor exclusiv exotic. Câteva romane ale lui, a căror acţiune se petrece în Franţa (*Domnişoara de la Ferté, *1923;* Alberte *1926;* Lunegarde*, 1942), sunt printre cele mai apreciate.*

Receptarea lui Pierre Benoît în România a fost aproape sincronică până la al doilea război mondial. S-au tradus Koenigsmark *(N. Chiriac-Dimancea, 1928; Raul Joil, 1968),* Atlantida *(C. Zamfirescu, 1921; Gellu Naum, 1968),* Marele Lac *Sărat, 1921 (*Dragoste robită*, H. Almajeanu, 1934),* Fântâna lui Iacob*, 1925 (Scarlat Froda,1925),* Domnişoara de la Ferté *(Olga Monta, f. a.),* Alberte *(Lizica Pătrăşcanu, 1931),* Insula verde*, 1932 (Cella Ionescu, 1944). Influenţa lui Pierre Benoît este vizibilă, după Călinescu, în două nuvele ale lui Cezar Petrescu,* Adevărata moarte a lui Guynemer *şi* Aranca, stima lacurilor *(din nou o eroină al cărei*

nume începe cu A). Astăzi autorul francez este puțin cunoscut la noi, şi asta în paguba iubitorilor de literatură, soi de oameni prea puțin răsfățat de la război încoace.

Benoît joacă, desigur, cartea misterului, ceea ce, în ciuda unor reuşite izolate, ca Julien Gracq în Franța, Lovecraft în America, Buzzati în Italia, este considerat mai degrabă ca o opțiune pentru minima rezistență. Totuşi, la el misterul are un rol preparator, el serveşte ca ghid estetic spre emoții mai înalte, precum acea materials manuductio, „călăuzirea materială" a lui Pseudo-Dionisie Areopagitul. Misterul este ca o cortină care se ridică întotdeauna lăsând să se joace drama voinței. Voința e, la acest autor, surogatul specific al destinului. Iar drama, Benoît o pune în scenă într-un decor destul de asemănător cu cel al altor romancieri (Joseph Kessel), eseişti (Denis de Rougemont, Michel Cazenave) sau teoreticieni (René Girard). Pierre Benoît e, înainte de toate, un profesionist care scrie ficțiune şi, ca artist dedicat, pe care nimic nu-l apără de capcanele propriei sale profesiuni, cade adesea în acele poncife personale care sunt cu atât mai greu de evitat, cu cât reuşita vine să-l scutească de nevoia de a reflecta asupra greşelilor. Tema lui principală este dorința, sau mai exact retorica necrofilă a dorinței.

Locul geometrie al operelor lui Benoît este acea transformare subtilă a iubirii în dorință de moarte care, dacă ar avea câtuşi de puțin legătură cu logica, ar fi paradoxul pur.

Configurația aleasă în primele lui romane este compusă dintr-o femeie înzestrată cu o forță de caracter neobişnuită şi un bărbat slab şi sensibil, care joacă un rol de martor, de cronicar sau de instrument involuntar al nenorocirii (Koenigsmark, Atlantida, Drumul uriaşilor, Pentru don Carlos, Castelana din Liban)*. Apoi apar şi alte variante, rezultate din transformarea temei. În* Erromango *eroul face o dezvoltare paranoidă sub imperiul amintirii unei femei a cărei identitate n-o cunoaşte. În* Regele lepros *toate personajele ocolesc catastrofa, într-o intrigă plină de farmec, care se desfăşoară în taina junglei cambodgiene, la Angkor. Aici două femei cooperează cu bărbatul care li se supune şi ies cu toții nevătămați din tenebrele cabalei politice.* Domnişoara de la Ferté *pune în scenă două rivale, legate după moartea bărbatului iubit de o prietenie amoroasă care o va duce la pieire pe una dintre ele.*

Studiul operei lui Benoît, unificată de o semantică relativ monotonă, ar putea deveni un exercițiu şcolar de critică structurală.

Plimbându-ne din Noile Hebride în Utah şi din Japonia la Aden, romanele lui Pierre Benoît dau gustul metalic, al aventurii şi celebrează, sub forme variate, ce corespund sensibilităţii clorotice moderne, ritualul pasiunii ca ultim condiment cultural pe o planetă care, prin chiar fenomenul internaţionalizării literaturii, seamănă tot mai mult cu o provincie bovarică.

IOAN PÂNZARU

SCRISOARE DE ÎNCEPUT[1]

Hassi-Inifel, 8 noiembrie 1903

Dacă paginile ce urmează văd într-o bună zi lumina soarelui, aceasta înseamnă că mie mi-a fost luată. Termenul pe care îl fixez pentru destăinuirea lor îmi e o garanție sigură în privința aceasta.

În legătură cu destăinuirea, să nu se înşele nimeni asupra scopului meu când o pregătesc, când o cer. Pot fi crezut, când afirm că nu pun nici o urmă de amor-propriu scriitoricesc în caietul acesta zbuciumat. Sunt, de pe acum, departe de toate lucrurile acestea! Dar, într-adevăr, e inutil să mai pornească şi alții pe drumul care pentru mine va fi fost fără întoarcere.

Ora patru dimineața. Curând, zorile îşi vor aşterne văpaia lor roză peste *hamada*[2]. În jurul meu, *bordj*-ul[3] dormitează. Aud respirația liniştită, atât de liniştită a lui Saint-Avit, prin uşa întredeschisă a camerei lui.

Peste două zile plecăm amândoi. Părăsim bordj-ul. Ne înfundăm încolo, spre sud. Ordinul ministerial a sosit ieri dimineață.

Acum, chiar dacă aş dori, ar fi prea târziu să mai dau înapoi. André şi cu mine am solicitat misiunea aceasta. La ora actuală, încuviințarea cerută în înțelegere cu el a devenit ordin. Calea ierarhică parcursă, influențele puse în mişcare la minister, toate acestea pentru ca apoi să te temi, să nu-ți vină să porneşti la îndeplinirea misiunii!...

---

[1] Prezenta scrisoare, ca şi manuscrisul pe care îl însoţeşte – acesta din urmă în plic special sigilat – i-au fost încredinţate subofiţerului Châtelain, din regimentul 3 de spahii, de către locotenentul Ferrières, la 10 noiembrie 1903, ziua plecării acestuia din urmă la locul numit Tassili (Sahara Centrală) de către tuaregii Azijer. Subofiţerul primise ordin s-o înmâneze, la prima permisie, domnului Leroux, consilier onorar la Curtea de apel din Riom, ruda cea mai apropiată a locotenentului Ferrières. Dar cum magistratul a decedat subit înaintea expirării termenului de zece ani, fixat pentru publicarea manuscrisului de faţă, s-au ivit, din pricina aceasta, unde dificultăţi care au amânat până astăzi publicarea manuscrisului despre care este vorba (n. a.).

[2] Platou pietros în Sahara.

[3] Mic fort arab.

Să te temi, am spus. Eu ştiu că nu mă tem. Într-o noapte, în Gourara, când am găsit două dintre santinelele mele măcelărite, cu ticăloasa tăietură pe pântec în formă de cruce a berberilor m-am temut. Eu ştiu ce e teama. De aceea acum, când privesc fix imensitatea neagră din care peste o clipă va ţâşni brusc imensul roşu, ştiu că nu de teamă tresar. Simt luptându-se în mine groaza sacră faţă de mister şi atracţia lui.

Închipuiri, poate. Năluciri ale unui creier înfierbântat şi ale unui ochi înnebunit de miraje. Fără îndoială că va veni o zi când voi reciti paginile acestea cu un zâmbet de milă jenată, zâmbetul omului la cincizeci de ani care îşi reciteşte scrisorile de odinioară.

Închipuiri. Năluciri. Dar închipuirile astea, nălucirile astea, îmi sunt scumpe. „Căpitanul de Saint-Avit şi locotenentul Ferrières, spune telegrama ministerului, se vor strădui să desprindă, la Tassili, legăturile stratigrafice ale gresiilor albiene şi ale calcarurilor carbonifere... Ei vor folosi prilejul pentru a se informa eventual, asupra schimbărilor de atitudine ale azdjerilor faţă de influenţa noastră etc.“ Dacă, până la urmă, călătoria nu ne-ar fi legată decât de nişte scopuri atât de mărunte, simt că n-aş pleca.

Deci, doresc lucrul de care mă tem. Mi-ar părea rău dacă nu m-aş afla faţă în faţă cu ceea ce mă face să tremur în mod ciudat.

În fundul văii uedului[1] Mia, latră un şacal. La răstimpuri când o rază de lună, spărgând argintul norilor umflaţi de căldură, o fac să creadă că răsare soarele, o turturea gungureşte printre palmieri.

Un zgomot de paşi afară. Mă aplec peste fereastră. O umbră învăluită în ţesături negre şi lucioase alunecă pe pământul bătătorit al terasei micului nostru fort. Un fulger în noaptea electrică. Omul şi-a aprins o ţigară. Acum stă ghemuit, cu faţa spre sud. Fumează.

E Cegheïr-ben-Cheïkh, ghidul nostru targui, cel care peste trei zile ne va duce spre platourile necunoscute ale misteriosului Imoschaoch, printre hamadele cu pietre de argint, printre gurele[2] roşcate, printre dunele de aur mat deasupra cărora se înalţă, când suflă alizeul, un tremurător panaş de nisip palid.

Cegheïr-ben-Cheïkh! El este! Şi mie îmi revine în minte tragica frază a lui Duveyrier: „Colonelul pune piciorul în scară şi primeşte

[1] Cuvânt arab denumind un curs de apă specific regiunilor de coastă ale Africii de Nord.

[2] *Gur*, movilă izolată în Sahara.

în aceeaşi clipă o lovitură de sabie."[1] Cegheïr-ben-Cheïkh! ...E acolo. Fumează liniştit o ţigară, o ţigară din pachetul dăruit de mine... Doamne! iartă-mi trădarea aceasta.

Fotoforul îşi aruncă pe hârtie lumina sa galbenă. Ciudat mi-a fost destinul care, la şaisprezece ani, fiiră să ştiu exact de ce, a hotărât într-o bună zi că mă voi pregăti la Saint-Cyr şi a făcut din mine camaradul lui André de Saint-Avit. Puteam studia dreptul, medicina. Aş fi fost astăzi un om cu o viaţă tihnită, într-un oraş cu biserică şi cu ape curgătoare, nu fantoma asta îmbrăcată în bumbac, rezemată de fereastră şi privind, cu o inexprimabilă nelinişte, deşertul care o va înghiţi.

O gâză mare a intrat pe fereastră. Bâzâie, sare de pe pereţii tencuiţi pe globul fotoforului şi, în sfârşit, învinsă, cu aripile arse de lumânarea încă înaltă, se prăbuşeşte aici, pe foaia albă.

E un cărăbuş african, enorm, negru, cu pete de un gri livid.

Mă gândesc la ceilalţi, la fraţii lui din Franţa, din câmpia satului meu natal, la cărăbuşii aurii pe care, în serile furtunoase de vară, îi vedeam sărind ca nişte mingi mici. Când eram copil, acolo îmi petreceam vacanţele; mai târziu, acolo îmi petreceam permisiile. Ultima oară, chiar pe pajiştea aceea, mergea alături de mine o siluetă subţire şi albă, cu o eşarfă de muselină, ca s-o ferească de aerul serii, atât de răcoros acolo. Acum, atins uşor de amintirea aceasta, abia dacă îmi las privirea, o clipă, să se înalţe spre un ungher întunecat al camerei mele, pe zidul gol, unde luceşte sticla unui portret imprecis. Înţeleg cât şi-a pierdut din importanţă tot ce a putut să mi se pară că va fi toată viaţa mea. Acum, misterul acesta tânguitor e lipsit de interes pentru mine. Dacă, sub fereastra bordjului, cântăreţii ambulanţi ai lui Rolla ar veni să-şi murmure faimoasele lor arii nostalgice, ştiu că nu i-aş asculta; iar dacă ar deveni prea insistenţi, ştiu că le-aş spune să-şi vadă de drum.

Ce a trebuit pentru metamorfoza aceasta? Câteva cuvinte, o poveste poate, spusă în orice caz de cineva, asupra căruia apasă cea mai monstruoasă bănuială.

Cegheïr-ben-Cheïkh şi-a terminat ţigara. Îl aud îndreptându-se agale spre rogojina lui, în corpul B, lângă postul de gardă, la stânga.

[1] H. Duveyrier, *Dezastrul misiunii Flatters. Bul. soc. geog.,* 1881. (n. ed. fr.).

Plecarea noastră trebuind să aibă loc la 10 noiembrie, manuscrisul alăturat scrisorii de față a fost început în ziua de duminică 1 şi terminat în ziua de joi 5 noiembrie 1906.

OLIVIER FERRIÈRES
Locotenent în regimentul 3 de spahii

CAPITOLUL I UN POST ÎN SUD

Ziua de sâmbătă 6 iunie 1903 rupse viaţa monotonă dusă la postul din Hassi-Inifel prin două evenimente de importanţă inegală: sosirea unei scrisori de la domnişoara Cécile de C... şi primirea celor mai recente numere din *Jurnalul oficial* al Republicii Franceze.

— Îmi daţi voie, domnule locotenent? spuse subofiţerul-şef Châtelain, începând să parcurgă numerele cărora le smulsese banderola.

I-am îngăduit, printr-un semn din cap; mă şi aflam pe de-a-ntregul cufundat în citirea scrisorii domnişoarei de C...

„Când vei primi rândurile mele, scria în esenţă această drăguţă domnişoară, mama şi cu mine vom fi părăsit probabil Parisul şi ne vom afla la ţară. Dacă, în pustiul dumitale gândul că şi eu mă plictisesc ca şi dumneata îţi poate fi o consolare, fii fericit. Marele Premiu s-a acordat. Eu am jucat pe calul indicat de dumneata şi, fireşte, am pierdut. Alaltăieri seara am cinat la familia Martial de la Touche. Se afla acolo şi Elias Chatrian, mereu uimitor de tânăr. Îţi trimit ultima lui carte, care face destulă vâlvă. Se pare că în ea sunt zugrăviţi după natură cei din familia Martial de la Touche. Adaug şi ultimele lucrări ale lui Bourget, Loti şi France, plus două sau trei cântece la modă prin şantanuri. În politică se zice că aplicarea legii cu privire la congregaţii va întâmpina dificultăţi reale. În ceea ce priveşte teatrele, nimic nou. Am făcut un abonament de vară la Illustration. Dacă te interesează... La ţară nu prea ştii ce să faci. Mereu acelaşi lot de idioţi în perspectivă pentru tenis. N-o să am nici un merit dacă o să-ţi scriu mai des. Scuteşte-mă de părerile dumitale în legătură cu tânărul Combemale. Eu nu sunt deloc feministă. Şi am destulă încredere în dumneata. Dar, în sfirşit, mă scoate din sărite ideea că dacă mi-aş permite măcar faţă de unul din argaţii noştri un sfert din familiaritățile pe care dumneata cu siguranţă că le ai faţă de uled-nailii dumitale... Dar să lăsăm asta. Există lucruri pe care e mai mult decât neplăcut să ţi le închipui.“

Aici ajunsesem cu proza acestei tinere emancipate, când o exclamaţie plină de revoltă a subofiţerului mă făcu să ridic capul.

— Domnule locotenent!

— Ce s-a întâmplat?

— Nu zău! Se fac nişte năzdrăvănii la minister! Ia citiţi.

Şi îmi întinse *Oficialul*. Am citit:

„Prin decizia din 1 mai 1903, căpitanul de Saint-Avit (André), din afara cadrelor, e trecut în regimentul 3 de spahii, şi numit la comanda postului de la Hassi-Inifel”.

Proasta dispoziţie a lui Châtelain nu mai cunoştea margini:

— Căpitanul de Saint-Avit comandant al postului! Un post despre care nu s-a putut spune niciodată nimic rău! Va să zică suntem luaţi drept o ladă de gunoi!

Eram şi eu la fel de mirat ca şi subofiţerul. Dar, în acelaşi timp, am zărit mutra de dihor a lui Gourrut, *disciplinarul* pe care îl foloseam la cancelarie; Gourrut se oprise din scris şi asculta cu un interes plin de viclenie.

— Subofiţer Châtelain, căpitanul de Saint-Avit e camaradul meu de promoţie, am spus eu sec.

Châtelain se înclină şi ieşi; eu îl urmai.

— Hai, prietene, i-am spus bătându-l pe umăr, nu te bosumfla. Adu-ţi aminte că peste un ceas pornim spre oază. Pregăteşte cartuşele. Ai grijă să avem de mâncare mai ca lumea.

Reîntors în birou, l-am concediat cu un gest pe Gourrut. Rămas singur, am terminat repede scrisoarea domnişoarei de C..., apoi am luat din nou *Oficialul* şi am recitit decizia ministerială care dădea postului un nou şef.

Se împlineau aproape cinci luni de când îndeplineam cu funcţia aceasta şi, pe cinstea mea, făceam faţă destul de bine responsabilităţii, gustând din plin independenţa. Pot spune chiar, fără să mă laud, că sub comanda mea serviciul mersese altfel decât sub cea a căpitanului Dieulivol, predecesorul lui Saint-Avit. Era un om de treabă căpitanul Dieulivol, un *colonial* din vechea şcoală, fost subofiţer sub comanda lui Dodds şi Ducheine, dar atins de o îngrozitoare atracţie spre băuturile tari şi foarte înclinat, când bea, să confunde toate dialectele şi să-l supună pe un haoussa la un interogatoriu în sakalavă. Nimeni n-a fost, nidodată, mai zgârcit decât el în privinţa raţiilor de apă ale postului. Într-o dimineaţă, când îşi prepara absintul în tovărăşia subofiţerului-şef Châtelain, acesta, cu ochii ţintă la paharul căpitanului, văzu mirat licoarea verde albindu-se sub o doză mai mare decât de obicei.

Simţind că se întâmplase ceva anormal, Châtelain ridică privirea. Ţeapăn, ţinând în mână sticla aplecată, căpitanul Dieulivol privea fix apa care picura peste zahăr. Murise.

Timp de cinci luni după dispariţia acestui simpatic beţivan, ministerul păruse că se dezinteresează de înlocuirea lui. Ba chiar sperasem o clipă că va fi luată o hotărâre care mă va investi de drept cu funcţiile pe care le îndeplineam de fapt... Iar astăzi, numirea asta neaşteptată...

Căpitanul de Saint-Avit... La Saint-Cyr fusese printre recruţii mei. Îl pierdusem din vedere. Apoi atenţia îmi fusese atrasă de avansarea rapidă şi de decorarea lui, ca răsplată binemeritată pentru trei călătorii de explorare deosebit de îndrăzneţe, la Tibesti şi în Air; şi, deodată, drama misterioasă din cea de-a patra călătorie, acea faimoasă misiune întreprinsă împreună cu căpitanul Morhange, din care se reîntorsese numai unul din exploratori. În Franţa, totul se uită repede. Trecuseră cel puţin şase ani de atunci. Nu mai auzisem vorbindu-se despre Saint-Avit. Credeam chiar că părăsise armata. Şi acum, iată că se nimerea să-l am ca şef.

„Fie! mă gândeam. Ori el, ori altul!... La Şcoală, era încântător şi am avut totdeauna cele mai bune relaţii cu el. De altfel, eu nu am vârsta corespunzătoare ca să fiu făcut căpitan."

Şi am ieşit din birou, fluierând.

Ne aflam acum, Châtelain şi cu mine, cu puştile puse pe pământul ceva mai puţin fierbinte, lângă băltoaca din mijlocul firavei oaze, ascunşi după un fel de leasă de alfa. Soarele în amurg colora în roz micile canale cu apă stătătoare care irigă bietele ogoare ale sedantarilor negri.

Nici un cuvânt pe drum. Nici un cuvânt pe timpul pândei. Vădit lucru, Châtelain era îmbufnat.

În tăcere, am doborât una după alta câteva dintre bietele turturele care veneau, târându-şi aripioarele îngreunate de zăduful zilei, să-şi potolească setea în leneşa apă verzuie. Când vreo şase trupuşoare de acestea plăpânde şi însângerate se aflau aliniate la picioarele noastre, am pus mâna pe umărul subofiţerului.

— Châtelain!

El tresări.

— Châtelain, m-am purtat aspru cu dumneata mai adineaori. Nu trebuie să-mi porţi pică pentru asta. Ceasul rău dinaintea siestei. Ceasul rău de la amiază.

— Domnul locotenent e stăpân, răspunse el cu un ton pe care şi-l vroia morocănos, dar care nu era decât emoţionat.

— Châtelain, nu trebuie să-mi porţi pică... Dumneata ai ceva să-mi spui. Ştii despre ce e vorba.

— Credeţi-mă că nu ştiu. Nu, habar n-am.

— Châtelain, Châtelain, si fim serioşi. Vorbeşte-mi un pic despre căpitanul de Saint-Avit.

— Nu ştiu nimic, spuse el cu bruscheţe.

— Nimic? Atunci ce-ai spus mai adineaori?...

— Căpitanul de Saint-Avit e un viteaz, murmură el, plecându-şi fruntea cu încăpăţânare. A plecat singur spre Bilma, spre Air, singur de tot, pe meleagurile unde n-a mai călcat nimeni, niciodată. E un viteaz.

— E un viteaz, fără doar şi poate, spusei eu cu glas nespus de blând. Dar şi-a ucis însoţitorul, pe căpitanul Morhange, nu-i aşa?

Bătrânul subofiţer tremură.

— E un viteaz, se îndârji el.

— Châtelain, eşti un copil. Te temi să nu-i raportez cumva noului dumitale căpitan ce-ai spus despre el?

Nimerisem exact unde trebuie. El sări în sus.

— Subofiţerul Châtelain nu se teme de nimeni, domnule locotenent. El a fost la Abomey, împotriva amazoanelor, într-un ţinut unde din fiecare tufă ieşea un braţ negru care te apuca de picior, pe când un altul, cu o lovitură de sabie, ţi-l reteza dintr-o lovitură, ca un glonte.

— Atunci, tot ce se spune, ceea ce şi dumneata...

— Atunci toate astea nu sunt decât vorbe.

— Vorbe, Châtelain, repetate în Franţa, pretutindeni.

El îşi plecă şi mai mult fruntea, fără să răspundă.

— Încăpăţânatule! izbucnii eu, ai să vorbeşti!

— Domnule locotenent, domnule locotenent, se rugă el, vă jur că ce ştiu eu sau nimic...

— Ce ştii tu, ai să-mi spui şi încă imediat. Dacă nu, îţi dau cuvântul că o lună de zile nu-ţi mai vorbesc decât în interes de serviciu.

Hassi-Inifel: treizeci de soldaţi indigeni. Patru europeni, eu, subofiţerul, un caporal şi Gourrut. Ameninţarea era cumplită. Şi îşi făcu efectul.

— Ei bine, iată, domnule locotenent, începu el oftând din greu. Dar măcar să nu mă ţineţi de rău pe urmă că v-am raportat despre

un şef nişte lucruri care nu sunt de spus, mai ales când ele nu se bazează decât pe nişte vorbe de popotă.

— Vorbeşte.

— Era în 1899. Pe atund eram caporal-furier, la Sfax, în regimentul patru de spahii. Eram bine văzut şi cum, în afară de asta, nu beam, căpitanul adjutant-major mă dăduse la popota ofiţerilor. Un post bun, într-adevăr. Piaţa, socotelile, notatul cărţilor care ieşeau din bibliotecă (nu prea multe) şi cheia dulapului cu băuturi, fiindcă, pentru treaba asta, nu te poţi bizui pe ordonanţe. Colonelul nefiind însurat, lua masa la popotă. Într-o seară, el sosi cu întârziere. Avea fruntea îngândurată şi, aşezându-se, ceru să se facă tăcere.

„Domnilor, spuse el, vreau să vă fac o comunicare şi să vă cer părerea. Iată despre ce e vorba. Mâine dimineaţă soseşte la Sfax *Ville-de-Naples*. Pe bordul vasului se află căpitanul de Saint-Avit, care a fost dat la Feriana şi se duce să-şi ia postul în primire." Colonelul se opri. „Bun, gândeam eu, meniul de mâine trebuie să fie mai bogat." Căci dumneavoastră, domnule locotenent, cunoaşteţi obiceiul păstrat de când există în Africa cercuri de ofiţeri. Când vreun ofiţer e în trecere, camarazii săi se duc să-l ia de pe vas şi-l invită la cerc cât durează escala. El îşi plăteşte partea cu veştile din ţară. În ziua aceea, se fac lucruri deosebite, chiar pentru un simplu locotenent. La Sfax, un ofiţer în trecere însemna: un fel de mâncare în plus, vin înfundat şi cel mai bun coniac.

De data aceasta însă am înţeles, după privirile schimbate de ofiţeri, că s-ar putea ca sticla de coniac vechi să rămână în dulap.

„Dumneavoastră, domnilor, cred că aţi auzit cu toţii vorbindu-se despre căpitanul de Saint-Avit şi despre anumite zvonuri care circulă în legătură cu el. Nu-i treaba noastră să apreciem zvonurile acestea, iar avansarea pe care el a primit-o, cât şi decorarea lui, ne îngăduiesc să nădăjduim chiar că zvonurile nu sunt deloc întemeiate. Dar între a nu suspecta de crimă un ofiţer şi a primi la masa noastră un camarad, e o distanţă peste care nu suntem obligaţi să trecem. În legătură cu aceasta, aş fi fericit să vă aflu părerea."

Urmă o lungă tăcere. Ofiţerii se priviră, deveniţi pe neaşteptate gravi, toţi, până şi cei mai veseli dintre tinerii sublocotenenţi. Din colţul unde îmi dădeam seama că fusesem uitat, eu făceam tot posibilul, ca nici un zgomot să nu-mi trădeze prezenţa.

„Vă mulţumim, domnule colonel, că aţi avut bunătatea să ne cereţi părerea, spuse în cele din urmă un maior. Toţi camarazii mei, cred, ştiu la ce zvonuri penibile faceţi aluzie. Dacă îmi permit să iau cuvântul e fiindcă la Paris, la Serviciul geografic al armatei, unde mă aflam înainte de a veni aici, mulţi ofiţeri, şi încă dintre cei mai aleşi, aveau, cu privire la povestea aceasta tristă, o părere pe care se fereau s-o rostească, dar care se simţea că nu e favorabilă căpitanului de Saint-Avit."

„Pe vremea misiunii Morhange – Saint-Avit, eu mă aflam la Bammako, spuse un căpitan. Părerea ofiţerilor de acolo se deosebeşte, vai! prea puţin de cea exprimată de domnul maior. Dar ţin să adaug că toată lumea recunoştea că nu are decât bănuieli. Şi bănuielile, într-adevăr, sunt insuficiente când te gândeşti la grozăvia lucrului."

„În orice caz, domnilor, ele pot fi pe deplin suficiente ca să ne motiveze abţinerea, răspunse colonelul. Nu-i vorba să judecăm pe cineva; dar a te aşeza la masa noastră nu e un drept. E un semn de stimă frăţească. Totul e să ştim doar dacă dumneavoastră socotiţi că trebuie să-l acordaţi căpitanului de Saint-Avit."

Spunând acestea, el îşi privi ofiţerii, unul după altul. Rând pe rând, ei făcură din cap un semn negativ.

„Văd că suntem de acord, confirmă colonelul. Acum, sarcina noastră, din nefericire, nu s-a terminat. *Ville-de-Naples* va fi în port mâine dimineaţă. Şalupa care se duce după pasageri pleacă din port la orele opt. Unul dintre dumneavoastră, domnilor, trebuie să se sacrifice şi să se ducă pe vas. Căpitanul de Saint-Avit ar putea avea ideea să vină la cerc. Noi n-avem deloc intenţia să-l jignim, adică să nu-l primim, dacă s-ar prezenta aici, încrezător în obiceiul tradiţional al ospitalităţii. Trebuie să-i evităm vizita. Trebuie să-l facem să înţeleagă că e mai bine să rămână la bord."

Colonelul îşi privi din nou ofiţerii. Ei nu putură decât să-l aprobe; dar se vedea bine că nici unul dintre ei nu se simţea în largul său!

„Nu sper să găsesc printre dumneavoastră vreun voluntar pentru o asemenea misiune. De aceea sunt nevoit să numesc eu unul, din oficiu. Căpitane Grandjean, domnul de Saint-Avit e căpitan. E corect sa fie un ofiţer de gradul lui cel ce-i face comunicarea noastră. De altfel, dumneata eşti şi cel mai nou aici... Dumitale sunt nevoit să mă adresez pentru treaba asta neplăcută. Nu mai e nevoie să-ţi cer s-o faci cu toate menajamentele posibile."

Căpitanul Grandjean se înclină, pe când un oftat de uşurare scăpă din toate piepturile. Cât timp se află colonelul acolo, el rămase la o parte, fără să scoată un cuvânt. Abia când şeful se retrase, căpitanul lăsă să-i scape fraza aceasta:

„Există unele lucruri care ar trebui să conteze serios la avansare".

A doua zi la prânz toată lumea îi aştepta cu nerăbdarea întoarcerea.

„Ei bine?" îl întrebă scurt colonelul.

Căpitanul Grandjean nu răspunse imediat. Se aşează la masă unde camarazii săi tocmai îşi pregăteau aperitivele, şi el, om de a cărui sobrietate se făcea haz, bău aproape pe nerăsuflate, fără să mai aştepte să se topească zahărul, un pahar mare de absint.

„Ei bine, căpitane?" repetă colonelul.

„Ei bine, domnule colonel, ş-a făcut. Puteţi fi liniştit. El n-o să coboare pe uscat. Dar, Doamne, ce corvoadă!"

Ofiţerii nu îndrăzneau să sufle un cuvânt. Doar privirile lor exprimau o neliniştită curiozitate.

Căpitanul Grandjean îşi turnă o înghiţitură de apă.

„Iată, îmi pregătisem bine ce aveam să spun, pe drum, în şalupă. Pe când urcam scara, am simţit însă că totul s-a dus. Saint-Avit se afla în fumoar, cu comandantul vasului. Mi s-a părut că n-o să am puterea să-i spun lucrul acela, cu atât mai mult cu cât îl vedeam gata să coboare. Era în ţinuta de oraş, sabia i se afla pe banchetă şi la cizme avea pinteni. Doar nimeni nu poartă pinteni pe bord. M-am prezentat, am schimbat câteva cuvinte, dar probabil că aveam un aer tare nefiresc, căci am înţeles din primul minut că el ghicise. Părăsindu-l sub un pretext oarecare pe comandant, el mă conduse în partea dinapoi a vasului, lângă roata cea mare a cârmei. Acolo, am îndrăznit să vorbesc; ce-am spus, domnule colonel? Probabil că m-am bâlbâit rău de tot. El nu mă privea. Cu coatele rezemate de bastingaj, îşi lăsa privirea să rătăcească departe şi zâmbea. Apoi, deodată, când eu mă încurcasem de tot în explicaţii, mă fixă cu o privire de gheaţă şi-mi spuse:

„Îţi mulţumesc, dragă camarade, că te-ai deranjat atâta. Dar, crede-mă, nu era deloc nevoie. Sunt obosit şi n-am intenţia să debarc. Am avut cel puţin plăcerea să fac cunoştinţă cu dumneata. Fiindcă nu mă pot bucura de ospitalitatea dumneavoastră, fii bun şi primeşte-o pe-a mea cât timp rămâne şalupa la flancul vasului."

Apoi ne-am reîntors în fumoar. Căpitanului de Saint-Avit a pregătit el însuşi coctailurile. Mi-a vorbit. Ne-am găsit prieteni comuni. N-o să-i uit nidodată faţa, privirea ironică şi depărtată, vocea tristă şi blândă. Ah, domnule colonel, domnilor, nu ştiu ce se poate povesti la Serviciul geografic sau în posturile din Sudan... Dar în toate acestea nu poate fi vorba decât despre un echivoc teribil. Un asemenea om, vinovat de-o asemenea crimă, credeţi-mă nu e cu putinţă."

Asta e tot, domnule locotenent, încheie Châtelain după o clipă de tăcere. N-am văzut de când sunt masă mai tristă decât cea de-atunci. Ofiţerii mâncară în grabă, fără să spună un cuvânt, într-o stare de indispoziţie împotriva căreia nu îndrăzni nici unul să se lupte. Şi, în tăcerea aceea adâncă, se vedeau priviri întorcându-se întruna, pe furiş, spre *Ville-de-Naples*, care se legăna sub briză, la o leghe de ţărm.

Seara, când ofiţerii se reîntâlniră pentru cină, vasul se afla tot acolo şi numai când un sunet de sirenă, urmat de inelele de fum ieşite din coşul roşu şi negru anunţă plecarea pachebotului spre Gabès, numai atunci conversaţiile reîncepură, dar nu atât de vesele ca de obicei.

Din ziua aceea, domnule locotenent, la cercul din Sfax s-a fugit ca de ciumă de orice subiect care ar fi putut risca să readucă discuţia la căpitanul de Saint-Avit.

Châtelain vorbise aproape în şoaptă şi mica populaţie a oazei nu-i auzise ciudata povestire. Trecuse o oră de când răsunase ultimul nostru foc de armă. În jurul bălţii, turturelele se bălăceau acum fără teamă. Nişte păsări mari şi misterioase zburau pe sub palmierii întunecaţi. O adiere mai răcoroasă legăna, fremătând, frunzele posomorâte. Ne puserăm jos căştile, ca să putem primi pe tâmple mângâierea acestei brize uşoare.

— Châtelain, am spus eu, e timpul să ne întoarcem la bordj.

Fără grabă am adunat turturelele ucise. Simţeam privirea subofiţerului aţintită asupra mea şi în privirea aceasta simţeam un reproş, ca un regret pentru faptul că vorbise. Dar tot timpul cât a durat drumul de întoarcere n-am găsit puterea să rup, printr-un cuvânt oarecare, mâhhita noastră tăcere.

Când am sosit, aproape că se lăsase noaptea. Drapelul înălţat deasupra postului se mai zărea încă, pleoştit pe prăjina lui, dar culorile nu i se mai desluşeau. Spre apus, pe după dunele zimţate pe violetul negru al cerului, soarele dispăruse.

Când am păşit pragul micului nostru fort, Châtelain mă părăsi.

— Mă duc la grajd, spuse el.

Rămas singur, m-am îndreptat spre partea fortului unde se află locuinţa europenilor şi magazia de muniţii. O tristeţe de nedescris îmi încovoia capul.

Mă gândeam la camarazii mei din garnizoanele franceze: la ora aceasta sunt probabil în drum spre casă, unde îi aşteaptă, aşezată pe pat, ţinuta de seară, dolmanul cu brandemburguri, epoleţii sclipitori.

„De mâine, mi-am spus, voi înainta o cerere de mutare."

Pe scara de pământ bătătorit se şi întunecase. Dar câteva licăriri palide mai dădeau târcoale prin birou când am intrat acolo.

Aplecat peste registrul de ordine, un bărbat şedea rezemat în coate la masa mea. Bărbatul se afla cu spatele spre mine. Nu mă auzise venind.

— Bravo, Gourrut, flăcăule! Nu te jena, te rog! Simte-te ca la dumneata acasă.

Bărbatul se ridicase. L-am văzut, destul de înalt, zvelt şi palid.

— Locotenentul Ferrières, nu-i aşa?

Apoi înaintă şi-mi întinse mâna.

— Căpitanul de Saint-Avit încântat, dragă camarade.

În aceeaşi clipă, Châtelain se ivea pe pragul biroului.

— Domnule subofiţer-şef, spuse cu un ton sec noul venit, nu prea am de ce să te laud pentru puţinul pe care l-am văzut. Nu există şa de cămilă căreia să nu-i lipsească vreo câteva catarame, iar plăcile de la paturile carabinelor sunt într-o stare de parcă ar vrea să te facă să crezi că la Hassi-Inifel plouă trei sute de zile pe an. Fiindcă veni vorba, unde ai fost azi după-masă? Din patru francezi câţi numără postul, n-am găsit, la sosirea mea aici, decât un *joyeux* aşezat în faţa unei litre de rachiu. Toate astea au să se schimbe, nu-i aşa? Pe loc, repaus.

— Domnule căpitan, am spus eu cu glas stins, pe când Châtelain, încremenit, rămânea în poziţie de drepţi, ţin să vă spun că subofiţerul era cu mine, că eu sunt răspunzător pentru lipsa lui de la post, că el e un subofiţer desăvârşit din toate punctele de vedere, şi că dacă ne-ar fi fost anunţată sosirea dumneavoastră...

— Fireşte, spuse el cu un zâmbet de ironie rece. De aceea, locotenente, n-am intenţia să-l fac răspunzător pentru nişte neglijenţe care trebuiesc să rămână pe seama dumitale. El nu-i obligat să ştie că ofiţerul care părăseşte, măcar pentru două ore,

un post ca Hassi-Inifel, riscă grozav si nu mai găsească mare lucru la întoarcere. Jefuitorii chaamba, dragă camarade, se prăpădesc după armele de foc şi, ca să pună mâna pe cele şaizeci de puşti din rastelurile dumitale, sunt sigur că n-ar şovăi deloc să profite, cu riscul de a-l face să treacă prin faţa Consiliului de război, de absenţa unui ofiţer căruia eu îi cunosc, de altfel, notaţiile excelente. Dar urmaţi-mă, vă rog. O să completăm mica inspecţie pe care mai adineaori n-am putut s-o fac decât prea în grabă.

Căpitanul se şi afla pe scară. L-am urmat îndeaproape, fără să scot o vorbă. Châtelain încheia alaiul. L-am auzit murmurând pe un ton de supărare pe care îl las să vi-l închipuiţi.

— Ehei! O să fie distracţie mare aici.

CAPITOLUL II CĂPITANUL DE SAINT-AVIT

Câteva zile au fost deajuns pentru a ne convinge că temerile lui Châtelain privind raporturile de serviciu cu noul nostru şef erau neîntemeiate. M-am gândit adesea că, prin bruscheţea pe care o arătase la primul contact, Saint-Avit vroise să ni se impună, să ne arate că ştia să-şi poarte cu fruntea sus povara greului său trecut... Oricum, a doua zi după sosire el se dovedi cu totul alt om, ba chiar îl lăudă pe subofiţerul-şef pentru ţinuta postului şi instruirea oamenilor. În ceea ce mă priveşte, fu încântător.

— Suntem din aceeaşi promoţie, nu-i aşa? mai spuse el. Nu e nevoie să-ţi îngădui să foloseşti tutuirea tradiţională. Ea e un drept.

Deşarte dovezi de încredere, vai! False mărturii ale libertăţii de spirit, a unuia faţă de celălalt. Există ceva mai accesibil, în aparenţă, decât nesfârşita Sahară, deschisă tuturor celor ce vor să se piardă în ea? Există ceva mai închis în ea? După şase luni de trai laolaltă, de viaţă comună aşa cum oferă un post în sud, mă întreb dacă partea cea mai extraordinară a aventurii mele nu e faptul că pornesc mâine spre pustietăţi necercetate, cu un om a cărui gândire adevărată îmi e, fără îndoială, la fel de necunoscută ca şi pustietăţile acestea, pe care a izbutit să mă facă să le doresc.

Primul motiv de surpriză pricinuit de acest ciudat tovarăş îl datorez bagajelor aduse după venirea sa.

Când ne sosise pe neaşteptate, singur, din Ouargla, căpitanul încredinţase cămilei mehari pe care o încăleca, numai ce poate să

poarte fără prea mare greutate un animal atât de susceptibil: armele, sabia şi revolverul de serviciu, plus o carabină solidă şi câteva efecte reduse la minimum. Restul sosi abia peste două săptămâni, adus de convoiul însărcinat cu aprovizionarea postului.

Trei lăzi de dimensiuni respectabile fură urcate, una după alta, în camera căpitanului şi strâmbăturile celor ce le cărau spuneau destul despre greutatea lor.

Din discreţie, l-am lăsat pe Saint-Avit să se ocupe singur de mutarea lui şi m-am apucat să deschid corespondenţa adusă de convoi. El intră curând în birou şi aruncă o privire peste cele câteva reviste care tocmai îmi sosiseră.

În acelaşi timp parcurse cu ochii ultimul număr din *Zeitschrift der Gesellschaft für Erdkunde in Berlin*.

— Ia te uită, făcu el, o primeşti?

— Da, i-am răspuns eu. Cei ce o scot binevoiesc să se intereseze de lucrările mele în legătură cu geologia uedului Mia şi a Igharghar ului de Sus.

— Asta ar putea să-mi fie utilă, murmură el continuând să răsfoiască revista.

— Îţi stă la dispoziţie.

— Mulţumesc. Mă tem doar că n-am ce să-ţi ofer în schimb, în afară poate de Pliniu. Iar el... cu siguranţă că ştii la fel de bine ca şi mine ce spune despre Igharghar, după regele Juba. De altfel, hai să mă ajuţi la aranjatul lucrurilor şi ai să vezi dacă îţi convine ceva.

Am acceptat fără să mă las rugat.

Şi am început amlndoi prin a scoate la iveală felurite instrumente meteorologice şi astronomice: termometre Baudin, Salleron, Fastré, un aneroid, un barometru Fortin, nişte cronometre, un sextant, o lunetă astronomică, o busolă cu lunetă... Pe scurt, ceea ce Dueyrier numeşte materialul cel mai simplu şi mai lesne de purtat pe spinarea unei cămile.

Pe măsură ce Saint-Avit mi le întindea, eu aranjam instrumentele pe singura masă din cameră.

— Acum, mă anunţă el, nu mai avem decât cărţile. Am să ţi le dau. Pune-le grămadă într-un colţ, până când mi s-or face nişte rafturi.

Timp de două ore l-am ajutat să îngrămădească la un loc o adevărată bibliotecă. Şi ce bibliotecă! cum n-a mai pomenit niciodată vreun post din sud.

Toate textele antichității având vreo legătură cu ținuturile sahariene erau adunate între cei patru pereți văruiți ai încăperii acesteia de bordj. Herodot şi Pliniu, fireşte, şi, de asemenea, Strabon şi Ptolemeu, Pomponius Mela şi Ammien Marcellin. Dar, pe lângă aceste nume care îmi linişteau într-o măsură nepriceperea, le zăream pe cele ale lui Corippus, Paul Crose, Eratosthene, Photius, Diodor din Sidlia, Solin, Dios Cassius, Isidor din Sevilla, Martin din Tyr, Ethicus, Atheneu... *Scriptores Historiae Augustae, Itinerarium Antonim Augusti, Geographi latini minores de Riese, Geographi graeci minores* de Karl Müller... De atunci am avut prilejul să mă familiarizez cu agatharchizii din Cos şi cu artemidorii din Efes, dar mărturisesc că în clipa aceea prezența dizertațiilor lor în lăzile unui căpitan de cavalerie mi-au pricinuit o oarecare emoție.

Mai notez încă *Descrittione dell'Africa*, de Leon Africanul; istoriile arabe de Ibn-Khaldoun, Al-Iaqoub, El-Bekri, Ibn-Batoutah, Mohamed El-Tounsi... În mijlocul acestui Babel, nu-mi amintesc decât două volume purtând numele unor savanți francezi contemporani. Şi nu erau decât tezele latine ale lui Berlioux[1] şi Schirmer[2].

Pe când procedam la stivuirea cât se poate mai echilibrată a acestor multiple formate, îmi spuneam:

„Şi eu care credeam că, în misiunea lui cu Morhange, Saint-Avit avea mai ales sarcina observațiilor ştiințifice! Sau mă înşeală memoria în mod ciudat, sau, de-atunci, el şi-a schimbat cu totul preocupările. Lucru sigur e că pentru mine nu există nimic, în tot maldărul ăsta."

Se vede că el mi-a citit pe față semnele prea vizibile ale mirării, căci a spus, cu un ton în care mi s-a părut că ghicesc un pic de neîncredere:

— Te surprinde cumva alegerea cărților mele?

— N-am dreptul să spun că mă surprinde, i-am răspuns eu, când nu cunosc munca în vederea căreia te-ai înconjurat de ele. În orice caz, pot afirma, cred, fără teamă de-a fi dezmințit, că

[1] *Doctrina Ptolemaei ab injuria recensiorum vendicata, sive Nilus Superior et Niger verus, hodiernus Eghiren ab antiquis explorati*, Paris, în 8, 1874, cu două hărți. (Nota domnului Leroux).

[2] *De nomine et genere populorum qui berberi vulgo dicuntur,* Paris în 4, 1882. (Nota domnului Leroux).

niciodată vreun ofițer din secția arabă n-a avut o bibliotecă în care literatura antică să fie atât de bine reprezentată.

El zâmbi îndoielnic şi, în ziua aceea, n-am împins discuția mai departe.

Printre cărțile lui Saint-Avit remarcasem un caiet voluminos, prevăzut cu o încuietoare solidă. De mai multe ori l-am surprins pe căpitan făcându-şi însemnări în el. Când vreun motiv oarecare îl chema afară din cameră, Saint-Avit încuia cu grijă albumul acesta într-un dulăpior de lemn ieftin, căpătat prin marea dărnicie a administrației. Când nu scria şi când serviciul îi dădea răgaz, Saint-Avit ordona să-i fie înşeuată cămila mehari care-l adusese, şi, câteva minute mai târziu, de pe terasa micului fort, puteam să văd dubla siluetă dispărând în goană la orizont, în dosul unei cute de teren roşu.

De fiecare dată, cursele acestea deveneau mai lungi. Din fiecare, el se întorcea cu un fel de exaltare care mă făcea să-l privesc când luam masa, singurul moment pe care îl petreceam într-adevăr împreună, cu o nelinişte din zi în zi mai mare.

„Asta nu-i a bună, mi-am spus într-o zi când cuvintele îi străluciră şi mai mult decât de obicei prin lipsa lor de şir. Nu-i plăcut să te afli pe bordul unui submarin al cărui comandant ia opium. Ce drog o fi luând Saint-Avit?“

A doua zi, am aruncat o privire rapidă prin sertarele camaradului meu. Inspecția aceasta, pe care o socoteam de datoria mea s-o fac, m-a liniştit pentru moment. „Dacă nu poartă cumva la el tuburile şi seringa Pravaz“, mi-am spus eu.

Mai eram încă la epoca în care puteam crede că nălucirile lui André aveau nevoie de stimulente artificiale.

O observație meticuloasă îmi înlătură însă greşeala. În privința drogării, nimic suspect. De altfel, André aproape că nu bea şi abia dacă fuma.

Şi totuşi, era cu neputință de negat agravarea febrei acesteia neliniştitoare. Din lungile lui plimbări, Saint-Avit se reîntorcea cu ochii din ce în ce mai strălucitori; era tot mai palid, mai expansiv, mai iritabil.

Într-o seară, el părăsi postul pe la ora şase, când zăduful încetează. L-am aşteptat toată noaptea. Neliniştea îmi era cu atât mai mare cu cât, de câtva timp, caravanele semnalau prin preajma postului prezența unor bande de suspecți.

În zori, el tot nu se afla printre noi. Şi nu s-a reîntors decât pe la amiază. Cămila lui mai mult se prăbuşi decât îngenunche.

Primul lucru văzut de Saint-Avit fu detaşamentul format la comanda mea ca să plec să-l caut, şi ai cărui oameni şi animale se şi adunaseră în curte, între bastioane.

Şi înţelese că trebuia să se scuze. Dar aşteptă pentru asta să fim numai noi doi, la ora mesei.

— Sunt foarte mâhnit că ţi-am făcut griji. Dar dunele în bătaia lunii erau atât de frumoase!... M-am lăsat atras destul de departe...

— Dragul meu, nu mi se cade mie să-ţi fac reproşuri. Eşti liber. Tu comanzi aici. Dă-mi voie, totuşi, să-ţi amintesc unele cuvinte despre jefuitorii chaamba şi despre neajunsurile pe care le poate avea comandantul unui post, dacă lipseşte prea mult...

El zâmbi şi-mi răspunse simplu:

— Îmi plac oamenii care au memorie.

Se afla într-o bună, într-o prea bună dispoziţie.

— Nu trebuie să fii supărat pe mine. M-am dus să dau o mică raită, ca de obicei. Apoi, a răsărit luna. Şi-atunci, am recunoscut peisajul. Pe aici, în noiembrie se vor împlini douăzeci şi trei de ani de atunci, Flatters s-a îndreptat spre destinul său cu o voluptate pe care certitudinea că nu se va mai întoarce o făcea şi mai amară, şi mai intensă.

— Ciudată mentalitate pentru şeful unei misiuni, am murmurat eu.

— Nu-l vorbi de rău pe Flatters. Nici un om n-a iubit deşertul ca el... până la a muri de iubire.

— Palat şi Douls, printre atâţia alţii, l-au iubit la fel, am răspuns eu. Dar ei se expuneau singuri. Cum răspundeau numai de viaţă lor, erau liberi s-o facă. Flatters însă răspundea de şaizeci de vieţi. Şi nu poţi nega că a făcut să-i fie măcelărită misiunea.

Abia am apucat să rostesc fraza aceasta, că am şi regretat-o. Mă gândeam la povestirea lui Châtelain, la cercul ofiţerilor din Sfax care se fereau, ca de ciumă, de orice discuţie în stare să abată gândurile spre o anumită misiune Morhange-Saint-Avit.

Din fericire, mi-am dat seama că Saint-Avit nu mă ascultase. Ochii lui strălucitori priveau altundeva.

— Care a fost prima ta garnizoană? mă întrebă el brusc.

— Auxonne.

El râse sacadat.

— Auxonne. Côte-d'Or. Plasa Dijon, şase mii de locuitori, calea ferată P. L. M. Şcoala plutonului şi inspecţiile amănunţite. Soţia şefului de escadron primeşte joia, iar soţia căpitanului adjunct-major, primeşte sâmbăta. Permisiile de duminică: prima din lună, la Paris; celelalte trei, la Dijon. Asta îmi explică judecata ta despre Flatters.

Eu, dragul meu, am avut ca primă garnizoană Boghar. Acolo am debarcat într-o dimineaţă de octombrie, sublocotenent în vârstă de douăzeci de ani, la primul batalion al Africii, cu un galon alb pe mâneca mea neagră... „Maţele la soare", cum spun ocnaşii când vorbesc despre însemnele gradaţilor. Boghar!... Cu două zile înainte, începusem să zăresc de pe puntea pachebotului pământul Africii. Îi plâng pe cei care, atunci când văd pentru prima oară stâncile palide, nu simt un cuţit în inimă la gândul că pământul acesta se întinde pe mii şi mii de leghe... Eram aproape un copil, şi aveam bani. Sosisem mai devreme decât trebuia. Aş fi putut rămâne trei sau patru zile la Alger, să mă distrez. Ei bine, chiar în seara aceea am luat trenul spre Berrouaghia.

Acolo, la abia o sută de kilometri de Alger, nu mai există cale ferată. În linie dreaptă, ai să dai de primul tren tocmai la Cap. Diligenţa călătoreşte noaptea, din cauza zădufului. Pe costişe, mă coboram şi mergeam lângă trăsură, silindu-mă să gust, în atmosfera aceasta nouă, sărutul prevestitor al deşertului.

Pe la miezul nopţii, la Tabăra Zuavilon, care e un biet post de umplutură şi domină o vale secată de unde se înalţă ameţitoare miresme de lendri, s-a făcut un popas pentru schimbat caii. Se afla acolo o ceată de *joyeux* şi de disciplinari, condusă de tiraliori şi de soldaţi de la transporturi, spre grămezile de pietre din sud. Unii, decani ai puşcăriilor din Alger şi Douéra, în uniformă, fără arme, fireşte; ceilalţi, în civil – ce mai civili! recruţii, tinerii peşti ai prostituatelor de la Chapelle şi de la Goutte-d'Or.

Ei porniră la drum înaintea noastră, dar diligenţa îi ajunse din urmă. Am văzut de departe, în lumina lunii, pe drumul gălbui, mulţimea neagră şi răsfirată a convoiului. Apoi, am auzit o melodie surdă. Nenorociţii, cântau. Unul, cu o voce tristă şi răguşită, spunea o strofă care se târa, sinistră, prin adâncul văgăunilor albastre:

Acum când ea e mare,
Lucrează pe trotuar
Cu şmecherii din banda

Lui Richard-Lenoir.

Şi ceilalţi, reluau în cor oribilul refren:

La Bastilia, cu ea,
Amorul merge strună
Nini-Piele de Cățea;
E dulce şi e bună
La Bastilia.

I-am văzut foarte de aproape, când diligența i-a depăşit. Erau cumpliți. Sub cozorocurile hidoase, ochii luceau cu lumini sumbre pe fețele livide şi rase. Praful fierbinte înăbuşea în gâtlejuri vocile răguşite. M-a cuprins o tristețe îngrozitoare.

Când diligența a lăsat în urmă coşmarul acesta, mi-am revenit în fire.

Mai departe, mai departe, mi-am spus, spre sud, până la tărâmurile neatinse încă de josnicul flux al gunoaielor civilizației.

Când sunt obosit, când am o clipă de spaimă neliniştită şi mă cuprinde dorința de-a mă aşeza pe drumul pe care mi l-am ales, mă gândesc la disciplinarii din Berrouaghia, şi nu-mi doresc atunci decât să plec mai departe.

Dar ce răsplată, când mă aflu în vreunul din locurile acelea unde bietele animale nu se gândesc să fugă, pentru că n-au văzut niciodată omul, unde pustiul se întinde de jur-împrejur, atât de departe încât bătrâna lume ar putea să se prăbuşească fără ca măcar vreo cută a vreunei dune sau vreun norişor de pe cerul alb să-mi dea de veste!

— E adevărat, am şoptit eu, şi mie mi s-a întâmplat odată, în plin deşert, la Tidi-Kelt, să simt asta.

Pină acum, îl lăsasem să se înflăcăreze fără să-l întrerup. Am înțeles prea târziu ce greşeală săvârşisem scăpând fraza asta nenorocită.

Răutăciosul lui râs nervos se auzi iar.

— Aha! adevărat? La Tidi-Kelt? Te rog, dragul meu, în interesul tău, dacă vrei să nu fii ridicol, evită genul acesta de amintiri. Uite, îmi aminteşti de Fromentin, sau de bietul Maupassant care a vorbit despre deşert fiindcă mersese până la Djelfa, la două zile de strada Bab-Azoun şi de piața Guvernământului, la patru zile de avenue de l'Opéra; şi care, fiindcă a văzut lângă Bou-Sâada o

nenorocită de cămilă gata să crape, s-a crezut în plină Sahara, pe străvechiul drum al caravanelor... Tidi-Kelt, pustiul!

— Mi se pare, totuşi, că In-Salah... am spus eu puţin atins.

— In-Salah? Tidi-Kelt! Dar, bietul meu prieten, ultima oară când am trecut pe-acolo, am văzut tot atâtea ziare vechi şi cutii goale de sardele câte sunt duminica în pădurea Vincennes.

Părtinirea şi atât de vădita lui dorinţă de a mă jigni m-au făcut să-mi uit reţinerea şi să-i răspund acru:

— Fireşte, eu, unul, n-am mers până la...

M-am oprit. Dar era prea târziu.

El mă privi drept în faţă.

— Până unde? mă întrebă apoi, cu glas blând.

Nu i-am răspuns.

— Până unde? repetă el.

Şi, cum eu mă încurcam în mutismul meu:

— Până la Ued-Tarhit, nu-i aşa?

Pe malul estic al Ued-Tarhitului, la o sută douăzeci de kilometri de Timissao, la 23°5 latitudine nord, spunea raportul oficial, se afla înmormântat căpitanul Morhange.

— André, am explicat eu stângaci, îţi jur că...

— Ce-mi juri?

— Că n-am avut deloc intenţia...

— Să pomeneşti de Ued-Tarhit? De ce? Pentru care motiv nu s-ar vorbi în faţa mea de Ued-Tarhit?

Faţă de tăcerea mea plină de rugăminţi, el înălţă din umeri şi-mi spuse simplu:

— Dobitoc.

Apoi mă părăsi, fără ca mie să-mi fi dat măcar prin minte să-i cer socoteală pentru cuvântul acesta.

Totuşi atâta umilire nu-l dezarmase. Dovada am avut-o a doua zi, iar felul cum îşi manifestă proasta dispoziţie constitui dovada celui mai rău prost gust.

Abia mă trezisem, când André intră în camera mea.

— Poţi să-mi explici ce înseamnă asta? mă întrebă el.

Avea în mână unul din registrele administrative. Când era nervos începea să le purice cu de-amănuntul, sperând să poată găsi în ele vreun motiv ca să se arate milităreşte de nesuferit.

De data aceasta hazardul îl servise cât se poate de bine.

André deschise registrul. Am roşit puternic zărind înăuntru copia abia trasă a unei fotografii pe care o cunoşteam prea bine.

— Ce e asta? a repetat el disprețuitor.

Îl surprinsesem prea adesea examinând în camera mea, fără pic de bunăvoinţă, portretul domnişoarei de C..., ca să nu fiu lămurit în clipa aceea de reaua credinţă cu care îmi căuta ceartă.

M-am stăpânit totuşi, şi am pus biata copie într-un sertar.

Dar calmul meu nu-i convenea deloc lui André.

— De azi înainte, spuse el, ai te rog grijă şi nu-ţi mai lăsa amintirile galante să zacă printre actele administrative.

Apoi adăugă, cu cel mai jignitor surâs:

— Nu trebuie să-i dai subiecte de excitare lui Gourrut.

— André, am spus eu pălind, îţi ordon...

El îşi îndreptă, mândru, spinarea:

— Şi ce-i? Asta-i bună! Eu ţi-am dat voie să vorbeşti despre Ued-Tarhit, nu-i aşa? Cred că am tot dreptul să...

— André!

El privea acum, pe perete, cu un aer zeflemitor, portretul a cărui copie o salvasem de la scena aceea penibilă.

— Hai, hai, te rog, nu te supăra. Zău, recunoaşte, între noi, că e cam slabă...

Şi, înainte de-a apuca să-i răspund, a şters-o fredonând ruşinosul refren din ajun:

La Bastilia, cu ea,
Amorul merge strună
Nini-Piele de Căţea...

Timp de trei zile n-am mai vorbit unul cu altul. Exasperarea îmi ajunsese de nedescris. Eram eu de vină pentru avatarurile lui? Eram eu de vină dacă, din două fraze, una părea totdeauna că ar fi o aluzie?...

„Situaţia asta e de nesuportat, mi-am spus. Nu se mai poate să dureze."

Şi, într-adevăr, avea să înceteze curând.

La o săptămână după scena cu fotografia, sosi poşta. Abia aruncasem o privire pe sumarul lui *Zeitschrift*, revista germană despre care am vorbit, când am tresărit de uimire. Citisem acolo: *„Reise und Entdeckungen zweier französischer Offiziere, der Rittmeisters Morhange und des Oberleutnants de Saint-Avit, in der westlichen Sahara."*[1]

[1] Călătoria şi descoperirile a doi ofiţeri francezi, căpitanul Morhange şi locotenentul de Saint-Avit, în Sahara de Vest (germ.).

În aceeaşi clipă am auzit vocea camaradului meu:

— E ceva interesant în numărul ăsta?

— Nu, i-am spus eu într-o doară.

— Dă să-l văd.

M-am supus. Ce puteam face?

Mi s-a părut că André păleşte pe când parcurgea sumarul; şi totuşi, glasul îi era cât se poate de natural când mi-a spus:

— Ai să mi-l împrumuţi, nu-i aşa?

Apoi a ieşit, aruncându-mi o privire sfidătoare.

Ziua se scurse, încet. Nu l-am revăzut decât seara. Era vesel, foarte vesel, de-o veselie care mi-a făcut rău.

Când am isprăvit cina, ne-am dus să ne rezemăm de balustradă, pe terasă. De acolo poţi îmbrăţişa cu privirea deşertul pe care, spre est, întunericul şi începuse să-l înghită.

André rupse tăcerea.

— Ştii, ţi-am adus revista. Aveai dreptate. Nimic interesant.

Părea că se amuză enorm.

— Ce-i cu tine? Ce ai?

— Nimic, i-am răspuns eu cu glas sugrumat.

— Nimic? Vrei să-ţi spun eu ce ai?

L-am privit cu un aer rugător.

André ridică din umeri. „Dobitoc”! pesemne că îşi spunea el din nou.

Noaptea se lăsa cu repeziciune. Doar malul sudic al uedului Mia mai era încă galben. Prin surpături, un mic şacal se prăvăli deodată, scheunând.

— *Dibul* se vaită fără motiv. Asta e semn rău, spuse Saint-Avit.

Apoi continuă, necruţător:

— Aşadar, nu vrei să vorbeşti?

Am făcut un efort imens ca să rostesc fraza aceasta jalnică:

— Ce zi istovitoare! Ce noapte, grea, grea!... Nu te mai simţi nici pe tine însuţi; nu mai ştii...

— Da, spuse vocea depărtată a lui Saint-Avit. O noapte grea, grea; ştii, la fel de grea ca noaptea când l-am ucis pe căpitanul Morhange.

CAPITOLUL III MISIUNEA MORHANGE – SAINT-AVIT

— Aşadar, l-am ucis pe căpitanul Morhange, îmi spunea a doua zi André de Saint-Avit, la aceeaşi oră, în acelaşi loc, cu un calm care nu ţinea seama de noaptea, de cumplita noapte pe care o petrecusem. De ce ţi-am spus asta? Habar n-am. Poate din cauza pustiului. Eşti tu oare omul în stare să suporte greutatea unei asemenea mărturisiri şi apoi, la nevoie, să accepte consecinţele pe care ea le comportă? Nici asta nu ştiu. Viitorul o să spună. Pentru moment, un singur lucru e sigur, acela, îţi repet, că l-am ucis pe căpitanul Morhange.

Eu l-am ucis. Şi fiindcă doreşti să precizez cu ce prilej, îţi închipui că n-o să-mi sucesc creierul ca să-ţi aranjez un roman, şi nici că o să încep prin a-ţi povesti, după tradiţia naturalistă, din ce stofă mi-au fost făcuţi primii pantalonaşi scurţi, sau, după cum vor neocatolicii, dacă, pe când eram copil, mă spovedeam adesea şi dacă asta îmi făcea plăcere. N-am deloc gustul exhibiţiilor inutile. O să ţi se pară deci firesc că povestirea mea începe la epoca în care l-am cunoscut pe Morhange.

Şi, mai întâi, am să-ţi spun că oricât a trebuit să mă coste pentru liniştea şi reputaţia mea, nu regret că l-am cunoscut. Într-un cuvânt, lăsând la o parte orice problemă de proastă camaraderie, am dat dovadă de-o ingratitudine destul de neagră asasinându-l. Lui Morhange şi ştiinţei lui în domeniul inscripţiilor rupestre le datorez singurul lucru prin care viaţa mea va fi fost mai interesantă decât nefericitele vieţi mărunte duse de contemporanii mei, la Auxonne sau în alte părţi.

Acestea spuse, iată faptele:

Prima dam când am auzit rostindu-se numele lui Morhange mă aflam ca locotenent în secţia arabă de la Ouargla. Şi trebuie să adaug că a fost pentru mine motivul unui acces frumuşel de proastă dispoziţie. Pe atunci vremurile erau tare frământate. Ostilitatea sultanului Marocului era latentă. La Touat, unde se urzise mai înainte uciderea lui Flatters şi a lui Frescaly, majestatea aceasta dădea ajutor uneltirilor duşmanilor noştri. Touatul era marele centru al comploturilor, al atacurilor de jaf, al dezertărilor, şi totodată locul de aprovizionare al unor nomazi cu neputinţă de prins. Guvernatorii din Algeria, Tirman, Cambon, Laferrière, cereau ocuparea Touatului. În mod tacit, miniştrii de război erau de aceeaşi părere... Dar ştii, mai exista Parlamentul, şi el nu voia, din pricina Angliei, a Germaniei şi mai ales a unei anumite *Declaraţii a drepturilor omului şi cetăţeanului*, care spune că răzvrătirea e cel mai sfânt dintre drepturi, chiar când răzvrătiţii

sunt nişte sălbatici care îţi taie frumuşel capul. Pe scurt, autoritatea militară era nevoită să-şi sporească discret garnizoanele din sud, să-şi creeze noi posturi: cel de aici, cele din Berresof, Hassi-el-Mis, fortul Mac-Mahon, fortul Lallemand, fortul Miribel... Dar, vorba lui Castries: „Pe nomazi nu-i ţii cu bordjuri, ci cu mâncarea." Mâncarea erau oazele din Touat. Trebuia ca domnii avocaţi de la Paris să fie convinşi de necesitatea de a pune mâna pe oazele din Touat. Cel mai bun lucru era să li se prezinte un tablou fidel al uneltirilor urzite acolo împotriva noastră.

Principalii autori ai uneltirilor acestora erau, şi mai sunt încă, senussii, al căror şef spiritual a fost silit de trupele noastre să-şi mute sediul confreriei la vreo mie de leghe mai departe, la Schimmedrou, în Tibesti. S-a avut – zic *s-a* din modestie – ideea de a repera urmele lăsate de aceşti agitatori pe drumurile lor favorite: Rhât, Temassinin, câmpia Adjemorului şi In-Salah. Era, după cum vezi, cel puţin pornind de la Temassinin, in mod sensibil acelaşi itinerar pe care l-a urmat în 1884, Gérard Rohlfs.

Eu dobândisem o oarecare faimă prin două plimbări, făcute una la Agadès, cealaltă la Bilma, şi treceam printre ofiţerii secţiei drept unul dintre cei mai buni cunoscători ai problemei senussilor. Mi s-a cerut, deci, să-mi asum această nouă răspundere.

Am atras atunci atenţia că ar fi bine să ucid două muşte dintr-o lovitură şi să arunc, din mers, o privire asupra Hoggarului nordic, ca să mă asigur dacă tuaregii din Ahitarhen mai aveau cu senusii legături la fel de strânse ca pe vremea când s-au înţeles între ei ca să măcelărească misiunea Flatters. Mi s-a dat imediat dreptate. Modificarea itinerarului meu iniţial consta în următoarele: ajuns la Ighelaschem, la şase sute de kilometri sud de Temassinin, în loc să mă îndrept dired spre Touat prin drumul de la Rhât la In-Salah, trebuia, înfundându-mă între masivele Mouydirului şi Hoggarului, să împing spre sud-est, până la Shikh-Salah. De acolo, urma să urc spre nord, spre In-Salah, pe drumul Sudanului şi al Agadèsului. Aveam adică de făcut abia vreo opt sute de kilometri în plus, la o călătorie al cărei total atingea cam şapte sute de leghe, dar cu certitudinea că voi exercita o supraveghere cât se poate de completă asupra drumurilor pe care le urmau ca să ajungă la Touat duşmanii noştri, senusii din Tibesti şi tuaregii din Hoggar. Pe drum – fiecare explorator îşi are mica lui pasiune personală – nu mă supăra deloc gândul că voi

putea să cercetez un pic alcătuirea geologică a platoului Eguéré, despre care Duveyrier şi ceilalţi vorbesc supărător de puţin[1].

Totul era gata pentru plecarea mea la Ouargla. Totul, adică nu mare lucru. Trei cămile-mehari: a mea, a însoţitorului meu Bou-Djema, un chaamba credincios pe care îl avusesem cu mine în călătoria spre Air, mai puţin călăuză în ţinuturi cunoscute mie şi mai mult maşină de înşeuat şi deşeuat cămilele, şi o a treia, purtând merindele şi câteva burdufuri cu apă de băut, foarte mici, căci, prin grija mea, locurile de popas cu fântâni fuseseră reperate îndeajuns.

Pentru asemenea călătorii, unii au plecat cu o sută de soldaţi, ba chiar cu tunuri. Eu sunt pentru tradiţia lui Douls şi René Caillié: plec singur.

Trăiam clipa destul de plăcută în care numai un fir te mai leagă de lumea civilizată, când o adresă ministerială sosi la Ouargla.

„I se ordonă locotenentului de Saint-Avit – spunea pe scurt adresa – să-şi amâne plecarea până la sosirea căpitanului Morhange care trebuie să-l însoţească în călătoria sa de explorare."

M-am simţit mai mult decât decepţionat. Numai eu avusesem ideea excursiei acesteia. Şi, după cum îţi închipui, întâmpinasem toate greutăţile din lume ca să fac să-i fie aprobat principiul de către forurile superioare. Şi iată când tocmai mă bucuram din toată inima de ceasurile nesfârşite pe care aveam să le petrec numai cu mine, în plin deşert, mi se adaugă un necunoscut, ba, lucru şi mai rău, un superior!

Condoleanţele camarazilor mei îmi înzeciră necazul.

Anuarul, consultat pe loc, le dăduse următoarele informaţii:

Morhange (Jean-Marie-François) promoţia 1881. Cu brevet. Căpitan în afara cadrelor. (Serviciul geografic al Armatei).

— Iată explicaţia, spuse unul. E un protejat care ţi se trimite ca să-i scoţi castanele din foc, într-o muncă în care tu ai să duci tot greul. Cu brevet! Mare lucru! Pe-aici, teoriile lui Adant du Picq sunt egale cu zero.

— Nu prea sunt de părerea voastră, spuse comandantul. Cei din Parlament au aflat – din păcate, există întotdeauna indiscreţi –

[1] N-am nici o indicaţie asupra naturii rocii de la Eguéré, dar totul mă face să cred că masa era de gresie. H. Duveyrier, *Tuaregii din nord*, pag. 86. (Nota domnului Leroux.).

adevăratul scop al misiunii lui Saint-Avit: să le forţeze mâna pentru ocuparea Touaiului. Şi Morhange ăsta trebuie să fie omul de încredere al Comisiei Armatei. Toţi oamenii ăştia, ştiţi, domnii miniştri, parlamentarii, guvernatorii, se supraveghează între ei. Într-o bună zi s-ar putea scrie o frumoasă istorie paradoxală a expansiunii coloniale franceze, care s-a făcut totdeauna fără ştirea celor de la conducere, dacă nu chiar fără voia lor.

— Oricum, rezultatul va fi acelaşi, am spus eu cu amărăciune! Vom fi doi francezi care ne vom spiona zi şi noapte pe drumurile sudului. Plăcută perspectivă, când toată atenţia ta nu e suficientă ca să dejoci şotiile indigenilor. Şi când soseşte domnul acesta?

— Poimâine, fără doar şi poate. Mi-a fost anunţat un convoi de la Ghardaïa. Se pare că el îl va folosi. Totul arată că nu prea se pricepe să călătorească singur.

Într-adevăr, căpitanul Morhange sosi după două zile, cu ajutorul convoiului de la Ghardaïa. Am fost prima persoană pe care el a cerut s-o vadă.

Când a intrat în camera mea, unde mă retrăsesem demn de îndată ce am zărit convoiul, am avut neplăcuta surpriză de a constata că o să-mi fie greu să fiu multă vreme supărat pe el.

Căpitanul Morhange era un bărbat înalt, cu faţa plină şi colorată, cu ochi albaştri zâmbitori, cu o mustăcioară neagră şi cu părul cărunt.

— Îţi cer mii de scuze, dragul meu camarad, îmi spuse el imediat, cu o sinceritate cum n-am mai văzut la altul. Probabil că eşti tare supărat pe nepoftitul care ţi-a stricat planurile şi ţi-a întârziat plecarea.

— Ba deloc, domnule căpitan, i-am răspuns eu rece.

— Dumneata eşti un pic vinovat de toate astea. Ştiinţa dumitale despre drumurile sudului, celebră la Paris, m-a făcut să doresc să te am ca iniţiator când Ministerele Instrucţiunii Publice Şi al Comerţului şi Societatea de Geografie s-au înţeles să-mi dea sarcina misiunii care mă aduce aici. Într-adevăr, aceste trei onorabile persoane morale mi-au încredinţat sarcina de a recunoaşte străvechea cale a caravanelor care, din secolul al IX-lea, făcea legătura comercială între Tunis şi Sudan, prin Tozeur, Ouargla, Es-Souk şi cotul bourroumului, studiind posibilitatea de a-i reda acestui drum antica lui splendoare. Dar, în acelaşi timp, la Serviciul geografic aflam despre călătoria pe care dumneata aveai s-o întreprinzi. De la Ouargla la Shikh-Salah, itinerariile noastre sunt comune. Trebuie să-ţi mărturisesc însă că e prima

călătorie de acest gen pe care eu o întreprind. Nu m-aş teme deloc să vorbesc o oră despre literatura arabă în amfiteatrul şcolii de limbi orientale, dar îmi dau seama că aş fi destul de încurcat văzându-mă silit să întreb în pustiu dacă trebuie să cotesc la stânga sau la dreapta. Mi se oferea un prilej unic de a mă pune la curent, rămânând totodată îndatorat pentru iniţierea aceasta unui tovarăş de drum îndntător. Nu trebuie să fii supărat pe mine dacă n-am lăsat prilejul să-mi scape şi am folosit toate posibilităţile ca să-ţi întârzii plecarea din Ouargla până-n clipa când puteam să mă aflu lângă dumneata. La toate acestea, nu mai am de adăugat decât un cuvânt: am sarcina unei misiuni care, prin originile ei este esenţialmente civilă. Dumneata, eşti investit de Ministerul de Război. Deci până în momentul când vom sosi la Shikh-Salah şi ne vom întoarce spatele ca să ajungem, dumneata la Touat, eu la Niger, toate sfaturile, toate ordinele dumitale, vor fi urmate cuvânt cu cuvânt de un subaltern şi, nădăjduiesc, de asemenea de un prieten.

Pe măsură ce vorbea cu o sinceritate atât de plăcută, simţeam o imensă bucurie văzând cum mi se risipeau cele mai rele temeri de până atunci. Mă încerca, totuşi, urâta dorinţă de a-i arăta o oarecare rezervă, fiindcă dispusese astfel, de la distanţă, fără ca eu să fiu întrebat, de tovărăşia mea.

— Vă sunt foarte recunoscător, domnule căpitan, pentru măgulitoarele dumneavostră cuvinte. Când doriţi să părăsim Ouargla?

El făcu un gest de dezinteres absolut:

— Păi, când doreşti. Mâine, în seara asta... Te-am întârziat şi aşa. Pregătirile dumitale sunt, desigur, gata de mult.

Mica mea manevră se întorsese împotriva mea, căci, în planurile mele, plecarea fusese fixată abia pentru săptămâna următoare.

— Mâine, domnule căpitan? Dar... bagajele dumneavoastră?

El zâmbi blând.

— Credeam că trebuie să cari cu tine cât mai puţine lucruri cu putinţă. Câteva efecte, nişte hârtie: brava mea cămilă a putut să le ducă destul de uşor. Pentru rest, mă supun sfaturilor dumitale şi posibilităţilor din Ouargla.

Eram învins. Nu mai aveam ce să-i obiectez. De altfel, o asemenea libertate de spirit şi de maniere mă şi cuceriseră în mod ciudat.

— Ei bine, îmi spuseră camarazii, mei când ora aperitivului ne adună din nou. Pare cu totul încântător căpitanul tău.

— Cu totul.

— Cu siguranţă că n-o să ai neplăceri cu el. Rămine doar să veghezi singur ca nu cumva, la sfârşit, să tragă plapuma numai pe el.

— N-o să lucrăm în acelaşi domeniu, am răspuns eu evaziv.

Eram gânditor, numai gânditor, ţi-o jur. Din clipa aceea, nu mai aveam nimic împotriva lui Morhange. Totuşi, tăcerea mea l-a convins că-i mai păstram pică. Şi toţi, auzi tu? toţi şi-au spus mai târziu, când bănuielile au început să plutească:

„Cu siguranţă că e vinovat. Noi, care i-am văzut plecând împreună, putem afirma asta.“

Vinovat sunt... Dar pentru asemenea motive josnice de geloziei... Îmi vine şi greaţă!

După asta, nu-ţi mai rămâne decât să fugi, să fugi, până în locurile unde nu mai vezi oameni care gândesc şi raţionează.

Morhange se ivi la braţ cu comandantul, care părea încântat de noua lui cunoştinţă.

El îl prezentă zgomotos:

— Căpitanul Morhange, domnilor. Un ofiţer de şcoală veche, În ceea ce priveşte veselia, pe cuvântul meu. Vrea să plece mâine. Dar trebuie să-i facem o astfel de primire încât, până în două ore, să-i iasă din cap ideea asta. Ascultă, căpitane, ne poţi dărui o săptămână întreagă.

— Eu sunt la dispoziţia locotenentului de Saint-Avit, răspunse Morhange zâmbind blând.

Conversaţia devenise generală. Paharele şi râsetele se ciocneau între ele. Îi auzeam pe camarazii mei prăpădindu-se de râs la poveştile pe care, cu o voioşie de neabătut, noul venit le spunea fără încetare. Iar eu, niciodată, niciodată, nu mă simţisem atât de trist.

Veni ora să trecem în sala de mese.

— Ia loc la dreapta mea, căpitane, strigă comandantul, din ce în ce mai radios. Şi sper că vei continua să ne serveşti istorioare nostime despre Paris. Aici, ştii, nu mai suntem la curent.

— La ordinele dumneavoastră, domnule maior, spuse Morhange.

— Luaţi loc, domnilor.

Ofiţerii se supuseră ordinului, în zgomotul voios al scaunelor mişcate din loc.

Eu nu-l scăpăm din ochi pe Morhange, care rămase în picioare.

— Domnule maior, domnilor, îmi daţi voie, spuse el.

Şi, inainte de a lua loc la masa unde nici o clipă n-avea să înceteze să se arate cel mai vesel dintre comeseni, cu voce şoptită, cu ochii închişi, căpitanul Morhange rosti rugăciunea *Benedicte*.

CAPITOLUL IV SPRE AL DOUĂZECI ŞI CINCILEA GRAD

— Vezi, dumneata ştii mult mai multe despre vechile drumuri ale Saharei decât ai vrut să mă laşi să bănuiesc, îmi spunea căpitanul Morhange peste vreo două săptămâni, căci cunoşti existenţa celor două Tadekka. Dar unul din aceste două oraşe, despre care mi-ai vorbit adineaori, e Tadekka lui Ibn-Batoutah, plasat de istoricul nostru la şaptezeci de zile de Touat şi situat, pe bună dreptate, de Schirmer, în ţinutul neexplorat al auelimmidenilor. Prin această Tadekka treceau, în secolul al XIX-lea, caravanele sonrhaï care, în fiecare an, călătoreau spre Egipt.

Todekka mea, a mea, e cealaltă, capitala oamenilor cu văl plasată la douăzeci de zile spre sud de Ouargla de către Ibn-Khaldoun şi la treizeci de zile de către El-Bekri, care o numeşte Tadmekka. Spre această Tadmekka mă îndrept eu. Această Tadmekka trebuie recunoscută în ruinele de la Es-Souk. Prin Es-Souk trecea drumul comercial care, în secolul al IX-lea, lega Djeridul tunisian cu cotul făcut de Niger la Bourroum. Pentru a studia posibilitatea repunerii în valoare a acestei antice căi, ministerele mi-au dat misiunea căreia îi datorez plăcerea de a mă afla împreună cu dumneata.

— Fără îndoială că veţi avea deziluzii, am murmurat eu. Totul îmi spune că negoţul care foloseşte astăzi calea aceasta e neînsemnat.

— Vom vedea noi, făcu el liniştit.

Acestea, pe când mergeam de-a lungul marginilor monocrome ale unei *sobkha*. Larga întindere salină lucea, albăstruie, în primele raze ale soarelui. Cele cinci cămile ale noastre goneau cu paşi mari, proiectându-şi umbrele mişcătoare, de un albastru mai închis. Uneori, câte o pasăre, un soi de bâtlan nedeterminat, singurul locuitor al acestor pustietăţi, se înălţa şi plana în aer

suspendat parcă de-un fir, ca să se reaşeze apoi, imediat, după trecerea noastră.

Eu mergeam înainte, atent la itinerar. Morhange mă urma. Înfăşurat în imensul său burnuz alb, pe cap cu *chechia* dreaptă a spahiilor, la gât cu un lung şirag de mătănii mari, negre şi albe, terminate printr-o cruce de aceleaşi culori, el înfăţişa tipul perfect al călugărilor albi ai cardinalului Lavigerie.

Tocmai părăsisem drumul urmat de Flatters, după o haltă de două zile la Temassinin, ca să tăiem pieziş spre sud-vest. Eu am avut cinstea, înaintea lui Foureau, de a fi semnalat importanţa Temassininului, punct geometric de trecere a caravanelor, şi de a fi indicat locul unde căpitanul Pein a construit de curând un fort. Răscruce a drumurilor care duc la Touat din Fezzan şi Tibesti, Temassinin e viitorul sediu al unui minunat birou de informaţii. Cele pe care, în decursul acestor zile, le-am adunat despre mişcările tainice ale duşmanilor noştri senussi, au fost importante. Printre altele, am observat detaşarea completă cu care Morhange m-a privit făcându-mi anchetele.

În cele două zile, el şi-a petrecut vremea stând de vorbă cu bătrânul paznic negru al turbetului care păstrează, sub cupola sa de ipsos, rămăşiţele veneratului Sidi-Moussa. Convorbirile lui cu slujbaşul acela îmi pare rău că le-am uitat. Dar, după mirarea admirativă a negrului, am înţeles cât eram eu de ignorant în ceea ce priveşte tainele nesfârşitei Sahare şi cât îi erau ele de familiare tovarăşului meu.

Şi dacă vrei să ai o idee despre extraordinara originalitate pe care Morhange o aducea într-un astfel de raid, tu, care eşti, totuşi, deprins într-o măsură cu lucrurile din sud, ascultă. Întâmplarea s-a petrecut exact la vreo două sute de kilometri de aici, în plină regiune a Marei Dune, în decursul groaznicului marş de şase zile fără apă. Mai aveam de băut numai raţia pe două zile înainte de-a ajunge la prima fântână, şi tu ştii că fântânele astea, după cum îi scria Flatters soţiei sale: „trebuie să lucrezi două ore ca să le destupi pentru a putea să se adape vitele şi oamenii". Ei bine, am întâlnit acolo o caravană care mergea spre est, spre Rhadamès, şi care se abătuse puţin cam spre nord. Cocoaşele cămilelor, reduse la zero şi bălăbănindu-se moi, arătau suferinţele convoiului. În urmă venea un măgăruş cenuşiu, un jalnic urecheat, impiedicându-se la fiecare pas şi căruia neguţătorii îi scoseseră samarul fiindcă ştiau bine că o să moară. Instinctiv, cu ultimele lui puteri, măgarul urma caravana simţind că, atunci când n-o să mai

poată, va veni sfârşitul şi marele fâlfâit al vulturilor pleşuvi. Iubesc animalele, pe care am motive temeinice să le prefer oamenilor. Trebuie să-ţi spun că burdufurile noastre erau aproape goale şi că propriile noastre cămile, fără de care nu mai exişti în deşertul pustiu, nu fuseseră adăpate de multă vreme. Morhange îşi sili cămila să îngenuncheze, dezlegă un burduf şi-i dădu să bea măgăruşului. Fireşte că îmi făcea plăcere să văd tresărind de fericire bietele coaste ale nefericitului animal. Dar aveam răspundere şi mai vedeam de asemenea aerul uluit al lui Bou-Djema, şi aerul dezaprobator al însetaţilor caravanei. Am făcut o observaţie. Doamne! Cum a fost primită! „Ce-am dat, răspunse Morhange, era dreptul meu. Mâine seară, pe la şase, vom fi la fântâna El-Biodh. Până atunci, ştiu că n-o să-mi fie sete." Şi asta pe un ton în care, pentru prima oară am simţit apărând căpitanul. „Uşor de spus, gândeam eu, destul de supărat. Ştie că, la nevoie, burduful meu si al lui Bou-Djema îi stau la dispoziţie." Dar nu-l cunoşteam încă bine pe Morhange şi e adevărat că, până a doua zi, seara, când am ajuns la El-Biodh, el n-a băut, împotrivindu-se cu o zâmbitoare încăpăţânare ofertelor noastre.

Umbră a sfântului Francisc de Assisi! Coline ale Ombriei, atât de pure în zori! Pe un răsărit de soare asemănător, la marginea unui firav pârâu care se arunca în cascade dintr-o tăietură a stâncilor cenuşii din Eguéré, Morhange se opri. Apele neaşteptate se rostogoleau pe nisip, şi am văzut, sub lumina care le sporea, mici peştişori negri. Peşti, în mijlocul Saharei! Am rămas toţi trei muţi în faţa acestui paradox al naturii. Un peştişor se rătăcise într-un minuscul golfuleţ de nisip. Stătea acolo, bălăcărindu-se zadarnic, cu pântecul alb în sus... Morhange îl luă, îl privi o clipă şi-l dădu înapoi firişorului de apă vie... Umbră a sfântului Francisc! Coline ale Ombriei... Dar am jurat să nu rup, prin digresiuni nepotrivite, firul acestei povestiri...

„Vezi că aveam dreptate când te sfătuiam să mergi un pic spre sud înainte de-a ajunge la Shikh-Salah a dumitale, îmi spunea o săptămână mai târziu căpitanul Morhange. Ceva mă îndemna să cred că masivul Eguéré e lipsit de interes din punctul de vedere care te interesează. Aici, n-ai decât să te apleci ca să apuci pietrele care îţi vor permite să stabileşti, în mod mai hotărâtor decât au făcut Bou-Dérba, des Cloizeaux şi doctorul Marrès, originea vulcanică a acestui ţinut."

Morhange îmi vorbea astfel pe când mergeam de-a lungul versantului apusean al munților Tifedest, spre al douăzeci şi cincilea grad latitudine nordică.

— Aş fi lipsit de politețe dacă nu ți-aş mulțumi, i-am spus eu.

N-am să uit nidodată clipa aceea. Lăsaserăm cămilele şi eram pe cale de-a proceda la culegerea celor mai topice fragmente de stâncă. Morhange făcea asta cu un discernământ care spunea multe despre cunoştințele lui în domeniul geologiei, ştiință pe care susținuse de atâtea ori că n-o cunoştea deloc.

Atunci i-am pus întrebarea următoare:

— Pot să-ți arăt recunoştința mea făcându-ți o mărturisire?

El ridică o clipă capul şi mă privi.

— Te rog.

— Ei bine, nu prea văd interesul practic al călătoriei pe care ai întreprins-o.

Morhange zâmbi.

— Cum asta? Explorarea anticei căi a caravanelor, demonstrarea că a existat, din cele mai vechi timpuri, o legătură între lumea mediteraneană şi ținuturile negrilor nu contează în ochii dumitale? Speranța de a lichida o dată pentru totdeauna controversele seculare care au învrăjbit atâtea minți inteligente – (d'Aville, Heeren, Berlioux, Quatremère, pe de o parte; Gosselin, Walekenaer, Tissot, Vivien de Saint-Martin de cealaltă parte – socoteşti că e lipsită de interes? Pe cinstea mea, eşti foarte dificil, dragul meu.

— Eu mă gândeam la un interes practic, i-am spus. N-o să negi că această controversă de care vorbeşti îi priveşte numai pe geografii de birou şi pe exploratorii de cameră.

Morhange continuă să zâmbească.

— Nu fi atât de aspru cu mine, dragul meu prieten. Te rog să-ți aminteşti că misiunea dumitale ți-a fost încredințată de Ministerul de Război, şi că eu o am pe a mea de la Ministerul Instrucțiunii Publice. Originea aceasta diferită justifică scopurile noastre divergente. Ea explică, în orice caz, şi aici îți dau întru totul dreptate, de ce misiunea urmărită de mine nu are, într-adevăr, nici un scop practic.

— Dar eşti şi mandatarul Ministerului Comerțului, i-am răspuns eu, ambiționându-mă. De asta te-ai angajat să studiezi posibilitatea restaurării vechiului drum comercial din secolul al IX-lea. Şi, în privința asta, nu încerca să mă amăgeşti: cunoştințele dumitale de istorie şi geografie a Saharei te făceau să ştii exact

cum stau lucrurile, încă înainte de a părăsi Parisul. Drumul de la Djerid la Niger e mort, mort de-a binelea. Ştiai că nici un trafic important n-o să mai treacă pe traseul căruia, totuşi, ai acceptat să-i studiezi posibilităţile de restaurare.

Morhange mă privi drept în faţă.

— Şi chiar de-ar fi aşa, spuse el cu cea mai amabilă nepăsare, chiar dacă aş fi avut, înainte de a pleca, convingerea pe care mi-o atribui, ştii ce concluzie ar trebui trasă?

— Aş fi fericit să te aud spunând-o.

— Pur şi simplu, dragul meu prieten, că m-am priceput mai puţin decât dumneata să-mi găsesc, un pretext pentru călătoria mea, că am acoperit cu motive mai puţin bune adevăratele scopuri care mă aduc pe aici.

— Un pretext? Nu văd...

— Fii, te rog, şi dumneata sincer. Sunt convins că ai cea mai vie dorinţă de-a informa secţiile arabe despre uneltirile senussilor. Dar mărturiseşte că nu furnizarea informaţiilor acestora îţi formează ţinta exclusivă şi intimă a plimbării. Dumneata eşti geolog, dragul meu. În misiunea aceasta ai găsit un prilej să-ţi satisfaci înclinarea. Nimeni nu se gândeşte să-ţi facă o vină din faptul că ai ştiut să împaci ce e folositor ţării cu ce îţi e plăcut dumitale. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, nu nega: nu-mi trebuie altă dovadă decât prezenţa dumitale aici, la poalele acestui Tifedest, foarte ciudat, fără doar şi poate, din punct de vedere mineralogic, dar a cărui explorare te-a aruncat, totuşi, la vreo sută cincizeci de kilometri mai la sud de itinerarul oficial.u

Ar fi fost cu neputinţă să-mi închidă cineva gura cu mai multă politeţe. Am parat, atacând.

— Din cele spuse trebuie să conchid că nu cunosc adevăratele motive ale călătoriei dumitale, şi că ele n-au nimic a face cu motivele oficiale?

Mersesem cam prea departe. Am simţit-o după seriozitatea care marca, de data aceasta, răspunsul lui Morhange.

— Nu, dragă prietene, nu trebuie să conchizi asta. Nu mi-ar fi plăcut deloc o minciună dublată de-o escrocherie faţă de stimabilele corpuri constituite care m-au socotit demn de încrederea şi de subsidiile lor. Ţelurile care mi-au fost trasate, voi face tot posibilul să le îndeplinesc. Dar n-am nici un motiv să-ţi ascund că mai există unul, cu totul personal, la care ţin mult mai mult. Să zicem, dacă vrei să folosim o terminologie altminteri

regretabilă, că ţelul acesta e *scopul*, pe când celelalte nu sunt decât *mijloacele*.

— Aş fi oare indiscret dacă...

— Deloc, răspunse camaradul meu. Shikh-Salah se află doar la câteva zile de-aici. Curând ne vom despărţi. Cel căruia i-ai condus cu atâta grijă primii paşi prin Sahara, nu trebuie să aibă nimic de ascuns faţă de dumneata.

Ne opriserăm în valea unui mic ued secat în care creşteau câteva plante firave. Un izvor, pe-aproape, avea în jurul lui un fel de cunună din verdeaţă cenuşie. Cămilele, deşeuate pentru noapte, se căzneau grăbite să pască tufele spinoase de *had*. Pereţii negri şi netezi ai munţilor Tifedest se ridicau, aproape verticali, deasupra capetelor noastre. În aerul neclintit începuse să se înalţe fumul albăstrui al focului la care Bou-Djema ne pregătea cina.

Nici un zgomot, nici o adiere. Fumul vertical urca agale treptele şterse ale văzduhului.

— Ai auzit vorbindu-se despre *Atlasul Creştinismului*? mă întrebă Morhange.

— Cred că nu. Nu cumva e o lucrare de geografie publicată de benedictini sub conducerea unui oarecare Dom Granger?

— Memoria nu te înşeală, spuse Morhange. Îngăduie, totuşi, să precizez unele lucruri despre care n-ai avut aceleaşi motive ca mine să te interesezi. *Atlasul Creştinismului* şi-a propus să stabilească hotarele marelui flux al creştinismului în decursul epocilor, şi asta pentru toate părţile globului. Operă demnă de ştiinţa benedictină, demnă de prodigiosul erudit care e Dom Granger.

— Şi ai venit, fără îndoială, să constaţi hotarele acestea pe aici? şoptii eu.

— Într-adevăr, aşa e, răspunse Morhange.

Apoi tăcu, iar eu îi respectai tăcerea, hotărât de altfel să nu mă mir de nimic.

— Pe calea mărturisirilor nu te poţi opri la jumătate, fără să fii ridicol, spuse el după câteva clipe de gândire, cu o voce redevenită dintr-o dată foarte gravă, şi din care dispăruse orice urmă din voioşia aceea care, cu o lună mai înainte, le făcuse atâta plăcere tinerilor ofiţeri din Ouargla. Eu le-am început pe ale mele. Am să spun tot. Fii sigur, totuşi, că voi avea discreţia să nu insist asupra unor evenimente din viaţa mea intimă. Dacă, acum patru ani, în urma acestor evenimente, am hotărât să intru la mănăstire, nu te interesează care au fost motivele. În ceea ce mă priveşte, pot să mă

minunez că trecerea unei ființe absolut lipsite de interes a putut să-mi schimbe calea vieții. Pot să mă minunez că o făptură care n-avea decât meritul de a fi frumoasă, a fost trimisă de Creator pentru a-mi influența destinul într-un sens atât de neașteptat. Mănăstirea, la poarta căreia am bătut, avea motivele cele mai temeinice să se îndoiască de trăinicia unei asemenea vocații. Ceea ce lumea laică pierde în felul acesta e prea adesea reluat tot de ea. Într-un cuvânt, nu pot să-l dezaprob pe părintele stareț că mi-a interzis să-mi dau atunci demisia. Eram căpitan cu brevet din anul precedent. La ordinul lui, am cerut și am obținut punerea în concediu de inactivitate pe trei ani. La capătul acestor trei ani de ucenicie monahală, avea să se vadă dacă lumea era definitiv moartă pentru sluga dumneavoastră.

Din prima zi a sosirii mele la mănăstire, am fost pus la dispoziția lui Dom Granger și afectat de el unei echipe a faimosului *Atlas al Creștinismului*. Un scurt examen i-a permis să-și dea seama ce fel de servicii aș fi în stare să-i fac. Astfel am intrat în atelierul însărcinat cu cartografia Africii de Nord. Nu știam un cuvânt din limba arabă, dar se nimerise că, fiind în garnizoană la Lyon, urmasem, la Facultatea de litere, cursurile lui Berlioux, geograf iluminat, fără doar și poate, dar plin de o idee mare: influența exercitată asupra Africii de civilizațiile greacă și romană. Amănuntul acesta din viața mea i-a fost suficient lui Dom Granger. Imediat am căpătat prin grija lui vocabularele berbere ale lui Venture, Delaporte, Brosselard, *Grammatical Sketch of the Temâkaq*, de Stanhope Fleeman și *Eseul de gramatică a limbii temâchek* de maiorul Hanoteau. Peste trei luni eram în stare să descifrez orice inscripție *tifinar*. Știi că tifinarul e scrierea națională a tuaregilor, expresia acestei limbi *temâchek* care mi se pare a fi protestul cel mai curios al neamului târgui față de dușmanii săi mahomedani.

Dom Granger avea, într-adevăr, convingerea că tuaregii au fost creștini, începând de la o epocă pe care e vorba s-o determinăm, dar care coincide neîndoielnic cu epoca de splendoare a bisericii din Hippone. Crucea, dumneata știi asta mai bine decât mine, e la ei un motiv de ornamentație fatidică. Duveyrier a constatat că ea figurează în alfabetul lor, pe armele lor, printre desenele de pe veșmintele lor. Singurul tatuaj pe care îl poartă pe frunte, pe dosul palmei, este o cruce cu patru brațe egale; ciochinăriile șeilor, mânerele săbiilor și ale pumnalelor, ei le au în cruce. Și mai trebuie să-ți amintesc oare că, în ciuda interzicerii clopotelor,

socotite de islamism ca un simbol creştin, harnaşamentele cămilelor tuarege au ca podoabă dopoţei?

Nici Dom Granger şi nici eu nu dădeam o prea mare importanţă felului acestuia de dovezi, prea asemănătoare celor la mare cinste în *Geniul Creştinismului*. Dar, oricum, e cu neputinţă să refuzi întreaga valoare a unor argumente teologice. Dumnezeul tuaregilor, Amanaï, incontestabil Adonaïul din Biblie, este unic. Ei au un iad, *tîmsi-tan-elâkhart*, focul de pe urmă, în care domneşte Iblis, Lucifer al nostru. Paradisul lor, în care îşi primesc răsplata pentru faptele bune, e locuit de *andjeloûsen*, îngerii noştri. Şi să nu-mi obiectezi că există o asemănare între teologia aceasta şi cea a Coranului, căd eu ţi-aş spune argumente istorice şi ţi-aş aminti că tuaregii au luptat de-a lungul veacurilor, până ce au fost aproape exterminaţi, ca să-şi menţină credinţa împotriva încălcărilor fanatismului mahomedan.

Foarte adesea, împreună cu Dom Granger, am studiat această formidabilă epopee în care se văd băştinaşii ţinând piept cuceritorilor arabi. Cu el, am văzut armata lui Okha, unul din oamenii apropiaţi Profetului, înfundându-se în pustiu ca să subjuge marile triburi tuarege şi să le impună primele elemente musulmane. Triburile acestea erau pe atunci bogate şi înfloritoare. Erau ihoggarenii, imededrenii, ouadelenii, kel-guéresii, kel-aïrïi. Dar certurile lăuntrice le vlăguiră rezistenţa. Ea se dovedi, totuşi, de temut şi abia după un lung şi cumplit război izbutiră arabii să pună mâna pe capitala berberilor. Ei o distruseră, după ce-i măcelăriseră pe locuitori. Pe ruinele capitalei, Okha a clădit un nou oraş. Oraşul acesta este Es-Souk. Cel distrus de Sidi-Okha este Tadmekka berberă. Ceea ce Dom Granger mi-a cerut a fost tocmai să merg şi să încerc să dezgrop din ruinele cetăţii musulmane Es-Souk urmele rămase din Tadmekka berberă, şi poate creştină.

— Înţeleg, murmurai eu.

— Foarte bine, spuse Morhange. Dar ceea ce trebuie să sesizezi acum e simţul practic al călugărilor, superiorii mei. Nu uita că, chiar după trei ani de viaţă la mănăstire, ei mai păstrau îndoieli în privinţa trăiniciei vocaţiei mele. Şi au găsit în acelaşi timp şi mijlocul de-a o pune la încercare o dată pentru totdeauna, şi mijlocul de-a uni posibilităţile oficiale cu scopurile lor particulare. Într-o dimineaţă am fost chemat la părintele stareţ, şi iată cum mi-a vorbit el, de faţă cu Dom Granger care îl aproba tăcut:

— Concediul dumitale de inactivitate expiră peste două săptămâni. Te vei reîntoarce la Paris şi vei cere ministerului să te reintegreze. Cu ce ai învăţat aici, şi cu cele câteva relaţii pe care noi le-am putut păstra la Statul-Major, nu-ţi va fi greu să fii numit la Serviciul geografic al armatei. Când te vei afla pe strada Grenelle, vei primi instrucţiunile noastre.

Eram mirat de încrederea lor în ştiinţa mea. Redevenit căpitan la Serviciul geografic, am înţeles-o. La mănăstire, întâlnirile zilnice cu Dom Granger şi cu emulii săi îmi întreţinuseră convingerea continuă că nu ştiu mai nimic. În contact cu camarzaii mei, am înţeles superioritatea învăţământului pe care îl primisem acolo. La amănuntele misiunii mele nici n-a mai fost măcar nevoie să mă gândesc. Ministerele au venit chiar ele să-mi ceară s-o accept. În toate acestea, iniţiativa mea nu s-a manifestat decât o singură dată: aflând că vei părăsi Ouargla pentru călătoria de acum şi având unele motive să nu cred în valoarea mea practică de explorator, am făcut tot ce-am putut ca să-ţi întârzii plecarea, cu gândul să mergem împreună. Sper că ţi-a trecut supărarea.

Lumina se îndrepta grăbită spre apus, unde soarele se afundase într-un lux nemaipomenit de draperii violete. Eram singuri în imensitatea aceasta, la poalele stâncii negre şi rigide. Numai noi. Absolut numai noi.

I-am întins lui Morhange o mână pe care el mi-a strâns-o. Apoi a spus:

— Dacă mi se par nesfârşit de lungi cele câteva mii de kilometri care mă despart de clipa când, după îndeplinirea misiunii, voi putea să regăsesc în sfârşit la mănăstire uitarea unor lucruri pentru care nu eram făcut, dă-mi voie să-ţi spun că, în clipa de faţă, cele câteva sute de kilometri care îmi rămân de străbătut alături de dumneata, înainte de-a ajunge la Shikh-Salah, mi se par infinit de scurte...

Pe apa decolorată a izvoraşului s-a ivit o stea, neclintită şi fixă ca un cui de argint.

— Shikh-Sala, şoptii eu cu inima plină de-o tristeţe de neexprimat, răbdare! Încă n-am ajuns acolo!

Şi, într-adevăr, n-aveam să ajungem acolo niciodată.

CAPITOLUL V INSCRIPŢIA

Dintr-o singură lovitură dată cu bastonul său ghintuit, Morhange făcu să sară o bucată de stâncă din coasta neagră a muntelui.

— Ce-i asta? întrebă el întinzându-mi-o.

— Un bazalt cu peridot, i-am spus eu.

— Nu e interesant: abia dacă i-ai aruncat o privire.

— Ba, dimpotrivă, e foarte interesant. Dar pentru moment, mărturisesc că mă preocupă altceva.

— Ce anume?

— Priveşte un pic într-acolo, i-am spus, arătând în zare, spre vest, un punct întunecat de cealaltă parte a întinderii albe.

Erau orele şase dimineaţa. Soarele răsărise. Dar degeaba l-ai fi căutat pe cerul uimitor de neted. Şi nici o adiere de vânt, nici o adiere.

Deodată, una din cămilele noastre scânci. O antilopă enormă se ivise brusc şi se izbise, înnebunită, cu capul de peretele stâncos. Acum stătea acolo, buimăcită, la câţiva paşi de noi, tremurând pe picioarele ei subțiri.

Bou-Djema venise lângă noi.

— Când picioarele mohorului se clatină, înseamnă că stâlpii firmamentului sunt gata să se prăbuşească, şopti el.

Ochii lui Morhange mă priviră țintă, apoi se întoarse spre orizont, la punctul negru, acum dublat.

— O furtună, nu-i aşa?

— Da, o furtună.

— Şi vezi în asta un motiv de îngrijorare?

Nu i-am răspuns imediat. Tocmai schimbam câteva scurte cuvinte cu Bou-Djema, ocupat el însuşi să strunească bietele cămile care deveneau nervoase.

Morhange îşi repetă întrebarea. Am ridicat din umeri.

— De îngrijorare? Habar n-am. Până acum n-am văzut încă furtună în Hoggar. Dar am bănuielile mele. Şi totul mă face să văd că cea care se pregăteşte o să fie destul de puternică. De altfel, ia te uită.

Pe stânca plată se ridicase o pulbere uşoară. În aerul încremenit câteva fire de nisip începură să se învârtească. Viteza lor spori şi deveni vertiginoasă, dându-ne dinainte, în mic, spectacolul a ceea ce avea să se năpustească imediat asupra noastră.

Un stol de gâşte sălbatice trecu scoţând ţipete ascuţite. Zburau foarte jos şi veneau dinspre vest.

— Fug spre Sebhka din Amandghor, spuse Bou-Djema.

„Nu mai există nici o îndoială”, gândii eu.

Morhange mă privea curios.

— Ce trebuie să facem? mă întrebă el.

— Să ne încălecăm imediat cămilele şi să căutăm degrabă un adăpost pe vreo ridicătură a terenului. Dă-ţi seama de situaţie. E comod să urmezi albia unui ued uscat. Dar, până într-un sfert de oră, furtuna va izbucni poate. Iar peste o jumătate de oră, un adevărat torent se va năpusti încoace. Pe solul aproape impermeabil, ploile alunecă aşa cum ar aluneca o găleată cu apă zvârlită pe-un trotuar asfaltat. Nimic în adâncime, totul pe sus. De altfel, priveşte.

Şi i-am arătat, la vreo zece metri mai sus, pe marginea culoarului stâncos, nişte dâre lungi, adânci şi paralele, vechi urme de eroziune.

— Peste un ceas, apele vor şiroi la înălţimea aceea. Iată semnele inundaţiei precedente. Să pornim la drum. Nu mai e nici o clipă de pierdut.

— La drum, făcu Morhange liniştit.

Ne-a fost nespus de greu să facem să îngenuncheze cămilele. Când fiecare dintre noi fu cocoţat pe cămila sa, ele porniră într-o goană pe care spaima o făcea din ce în ce mai dezordonată.

Deodată începu vântul, un vânt formidabil; şi aproape în acelaşi timp lumina păru că se stinge în văgăuna dintre munţi. Deasupra capetelor noastre cerul devenise, cât ai clipi, mai întunecat decât pereţii negri ai culoarului prin care coboram într-un galop nebun.

— O treaptă, o scară în stâncă! le strigai eu, prin vânt, tovarăşilor mei. Dacă până într-un minut nu găsim una, s-a isprăvit.

Ei nu mă auziră, dar, întorcându-mi capul, văzui că-şi păstrau mereu distanţa. Morhange venea imediat după mine. Ultimul, Bou-Djema, mâna înaintea sa, cu o dibăcie admirabilă, cele două cămile care ne duceau bagajele.

Un fulger orbitor sfâşie întunericul, un bubuit de tunet repercutat la infinit de peretele stâncos răsună, şi, îndată, începură să cadă nişte picături de ploaie enorme şi călduţe. Într-o clipă, burnuzurile noastre, pe care viteza le întindea orizontal după noi, ni se lipiră de trupurile ude leoarcă. Pe neaşteptate, la

dreapta, o spărtură a stâncii se deschise în mijlocul peretelui. Era patul aproape vertical al unui ued, afluent al celui pe care avusesem nefericita idee să-l urmăm de dimineață. Un adevărat torent se scurgea vuind prin el.

Nidodată n-am apreciat mai bine incomparabila siguranță pe care o au cămilele de a urca pantele cele mai abrupte. Încordându-se, depărtându-şi imensele picioare, proptindu-se printre stâncile care începeau să se desprindă, cămilele noastre făcură în momentul acela ceea ce poate că n-ar fi reuşit să facă nişte catâri din Pirinei.

După câteva clipe de eforturi supraomeneşti, ne-am aflat, în sfârşit, în afara pericolului, pe un fel de terasă bazaltică, dominând cu vreo cincizeci de metri culoarul uedului în care era să pierim. Soarta potrivise bine lucrurile: o mică grotă se deschidea în spatele nostru. Bou-Djema izbuti să adăpostească acolo cămilele. De pe pragul ei, noi am avut răgazul să contemplăm în tăcere uluitorul spectacol care ni se oferea privirilor.

Ai asistat, cred, în tabăra de la Châlons, la trageri de artilerie. Ai văzut, când se sparg obuzele, cum terenul de cretă al Marnei începe parcă să fiarbă, aşa cum fierbeau călimările noastre la liceu, când aruncam în ele câte o bucățică de cărbune de calciu. Pământul se umflă, se înalță, clocoteşte, în vuietul obuzelor care se sparg. Ei bine, cam aşa a fost şi atunci, doar că toate acestea se petreceau în mijlocul pustiului, în mijlocul beznei. Apele se aruncau, albe, în fundul văgăunei aceleia negre, şi urcau, urcau spre soclul nostru. Se auzea, neîntrerupt, bubuitul tunetului şi zgomotul, mai puternic încă, al unor bucăți întregi de perete stâncos surpate de inundație, care se prăbuşeau dintr-o dată şi se dizolvau în câteva secunde în mijlocul năvalei de ape.

Tot timpul cât a durat potopul, poate un ceas, poate două, Morhange şi cu mine am rămas, fără un cuvânt, aplecați peste hârdăul acela fantastic, dornici să vedem, să vedem mereu, să vedem totuşi, complăcându-ne, cu un fel de groază de nespus, în a simți cum se clatină, sub loviturile ca de berbece ale ploii, piscul de bazalt pe care ne aflaserăm adăpost. Cred că nu ne-a trecut prin gând, nici o clipă, într-atât era de frumos, să dorim sfârşitul acestui coşmar.

În sfârşit, licări o rază de soare. Abia atund ne-am privit.

Morhange îmi întinse mâna.

— Mulțumesc, îmi spuse el simplu.

Şi adăugă zâmbind:

— Să pierim înecaţi în mijlocul Saharei ar fi fost nefiresc şi ridicol. Graţie firii dumitale hotărâte, ne-ai ferit de sfârşitul acesta paradoxal.

Ah! de ce, împiedicându-i-se cămila, nu s-a rostogolit el oare pentru totdeauna în mijlocul talazului aceluia! Ce s-a întâmplat mai apoi, nu s-ar mai fi întâmplat: iată la ce mă gândesc în ceasurile mele de slăbiciune. Dar, ţi-am spus, îmi revin repede în fire. Nu, nu, nu regret, nu pot să regret că ceea ce s-a întâmplat mai apoi, s-a întâmplat.

Morhange mă părăsi ca să intre în mica grotă, de unde se auzeau cârâiturile satisfăcute ale cămilelor lui Bou-Djema. Am rămas singur să privesc torentul care creştea, creştea mereu, ajutat de apele impetuoase ale afluenţilor săi dezlănţuiţi. Nu mai ploua. Soarele strălucea pe cerul redevenit albastru. Simţeam cum se usucă pe mine, cu o repeziciune de necrezut, hainele, ude leoarcă acum o clipă.

O mână mi se aşează pe umăr. Morhange se afla din nou lângă mine. Un ciudat zâmbet de satisfacţie îi lumina faţa.

— Vino, îmi spuse el.

L-am urmat, destul de intrigat. Am pătruns în grotă.

Spărtura, destul de mare ca să îngăduie intrarea cămilelor, lăsa să pătrundă lumina. Morhange mă conduse în faţa unei bucăţi netede de stâncă, drept înaintea noastră.

— Priveşte, îmi spuse el cu o bucurie abia stăpânită.

— Ce?

— Cum ce? Nu vezi?

— Văd că sunt aici mai multe inscripţii tuarege, i-am răspuns eu, oarecum dezamăgit. Dar credeam că ţi-am spus că nu prea mă descurc cu cititul scrierii tifinar. Prezintă oare semnele acestea mai mult interes decât cele pe care le-am întâlnit până acum, de mai multe ori?

— Uită-te la aceasta, spuse Morhange.

Glasul lui avea un asemenea accent de triumf încât, de data asta, întreaga atenţie mi se fixă la ce îmi arăta.

Am privit.

Era o inscripţie ale cărei semne se aflau puse în formă de cruce. Ea ocupă, în aventura noastră, un loc atât de important, încât nu se poate să nu ţi-o reproduc.

Iat-o:

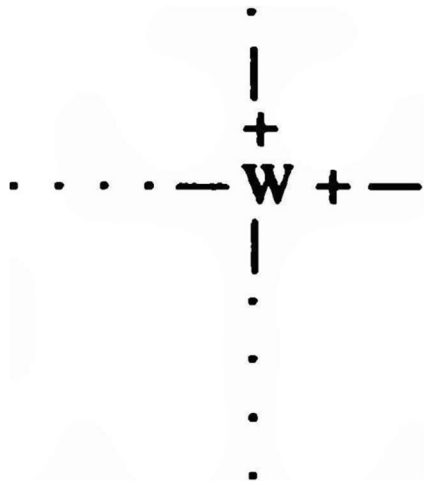

Inscripția era desenată cu multă regularitate iar semnele ei erau destul de adânc crestate în stâncă. Fără să fi avut, pe atunci, o prea mare pricepere în domeniul inscripțiilor rupestre, nu mi-a fost deloc greu să recunosc că cea pe care o aveam în față era foarte veche.

Morhange o privea cu un aer din ce în ce mai radios.

M-am uitat la el întrebător.

— Ei? Ce spui? făcu el.

— Ce vrei să spun? Îți repet că abia ştiu să descifrez scrierea tifinar.

— Vrei să te ajut? îmi propuse el.

O lecție de epigrafie berberă, după emoțiile prin care abia trecuserăm, mi se părea cel puțin nelalocul ei. Dar bucuria lui Morhange era atât de vădită, încât mi-ar fi părut rău să i-o stric.

— Aşadar, începu Morhange, simțindu-se în largul său, de parcă s-ar fi aflat în fața unei table la şcoală, mai intâi vei remarca la inscripția aceasta repetarea ei în formă de cruce. Vreau să spun că ea cuprinde de două ori acelaşi cuvânt, de jos în sus, şi de la dreapta la stânga. Cuvântul care o compune fiind de şapte litere, a patra literă, W, se află în mod firesc în centru. Aranjarea aceasta, unică în epigrafia tifinar, e ea însăşi destul de remarcabilă. Dar mai e ceva, şi mai important încă. Acum, să descifrăm.

Greşind de trei ori din şapte, am izbutit, cu ajutorul plin de răbdare al lui Morhange, să citesc, literă cu literă, cuvântul.

— Ai priceput, mă întrebă Morhange, făcându-mi cu ochiul când îi dădui de capăt.

— Mai puțin ca oricând, i-am răspuns eu, pierzându-mi un pic răbdarea. Am descifrat, literă cu literă, cuvântul: *a, n, t, i, n, h, a*,: *Antinha*, Antinha, nu văd nici un asemenea cuvânt şi nici măcar ceva apropiat, în toate dialectele sahariene pe care le cunosc.

Morhange îşi frecă mâinile. Bucuria lui lua forme neobişnuite.

— Ai găsit. Tocmai pentru asta e unică descoperirea mea.

— Cum adică?

— Într-adevăr, nici în arabă şi nici în berberă nu există vreun cuvânt analog acestuia.

— Atunci?

— Atunci, dragă prietene, înseamnă că ne aflăm în faţa unui cuvânt străin, tradus în caractere tifinar.

— Şi, după dumneata, cărei limbi aparţine cuvântul acesta?

— Adu-ţi aminte, mai întâi, că litera *e* nu figurează în alfabetul tifinar. Aici, ea a fost înlocuită prin semnul fonetic care îi este cel mai apropiat: h. Repune-o la locul ei, din cuvânt, şi vei obţine...

— Antinea.

— Antinea, exact. Ne aflăm în faţa unui cuvânt grecesc reprodus în tifinar. Şi acum, cred că eşti de acord cu mine şi să recunoşti că descoperirea mea prezintă oarecare interes.

În ziua aceea nu am descifrat mai departe textele. Un strigăt puternic, înspăimântat, înfricoşător, se auzi tocmai atunci.

Afară, unde ne-am repezit imediat, ne aştepta un spectacol ciudat.

Deşi cerul se înseninase de tot, torentul îşi rostogolea întruna apele de spumă galbenă, fără să i se poată încă prevedea apropiata descreştere. În mijlocul lui, o epavă cu totul neobişnuită, cenuşie, moale, şi lăsată în voia apei, luneca fără scăpare în lungul curentului.

Dar ce ne-a uimit mai întâi a fost faptul că l-am văzut pe Bou-Djema, de obicei atât de calm, şi care în clipa aceea era cuprins de nebunie totală, sărind, paralel cu apa, în dărâmăturile stâncii de pe mal, ca şi cum ar fi pornit în urmărirea epavei.

Deodată, l-am prins de braţ pe Morhange. Epava cenuşie se însufleţea. Din ea ieşi un gât lung şi jalnic, scoţând o dureroasă chemare de animal înnebunit.

— Nepriceputul! am exclamat eu. E una din cămilele noastre pe care a lăsat-o să scape şi care e acum dusă de torent.

— Te înşeli, spuse Morhange. Cămilele noastre sunt toate în peşteră. Cea după care aleargă Bou-Djema nu e a noastră. Aş mai

adăuga că strigătul de spaimă pe care l-a auzit adineaori, nu Bou-Djema l-a scos. Bou-Djema e un chaamba viteaz, care în clipa de faţă n-are decât un gând: să pună mâna pe capitalul fără stăpân înfăţişat de cămila asta dusă de ape.

— Atunci, cine a strigat?

— Să încercăm, dacă vrei, îmi spuse Morhange, să urcăm în susul torentului pe care ghidul nostru îl coboară cu o viteză atât de mare. Şi fără să-mi aştepte răspunsul, el porni de-a lungul malului stâncos, proaspăt răscolit de ape...

În clipa aceea se poate spune pe drept cuvânt că Morhange pornise în întâmpinarea destinului său.

L-am urmat. Ne-a fost nespus de greu să străbatem vreo două sau trei sute de metri. În cele din urmă am zărit, la picioarele noastre, un mic golfuleţ clipocind, în care nivelul apei scădea.

— Priveşte, spuse Morhange.

O formă neagră se legăna pe apele golfuleţului.

Când am ajuns la marginea lui, am văzut că era trupul unui om îmbrăcat în lungile văluri albastru închis ale tuaregilor.

— Întinde-mi o mână, spuse Morhange şi propteşte-te cu cealaltă de stânca tare.

Morhange era puternic, foarte puternic. Cât ai clipi, jucându-se parcă, trase corpul spre mal.

— Trăieşte încă, spuse el satisfăcut. Acum, trebuie să-l ducem în peşteră. Locul acesta nu-i deloc potrivit pentru reanimarea unui înecat

Şi-l ridică în braţele sale puternice.

— E de mirare cât de puţin cântăreşte pentru statura lui.

Când terminarăm de străbătut în sens invers drumul peşterei, vălurile targuiului aproape că se uscaseră. Dar şi vopseaua din ele ieşise din belşug; iar cel pe care Morhange se căznea să-l readucă la viaţă devenise din pricina asta un om de culoare vineţie.

Când i-am turnat pe gât un sfert de rom, el a deschis ochii, ne-a privit pe amândoi cu mirare, apoi, închizându-i din nou, a şoptit în arabă, cu o voce abia inteligibilă, fraza aceasta, al cărei sens aveam să-l pricepem abia peste câteva zile:

— *Să fi ajuns oare la capătul misiunii mele?*

— Despre ce misiune o fi vorbind? am spus eu.

— Lasă-l să-şi revină pe deplin, răspunse Morhange. Ştii ce? Deschide o cutie de conserve. Cu voinicii de soiul ăsta nu

trebuiesc păstrate măsurile de prevedere prescrise pentru înecaţii noştri europeni.

Într-adevăr, cel căruia îi salvaserăm viaţa era un soi de uriaş. Faţa lui, deşi foarte slabă, avea trăsături regulate şi era aproape frumoasă. Tenul îi era deschis, barba rasă. Părul, încărunţit, arăta un bărbat de vreo şaizeci de ani.

Când i-am pus dinainte cutia de *corn-beef*, o licărire de bucurie lacomă îi străluci în ochi. Cutia cuprindea porţiile a patru mâncăi zdraveni. El o goli într-o clipă.

— Ia te uită ce poftă de mâncare, spuse Morhange. Acum o să-i putem pune fără nici o jenă întrebările noastre.

Targuiul îşi şi trăsese peste frunte şi peste obraz vălul său ritual. Probabil că fusese tare flămând dacă nu îndeplinise mai înainte formalitatea aceasta neapărat necesară. Acum nu i se mai vedeau decât ochii care ne priveau cu o lucire din ce în ce mai întunecată.

— Ofiţeri francezi, murmură el în sfârşit.

Şi, apucând mâna lui Morhange, şi-o duse la piept, apoi la buze.

Deodată, o expresie de mare nelinişte i se ivi în ochi.

— Şi cămila mea? întrebă el.

I-am explicat că ghidul nostru era pe cale de a i-o salva. La rândul său, el ne povesti cum animalul, poticnindu-se, apoi prăbuşindu-se în torent, îl făcuse şi pe el să cadă, pe când încerca să-l reţină. Atund se izbise cu fruntea de-o piatră şi strigase. După aceea nu-şi mai amintea nimic.

— Cum te numeşti? l-am întrebat eu.

— Eg-Anteouen.

— Din ce trib fad parte?

— Din tribul Kel-Tahat.

— Cei din Kel-Tahat nu-i aşa că sunt servi ai celor din tribul Kel-Rhelâ, marii nobili ai Hoggarului?

— Da, răspunse el, privindu-mă pieziş. S-ar fi zis că nişte întrebări atât de precise asupra lucrurilor din Hoggar, nu-i erau tocmai pe plac.

— Cei din Kel-Tahat, dacă nu mă înşel, sunt aşezaţi în partea de sud-vest a Atakorului[1]. Ce căutai atât de departe de drumurile voastre obişnuite, când ţi-am salvat noi viaţa?

— Mă duceam, prin Tit, spre In-Salah, spuse el.

[1] Altă denumire, în limba *temahaq*, a Hoggarului. (Nota domnului Leroux).

— Ce te duceai să faci la In-Salah?

El era gata să-mi răspundă. Deodată, însă, l-am văzut tresărind. Ochii îi rămăseseră aţintiţi pe un punct fix al peşterei. Ne-am uitat şi noi într-acolo. Şi am văzut inscripţia rupestră care, cu un ceas mai înainte, îl bucurase atâta pe Morhange.

— Cunoşti asta? îl întrebă el cuprins brusc de curiozitate.

Targuiul nu scoase o vorbă, dar ochii îi licăriră ciudat.

— Cunoşti asta? insistă Morhange. Şi adăugă: Antinea?

— Antinea, repetă omul.

Apoi tăcu.

— Răspunde-i domnului căpitan, strigai eu, simţind că mă cuprinde o furie neobişnuită.

Targuiul mă privi. Credeam că o să vorbească. Dar ochii i se făcură deodată aspri şi întunecaţi. Sub vălul lucios am simţit cum i se încordează trăsăturile.

Morhange şi eu ne-am întors.

Pe pragul peşterei, gâfâind decepţionat, stors de puteri după o oră de goană zadarnică, se ivise Bou-Djema.

CAPITOLUL VI NEAJUNSURILE PRICINUITE DE LĂPTUCI

În clipa când Eg-Anteouen şi Bou-Djema se aflară faţă în faţă, mi se păru că surprind la targui ca şi la chaamba, o tresărire, imediat stăpânită şi de unul şi de celălalt. Aceasta n-a fost, repet, decât o impresie cu totul fugară. Dar a fost suficientă, totuşi, pentru a mă hotărî să-l interoghez mai îndeaproape pe ghidul meu despre noul nostru tovarăş, de cum ne vom afla numai noi doi, singuri.

Cele petrecute de dimineaţă ne obosiseră îndeajuns. De aceea am hotărât să ne terminăm ziua acolo şi chiar să ne petrecem noaptea în peşteri, aşteptând descreşterea totală a apelor.

La deşteptare, pe când reperam pe hartă itinerarul zilei, Morhange se apropie de mine. I-am observat aerul oarecum jenat.

— Peste trei zile vom fi la Shikh-Salah, i-am spus eu. Poate chiar poimâine seară, dacă ne merg bine cămilele.

— Poate că ne vom despărţi mai înainte, rosti el.

— Cum asta?

— Da, mi-am modificat un pic itinerarul. Nu mai intenționez să merg direct la Timassao. Înainte de-a ajunge acolo, mi-ar place să cercetez nițel masivul Hoggar în interiorul său.

Am încruntat sprâncele:

— Ce înseamnă ideea asta nouă?

În acelaşi timp, privirea mi se îndreptă spre Eg-Anteouen pe care, şi-n ajun şi acum câteva clipe, îl putusem vedea stând de vorbă cu Morhange. El îşi repara liniştit o sanda, cu un fir uns, dăruit de Bou-Djema, şi nu ridică deloc capul.

— Iată, explică Morhange din ce în ce mai stingherit. Eg-Anteouen mi-a semnalat prezența unor inscripții de acelaşi fel, în mai multe peşteri din Hoggarul apusean. Peşterile se află în apropierea drumului său spre casă. Eg-Anteouen trebuie să treacă prin Tit, iar de la Tit la Timissao, prin Silet, nu sunt decât două sute de kilometri. E un drum aproape clasic[1], pe jumătate mai scurt decât cel pe care l-aş avea de făcut de la Shikh-Salah la Timissao, dacă ne-am despărți. După cum vezi, şi ăsta e, într-o mică măsură, un motiv care mă îndeamnă să...

— Într-o mică măsură? Într-o foarte mică, i-am răspuns eu. Dar eşti absolut hotărât?

— Da, răspunse el.

— Când crezi că ai să mă părăseşti?

— Aş avea interes să o fac chiar azi. Drumul prin care Eg-Anteouen se gândeşte să pătrundă în Hoggar taie drumul nostru cam pe aici. În legătură cu asta, am chiar să-ți fac o mică rugăminte.

— Te rog.

— Aş vrea să-mi laşi una din cele două cămile de povară, căci însoțitorul meu targui şi-a pierdut-o pe a lui.

— Cămila care îți poartă bagajele e a dumitale, la fel ca şi cea pe care călăreşti, i-am răspuns eu rece.

Am stat câtva timp fără să scoatem o vorbă. Morhange păstra o tăcere jenată. Eu, îmi studiam harta. Cam peste tot, dar mai ales spre sud, ținuturile neexplorate ale Hoggarului formau pe hartă, printre petele de culoare închisă ale munților presupuşi, numeroase, prea numeroase pete albe.

În cele din urmă, am spus:

[1] Drumul şi etapele de la Tit la Timissao au fost într-adevăr reperate, începând din 1888, de căpitanul Bissuel, *Tuaregii din vest*, itinerarul 1 şi 10. (Nota domnului Leroux).

— Îmi dai cuvântul că după ce vei vedea faimoasele peşteri te vei îndrepta spre Timissao prin Tit şi Silet?

El mă privi fără să înţeleagă.

— De ce îmi pui o asemenea întrebare?

— Pentru că, dacă îmi dai cuvântul, şi, fireşte, dacă nu cumva prezenţa mea îţi este neplăcută, te voi însoţi. Pentru mine, două sute de kilometri nu mai contează. Voi ajunge la Shikh-Salah prin sud, în loc să ajung prin vest, şi-atâta tot.

Morhange mă privi emoţionat

— De ce faci asta? murmură el.

— Dragă prietene – era pentru prima oară când îi spuneam aşa lui Morhange – dragă prietene, am un simţ care capătă o neobişnuită ascuţime în pustiu, simţul primejdiei. Ţi-am dat o mică dovadă în privinţa aceasta ieri dimineaţă, în momentul furtunii. Cu toată ştiinţa dumitale rupestră, mi se pare că nu ai o idee prea limpede despre ce este Hoggarul, nici despre întâlnirile pe care le poţi avea acolo. Acestea spuse, prefer să nu te las să întâmpini singur anumite riscuri.

— Am o călăuză, spuse Morhange cu minunata lui naivitate.

Stând tot ghemuit pe vine, Eg-Anteouen continua să-şi repare sandaua.

M-am îndreptat spre el.

— Ai auzit ce i-am spus domnului căpitan?

— Da, răspunse targuiul calm.

— Îl însoţesc. Te vom părăsi la Tit, şi vei face aşa fel încât să putem ajunge acolo fără necazuri. Unde se află locul la care i-ai propus domnului căpitan să-l conduci?

— Nu eu i l-am propus, ci el mi l-a cerut, observă rece targuiul. Peşterile cu inscripţii se află la trei zile de marş, spre sud, în munţi. La început, drumul e destul de anevoios. Dar după aceea coboară şi ajungi uşor la Timissao. Pe-acolo sunt fântâni bune, în care tuaregii taïtoq, prieteni ai francezilor, vor adăpa cămilele.

— Şi cunoşti bine drumul?

El ridică din umeri. Prin ochi îi trecu o licărire de dispreţ.

— L-am făcut de douăzeci de ori.

— Bine. Atunci, la drum.

Am mers, timp de două ore. N-am schimbat un cuvânt cu Morhange. Intuiam clar nebunia pe care o săvârşisem aventurându-ne cu atâta uşurinţă în ţinutul cel mai puţin cunoscut, cel mai primejdios din Sahara. Toate loviturile care, de

douăzeci de ani încearcă să mineze înaintarea franceză, au venit din acest temut Hoggar. Dar ce puteam face? Îmi dădusem de bună voie adeziunea la această aventură nebunească. Cu neputință de dat înapoi. La ce mi-ar fi folosit să-mi pătez gestul printr-o continuă aparență de proastă dispoziție? Şi apoi, trebuie să mărturisesc, întorsătura pe care începea să o ia călătoria noastră nu-mi displăcea deloc. De când pornisem, aveam senzația că ne îndreptăm spre ceva nemaipomenit, spre o aventură monstruoasă. Doar nu degeaba eşti, luni şi ani întregi, oaspetele deşertului! Mai devreme sau mai târziu el îşi impune voința, anihilând pe ofițerul destoinic, pe funcționarul sfios, dându-i peste cap simțul răspunderii. Ce se află oare după stâncile acestea misterioase, dincolo de pustietățile acestea lipsite de culoare, care i-au ținut în şah pe cei mai vestiți dezlegători de mistere?... Acolo, te duci, şi te duci...

— Eşti măcar sigur că inscripția aceasta prezintă un interes care să justifice încercarea noastră? îl întrebai eu pe Morhange.

Tovarăşul meu tresări mulțumit. Am înțeles că-l frământa, încă de la plecare, teama că l-aş putea însoți fără plăcere. Din moment ce-i ofeream prilejul de-a mă convinge, scrupulele îi dispăreau şi biruința i se părea sigură.

— Niciodată, răspunse el cu un glas pe care şi-l voia stăpânit, dar prin care străbătea entuziasmul, niciodată n-a fost descoperită o inscripție greacă la o latitudine atât de sudică. Punctele extreme la care ele au fost menționate aparțin sudului Algeriei şi Cyrenaicei. Dar în Hoggar! Dă-ți seama. E adevărat că aceasta e tradusă în caractere tifinar, dar o asemenea particularitate nu scade interesul lucrului: ea îl sporeşte.

— După părerea dumitale, care e sensul cuvântului acestuia?

— Antinea nu poate fi decât un nume propriu, spuse Morhange. Cui îi este el dat? Mărturisesc că nu ştiu. Şi dacă, în momentul de față mă îndrept spre sud, ducându-te cu mine, e fiindcă trag nădejde să capăt câteva informații în plus. Etimologia lui? Nu are una, ci treizeci posibile. Gândeşte-te că alfabetul tifinar e departe de a se potrivi cu alfabetul grec, ceea ce multiplică ipotezele. Vrei să-ți înfățişez câteva?

— Chiar eram să te rog.

— Ei bine, avem mai întâi *αντι* şi *ναῦξ*, *femeia aşezată în fața navei*, explicație care ar fi plăcut mult lui Gaffarel şi veneratului meu maestru Berlioux. Cuvântul s-ar potrivi destul de bine pentru

chipurile sculptate în partea dinainte a navelor. E un cuvânt tehnic, pe care nu mi l-aş aminti în clipa de faţă, chiar dacă mi s-ar da cincizeci de lovituri de baston[1].

Avem apoi *αντϊηα* care trebuie legată de *αντϊ şi ναŏξ*, cea care stă în faţa *ναŏξ*-ului a *ναŏξ*-ului templului, *cea care stă în faţa sanctuarului*, preoteasă, deci. Interpretare care i-ar încânta din toate privinţele pe Girard şi Renan.

E apoi *αντϊνϊεα* de la *αντϊ şi νεοξ*, nou, ceea ce ar putea însemna două lucruri: sau *cea care e contrariul tinerei*, adică bătrână, sau *cea care e duşmana noutăţii*, sau *duşmana tinereţii*.

Mai apoi încă un sens al lui *αντϊ*, *în schimb*, care se iveşte tocmai ca să complice posibilităţile de mai sus; mai există de asemenea patru sensuri ale verbului *ετω* care înseamnă rând pe rând *a merge*, *a curge*, *a toarce* sau a *ţese*, *a îngrămădi unul peste altul*. Şi mai sunt şi altele... Ţine seama că n-am la îndemână, pe cocoaşa altminteri confortabilă a cămilei, nici marele dicţionar al lui d'Estienne, nici lexicoanele lui Passow, Pape sau Liddel-Scoot. Asta, dragă prietene, numai pentru a-ţi dovedi în ce măsură epigrafia e o ştiinţă relativă şi subordonată totdeauna descoperirii unui text nou, în contrazicere cu datele anterioare şi care mai e şi la cheremul dispoziţiei epigrafiştilor şi al concepţiei lor personale despre univers[2].

— Cam aşa cred şi eu, am spus. Dar dă-mi voie să mă mir că având o părere atât de sceptică asupra scopurilor pe care le urmăreşti, nu eziţi să înfrunţi nişte riscuri care pot fi destul de mari.

Morhange zâmbi uşor.

— Eu nu interpretez, dragul meu, ci doar culeg. Din ce-am să-i aduc, Dom Grange are destulă ştiinţă ca să tragă concluzii care ar scăpa slabelor mele cunoştinţe. Am vrut să mă distrez un pic. Iartă-mă.

În clipa aceea, chinga uneia dintre cămilele de povară, fără îndoială insuficient strânsă, se răsuci. O parte din povară se clătină şi căzu la pământ.

---

[1] E bine poate să amintim aici că *Chipurile de la proră* e tocmai titlul unei remarcabile culegeri poetice de doamna Delarue-Mardrus. (Nota domnului Leroux).

[2] Căpitanul Morhange pare să fi uitat în enumerarea aceasta, pe alocuri fantezistă, etimologia *ανΘνεα* formă dialectică doriană, a lui *ανΘΟϊνρ* de la *ανΘοξ floare*, şi care înseamnă *care e floare*. (Nota domnului Leroux).

Eg-Anteouen şi sărise jos ca să-l ajute pe Bou-Djema să repare stricăciunea.

Când terminarăm, mi-am împins cămila lângă a lui Bou-Djema.

— La popasul următor va trebui să strângi mai bine chingile. Cămilele vor avea de mers pe munte.

Călăuza mă privi cu mirare. Pînă atunci socotisem inutil să-l ţin la curent cu noile noastre planuri, dar îmi închipuiam că Eg-Anteouen l-o fi informat.

— Domnule locotenent, drumul câmpiei albe, până la Shikh-Salah nu e muntos, spuse chaambaul.

— Nu vom merge pe drumul câmpiei albe. Vom coborî, spre sud, prin Hoggar.

— Prin Hoggar, şopti el, dar...

— Dar ce?

— Nu cunosc drumul.

— Ne va conduce Eg-Anteouen.

— Eg-Anteouen!

L-am privit pe Bou-Djema care scosese exclamaţia aceasta înăbuşită. Ochii lui se îndreptară cu uimire şi groază spre targui.

Cămila lui Eg-Anteouen mergea la vreo zece metri în faţa noastră, lângă a lui Morhange. Cei doi bărbaţi discutau. Am înţeles că Morhange vorbea pesemne cu Eg-Anteouen despre faimoasele inscripţii. Dar nu ne aflam atât de departe încât ei să nu ne poată auzi cuvintele.

Din nou mi-am privit călăuza. Şi am văzut că pălise.

— Ce s-a întâmplat, Bou-Djema, ce s-a întâmplat? îl întrebai eu încet.

— Nu aici, domnule locotenent, nu aici, şopti el.

Îi clănţăneau dinţii. Şi adăugă, abia auzit:

— Nu aici. Seara la popas, când el se va întoarce spre răsărit ca să-şi facă rugăciunea, la apusul soarelui. Atunci, cheamă-mă lângă tine. Am să-ţi spun... Dar nu aici. El vorbeşte, dar ascultă. Du-te, du-te lângă căpitan.

— Asta-i bună! şoptii eu apăsând cu călcâiul gâtul cămilei ca să-l ajung din urmă pe Morhange.

Să fi fost orele cinci seara, când Eg-Anteouen, care călătorea în frunte, se opri.

— Aici e, spuse el descălecând.

Locul era sinistru şi frumos. La stânga noastră, un zid fantastic, de granit, îşi decupa creasta cenuşie pe cerul roşu. Zidul acesta era tăiat, de sus în jos, de un culoar întortocheat, înalt poate de o mie de picioare şi de o lărgime uneori abia suficientă ca să poată îngădui trecerea a trei cămile una lângă alta.

— Aici e, repetă targuiul.

Spre vest, drept în faţa noastră, în lumina amurgului, poteca pe care urma s-o părăsim îşi desfăşura palida ei panglică. Câmpia albă, drumul spre Shikh-Salah, popasurile sigure, fântânile cunoscute... Iar de cealaltă parte, zidul acesta negru pe cerul mov, culoarul acesta întunecat

L-am privit pe Morhange.

— Să ne opnm, spuse el simplu. Eg-Anteouen ne sfătuieşte să ne refacem în întregime provizia de apă.

De comun acord, am hotărât să ne petrecem noaptea acolo înainte de a porni pe munte.

Pe aproape se afla un izvor, într-o pâlnie întunecoasă în care cădea o cascadă mică şi frumoasă; câţiva arbuşti, câteva plante...

Cămilele, priponite, şi începuseră să pască.

Bou-Djema aşează pe-un bolovan mare şi plat tacâmurile noastre de campanie, păhăruţe de metal, farfurii de cositor. O cutie de conserve deschisă prin grija lui, fu pusă lângă o farfurie cu lăptuci culese de el pe malurile umede ale izvorului. După gesturile sacadate cu care aşeza pe bolovan lucrurile acestea, îl vedeam cât e de tulburat.

La un moment dat, când se aplecă spre mine să-mi întindă o farfurie, el îmi arătă cu un gest lugubrul tunel întunecos în care aveam să ne afundăm.

— *Blad-el-Khouf!* şopti el.

— Ce spune? întrebă Morhange care îi surprinsese gestul.

— Blad-el-Khouf. *Iată ţinutul spaimei*. Aşa numesc arabii Hoggarul.

Bou-Djema se aşezase iar deoparte, lăsându-ne să cinăm. Ghemuit pe vine, el începu să mănânce câteva frunze de lăptuci, pe care şi le păstrase pentru sine.

Eg-Anteouen stătea nemişcat.

Deodată targuiul se ridică. La apus, soarele nu mai era decât un tăciune roşu. Îl văzurăm pe Eg-Anteouen apropiindu-se de fântână, aşternându-şi pe jos burnuzul albastru şi îngenunchind.

— Nu-i credeam pe tuaregi atât de respectuoşi faţă de datina musulmană, spuse Morhange.

Dar, în clipa aceea, aveam de făcut ceva mai bun decât să mă mir.

— Bou-Djema, strigai eu.

În acelaşi timp îl priveam pe Eg-Anteouen. Cufundat în rugăciune, cu faţa întoarsă spre apus, el nu-mi dădea, vădit, nici o atenţie. Tocmai se pregătea să se plece cu fruntea la pământ, când, cu glas ceva mai tare, am strigat din nou:

— Bou-Djema, vino cu mine la cămila mea. Am ceva de căutat în coburi.

Încet, cumpătat, mereu în genunchi, Eg-Anteouen îşi murmura rugăciunea.

Cât despre Bou-Djema, acesta nu se clintise din loc.

Numai un geamăt surd îmi răspunse.

Morhange şi cu mine am sărit imediat în picioare şi am dat fuga la ghid. Eg-Anteouen ajunse acolo odată cu noi.

Cu ochii închişi, cu mâinile reci, chaambaul horcăia în braţele lui Morhange. Eu îi luasem o mână, Eg-Anteouen i-o ţinea pe cealaltă. Fiecare cu mijloacele lui, ne căzneam să ghicim, să înţelegem...

Deodată, Eg-Anteouen tresări. Zărise biata gamelă deformată pe care arabul o ţinuse, cu un minut mai înainte, între genunchi şi care acum zăcea răsturnată la pământ.

El o luă, o depărtă, cercetând repede una după alta cele câteva foi de lăptucă rămase încă acolo, şi scoase o exclamaţie răguşită.

— Aşa! făcu Morhange încetişor. Acum e rândul ăstuia. Oare o să-şi piardă şi el minţile?

Mi-am aţintit privirea pe Eg-Anteouen şi l-am văzut cum, fără să scoată o vorbă, se repezi spre bolovanul pe care se afla cina noastră; o secundă mai târziu el se afla din nou lângă noi, ţinând în mână farfuria cu lăptuci de care nu ne atinseserăm încă.

Apoi luă din gamela lui Bou-Djema o frunză verde, cărnoasă, lată şi albicioasă şi o puse lângă o altă frunză, luată din farfuria noastră.

— *Afahléhlé!* spuse el simplu.

M-a trecut un fior, ca şi pe Morhange. Aşadar era afahléhlé, *falesiez*-ul arabilor saharieni, teribila plantă care lovise mortal, mai repede şi mai sigur decât armele tuaregilor, o parte din misiunea lui Flatters.

Eg-Anteouen era acum în picioare. Înalta lui siluetă se profila neagră pe cerul devenit dintr-o dată de-un liliachiu foarte pal. El ne privea.

Şi cum noi ne dădeam toată silința să facem ceva pentru nefericitul nostru ghid, targuiul repetă, clătinând din cap:

— *Afahléhlé!*

Bou-Djema muri pe la mijlocul nopții, fără să-şi mai fi revenit în fire.

CAPITOLUL VII ŢINUTUL SPAIMEI

— E curios să constați cum expediția noastră, atât de liniştită de la Ouargla încoace, tinde acum să devină agitată, spuse Morhange.

Fraza aceasta el o rosti pe când se ridica, după ce îngenunchease o clipă lângă groapa anevoios săpată în care depuseserăm trupul călăuzei, şi după ce se rugase acolo.

Eu nu cred în Dumnezeu. Dar dacă poate ceva să influențeze vreodată asupra unei forțe, fie a răului, fie a binelui, fie a luminii, fie a întunericului, *ceva*-ul acela nu poate fi decât rugăciunea şoptită de-un astfel de om.

Timp de două zile am călătorit printr-un gigantic haos de stânci negre, într-un peisaj devenit lunar din cauza prăpădului. În preajmă, numai zgomotele pietrelor rostogolindu-se sub copitele cămilelor şi căzând în fundul hăurilor, ca nişte bubuituri.

Ciudat marş, într-adevăr. În primele ore încercasem să schițez harta drumului pe care îl urmam, servindu-mă de planşeta cu busolă. Dar schița mi s-a încurcat repede: fără doar şi poate o greşeală în măsurarea pasului cămilelor. Atunci, mi-am pus planşeta la loc, într-unul din coburi. Renunțasem la control, Eg-Anteouen era acum stăpânul nostru. Nu ne rămânea decât să avem încredere în el.

Eg-Anteouen mergea în frunte. Morhange îl urma. Eu încheiam marşul. În fiecare clipă mi se ofereau privirilor cele mai curioase specimene de roci eruptive. Zadarnic însă. Asemenea lucruri nu mă mai interesau. O altă curiozitate mă stăpânea. Nebunia lui Morhange mă cuprinsese şi pe mine. Dacă tovarăşul meu mi-ar fi spus: „Ce facem e nesăbuit; să mergem înapoi, spre drumurile trasate, să ne întoarcem”, din clipa aceea i-aş fi răspuns: „Dumneata eşti liber. Eu continui.”

Spre seara zilei a doua, ne-am pomenit la poalele unui munte negru, ale cărui contraforturi zimțate se profilau la două mii de

metri deasupra capetelor noastre. Era un uriaş bastion întunecos, cu creste de turn feudal, care se desena cu o claritate de necrezut pe cerul portocaliu.

Acolo se afla o fântână şi câţiva arbori, primii pe care îi întâlneam de când ne înfundasem în Hoggar.

Un grup de bărbaţi o înconjurau. Cămilele lor, priponite, căutau o hrană nesigură.

La vederea noastră, oamenii se strânseseră laolaltă îngrijoraţi, cu gând să se apere.

Întorcându-se spre noi, Eg-Anteouen spuse:

— Tuaregi eggalí.

Şi se îndreptă spre ei.

Frumoşi oameni, aceşti eggalí. Cei mai înalţi tuaregi pe care îi întâlnisem vreodată. Cu o grabă neaşteptată, ei se depărtaseră de fântână, lăsându-ne pe noi s-o folosim. Eg-Anteouen le adresă câteva cuvinte. Ei ne priveau, pe Morhange şi pe mine, cu o curiozitate care semăna a teamă şi, în orice caz, cu respect.

Mirat de o asemenea discreţie, am văzut refuzându-mi-se de către căpetenia lor darurile mărunte pe care le scosesem din coburii şeii. Căpetenia părea că se teme până şi de privirea mea.

După plecarea lor, i-am arătat lui Eg-Anteouen cât mă mirase rezerva aceasta, cu care relaţiile mele anterioare cu populaţiile sahariene nu mă obişnuiseră deloc.

— Ei ţi-au vorbit cu respect, ba chiar cu teamă, îi spusei eu. Şi totuşi, tribul eggalí e nobil, iar tribul kel-tahat, din care mi-ai spus că faci parte, e un trib şerb.

Un zâmbet lumină ochii întunecaţi ai lui Eg-Anteouen.

— Aşa e, spuse el.

— Atunci?

— Le-am spus că merg cu tine şi cu căpitanul spre *Muntele Duhurilor*.

Cu un gest, Eg-Anteouen arătă muntele negru.

— Şi s-au temut. Toţi tuaregii din Hoggar se tem de *Muntele Duhurilor*. N-ai văzut? De cum i-am rostit numele, ei au şters-o.

— Spre Muntele Duhurilor ne conduci? întrebă Morhange.

— Da, răspunse targuiul. Acolo sunt inscripţiile despre care ţi-am vorbit.

— Amănuntul acesta nu mi l-ai spus.

— La ce bun? Tuaregii se tem de *ilhinen*; duhurile cu coarne în frunte, care au coadă şi sunt acoperite numai cu păr. Ele ucid turmele şi-i fac pe oameni să cadă fără simţire. Dar ştiu că *rumii*

nu se tem de ele, ba chiar râd de temerile tuaregilor în privința aceasta.

— Şi tu, i-am spus, tu eşti targui, şi nu te temi de ilhinen?

Eg-Anteouen îmi arătă o punguță de piele roşie, prinsă cu un şir de mătănii albe, la pieptul lui.

— Eu îmi am amuleta binecuvântată de însuşi prea cinstitul Sidi-Moussa, răspunse el grav. Şi-apoi, sunt cu voi. Voi mi-ați salvat viața. Voi ați vrut să vedeți inscripțiile. Facă-se voia lui Allah.

Vorbind astfel, Eg-Anteouen se ghemui pe vine, îşi scoase lunga lui pipă de trestie cu căpăcel de aramă şi, grav, începu să fumeze.

— Toate acestea încep să devină tare ciudate, şopti Morhange, care tocmai se apropiase de mine.

— Nu trebuie exagerat nimic, i-am răspuns eu. Îți aminteşti la fel de bine ca şi mine pasajul în care Barth îşi povesteşte călătoria la *Idinen*, care e Muntele Duhurilor pentru tuaregii azdjer. Locul avea o faimă atât de rea încât nici un tuareg n-a primit să-l însoțească. Şi totuşi, el s-a reîntors de-acolo.

— S-a reîntors, nici vorbă, răspunse camaradul meu, dar a început prin a se rătăci. Fără apă, fără hrană, era atât de amenințat să piară de foame şi de sete, încât a trebuit să-şi deschidă o vână ca să bea sânge. Perspectiva aceasta nu prea e atrăgătoare.

Am ridicat din umeri: la urma urmei, nu din vina mea ajunsesem aici.

Morhange îmi înțelese gestul şi se crezu dator să se scuze.

— Aş fi, altminteri, foarte curios, continuă el cu o veselie forțată, să intru în relații cu duhurile acestea şi să verific informațiile lui Pomponius Mela, care le-a cunoscut şi le plasează chiar în munții tuaregilor. El le numeşte egipani, blemyeni, gamfazanți, satiri... „Gamfazanții, spune Pomponius Mela, sunt goi; blemyenii n-au cap, iar fața li se află la piept; satirii n-au nimic omenesc în afară de figură. Egipanii slnt făcuți aşa cum se spune de obicei.” Satiri, egipani.... Zău, nu-i ciudat să auzi numele acestea greceşti date duhurilor barbare de pe aici? Crede-mă, ne aflăm pe o pistă interesantă; sunt sigur că Antinea ne va da cheia unor descoperiri foarte originale.

— Ssst, i-am spus eu, cu degetul pe buze. Ascultă.

Nişte zgomote ciudate, în amurgul care cobora grăbit, începuseră să se audă în jurul nostru. Un fel de trosnete, urmate

de vaiete prelungi şi sfâşietoare, care se repercutau la infinit, prin văgăunile din preajmă. Întregul munte părea că se pornise deodată să geamă.

L-am privit pe Eg-Anteouen. Targuiul continua să fumeze fără să se clintească.

— Ilhinenele se trezesc, rosti el simplu.

Morhange asculta, fără să-mi spună un cuvânt. Ca şi mine, el înţelegea, fără doar şi poate: stâncile incinse de soare, trosnetul pietrei, o întreagă serie de fenomene fizice, amintirea statuii cântătoare a lui Memnon... Dar concertul acesta neprevăzut ne influenţă, totuşi, într-un fel neplăcut, nervii supraexcitaţi.

Ultima frază a bietului Bou-Djema îmi reveni în minte.

— Ţinutul spaimei, şoptii eu.

Iar Morhange repetă şi el:

— Ţinutul spaimei!

Ciudatul concert încetă de îndată ce se iviră pe cer primele stele. Cu infinită emoţie, le-am văzut aprinzându-se una după alta, minusculele flăcări de azur palid. În momentul acela tragic, ele ne uneau, pe noi cei izolaţi, osândiţi, pierduţi, de fraţii noştri de la latitudini superioare, de cei care, la ora aceasta, în oraşele în care ţâşneşte deodată lumina albă a globurilor electrice, se năpustesc într-o frenezie delirantă spre plăcerile lor înguste.

Set-Ahadh esa hetîsenet
Mâteredjrê d-Erredjeâot,
Mâteseksek d-Essekâot.
Mâtelehrlahr d-Ellerhâot,
Ettâs djenen, barâd tit-enuit abâtet.

Lentă şi guturală, vocea lui Eg-Anteouen începuse să se înalţe. Ea răsuna cu măreţie gravă şi tristă în tăcerea acum totală.

Am atins braţul targuiului. Cu un semn din cap, el îmi arătă pe cer o constelaţie pilpâitoare.

— Pleiadele, i-am şoptit eu lui Morhange, arătându-i cele şapte stele palide, pe când Eg-Anteouen, cu acelaşi glas monoton, îşi repeta lugubrul cântec:

Fiicele nopţii sunt şapte:
Mâteredjrê şi Erredjeâot,
Mâteseksek şi Essekâot,
Mâtelehrlahr şi Ellerhâot,

A şaptea e un băiat şi lui un ochi i-a zburat.

Am simţit pe neaşteptate că mi se face rău. Şi l-am prins de braţ pe târgui tocmai când, pentru a treia oară, se pregătea să-şi îngâne cântecul.

— Când o să ajungem la peştera cu inscripţii? l-am întrebat eu brutal.

El mă privi şi-mi răspunse cu liniştea lui obişnuită:

— Am şi ajuns.

— Am şi ajuns? Atunci ce mai aştepţi să ne-o arăţi?

— Aştept să-mi cereţi asta, răspunse el, nu fără obrăznicie.

Morhange sărise în picioare.

— Peştera, peştera e aici?

— E aici, repetă fără grabă Eg-Anteouen, ridicându-se.

— Du-ne la peşteră.

— Morhange, spusei eu neliniştit deodată, se lasă noaptea. N-o să vedem nimic. Şi poate că e încă departe!

— Sunt abia cinci sute de paşi până acolo, răspunse Eg-Anteouen. Peştera e plină de ierburi uscate. Le dăm foc şi căpitanul o să vadă ca în plină zi.

— Să mergem, repetă Morhange.

— Şi cămilele? mai încercai eu.

— Sunt priponite, spuse Eg-Anteouen, şi n-o să lipsim mult.

El şi pornise la drum, spre muntele negru. Morhange, înspăimântător de nervos, îl urmă; i-am urmat şi eu, simţindu-mă, din clipa aceea, foarte rău. Tâmplele îmi zvâcneau: „Nu mi-e teamă, îmi repetam eu; jur că nu-i vorba de teamă.“

Nu, într-adevăr, ceea ce simţeam eu nu era teamă. Şi totuşi, ce ameţeală ciudată! Parcă mi se lăsase o ceaţă pe ochi. Urechile îmi vâjâiau. Am auzit, din nou, vocea lui Eg-Anteouen, dar multiplicată, imensă, şi totuşi înăbuşită, înăbuşită:

Fiicele nopţii sunt şapte

Şi mi se părea că vocile muntelui, formându-i ecou, repetau la nesfârşit sinistrul vers final:

A şaptea e un băiat şi lui un ochi i-a zburat

— Aici e, spuse targuiul.

O gură neagră se deschidea în peretele de stâncă. Aplecându-se, Eg-Anteouen pătrunse înăuntru. L-am urmat. Beznele puseră stăpânire pe noi.

O vâlvătaie galbenă. Eg-Anteouen scăpărase amnarul şi dăduse foc unui braţ de iarbă, lângă prag. Mai întâi n-am putut vedea nimic. Ne orbea fumul.

Eg-Anteouen rămăsese lângă gura peşterei. Se aşezase la pământ şi, mai calm ca oricând, începuse să tragă din pipă lungi înghiţituri cenuşii.

O lumină scăpărătoare ţâşnea acum din ierburile aprinse. L-am zărit pe Morhange. Mi s-a părut neobişnuit de palid. Rezemat cu amândouă mâinile de perete, el lucra la descifrarea unei încâlceli de semne pe care abia le întrezăream.

Mi s-a părut totuşi că mâinile îi tremurau.

„La naiba, i-o fi şi lui la fel de frică ca şi mie“, îmi spuneam eu simţind că îmi e din ce în ce mai greu să leg două idei.

Mi s-a părut că-l aud strigând furios spre Eg-Anteouen:

— Dă-te la o parte. Lasă aerul să intre. Ce fum!

Şi descifra, descifra mereu.

Deodată, l-am auzit din nou, dar slab. Mi s-a părut că sunetele, până şi ele, se aflau învăluite în fum.

— Antinea... În sfârşit... Antinea... Dar nu săpat în piatră... semne făcute cu ocru... nici de zece ani... poate că nici de cinci ani. Ah!

Îşi prinsese tâmplele în palme. Apoi strigă cât putu de tare:

— E o înşelătorie. O mistificare tragică!

Am încercat să râd, glumeţ:

— Hai, hai, nu te supăra.

Morhange mă apucase de braţ şi mă scutura. I-am văzut ochii măriţi de spaimă şi de uimire.

— Eşti nebun? îmi urlă el în obraz.

— Nu zbiera aşa, i-am răspuns eu continuând să râd.

El mă mai privi o dată, apoi se aşeză, copleşit, pe-un bolovan, în faţa mea. La gura peşterei, Eg-Anteouen fuma întruna, cu aceeaşi nepăsare. În întuneric i se vedea lucind căpăcelul roşu al pipei.

— Nebun! Nebun! repeta Morhange, al cărui glas părea că se încâlceşte.

Deodată, el se aplecă spre focul care îşi arunca ultimele văpăi, mai înalte şi mai limpezi, şi luă câteva fire de iarbă încă neaprinse.

L-am văzut privindu-le cu atenție, apoi aruncându-le în foc şi râzând strident.

— Ha! Ha! Asta e bună!

Clătinându-se, el se apropie de Eg-Anteouen şi-i arătă focul.

— Cânepă, ai? *Haşiş, haşiş*. Ha! Ha! Asta-i bună!

— E bună, repetai eu, izbucnind în râs.

Eg-Anteouen aprobă cu un râs discret. Focul, aproape stins, îi lumina fața voalată şi lucea în cumpliții lui ochi întunecați.

Se scurse o secundă, apoi, deodată, Morhange îl apucă de braț pe targui.

— Vreau să fumez şi eu, spuse el. Dă-mi o pipă.

Fără să se tulbure cât de cât, fantoma îi întinse camaradului meu ceea ce i se ceruse.

— Ha! ha! O pipă europeană...

— O pipă europeană, repetai eu, din ce în ce mai vesel.

— Cu o inițială, M... Ca şi cum ar fi făcută special... M, căpitan Morhange.

— Căpitan Masson, răspunse calm Eg-Anteouen.

— Căpitan Masson, repetai eu împreună cu Morhange.

Şi ne-am pornit iar pe râs.

— Ha! ha! ha! Căpitanul Masson... Colonelul Flatters... Puțurile Garama. L-au ucis ca să-i ia pipa, pipa asta. Cegheïr-ben-Cheïkh l-a ucis pe căpitanul Masson.

— Într-adevăr, Cegheïr-ben-Cheïkh, răspunse targuiul cu neclintita lui nepăsare.

— Căpitanul Masson părăsise convoiul împreună cu colonelul Flatters, ca să se ducă să recunoască puțul, spuse Morhange, prăpădindu-se de râs.

— Şi-atunci tuaregii s-au năpustit asupra lui, adăugai eu râzând şi mai tare.

— Un targui hoggar a prins de dârlogi calul căpitanului Masson, spuse Morhange.

— Cegheïr-ben-Cheïkh ținea de dârlogi calul colonelului Flatters, spuse Eg-Anteouen.

— Colonelul pune piciorul în scară şi primeşte în acelaşi timp o lovitură de sabie de la Cegheïr-ben-Cheïkh, adaug eu.

— Căpitanul Masson scoate revolverul şi trage spre Cegheïr-ben-Cheïkh, căruia îi retează trei degete de la mâna stângă, spune Morhange.

— Dar, încheie Eg-Anteouen, Cegheïr-ben-Cheïkh, cu o lovitură de sabie, îi spintecă țeasta căpitanului Masson...

Când rosteşte cuvintele acestea, râde tăcut, cu un aer de satisfacţie. Flacăra aproape stinsă îl luminează. Îi vedem hornul pipei, negru şi lucios. Îl ţine în mâna stângă. Un deget, numai două degete la mâna aceasta. Ia te uită! Un amănunt care îmi scăpase.

Pesemne că l-a observat şi Morhange, căci încheie cu un râs strident:

— Aşadar, după ce i-ai spintecat ţeasta, l-ai jefuit şi i-ai luat pipa. Bravo, Cegheïr-ben-Cheïkh.

Cegheïr-ben-Cheïkh nu răspunde. Dar i se simte mulţumirea lăuntrică. Fumează mereu. Abia dacă îi mai disting trăsăturile. Văpaia focului păleşte, apoi moare. De când sunt, n-am râs ca în seara asta. Şi nici Morhange, sunt sigur. Poate că o să-şi uite de mănăstire. Şi totul, fiindcă Cegheïr-ben-Cheïkh i-a furat pipa căpitanului Masson... Să mai crezi în vocaţiile religioase!

Din nou cântecul blestemat. *A şaptea e un băiat şi lui un ochi i-a zburat*. Ce cuvinte idioate! Ia te uită! Într-adevăr, e nostim: acum suntem patru în beciul ăsta. Patru, ba ce spun, cinci, şase, şapte, opt... Nu vă jenaţi, dragii mei. Iată că nu mai sunt... Am să ştiu în sfârşit cum sunt făcute duhurile de pe aici, gamfazanţii, blemyenii... Morhange zice că blemyenii au faţa în mijlocul pieptului. Cel care mă ia acum în braţe, cu siguranţă că nu e un blemyen. Iată că mă duce afară. Şi Morhange... Nu vreau să fie uitat Morhange...

Nu l-au uitat: îl zăresc pe o cămilă care merge în faţa celei pe care sunt legat eu. Au făcut bine că m-au legat, altfel m-aş prăvăli, sunt sigur. Duhurile astea nu sunt rele. Dar ce lung e drumul! Tare aş vrea să mă întind. Să adorm! Fără doar şi poate că am mers adineaori de-a lungul unui coridor imens, apoi am ieşit la aer liber. Acum, iată-ne din nou într-un coridor nesfârşit, în care te sufoci. Iată din nou stelele... O să mai ţină oare mult călătoria asta ridicolă?...

Nişte lumini... Poate sunt stele. Nu, sunt lumini, nu greşesc. E o scară, pe cuvântul meu, tăiată în stâncă, dacă vreţi, dar o scară. Cum de pot cămilele... Dar nu mă mai duce o cămilă, ci un om. Un om îmbrăcat în alb, nu un gamfazant şi nici un blemyen. Probabil că Morhange face o mutră, cu inducţiile lui istorice, toate false, repet, toate false. Bravul Morhange. De nu l-ar lăsa gamfazantul lui să cadă pe scara asta care nu se mai isprăveşte. Pe tavan luceşte ceva. Da, e o lampă, o lampă de aramă, ca în Tunis, la Barbouchy. Bun! Iată că iar nu se mai vede nimic. Dar puţin îmi

pasă. Sunt lungit. Acum, am să pot dormi. Ce zi stupidă!... Ah, domnilor, vă asigur că n-are nici un rost să mă legați. N-am deloc chef să cobor pe bulevarde.

Încă o dată întuneric. Nişte paşi se depărtează. Tăcere.

Numai pentru un moment. Lângă noi se vorbeşte. Ce spun?... Nu, nu e cu putință! Zgomotul acesta metalic, glasul acesta! Ştiți ce strigă vocea asta, ştiți ce strigă, şi încă cu tonul unui om de meserie? Ei bine, vocea strigă:

— Faceți jocurile, domnilor, faceți jocurile. O mie de ludovici în bancă. Faceți jocurile, domnilor.

La urma urmei, sunt sau nu în Hoggar, lua-m-ar dracul?

CAPITOLUL VIII DEŞTEPTAREA LA HOGGAR

Era ziua în amiaza mare când am deschis ochii. Imediat m-am gândit la Morhange. Nu l-am văzut, dar l-am auzit, foarte aproape de mine, scoțând nişte mici strigăte de uimire.

L-am chemat. El a venit îndată.

— Aşadar, nu te-au legat? l-am întrebat eu.

— Iartă-mă, dar m-au legat. M-au legat, însă prost, şi am reuşit să mă dezleg.

— Ai fi putut să mă dezlegi şi pe mine, observai eu supărat.

— La ce bun? Te-aş fi trezit. Şi eram sigur că primul cuvânt pe care îl vei rosti la deşteptare va fi numele meu. Iată! S-a făcut.

M-am clătinat când m-am ridicat în picioare.

Morhange zâmbi.

— De ne-am fi petrecut toată noaptea fumând şi bând, şi tot n-am fi ajuns într-o stare mai jalnică! făcu el. Oricum, Eg-Anteouen, cu haşişul lui, e un mare ticălos.

— Cegheïr-ben-Cheïkh, rectificai eu.

Apoi mi-am dus mâna la frunte.

— Unde ne aflăm?

— Dragul, meu, răspunse Morhange, de când m-am trezit din coşmarul ăsta extraordinar care duce de la peştera plină de fum la scara cu lampadare din *O mie şi una de nopți*, dau din surpriză în surpriză, din uimire în uimire. Ia priveşte în jurul tău.

M-am frecat la ochi, am privit şi l-am prins de mână pe tovarăşul meu.

— Morhange, l-am rugat eu, spune-mi că visăm şi acum. Ne aflam într-o sală rotundă, cu diametrul de vreo cincizeci de picioare şi aproape tot pe-atât de înaltă, luminată printr-un imens ochi de geam deschis spre un cer de-un albastru intens.

Câteva rândunici zburau de colo colo, ciripind vesele şi grăbite.

Podeaua, pereţii curbaţi spre înăuntru, tavanul, erau dintr-un fel de marmură cu vine ca profirul, placate cu un metal ciudat, mai pal decât aurul, mai închis decât argintul, acoperit în clipa aceea de aburul aerului matinal care intra din belşug prin ochiul de geam despre care am vorbit.

M-am dus, clătinându-mă, spre ochiul de geam, atras de răcoarea brizei, de lumina care împrăştie visele, şi m-am rezemat de balustradă.

Acolo nu mi-am putut reţine un strigăt de admiraţie.

Mă aflam pe un fel de balcon întins peste vid, tăiat în însuşi peretele muntelui. Deasupra mea, cerul; dedesubt, încins din toate părţile de piscurile care îi formau un brâu continuu şi de netrecut, un adevărat paradis terestru se ivise în faţa ochilor mei, la vreo cincizeci de metri mai jos. Acolo se întindea o grădină. Palmierii îşi legănau molatic foile mari. La picioarele lor, tot amestecul de pomişori pe care ei îi ocrotesc în oaze, migdali, lămâi, portocali şi alţii, mulţi alţii, care, de la o asemenea înălţime, nu puteam desluşi ce sunt. Un râuleţ lat şi albastru, alimentat de o cascadă, se vărsa într-un lac încântător, căruia altitudinea îi dăruia o minunată transparenţă. Câteva păsări mari se roteau în fântâna aceasta de verdeaţă; pe lac se vedea forma roză a unui flamingo.

Iar munţii, care îşi înălţau de jur-împrejur înaltele lor creste, erau complet acoperiţi de zăpadă.

Râuleţul albastru, crengile verzi, fructele aurii şi, pe deasupra, zăpada miraculoasă, toate acestea, în aerul imaterial din cauza fluidităţii, formau ceva atât de pur, atât de frumos, încât biata mea putere omenească nu mai putu să-i suporte vederea. Mi-am rezemat fruntea de balustrada văruită ea însăşi de zăpada aceea divină şi am început să plâng ca un copil.

Morhange era şi el un copil. Dar, trezit înaintea mea, el avusese timp, fără doar şi poate, să se familiarizeze cu fiecare din amănuntele al căror ansamblu fantastic mă copleşea.

Punându-mi mâna pe umăr, el mă sili încetişor să mă reîntorc în sală.

— Încă n-ai văzut nimic, spuse el. Priveşte; priveşte.

— Morhange! Morhange!

— De, dragul meu, ce vrei să fac? Priveşte!

Tocmai observasem că ciudata încăpere era mobilată – Dumnezeu să mă ierte – europeneşte. Se mai aflau, pe ici pe colo, cuverturi de Gafsa, covoare de Kairouan, portiere de Caramani, pe care, în clipa aceea, m-aş fi înfiorat dacă ar fi trebuit să le ridic. Dar un panou, întredeschis în perete, lăsa să se zărească o bibliotecă ticsită de cărţi. Pe pereţi era prinsă o serie întreagă de fotografii reprezentând capodoperele artei antice. Şi, în sfârşit, se mai afla acolo o masă care dispărea sub un vraf uriaş de hârtii, broşuri, cărţi. Am crezut că leşin zărind un număr – recent – din *Revista Arheologică*.

M-am uitat la Morhange. El s-a uitat la mine şi, deodată, un râs, un râs cu hohote ne-a cuprins pe amândoi şi ne-a zguduit timp de câteva minute.

— Nu ştiu dacă vom regreta într-o bună zi mica noastră călătorie în Hoggar, izbuti în sfirşit să articuleze Morhange. Până atunci, recunoaşte că ea se anunţă bogată în întâmplări neprevăzute. Ghidul acesta nemaipomenit care ne adoarme numai ca să ne scape de neplăcerile vieţii de caravană şi care îmi îngăduie să cunosc, fără să cad în păcat, extazul atât de lăudat al haşişului; fantastica noastră călătorie nocturnă, iar, pentru a încheia, grota aceasta a vreunui Noureddin care va fi primit la şcoala normală învăţătura atenianului Bersot, toate, pe cuvântul meu, sunt în stare să înnebunească minţile cele mai cumpătate.

— Spune serios, ce gândeşti despre toate astea?

— Ce gândesc, dragul meu? Exact ce gândeşti şi dumneata. Nu înţeleg nimic, nimic. Praful s-a ales din tot ce numeai atât de frumos *erudiţia mea*. Şi cum s-ar putea altfel? Troglodismul acesta mă sperie. Pliniu, e adevărat, vorbeşte despre indigenii care trăiesc în peşteri, la şapte zile de mers spre sud-est de ţinuturile „amanţilor", la douăsprezece zile spre vest de Syrta Mare. Herodot spune şi el că garamaţii îi vânau de pe carele lor cu cai, pe etiopienii troglodiţi, dar, oricum, aici suntem în Hoggar, în plin ţinut al targuilor, şi cei mai buni autori ni-i înfăţişează pe tuaregi ca pe nişte oameni care nu acceptă niciodată să locuiască în peşteri. Şi ce e, rogu-te, grota aceasta devenită cabinet de lucru, având pe pereţi reproduceri după *Venus de Medicis* şi după *Apollon Sauroctonul*? Să-ţi pierzi minţile, nu alta!

Şi Morhange, lăsându-se să cadă pe un divan, începu iar să râdă cu hohote.

— Ia te uită, spusei eu. Texte latineşti.

Luasem câteva din filele împrăştiate pe masa de lucru aflată în mijlocul încăperii. Morhange mi le luă din mâini şi le citi, lacom. Pe faţă i se zugrăvi o uimire de nedescris.

— E din ce în ce mai tare, dragul meu! Există aici cineva ocupat să compună, pe baza a numeroase texte, o disertaţie despre insulele Gorgonelor; *de Gorgonum insulis*. După el, Meduza a fost o libiană sălbatică şi a locuit în împrejurimile lacului Triton, actualul nostru Chott Melhrir, unde Perseu... Ah!

Lui Morhange îi pieri glasul, înăbuşit în gâtlej. În aceeaşi clipă, un alt glas, acru şi piţigăiat, răsunase în imensa încăpere.

— Vă rog, domule! Lăsaţi-mi hârtiile în pace.

M-am întors spre noul venit.

Una din portierele de Caramani se dăduse la o parte făcând loc celui mai neaşteptat personaj. Oricât am fi fost de resemnaţi cu eventualele ciudăţenii, apariţia aceasta depăşea prin absurd tot ce poate fi imaginat.

Pe pragul uşii se afla un bărbat mărunţel, cu ţeasta chelă, cu faţa galbenă şi ascuţită, pe jumătate ascunsă de-o enormă pereche de ochelari verzi, cu o bărbuţă căruntă. Cămaşa nu prea i se vedea, în schimb îţi lua ochii o impresionantă cravată vişinie, cu plastron. Pantaloni albi, de felul celor numiţi *flottard*. O pereche de papuci din piele roşie constituiau singurul detaliu oriental al costumului său.

Omul purta, nu fără ostentaţie, rozeta de ofiţer al Instrucţiunii publice.

El adună toate filele pe care, în uimirea lui, Morhange le lăsase să cadă, le numără, le puse în ordine şi, aruncându-ne o privire mânioasă, sună cu un clopoţel de aramă.

Portiera se ridică din nou. Un uriaş targui alb intră. Mi s-a părut că recunosc în el unul din duhurile peşterii[1].

— Ferradji, întrebă furios micul ofiţer al Instrucţiunii publice, de ce au fost conduşi domnii aceştia în bibliotecă?

Targuiul se înclină, respectuos.

— Cegheïr-ben-Cheïkh s-a întors mai curând decât era aşteptat, sidi, şi îmbălsămătorii nu-şi terminaseră încă treaba ieri seară. Deocamdată, au fost conduşi aici, încheie el arătându-ne.

[1] în general sunt numiţi tuaregi albi servitorii negri ai tuaregilor. în timp ce nobilii sunt înveşmântaţi în ţesături albastre, ei poartă veşminte albe, de unde şi numele de tuaregi albi. Vezi, în legătură cu aceasta, Duveyrier, *Tuaregii din nord*, p. 202. (Nota domnului Leroux).

— Bine, poți pleca, spuse furios omulețul.

Ferradji se îndreptă de-a-ndăratelea spre uşă. Ajuns pe prag, el se opri şi mai spuse:

— Vreau să-ți amintesc, sidi, că masa e servită.

— Bine, du-te.

Şi, aşezându-se la birou, omulețul cu ochelari verzi începu să-şi răsfoiască hârtiile.

Nu ştiu de ce, în clipa aceea mă cuprinse o mânie nebună. M-am îndreptat spre el.

— Domnule, i-am spus eu, camaradul meu şi cu mine nu ştim nici unde ne aflăm, nici cine sunteți. Vedem doar că sunteți francez, fiindcă purtați una din cele mai respectate distincții onorifice ale țării noastre. La rândul dumneavoastră, ați putut face acelaşi raționament, adăugai eu, arătând panglica subțire şi roşie pe care o purtam la butoniera hainei mele albe.

El mă privi cu o mirare plină de dispreț.

— Şi ce-i cu asta, domnule?

— Ei bine, domnule, negrul care a ieşit acum a rostit un nume, Cegheïr-ben-Cheïkh, numele unui tâlhar, al unui bandit, numele unuia din ucigaşii colonelului Flatters. Cunoaşteți amănuntul acesta, domnule?

Omulețul mă privi în față rece şi ridică din umeri.

— Sigur. Dar ce mă interesează pe mine?

— Cum? strigai eu scos din sărite. Atunci cine sunteți?

— Domnule, spuse cu o demnitate comică bătrânelul întorcându-se spre Morhange, vă iau martor al purtării neobişnuite a camaradului dumneavoastră. Aici sunt în casa mea şi nu admit...

— Trebuie să-l scuzați pe camaradul meu, domnule, făcu Morhange, înaintând. Nu e un om de ştiință, ca dumneavoastră. Un tânăr locotenent, ştiți, se înfierbântă lesne. Şi trebuie să înțelegeți, de altfel, că avem câteva motive, şi unul şi altul, ca să nu ne putem păstra tot calmul dorit.

Furios, eram cât p-aci să dezaprob cuvintele ciudat de umile ale lui Morhange, dar o privire mă convinse că ironia ocupa pe fața lui un loc acum cel puțin egal cu uimirea.

— Ştiu că majoritatea ofițerilor sunt nişte brute, bombăni bătrânelul, dar asta nu e un motiv...

— Şi eu nu sunt decât tot ofițer, domnule, începu iar Morhange, cu un ton din ce în ce mai umil, şi, dacă am suferit vreodată de inferioritatea intelectuală pe care o dă meseria

aceasta, vă jur că mi s-a întâmplat mai adineaori, pe când răsfoiam – vă rog să-mi scuzați indiscreția – savantele pagini pe care le-ați consacrat pasionatei istorii a Gorgonei, după Procles din Carthagina, citat de Pausanias.

O mirare comică destinse fața bătrânelului. El îşi şterse grăbit ochelarii colorați şi, în cele din urmă, exclamă:

— Cum?

— În legătură cu aceasta, continuă Morhange, e regretabil că nu suntem în posesia curiosului tratat consacrat de Statius Seboses arzătoarei probleme despre care e vorba, pe care n-o cunoaştem decât prin Pliniu, şi pe care...

— Ați auzit de Statius-Sebosus?

— ... şi pe care profesorul meu, geograful Berlioux...

— L-ați cunoscut pe Berlioux? Ați fost elevul lui? bâigui năucit omulețul cu decorația.

— Am avut cinstea aceasta, răspunse Morhange, foarte rece acum.

— Dar atunci, domnule, atunci ați auzit vorbindu-se, sunteți la curent cu problema, cu chestiunea Atlantidei?

— Am luat, într-adevăr, cunoştinţă de lucrările lui Lagneau, Ploix, Arbois de Jubainville, făcu Morhange, glacial.

— Ah! Doamne! – omulețul era nemaipomenit de agitat – domnule căpitan, ce fericit sunt, câte scuze!...

În aceeaşi clipă portiera se ridică din nou. Ferradji se ivi iar:

— Sidi, ei îți trimit vorbă că, dacă nu vii la timp, au să înceapă fără dumneata.

— Vin, vin. Ferradji, spune că venim împreună. Ah! Domnule, dacă aş fi putut să prevăd... dar e ceva atât de neobişnuit! Un ofițer care să-i cunoască pe Procles din Carthagina şi pe Arbois de Jubainville... Încă o dată... Dar, să mă prezint: Etienne Le Mesge, profesor cu titlu universitar.

— Căpitan Morhange, făcu camaradul meu.

La rândul meu făcui un pas înainte.

— Locotenent de Saint-Avit. E drept, domnule, că sunt în stare oricând să-l confund pe Arbois din Carthagina cu Procles de Jubainville. Voi avea mai târziu grijă să-mi înlătur lipsurile acestea. Până una alta, însă, aş dori sa ştiu unde ne aflăm, camaradul meu şi cu mine, dacă suntem liberi sau ce putere ocultă ne ține închişi aici. Dumnevoastră, domnule, păreți să vă simțiți destul de bine aici, ca să-mi lămuriți punctul acesta, pe care am slăbiciunea să-l consider capital.

Domnul Le Mesge mă privi. Un zâmbet destul de urâcios îi flutură pe buze. Apoi deschise gura...

În aceeaşi clipă răsună un gong nerăbdător.

— Ceva mai târziu, domnilor, vă voi spune, vă voi explica... Dar acum, vedeţi, trebuie să ne grăbim. E ora dejunului şi comesenii noştri încep să se plictisească aşteptând.

— Comesenii noştri?

— Sunt în număr de doi, explică domnul Le Mesge. Noi trei formăm personalul european al casei, personal fix, crezu el necesar să completeze, cu zâmbetu-i neliniştitor. Doi originali, domnilor, cu care veţi prefera, fără doar şi poate, să aveţi cât mai puţine relaţii cu putinţă. Unul e o faţă bisericească, o minte îngustă, deşi e protestant, celălalt e un om de lume rătăcit, un bătrân nebun.

— Îmi daţi voie, întrebai eu, pesemne că pe ei i-am auzit azi noapte. Ţinea banca, la joc: cu dumneavoastră şi cu pastorul, nu-i aşa?

Domnul Le Mesge făcu un gest de demnitate ofensată.

— Cu mine? Cum vă puteţi închipui una ca asta, domnule! Cu tuaregii joacă. I-a învăţat toate jocurile imaginabile. Iată, el bate acum furios în gong, ca să ne grăbim. E ora nouă şi jumătate şi sala de baccara se deschide la zece. De altfel, cred că nu v-ar displace să luaţi masa.

— Într-adevăr, nu vom refuza lucrul acesta, răspunse Morhange.

L-am urmat pe domnul Le Mesge, printr-un lung coridor sinuos, cu trepte la fiecare pas. Drumul era întunecat. Dar, pe alocuri, prin nişte firide mici, scobite în stâncă, străluceau lămpiţe roz şi arzătoare de miresme. Îmbătătoarele parfumuri orientale îmbălsămau umbra şi făceau un plăcut contrast cu aerul rece de pe piscurile înzăpezite.

Din când în când, un targui alb, fantomă mută şi impasibilă, ne ieşea în cale, şi-i auzeam în urma noastră descrescând zgomotul papucilor.

În faţa unei uşi grele, îmbrăcată în acelaşi metal stins pe care îl observasem şi pe pereţii bibliotecii, domnul Le Mesge se opri şi, deschizând, se dădu la o parte ca să ne facă loc.

Deşi sufrageria în care am intrat aducea prea puţin a sufragerie europeană, multe dintre acestea ar putea să-i râvnească confortul. Ca şi biblioteca, sufrageria era luminată de o fereastră

largă. Dar mi-am dat seama că fereastra dădea spre exterior, pe când biblioteca avea vedere spre grădina situată în interiorul brâului muntos.

Înăuntru, nici masă la mijloc, nici mobilele barbare numite scaune. Dar nenumărate mescioare de lemn poleit, veneţiene parcă, maldăre de covoare în culori depărtate şi stinse, perne tuarege sau tunisiene. În mijloc, o imensă rogojină, pe care erau aşezate, în panere fin împletite, printre ibrice de argint şi lighenaşe de aramă pline cu apă înmiresmată, o serie de gustări a căror vedere a fost suficientă ca să ne umple de-o bucurie copilărească.

Trecând înainte, domnul Le Mesge ne prezentă celor două personaje care se şi aşezaseră pe rogojină.

— Domnul Spardek, spuse el, şi am înţeles cu cât se ridica interlocutorul nostru, numai prin rostirea acestei simple propoziţiuni, deasupra deşartelor titluri omeneşti.

Pastorul Spardek din Manchester ne salută înţepat şi ne ceru voie să-şi păstreze pe cap ţilindrul cu boruri largi. Era un bărbat uscat şi rece, înalt şi slab. Mânca enorm, cu o tristeţe mieroasă.

— Domnul Bielowsky, spuse domnul Le Mesge, după ce ne prezentase celui de al doilea comesean.

— Conte Cazimir Bielowsky, hatman de Jitomir, corectă acesta din urmă cu o politeţe desăvârşită, pe când se ridica să ne strângă mâna.

Am simţit de îndată o oarecare simpatie pentru hatmanul de Jitomir, care înfăţişa tipul perfect al bătrânului craidon. O cărare îi despărţea părul de culoare şocolatie (am aflat mai târziu că hatmanul şi-l cănea cu o anumită zeamă de *khol*). Avea nişte minunaţi favoriţi à la Frantz Josef, de asemenea şocolatii. Nasul îi era cam roşu, fără îndoială, dar atât de fin, atât de aristocratic! Iar mâinile îi erau superbe. Mi-a trebuit câtva timp ca să pot evalua data modei după care era croit costumul contelui, verde închis cu revere galbene, împodobit cu o imensă decoraţie argintie cu smalţ albastru. Amintirea unui portret al ducelui de Morny m-a făcut să optez pentru 1860 sau 1862. Urmarea povestirii mele va arăta că nu m-am înşelat.

Contele mă aşează lângă el. Una din primele întrebări pe care mi le-a pus a fost dacă iau carte când am cinci puncte.

— Depinde de inspiraţie, i-am răspuns eu.

— Bine zis. Eu nu mai iau din 1866. Un jurământ. Un flecuşteţ. Într-o zi, la Valevski, o partidă drăcească. Trag la cinci. Joc mai departe, fireşte. Celălalt avea patru. „Idiot“, imi strigă

baronaşul de Chaux-Giseux, care ponta pe tabloul meu nişte sume ameţitoare. Poc! îi arunc o sticlă de şampanie în cap. El se apleacă. Şi primeşte sticla mareşalul Vaillant. Tablou. Toate s-au aranjat, fiindcă eram amândoi francmasoni! Împăratul m-a pus să jur că n-o să mai trag la cinci. Mi-am ţinut promisiunea. Dar sunt momente când e greu, greu...

Apoi adăugă, cu un glas înecat de melancolie.

— Gustă puţin Hoggarul acesta 1880. Excelentă recoltă. Eu, locotenente, i-am învăţat pe cei de aici ce să facă cu zeama de struguri. Vinul de palmier, destul de bun când a fermentat îndeajuns, devine, până la urmă, insipid.

Era tare, Hoggarul acela 1880. L-am degustat în păhăruţe largi, de argint. Era răcoros, ca un vin de Rin, sec ca un un vin de Ermitage. Şi apoi, deodată, amintea vinurile arse, de Portugalia, se făcea dulce, cu aromă de fructe. Un vin admirabil, crede-mă.

Şi stropea, vinul acesta, cel mai spiritual dintre dejunuri. Puţine feluri de carne, e adevărat, dar toate remarcabil aromate cu mirodenii. Multe prăjituri, clătite cu miere, gogoşi parfumate, bomboane umplute cu iaurt şi curmale. Şi mai ales, în nişte talere mari de argint aurit sau în panere de răchită, fructe, grămezi de fructe, smochine, curmale, fistic, jujube, rodii, caise, ciorchini uriaşi de struguri, mai lungi decât cei care făceau să se incovoaie umerii cărătorilor evrei în ţara Chanaanului, pepeni grei, tăiaţi în două, cu miezul umed şi roz, cu şirurile de sâmburi negri.

Abia apucasem să degust una din aceste frumoase fructe îngheţate, când domnul Le Mesge se ridică.

— Dacă binevoiţi, domnilor, spuse el adresându-se lui Morhange şi mie.

— Scăpaţi-vă cât mai curând de flecarul ăsta bătrân, îmi şopti hatmanul de Jitomir. Partida de baccara începe. Veţi vedea, veţi vedea. Mult mai tare decât la Cora Pearl.

— Domnilor, repetă cu un ton sec domnul Le Mesge.

L-am urmat. Când ne-am aflat, din nou, toţi trei în bibliotecă, el a spus, adresându-mi-se mie:

— M-aţi întrebat mai adineaori, domnule, ce putere ocultă vă ţine aici. Purtarea dumneavoastră fiind agresivă, aş fi refuzat să vă ascult, dacă n-ar fi fost prietenul dumneavoastră, a cărui ştiinţă îl face mai apt decât dumneavoastră să aprecieze valoarea destăinuirilor pe care am să vi le fac.

Spunând acestea, el apăsă pe-un mecanism aflat în perete. Şi se ivi un dulap înţesat de cărţi. Domnul Le Mesge luă una dintre ele.

— Vă aflaţi amândoi, continuă el, în puterea unei femei. Femeia aceasta, regina, stăpâna absolută a Hoggarului, se numeşte Antinea. Nu tresăriţi, domnule Morhange. Până la urmă, veţi înţelege.

Domnul Le Mesge deschise cartea şi citi fraza aceasta:

„Trebuie să vă previn, înainte de a intra în materie, să nu vă miraţi auzindu-mă că-i numesc pe barbari cu nume greceşti.“

— Din ce carte citiţi? bâigui Morhange, a cărui paloare, în clipa aceea, mă înspăimântă.

— Cartea aceasta, îi răspunse rar domnul Le Mesge, apăsând cuvintele cu o extraordinară impresie de triumf, e cel mai mare, cel mai frumos, cel mai ermetic dintre dialogurile lui Platon, e *Critias*, sau *Atlantida*.

— *Critias*? Dar e neterminat, murmură Morhange.

— E neterminat în Franţa, în Europa, pretutindeni, spuse domnul Le Mesge. Aici, e terminat. Controlaţi exemplarul pe care vi-l întind.

— Dar ce legătură, ce legătură e între dialogul acesta, complet mi se pare, da, complet, şi femeia numită Antinea? repetă Morhange, pe când răsfoia cu aviditate manuscrisul. De ce se află el în posesia ei?

— Pentru femeia aceasta, răspunse calm omuleţul, cartea de faţă e cartea ei de noblеţe, Almanahul ei de Gotha, oarecum. Înţelegeţi? cartea îi stabileşte prodigioasa descendenţă, pentru că femeia aceasta este...

— Pentru că femeia aceasta este? repetă Morhange.

— Pentru că femeia aceasta este nepoata lui Neptun, ultima descendentă a atlanţilor.

CAPITOLUL IX ATLANTIDA

Domnul Le Mesge îl privi triumfător pe Morhange. Era vizibil că nu i se adresa decât lui, că numai pe el îl socotea demn de confidenţele sale.

— Numeroşi sunt ofiţerii francezi sau străini, domnule, pe care capriciul suveranei noastre, Antinea, i-a condus aici, spuse el. Dumneavoastră sunteţi primul căruia îi fac cinstea destăinuirilor mele. Dar aţi fost elevul lui Berlioux, şi datorez atâta memoriei acestui mare om, încât mi se parc că-i aduc un omagiu împărtăşind unuia din discipolii săi rezultatele unice, îndrăznesc să spun, ale cercetărilor mele personale.

Domnul Le Mesge agită clopoţelul. Ferradji apăru.

— Cafele pentru dumnealor, porunci savantul.

Apoi ne întinse o casetă, vopsită în culori ţipătoare, plină de ţigări egiptene.

— Eu nu fumez niciodată, explică el, dar Antinea vine uneori pe aici. Ţigările acestea sunt ale ei. Luaţi domnilor.

Am avut totdeauna oroare de tutunul blond, care-i permite unui ucenic de frizer de pe strada Michodière să-şi dea iluzia voluptăţilor orientale. Dar, în cazul de faţă, ţigările cu aroma de mosc erau destul de îmbietoare. Şi era multă vreme de când provizia mea de *caporal* se terminase.

— Iată colecţia revistei *La Vie Parisienne*, domnule, îmi spuse domnul Le Mesge. Uitaţi-vă prin ea, dacă vă interesează, pe când eu voi sta de vorbă cu camaradul dumneavoastră.

— Domnule, i-am răspuns eu destul de răspicat, e adevărat că n-am fost elevul lui Berlioux. Îmi veţi permite, totuşi, să ascult convorbirea dumneavoastră: sunt sigur că o voi găsi interesantă.

— Cum doriţi, spuse bătrânelul.

Ne-am instalat confortabil. Domnul Le Mesge se aşează la birou, îşi trase manşetele şi începu astfel:

— Oricât aş ţine, domnule, la o deplină obiectivitate când e vorba de ştiinţă, îmi e imposibil să separ cu totul propria mea poveste de aceea a ultimei descendente din Clito şi Neptun. Aceasta, spre regretul şi, totodată, spre onoarea mea.

Îmi datorez numai mie ceea ce sunt. Încă din copilărie, uimitorul avânt dat ştiinţelor istorice de către secolul al XIX-lea m-a izbit. Am văzut care îmi era calea. Şi am urmat-o, în ciuda tuturor piedicilor.

În ciuda tuturor piedicilor, aşa e. Fără alte mijloace în afară de munca şi de talentul meu, am obţinut titlul de profesor de istorie şi geografie, la concursul din 1880. Un mare concurs. Printre cei treisprezece admişi au fost unii ale căror nume au devenit de atunci ilustre: Jullian, Bourgeois, Auerbach... Nu le port pică

colegilor mei ajunşi astăzi la culmea onorurilor oficiale; le citesc cu milă lucrările, iar jalnicele erori la care îi condamnă insuficienţa documentaţiei lor m-ar despăgubi din plin pentru necazurile mele universitare şi m-ar umple de-o ironică bucurie, dacă, de multă vreme, nu m-aş afla deasupra acestor satisfacţii ale amorului propriu.

Profesor la liceul du Parc, la Lyon, l-am cunoscut acolo pe Berlioux, şi i-am urmărit cu pasiune lucrările privind istoria Africii. Încă din epoca aceea, am avut ideea unei foarte originale teze de doctorat. Era vorba de stabilit o paralelă între eroina berberă din secolul al VII-lea, Kahena, care a luptat împotriva năvălitorilor arabi, şi eroina franceză care a luptat împotriva năvălitorilor englezi, Ioana d'Arc. Am propus deci la Facultatea de litere din Paris subiectul tezei: *Ioana d'Arc şi tuaregii*. Această simplă enunţare a stârnit în lumea savantă o huiduială generală, un hohot de râs stupid. Câţiva prieteni m-au avertizat, discret. Eu refuzam să-i cred. Dar am fost silit s-o fac în ziua când, chemat la rector, acesta, după ce-şi manifestă un interes care m-a mirat pentru starea sănătăţii mele, mă întrebă până la urmă dacă mi-ar displace să iau un concediu de doi ani, cu jumătate leafă. Am refuzat cu indignare. Rectorul n-a mai stăruit, dar, peste două săptămâni, o decizie ministerială mă numea, fără alte forme, la unul din liceele cele mai neînsemnate, cele mai depărtate din Franţa, la Mont-de-Marsan.

Înţelegeţi cât eram de răni şi veţi scuza abuzurile la care m-am dedat în ţinutul acela de la marginea ţării. Ce alta poţi face, în Landes, decât să mănânci şi să bei? Eu le-am făcut, cu ardoare, şi pe una şi pe alta. Salariul mi se topi pe pateuri de ficat, pe becaţe, pe vinuri de masă. Rezultatul nu întârzie să apară: în mai puţin de un an, articulaţiile începură să-mi scârţâie ca osia prea unsă a unei bidclete care a făcut o cursă prea lungă pe-o pistă plină de praf. O criză zdravănă de gută m-a ţintuit la pat. Din fericire, în ţinutul acela binecuvântat leacul se află alături de boală. Am plecat deci în vacanţă, la Dax, cu intenţia de a topi micile cristale atât de dureroase.

Am închiriat o cameră la malul Adounului, pe promenada *Baignots*. O femeie de treabă venea să-mi facă menajul. Ea îl făcea şi pe acela al unui bătrân domn, judecător de instrucţie la pensie şi preşedinte al *Societăţii Roger-Ducos*, o vagă gelatină ştiinţifică în care savanţii din partea locului se dedau, cu o prodigioasă incompetenţă, la studiul problemelor celor mai eteroclite. Într-o

după-amiază, stăteam acasă, din pricina unei ploi torenţiale. Femeia care îmi făcea menajul tocmai îmi lustruia cu frenezie clanţa de aramă a uşii. Ea folosea pentru asta o pastă numită *tripoli*, pe care o întindea pe o hârtie, şi freca, freca... Aspectul deosebit al hârtiei îmi stârni curiozitatea. Îi aruncai o privire. „Doamne! De unde ai luat hârtia asta?“ Femeia se tulbură: „De la stăpânul meu. Sunt acolo un maldăr întreg ca asta. Am smuls-o dintr-un caiet.” „Iată zece franci şi dute de-mi adă caietul.”

Peste un sfert de ceas, ea se întoarse aducându-mi-l. Ce noroc! Nu lipsea din el decât o pagină, cea cu care îmi lustruise uşa. Manuscrisul, caietul acesta, ştiţi ce era? Pur şi simplu *Călătoria în Atlantida* a mitografului Denys din Milet, citat de Diodor, şi a cărui pierdere îl auzisem pe Berlioux deplângând-o de atâtea ori[1].

Documentul acesta de nepreţuit conţinea numeroase citate din *Critias*. El reproducea esenţialul ilustrului dialog, al cărui singur exemplar din lume care mai există l-aţi avut în mâini mai adineaori. Documentul stabilea într-un mod indiscutabil poziţia castelului atlanţilor şi demonstra că ţinutul acesta, negat de ştiinţa actuală, nu a fost înghiţit de valuri, aşa cum îşi închipuie rarii apărători timoraţi ai ipotezei atlantide. Locul era numit „masivul central mazycean”. Ştiţi că nu există nici o îndoială în ceea ce priveşte identificarea mazyceenilor lui Herodot cu populaţiile din Imoschaoch, cu tuaregii. Iar manuscrisul lui Denys îi identifica hotărât pe mazyceenii din istorie cu atlanţii din presupusa legendă.

Denys îmi aducea deci la cunoştinţă că partea centrală a Atlantidei, leagăn şi reşedinţă a dinastiei neptuniene, nu numai că n-a pierit în catastrofa povestită de Platon şi care a înghiţit restul insulei Atlantide, dar că, în plus, partea aceasta corespunde cu Hoggarul targui, şi că, în Hoggarul acesta, cel puţin pe vremea lui, nobila dinastie neptuniană era socotită ca perpetuându-se încă.

Istoricii Atlantidei apreciază cam la nouă mii de ani înaintea erei creştine data cataclismului care a distrus total sau numai în parte acest ţinut faimos. Dacă Denys din Milet, care scria acum vreo două mii de ani, socotea că pe vremea lui dinastia născută din Neptun mai dădea încă legi, vă închipuiţi că am avut repede

[1] Cum de a eşuat *Călătoria în Atlantida* tocmai la Dax? Până acum nu am găsit decât o ipoteză plauzibilă: ea o fi fost descoperită în Africa de călătorul de Béhagle, membru al Societăţii Roger-Ducos, care şi-a făcut studiile la colegiul din Dax şi a locuit apoi de mai multe ori în acest oraş. (Nota domnului Leroux).

ideea următoare: ce a dăinuit nouă mii de ani poate dăinui şi unsprezece mii. Din momentul acela, n-am mai avut decât un ţel: să intru în legătură cu descendenţii posibili ai atlanţilor, iar dacă, după cum aveam multe motive să cred, ei ar fi decăzuţi şi nu şi-ar mai cunoaşte măreţia primelor timpuri, să le destăinui ilustra lor obârşie.

Se înţelege, de asemenea, că nu mi-am împărtăşit intenţiile superiorilor mei universitari. A le solicita concursul sau chiar învoirea, date fiind părerile pe care le putusem constata la ei în privinţa mea, ar fi însemnat în mod aproape sigur a risca pe gratis balamucul. Mi-am adunat deci micile mele economii şi m-am îmbarcat pe tăcute pentru Oran. La 1 octombrie am sosit la In-Salah. Întins alene sub un palmier, în oază, îmi făcea nespusă plăcere să mă gândesc că, în aceeaşi zi, directorul colegiului din Mont-de-Marson, înnebunit, abia putând să-şi stăpânească pe cei douăzeci de broscoi oribili care urlau în faşa uşii unei clase goale, trimitea pretutindeni telegrame pentru căutarea profesorului său de istorie.

Domnul Le Mesge se opri şi ne aruncă o privire satisfăcută.

Mărturisesc că demnitatea m-a părăsit atunci şi că am uitat de faptul că el ţinea mereu, în mod vădit, să i se adreseze numai lui Morhange.

— Scuzaţi-mă, domnule, dacă povestirea dumneavoastră mă interesează mai mult decât mă aşteptam. Dar ştiţi că îmi lipsesc multe elemente ca să vă înţeleg. Aţi vorbit despre dinastia neptuniană. Ce e dinastia aceasta din care, cred, o faceţi să descindă pe Antinea? Care e rolul ei în istoria Atlantidei?

Domnul Le Mesge zâmbi îngăduitor, făcându-i cu ochiul lui Morhange. Acesta din urmă, fără să clipească, fără să scoată un cuvânt, cu bărbia în palmă, cu cotul rezemat de genunchi, asculta.

— Vă va răspunde Platon pentru mine, domnule, spuse profesorul.

Şi adăugă, pe-un ton de nespusă milă:

— E oare cu putinţă să nu fi cunoscut niciodată începutul lui *Critias*?

Pe masă se afla manuscrisul a cărei vedere îl emoţionase atâta pe Morhange. Profesorul îşi potrivi ochelarii şi începu să citească. S-ar fi zis că vraja platoniciană îl zguduia, îl transfigura pe bătrânelul acesta ridicol.

Trăgând la sorți feluritele părți ale pământului, zeii dobândiră, unii un ținut mai mare, alții unul mai mic... Astfel Neptun, primind ca parte insula Atlantida, își așează copiii pe care îi avusese de la o muritoare, într-o parte a insulei aceleia. Locul, nu departe de mare, era o câmpie situată în mijlocul insulei, cea mai frumoasă, după cum se spune, și cea mai rodnică dintre câmpii. Cam la cincizeci de stadii de câmpia aceea, în mijlocul insulei, se afla un munte. Acolo locuia unul dintre oamenii aceia care, la obârșia lucrurilor, s-au născut din pământ, Evenor, cu soția lui, Leucippe. Ei zămisliră o singură fiică, Clito. Și ea era fată în lege când tatăl și mama îi muriră, iar Neptun, îndrăgind-o, și-o făcu soție. Muntele pe care ea locuia, Neptun îl fortifică, izolându-l de jur-împrejur. El făcu îngrădituri de mare și de pământ, la rând, unele mai mici, altele mai mari, două de pământ și trei de mare, și le făcu rotunde, cu insula în centru, în așa fel încât toate părțile lor să se afle la o distanță egală...

Domnul Le Mesge își întrerupse lectura.

— Așezarea aceasta nu vă amintește nimic? întrebă el.

Îl privii pe Morhange, pierdut în gânduri din ce în ce mai adânci.

— Nu vă amintește nimic? stărui vocea tăioasă a profesorului.

— Morhange, Morhange, bâiguii eu, adu-ți aminte, ieri, drumul nostru, răpirea noastră, cele două coridoare pe care ne-au făcut să le traversăm înainte de-a ajunge pe muntele acesta... *Îngrădituri de pământ și mare*... Două coridoare, două îngrădituri de pământ.

— He! he! făcu domnul Le Mesge.

Zâmbea, privindu-mă. Am înțeles că zâmbetul lui însemna: „Să fie oare mai puțin prost decât l-am crezut?”

Făcând parcă un mare efort, Morhange rupse tăcerea.

— Înțeleg, înțeleg... Cele trei brâuri de mare... Dar atunci, domnule, în explicația dumneavoastră, a cărei ingeniozitate n-o contest, presupuneți drept exactă ipoteza mării sahariene!

— O presupun și o dovedesc, răspunse irascibilul bătrânel, lovind scurt în birou. Știu bine ce-au afirmat Schirmer și ceilalți împotriva ei. Știu mai bine decât dumneavoastră. Eu știu totul, domnule. Vă țin la dispoziție toate dovezile. Până atunci, astă-seară, la cină, vă veți desfăta fără îndoială cu niște pești extrem de gustoși. Și îmi veți spune dacă peștii aceștia, pescuiți în lacul pe

care îl puteți zări de la fereastra asta, vi se par a fi peşti de apă dulce.

Înțelegeți bine, continuă el mai calm, eroarea oamenilor care, crezând în Atlantida, s-au apucat să explice cataclismul în care socoteau că insula minunată a pierit pe de-a-ntregul. Toți au crezut într-o scufundare. De fapt, n-a avut loc nici o scufundare. A avut loc o *ridicare*. Pământuri noi s-au ridicat din talazul atlantic. Pustiul a înlocuit marea. Sebkahs-urile, salinele, lacurile Triton, nisipoasele Syrte sunt vestigiile pustiite ale valurilor mişcătoare pe care goneau odinioară flotele pornite la cucerirea Atticei. Nisipul, mai vârtos decât apa, a înghițit o civilizație. Astăzi, din frumoasa insulă pe care marea şi vânturile o făceau mândră şi înverzită, n-a mai rămas decât masivul acela ars. A mai dăinuit doar, în căldarea aceasta stâncoasă, izolată pentru vecie de restul lumii vii, oaza minunată pe care o aveți la picioare, fructele acestea roşii, cascada, lacul albastru, mărturii sfinte ale epocii de aur dispărute. Ieri seară, sosind aici, ați străbătut cele cinci îngrădituri: trei făcute cu apele mării, secate pentru totdeauna; două de pământ, săpate de-un coridor prin care ați trecut călări pe cămile şi unde, odinioară, pluteau triremele. În catastrofa aceea uriaşă, s-a menținut, aşa cum fusese odinioară, în străvechea lui splendoare, doar muntele de aici, muntele unde Neptun şi-a zăvorât-o pe iubita lui, Clito, fiica lui Evenor şi a Leucippei, mama lui Atlas, străbuna milenară a Antineei, suverana în a cărei stăpânire ați intrat pentru totdeauna.

— Domnule, spuse Morhange cu cea mai aleasă politețe, ar fi cât se poate de firească grija care ne-ar îndemna să ne informăm despre motivele şi scopul acestei luări în stăpânire. Dar ca să vedeți în ce măsură mă interesează destăinuirile dumneavoastră, aflați că pentru ele amân problema noastră de ordin personal. Zilele acestea, în două peşteri deosebite, mi-a fost dat să descopăr o inscripție tifinar a numelui Antineei. Camaradul meu îmi e martor că-l socoteam un cuvânt grecesc. Acum, grație dumneavoastră şi divinului Platon, înțeleg că nu trebuie să mă mai mir auzind că o barbară e numită cu un nume grecesc. Dar asta nu mă face să nu fiu la fel de încurcat în ceea ce priveşte etimologia cuvântului. Puteți să mă lămuriți in această privință?

— Nici vorbă că da, domnule, răspunse domnul Le Mesge. Aş vrea să vă spun mai întâi că nu sunteți primul care îmi pune o asemenea întrebare. Printre exploratorii pe care i-am văzut intrând aici de zece ani încoace, cei mai mulți au fost atraşi în aceleşi fel,

intrigați de cuvântul grecesc reprodus în tifinar. Eu am întocmit chiar un catalog destul de exact al inscripțiilor şi al peşterilor în care sunt întâlnite. Toate, sau aproape toate, sunt însoțite de formula: *Antinea. Aici începe ținutul stapânit de ea.* Am pus eu însumi să fie vopsite din nou, cu ocru, unele din ele care începuseră să se şteargă. Dar, ca să revenim la ceea ce vă spuneam la început, nici unul dintre europenii aduşi aici de acest mister epigrafic nu s-au mai sinchisit, de cum s-au aflat în palatul Antineei, să-şi lămurească etimologia cuvântului. Toți au avut, imediat, altceva ca să-şi frământe mintea. Fiindcă veni vorba, ar fi multe de spus despre puțina importanță reală pe care le au preocupările pur ştiințifice, chiar pentru savanți şi despre cât sunt ele de repede sacrificate pentru griji mai pământene, pentru cele ale vieții lor, de pildă.

— Să vorbim altă dată despre toate acestea, dacă vreți, domnule, făcu Morhange mereu extrem de curtenitor.

— Digresiunea mea n-a avut decât un scop, domnule: să vă arate că nu vă socotesc din rândurile acestor savanți nevrednici. Vă frământă, într-adevăr, aflarea rădăcinii numelui Antinea şi asta încă înainte de a şti ce fel de femeie e aceea care îl poartă sau motivele pentru care dumneavoastră şi domnul sunteți prizonierii ei.

Îl priveam țintă pe bătrânel. Dar el vorbea cât se poate de serios.

„Cu atât mai bine pentru tine, m-am gândit eu. Altminteri, te-aş fi aruncat pe fereastră, ca să-ți poți bate joc în voie. Legea căderii corpurilor trebuie să fie aceeaşi şi la Hoggar."

— Fără îndoială, domnule, că ați formulat câteva ipoteze etimologice când v-ați aflat pentru prima oară în fața cuvântului Antinea, continuă Le Mesge, netulburat de privirea mea aprinsă, şi adresându-i-se lui Morhange. Ați avea ceva împotrivă să mi le comunicați?

— Nimic, domnule, spuse Morhange.

Şi cât se poate de cumpănit, enumeră etimologiile despre care am vorbit mai sus.

Omulețul cu plastron vişiniu îşi freca mâinile.

— Foarte bine, aprecie el cu un ton de intensă bucurie. Grozav de bine, cel puțin pentru mediocrele cunoştințe elenice pe care trebuie să le aveți. Dar tot ce ați spus rămâne la fel de fals, arhi-fals.

— Vă întreb, tocmai fiindcă bănuiesc asta, spuse Morhange blând.

— N-o să vă las să tânjiți multă vreme, spuse domnul Le Mesge. Cuvântul Antinea se desparte în felul următor: *ti* nu e decât o imixtiune barbară în numele acesta esențialmente grec: *Ti* e articolul feminin berber. Avem mai multe exemple ale unor asemenea amestecuri. Luați-l pe cel dat de Tipasa, oraşul nord-african. Numele lui înseamnă întreaga, de la *ti* şi *πασα*. În cazul de față, *tinea* înseamnă noua, de la *ti* şi *νεα*.

— Şi prefixul *an*? întrabă Morhange.

— E cu putință, domnule, să mă fi ostenit vreme de o oră vorbindu-vă despre *Critias* şi să ajung la un rezultat atât de slab? răspunse domnul Le Mesge. E sigur că prefixul *an*, în sine, n-are semnificație. Veți înțelege că are una, când voi spune că în cuvântul de față întâlnim un foarte curios caz de apocopă. Nu *an* trebie citit, ci *atlan*. *Atl* a căzut, prin apocopă; *an* a subzistat. În rezumat, Antinea se compune în felul următor: – *Tí – νεα – ατλ'Αν*. Şi semnificația *noua atlantă* reiese în mod arbitrar din demonstrația mea.

Îl priveam pe Morhange. Mirarea lui era nemărginită. Prefixul berber *ti* îl uluise literalmente.

— Ați avut prilejul să verificați această foarte ingenioasă etimologie, domnule? izbuti el în sfârşit să rostească.

— N-aveți decât să aruncați o privire peste aceste câteva cărți, făcu disprețuitor domnul Le Mesge.

Rând pe rând, el deschise cinci, zece, douăzeci de dulapuri din perete. O bibliotecă prodigioasă se înfățişă ochilor noştri.

— Totul, totul, aici e totul, murmură Morhange cu un uimitor ton de spaimă şi de admirație.

— Cel puțin tot ce merită osteneala de a fi consultat, spuse domnul Le Mesge. Toate marile lucrări a căror pierdere lumea socotită ca savantă o deplânge astăzi.

— Şi cum de sunt aici?

— Cât mă mâhniți, dragă domnule! Şi eu care vă crezusem la curent cu anumite lucruri! Uitați deci pasajul în care Pliniu cel Bătrân vorbeşte despre biblioteca din Carthagina şi despre comorile îngrămădite în ea? În 146, când oraşul pieri sub loviturile secăturii de Scipio, neînchipuita adunătură de analfabeți numită Senatul Roman avu cel mai adânc dispreț pentru bogățiile acestea şi le dărui regilor băştinaşi. Aşa se face că Mastanabal căpătă minunata moştenire: ea fu transmisă fiilor şi nepoților săi,

Hiempsal, Juba I, Juba II, soţul admirabilei Cleopatra Selene, fiica marei Cleopatra şi a lui Marc-Antoniu. Cleopatra Selene avu o fată care se căsători cu un rege atlant. Iată cum se face că Antinea, fiica lui Neptun, o numără printre străbune pe nemuritoarea regină a Egiptului. Aşa se face că, prin drepturile ei de moştenire, rămăşiţele bibliotecii din Carthagina, îmbogăţite cu ce a rămas din biblioteca de la Alexandria, se află acum sub ochii dumneavoastră.

Ştiinţa fuge de om. Pe când omul clădea monstruoasele turnuri Babel pseudoştiinţifice, Berlinul, Londra, Parisul, ştiinţa s a retras în colţul acesta pustiu al Hoggarului. Cei de-acolo n-au decât să-şi născocească ipotezele, bazate pe pierderea lucrărilor misterioase ale Antichităţii: lucrările nu sunt pierdute. Ele sunt aici. Aici se află cărţile ebraice chaldeiene, asiriene. Aici se află marile tradiţii egiptene care i-au inspirat pe Solon, Herodot şi Platon. Aici se află mitografii greci, magicienii Africii romane, visătorii indieni, într-un cuvânt, toate comorile a căror lipsă face din dizertaţiile contemporane nişte biete caraghioslâcuri. Credeţi-mă, e pe deplin răzbunat măruntul profesoraş pe care l-au socotit nebun şi l-au dispreţuit. Am trăit, trăiesc şi voi trăi, într-un permanent hohot de râs în faţa erudiţiei lor false şi trunchiate. Iar când voi fi mort, eroarea, datorită precauţiilor luate din gelozie de Neptun ca s-o izoleze pe prea iubita Clio de restul lumii, eroarea, zic, va continua să fie stăpână atotputernică peste jalnicele lor scrieri.

— Domnule, spuse Morhange cu o voce gravă, aţi afirmat mai adineaori influenţa Egiptului asupra oamenilor de aici. Pentru motive pe care voi avea poate într-o bună zi prilejul să vi le explic, aş ţine sa am dovada acestei influenţe.

— Foarte bine, domnule, răspunse domnul Le Mesge.

Atunci, la rândul meu, făcui un pas înainte.

— Două cuvinte, vă rog, domnule, spusei eu brutal. N-o să vă ascund că discuţiile acestea istorice mi se par cu totul nelalocul lor. Nu-i vina mea dacă aţi avut necazuri universitare, şi dacă nu sunteţi astăzi la Colegiul Franţei sau în altă parte. Pentru moment, un singur lucru mă interesează: să ştiu ce facem, ce fac eu aici. Mult mai mult decât etimologia greacă sau berberă a numelui ei, mă interesează exact să ştiu ce vrea de la mine doamna aceasta, Antinea. Camaradul meu vrea să-i cunoască raporturile cu Egiptul antic. Foarte bine. Eu, unul, ţin mai ales să fiu lămurit asupra celor pe care ea le întreţine cu Guvernământul general al Algeriei şi cu secţiile arabe.

Domnul Le Mesge izbucni într-un râs strident.

— Am să vă dau un răspuns care vă va satisface pe amândoi, spuse el.

Şi adăugă:

— Urmaţi-mă. E timpul să aflaţi.

CAPITOLUL X SALA DE MARMURĂ ROŞIE

Am traversat din nou un şir nesfârşit de scări şi de coridoare, urmându-l pe domnul Le Mesge.

— În mijlocul labirintului ăstuia îţi pierzi orice simţ de orientare, i-am şoptit eu lui Morhange.

— Îţi pierzi mai degrabă capul, răspunse el cu jumătate glas. Bătrânul acesta nebun e, incontestabil, foarte savant. Dar Dumnezeu ştie unde vrea să ajungă. În sfârşit, a făgăduit că vom afla.

Domnul Le Mesge se oprise în faţa unei grele uşi întunecate, încrustată de sus până jos cu semne bizare. Răsucind clanţa, el o deschise şi spuse:

— Domnilor, vă rog să treceţi.

O adiere de aer rece ne izbi în obraz. În noua sală în care am pătruns domnea o adevărată temperatură de beci.

La început, întunericul nu prea îmi îngăduia să-i apreciez cum trebuie mărimea. Iluminatul, voit redus, era făcut de douăsprezece enorme lămpi de aramă, în formă de coloane, puse direct pe sol şi aruncând largi flăcări roşii. Când am intrat, curentul coridorului făcu să oscileze flăcările care agitară un minut, în preajmă, umbrele noastre mărite şi deformate în mod ciudat. Apoi curentul se opri şi flăcările, redevenite rigide, îşi înălţară din nou printre bezne neclintitele lor lumini roşii.

Aceste douăsprezece lampadare uriaşe (fiecare avea cam trei metri înălţime) formau, prin aşezarea lor, un fel de cunună cu un diametru de cel puţin cincizeci de picioare. În mijlocul cununii zării o moviliţă întunecată, brăzdată pe toată suprafaţa de mici pâlpâiri roşii şi tremurătoare. Apropiindu-mă, am putut desluşi un izvor care ţâşnea din ea. Apa lui rece întreţinea temperatura despre care am vorbit.

Nişte jilţuri naturale, uriaşe, erau tăiate în stânca din mijloc, de unde se împrăştia şoptitoarea şi întunecata fântână. Ele erau

tapisate cu perne mătăsoase. Douăsprezece arzătoare de mirodenii, în interiorul cununii de flăcări roşii, desenau o a doua coroană, cu un diametru cam pe jumătatea celeilalte. În întuneric nu li se vedea fumul suind spre boltă; dar lâncezeala lor, combinată cu răcoarea şi cu susurul apei, izgoneau din inimă orice altă dorinţă în afară de aceea de a rămâne acolo, veşnic.

Domnul Le Mesge ne pofti să luăm loc în mijlocul sălii, pe jilţurile ciclopice. El însuşi se aşează între noi.

— Peste câteva clipe, spuse el, ochii vi se vor obişnui cu întunericul.

Am observat că vorbea în şoaptă, ca într-un templu.

Încet, încet, ochii ni se deprinseră într-adevăr cu lumina aceasta roşie. Doar partea de jos a imensei încăperi era luminată.

Întreaga boltă era înecată în beznă şi nu i se putea ghici înălţimea. Vag, deasupra capetelor noastre, am zărit un mare candelabru al cărui aur era lins, ca tot restul, de mohorâtele lumini roşii. Dar nimic nu îngăduia să-ţi dai seama de lungimea lanţului care-l ţinea atârnat de plafonul întunecat.

Pavajul de marmură era atât de lucios încât sfeşnicele uriaşe se reflectau în el.

Sala, repet, era rotundă, formând un cerc perfect al cărui centru îl forma fântâna spre care noi stăteam cu spatele.

Ne aflam, deci, cu faţa spre pereţii rotunjiţi. Curând, privirile nu ni se mai putură desprinde de pe ei. Iată ce-i făcea să fie deosebiţi: pe întreaga lor întindere, pereţii se împărţeau într-un şir de nişe, a căror linie neagră era tăiată, în faţa noastră, de uşa care se deschisese ca să ne lase să intrăm; în spatele nostru, şirul nişelor era tăiat de-o a doua uşă, şi mai neagră, pe care o ghiceam întorcându-mă, în beznă. De la o uşă la alta am numărat şaizeci de nişe, adică în total o sută douăzeci. Fiecare din ele era înaltă de trei metri şi largă de un metru. În fiecare se afla un fel de cutie mare, mai lată sus decât jos, şi închisă numai în partea de jos. În cutiile acestea, în toate, afară de cele două pe care le aveam în faţă, mi s-a părut că desluşesc o formă strălucitoare, o formă omenească fără doar şi poate, ceva ca o statuie de bronz foarte, pal. În arcul de cerc din faţa mea, am numărat clar treizeci de asemenea statui ciudate.

Ce erau ele? Am vrut să văd şi m-am ridicat.

Mâna domnului Le Mesge mi s-a aşezat pe braţ.

— Mai târziu, şopti el cu acelaşi glas foarte şoptit, mai târziu.

Privirile profesorului erau aţintite pe uşa prin care intraserăm în sală şi în dosul căreia se auzea acum, din ce în ce mai clar, un zgomot de paşi.

Uşa se deschise în tăcere lăsând să intre trei tuaregi albi. Doi dintre ei purtau pe umeri un fel de pachet lung; al treilea mi s-a părut a fi şeful lor.

La indicaţiile acestuia din urmă, ei puseră jos pachetul şi scoaseră dintr-una din nişele despre care am vorbit, cutia lunguiaţă aflată în fiecare dintre ele.

— Vă puteţi apropia, domnilor, ne spuse atunci domnul Le Mesge.

La un semn al lui, cei trei tuaregi se dădură câţiva paşi înapoi.

— Mi-aţi cerut adineaori să vă dau o dovadă a influenţei egiptene asupra ţării acesteia, spuse domnul Le Mesge adresându-i-se lui Morhange. Mai întâi, ce ziceţi de lada aceasta?

Vorbind astfel, el arătă cutia pe care slujitorii o întinseseră pe jos, după ce o scoseseră din nişa ei.

Morhange scoase o exclamaţie înăbuşită.

Aveam în faţa noastră una din lăzile acelea destinate să conserve mumiile. Acelaşi lemn lucios, aceeaşi pictură în culori vii, cu singura deosebire că aici caracterele tifinar înlocuiau hieroglifele. Forma, îngustă jos şi largă sus, ar fi trebuit ea singură să ne arate asta imediat.

Am mai spus că jumătatea de jos a cutiei acesteia mari era închisă, dând întregului un aspect de sabot dreptunghiular.

Domnul Le Mesge îngenunche şi fixă pe partea din faţă a cutiei un dreptunghi de carton alb, o etichetă lată, luată de pe biroul său cu câteva minute mai înainte, când ieşise din bibliotecă.

— Puteţi citi, spuse el simplu, dar tot în şoaptă.

Am îngenuncheat şi eu, căci lumina marilor candelabre abia dacă permitea să descifrezi eticheta pe care am recunoscut, totuşi, scrisul profesorului.

Ea purta aceste cuvinte simple, scrise cu litere mari, ronde:

Numărul 53. Maior Sir Archibald Russell. Născut la Richmond, în ziua de 5 iulie 1860. Mort la Hoggar în ziua de 3 decembrie 1896.

M-am ridicat dintr-un salt.

— Maiorul Russell! am exclamat eu.

— Mai încet, mai încet, făcu domnul Le Mesge. Aici, nimeni n-are dreptul să ridice glasul.

— Maiorul Russell, am repetat eu, supunându-mă fără voie poruncii profesorului. Maiorul Russell, care a plecat anul trecut din Khartoum ca să exploreze Sokoto?

— El însuşi, răspunse profesorul.

— Şi... unde se află maiorul Russell?

— E aici, răspunse domnul Le Mesge.

Profesorul făcu un semn. Tuaregii albi se apropiară din nou.

O tăcere emoţionantă domnea în încăperea misterioasă, tulburată doar de gâlgâitul răcoros al fântânii.

Cei trei negri începură să desfacă pachetul depus de ei, când intraseră, lângă lada pictată. Încovoiaţi sub povara unei spaime de nespus, Morhange şi cu mine priveam.

Curând, o siluetă ţeapănă, o formă omenească se ivi în faţa ochilor noştri. O licărire roşie luci spre ea. Aveam înainte, întinsă pe jos, acoperită cu un fel de văl din muselină albă, o statuie de broz pal, o statuie asemenea celor care, de jur-împrejurul nostru, stând drepte în firide, păreau că aţintesc spre noi o privire de nepătruns.

— Sir Archibald Russell, rosti rar şi încet domnul Le Mesge.

Morhange, mut, se apropie şi avu puterea să ridice vălul de muselină. Apoi privi îndelung posomorâta statuie de bronz.

— O mumie, o mumie, spuse el în sfârşit. Vă înşelaţi, domnule. Aceasta nu e o mumie.

— La drept vorbind, nu, răspunse domnul Le Mesge, nu e o mumie. Şi totuşi, aveţi în faţa dumneavoastră rămăşiţele pământeşti ale lui Sir Archibald Russell. Într-adevăr, domnule, trebuie să vă atrag atenţia că procedeele de îmbălsămare folosite în palatul Antineei diferă de procedeele folosite în vechiul Egipt. Aici, nu există natrion, nici feşi, nici miresme. Meşteşugul Hoggarului a ajuns, de la bun început, la un rezultat pe care ştiinţa europeană nu l-a obţinut decât după îndelungi tatonări. Când am sosit aici, am rămas uimit constatând că se practica o metodă pe care o credeam cunoscută numai de lumea civilizată.

Cu degetul arătător îndoit, domnul Le Mesge ciocăni uşor în fruntea mată a lui sir Achibald Russell, făcând să se audă un dangăt metalic.

— E bronz, murmurai eu. Nu-i o frunte omenească. E bronz.

Domnul Le Mesge ridică din umeri.

— E o frunte omenească, afirmă el tăios. Nu e deloc bronz. Bronzul e mai închis, domnule. Metalul acesta e marele metal necunoscut despre care vobeşte Platon în *Critias*, şi care îşi are

locul între aur şi argint; e metalul special al muntelui Atlantida. E oricalc.

Aplecându-mă şi mai mult, am constatat că metalul era identic cu cel ce îmbrăca pereţii bibliotecii.

— E oricalc, continuă domnul Le Mesge. Nu prea aveţi aerul să înţelegeţi cum poate să vă apară un corp omenesc ca statuie de oricalc. Nu zău, căpitane Morhange, dumneavoastră, despre care am presupus că aveţi oarecari cunoştinţe, n-aţi auzit niciodată vorbindu-se despre metoda doctorului Variot de a păstra corpurile altfel decât prin îmbălsămare? N-aţi citit niciodată cartea acestui medic[1]? În ea este expusă metoda numită galvano-plastică. Pentru a deveni bune conducătoare, ţesuturile cutanate sunt unse cu un strat foarte uşor de sare de argint. Corpul, muiat apoi într-o baie de sulfat de cupru, e lăsat pe seama polarizării. Procedeul cu care a fost metalizat corpul stimabilului maior englez e acelaşi. Acelaşi, doar că baia de sulfat de aramă a fost înlocuită cu o baie de sulfat de oricalc, materie mult mai rară. Aşa se face că în locul statuii unui biet om, în locul unei statui de bronz, aveţi în faţă o statuie dintr-un metal mai preţios decât aurul lui Neptun.

Domnul Le Mesge făcu un semn. Sclavii negri apucară corpul. În câteva clipe, fantoma de oricalc se afla vârâtă în tocul ei de lemn pictat. Acesta din urmă, pus drept, fu aşezat în nişa sa, alături de nişa în care un toc asemănător purta numărul 52.

Apoi, după ce-şi terminară lucrul, cei trei negri se retraseră fără un cuvânt. Aerul rece al morţii clătină încă o dată flăcările sfeşnicelor de aramă şi făcu să danseze umbre uriaşe în jurul nostru.

Morhange şi cu mine rămaseserăm la fel de încremeniţi ca şi spectrele de metal pal care ne înconjurau. Deodată, făcând un efort, m-am apropiat clătinându-mă de nişa vecină celei în care fuseseră depuse rămăşiţele maiorului englez. Ochii mei căutau eticheta, eticheta numărul 52.

Sprijinindu-mă de marmura roşie a peretelui, am citit:

— Numărul 52. Căpitan Laurent Deligne. Născut la Paris în ziua de 22 iulie 1861. Mort la Hoggar în ziua de 20 octombrie 1896.

[1] Variot: *Antropologia galvanică,* Paris, 1890. Nota domnului Leroux.

— Căpitanul Deligne, şopti Morhange, plecat în 1895 de la Colomb-Béchar spre Timmimoun şi despre care nu s-a mai ştiut nimic.

— Exact, spuse domnul Le Mesge făcând din cap un uşor semn de aprobare.

— *Numărul 51*, citi Morhange, clănţănind acum din dinţi, *Colonel von Wittmann, născut la Jena în 1855. Mort la Hoggar în ziua de 1 mai 1896*. Colonelul Wittmann, exploratorul Kanemului, dispărut în părţile Agadèsului!

— Exact, spuse din nou domnul Le Mesge.

— *Numărul 50*, citii eu la rândul meu, ţinându-mă de perete ca să nu cad. *Marchizul Alonzo d'Oliveira, născut la Cadix în ziua de 21 februarie 1868. Mort la Hoggar în ziua de 1 februarie 1896...* Oliveira, care se îndrepta spre Araouan!

— Exact, spuse iar domnul Le Mesge. Spaniolul acesta era un om cât se poate de erudit. Am avut cu el discuţii interesante despre poziţia geografică exactă a regatului Anteei.

— *Numărul 49*, spuse Morhange, al cărui glas abia dacă se mai auzea. *Locotenent Woodhouse, născut la Liverpool în ziua de 16 septembrie1870. Mort la Hoggar în ziua de 4 octombrie 1895*.

— Aproape un copil, spuse domnul Le Mesge.

— *Numărul 48*, citii eu. Sublocotonent Louis de Maillefeu, născut la Provins, în ziua de...

N-am terminat. Emoţia îmi sugruma glasul.

Louis de Maillefeu, prietenul meu cel mai bun, prietenul meu din copilărie, de la Saint-Cyr, de pretutindeni... Îl priveam, îl recunoşteam sub crusta metalică. Louis de Maillefeu!

Şi, cu fruntea lipită de peretele rece, cu umerii zguduiţi, am început să plâng, suspinând din greu.

Atunci am auzit vocea adânc chinuită a lui Morhange, spunându-i profesorului:

— Scena aceasta a durat destul, domnule. Să-i punem capăt.

— El a dorit să ştie, răspunse domnul Le Mesge. Ce putem face?

M-am îndreptat spre el. L-am apucat de umeri.

— Cum de se află el aici? Din ce i s-a tras moartea?

— A murit ca toţi ceilalţi, răspunse profesorul, ca şi locotenentul Woodhouse, ca şi căpitanul Deligne, ca şi maiorul Russell, ca şi colonelul von Wittmann, ca şi cei patruzeci şi şapte de ieri, ca şi toţi cei de mâine.

— Din ce li s-a tras moartea? spuse la rândul său, cu glas poruncitor, Morhange.

Profesorul îl privi. Mi-am văzut camaradul pălind.

— Din ce li s-a tras moartea, domnule? *Au murit din dragoste*.

Şi adăugă cu un glas foarte încet şi foarte grav:

— Acum ştiţi.

Binişor, cu nişte precauţii de care nu l-am fi crezut niciodată în stare, domnul Le Mesge ne smulse din faţa privirii fixe a statuilor de metal. O clipă mai târziu, ne aflam, Morhange şi cu mine, aşezaţi din nou, sau mai degrabă prăbuşiţi, printre pernele din mijlocul încăperii. Plânsetul fântânii invizibile susura la picioarele noastre.

Domnul Le Mesge era între noi.

— Acum ştiţi, repetă el. Ştiţi, dar nu înţelegeţi încă.

Apoi, cu glas foarte lent, lăsă să cadă aceste cuvinte:

— Sunteţi, aşa cum au fost şi ei, prizonierii Antineei... Şi Antinea gândeşte să se răzbune...

— Să se răzbune? spuse Morhange căruia îi revenise calmul. Şi de ce, mă rog? Ce i-am făcut noi, locotenentul şi eu, Atlantidei? Prin ce ne-am atras ura ei?

— E o luptă veche, foarte veche, răspunse grav profesorul. O luptă care vă depăşeşte, domnule Morhange.

— Vă rog, explicaţi-vă, domnule profesor.

— Dumneavoastră sunteţi Bărbaţii. Ea este Femeia, spuse gânditor domnul Le Mesge. Aici e totul.

— Zău, domnule, nu văd... nu vedem clar.

— O să înţelegeţi. Chiar aţi uitat cât au avut să se plângă frumoasele regine barbare ale antichităţii de străinii pe care soarta i-a împins spre ţărmurile lor? Poetul Victor Hugo a exprimat destul de bine dezgustătoarea lor purtare în poemul colonial intitulat *Fata din O-Tahiti*. Oricât de departe ne-ar duce amintirile, nu vedem decât asemenea procedee de silnicie şi de ingratitudine. Domnii aceştia foloseau din plin frumuseţea doamnei şi bogăţiile ei. Apoi, într-o bună dimineaţă, dispăreau. Ba încă, doamna se putea socoti fericită dacă dispărutul, reperând cu grijă locurile, nu se reîntorcea cu nave şi cu trupe de ocupaţie.

— Erudiţia dumneavoastră e admirabilă, domnule, spuse Morhange. Vă rog, continuaţi.

— Aveţi nevoie de exemple? Ele există, vai, din belşug. Gândiţi-vă la grosolănia purtării lui Ulise faţă de Calypso, a lui Diomede faţă de Callirhod. Ce să mai spun de a lui Tezeu faţă de Ariadna?

Jason a dovedit, față de Medeea, o nestatornicie de neînchipuit. Romanii au continuat tradiția cu şi mai multă brutalitate. Eneea, care are atâtea trăsături comune cu păstorul Spardek, s-a purtat cât se poate de josnic cu Didona. Față de divina Cleopatra, Cezar a fost un bădăran încununat cu lauri. Titus, în sfârşit, fățarnicul Titus, după ce a trăit un an întreg în Idumeea, pe spinarea ei, a adus-o la Roma pe duioasa Berenice numai ca s-o batjocorească mai bine. Era timpul ca fiii lui Japhet să plătească fiicelor lui Sem suma acesta formidabilă de ocări neplătite.

Şi s-a întâmplat ca o femeie să poată restabili în folosul sexului ei marea lege hegeliană a oscilațiilor. Separată de lumea ariană prin formidabila precauție a lui Neptun, ea cheamă spre ea bărbații cei mai tineri şi mai viteji. Femeia aceasta are trup darnic, chiar dacă sufletul îi e necruțător. De la tinerii cutezători, ea ia ceea ce ei pot da. Ea le împrumută corpul şi îi domină cu sufletul. E prima regină pe care patima n-a făcut-o niciodată, măcar pentru o clipă, sclavă. Niciodată ea n-a fost nevoită să-şi revină în fire, căci niciodată nu s-a dăruit cu totul. E singura femeie care a reuşit disocierea celor două lucruri de nedespărțit, dragostea şi voluptatea.

Domnul Le Mesge tăcu o clipă, apoi continuă:

— Ea vine, o dată pe zi, în mormântul acesta: se opreşte în fața firidelor de aici, meditează în fața statuilor acestora țepene, atinge piepturile reci pe care le-a cunoscut odată atât de fierbinți; apoi, după ce visează lângă firida goală în care, curând, va dormi pentru vecie în recea lui crustă de oricalc, ea se reîntoarce, nepăsătoare, spre cel ce o aşteaptă.

Profesorul tăcu. În mijlocul întunericului se auzi din nou susurul fântânei. Pulsul mi se zbătea, tâmplele îmi ardeau. O febră imensă mă cuprisese.

— Şi toți, toți au acceptat! stigai eu, fără să mai țin seama de locul unde mă aflam. S-au lăsat învinşi! Ah! Ea n-are decât să vină, şi va vedea.

Morhange tăcea.

— Dragă domnule, îmi spuse domnul Le Mesge cu glas foarte blând, vorbiți ca un copil. Nu ştiți. N-ați văzut-o pe Antinea. Fiți sigur că printre ei (şi, cu un gest, el cuprinse cercul mut al statuilor) se aflau bărbați la fel de curajoşi ca şi dumneavoastră, şi mai puțin nervoşi poate. Unul dintre ei, cel ce se odihneşte sub eticheta *nr. 32*, îmi amintesc, era un englez flegmatic. Când a

apărut în faţa Antineei, îşi fuma ţigara. Ca şi ceilalţi, domnule, el s-a plecat sub privirea suveranei.

Nu vorbiţi câtă vreme n-aţi văzut-o. Titlul universitar nu prea e nimerit când trebuie să vorbeşti despre pasiune şi mă simt stingherit când încerc să vă arăt ce este Antinea. Vă spun doar că, de îndată ce o veţi vedea, nu vă veţi mai aminti de nimic altceva. Familie, patrie, onoare, veţi renega totul pentru ea.

— Totul, domnule? întrebă foarte calm Morhange.

— Totul, afirmă hotărât domnul Le Mesge. Veţi uita totul, veţi renega totul.

Din nou se auzi un zgomot uşor. Domnul Le Mesge se uită la ceas.

— De altfel, o să vedeţi.

Uşa se deschise. Un targui alb, uriaş, cel mai înalt dintre toţi pe care îi zăriserăm până atunci în lăcaşul acela cumplit, intră şi se îndreptă spre noi.

El îmi atinse uşor braţul, după ce se înclină.

— Urmaţi-l, domnule, spuse domnul Le Mesge.

M-am supus, fără un cuvânt.

CAPITOLUL XI ANTINEA

Împreună cu cel ce mă conducea, am mers de-a lungul unui nou coridor. Eram din ce în ce mai surexcitat. N-aveam decât un gând: să mă aflu în faţa femeii aceleia, să-i spun... Apoi, îmi era egal ce avea să se întâmple cu viaţa mea.

Mă înşelam însă când nădăjduiam să văd aventura luând imediat o întorsătură eroică. În viaţă, genurile nu sunt niciodată delimitate. Dintr-un şir nesfârşit de amănunte precedente, ar fi trebuit să-mi amintesc că în aventura mea burlescul era mereu împletit cu tragicul.

Când ajunse în faţa unei nişe de culoare deschisă, călăuza mea se dădu la o parte facându-mi loc să intru.

M-am pomenit atunci în cea mai confortabilă cameră de toaletă. Un plafon de sticlă mată revărsa peste dalele de marmură o lumină veselă şi roză. Primul obiect de care am dat cu ochii a fost o pendulă prinsă în perete, şi ale cărei cifre erau înlocuite cu semnele zodiacului. Minutarul nu atinsese încă semnul Berbecului.

Ora trei! Abia ora trei!

Ziua aceea mi se păruse şi aşa lungă cât un veac... Şi nu străbătusem decât ceva mai mult din jumătatea ei.

Apoi, o altă idee îmi veni în minte şi începui să râd cu hohote.

„Antinea ţinea să-i fiu prezentat în toată splendoarea mea."

O oglindă mare, de oricalc, ocupa o întreagă parte a camerei.

Privindu-mă în ea, am înţeles că, hotărât lucru, pretenţia nu era deloc exagerată.

Barba neîngrijită, stratul groaznic de murdărie de o culoare plumburie, care cobora în dâre de-a lungul obrajilor, costumul meu pătat de toate luturile sahariene, sfâşiat de toţi mărăcinii Hoggarului, făceau într-adevăr din mine un cavaler destul de jalnic.

Nu mi-a trebuit mult ca să mă dezbrac şi să mă arunc in baia de porfir aflată în mijlocul camerei de toaletă. O moleşeală extrem de plăcută mă cuprinse în apa călduţă şi parfumată. În faţa mea dansau mii de borcănaşe împrăştiate pe o măsuţă preţioasă, din lemn sculptat. Erau de toate mărimile şi de toate culorile, fasonate într-un fel de jad extrem de transparent. Umezeala plăcută a aerului îmi potoli nervii.

„Ducă-se dracului Atlantida, şi hypogeul şi domnul Le Mesge", izbutii eu să mai gândesc.

Apoi am adormit în baie.

Când am redeschis ochii, minutarul pendulei aproape că atinsese semnul Taurului. În faţa mea, rezemat cu mâinile lui negre de marginea băii, stătea un negru înalt, cu faţa neacoperită, cu braţele goale, cu fruntea legată într-un imens turban portocaliu. Negrul mă privea, răzând tăcut cu toţi dinţii lui albi.

Cine o mai fi şi individul ăsta?

Negrul râse şi mai tare. Fără să spună un cuvânt, el mă apucă şi mă scoase ca un fulg din apa mea parfumată, dar care avea acum o culoare asupra căreia prefer să nu insist.

Cât ai clipi, m-am pomenit intins pe o masă de marmură, înclinată.

Negrul începu să mă maseze cu o putere extraordinară.

— Hei, mai încetişor, dobitocule.

Maseurul nu-mi răspunse, dar începu să râdă şi să mă frece şi mai tare.

— De unde eşti? Din Kanem? Din Borkou? Râzi prea mult ca să fii targui.

Aceeaşi tăcere. Negrul era la fel de mut pe cât era de voios.

„La urma urmei, puțin îmi pasă, mi-am spus eu, neavând încotro. Aşa cum e, îl găsesc mai simpatic decât pe domnul Le Mesge, cu erudiția lui de coşmar. Dar, zău aşa, ce recrut grozav ar fi pentru *Hammamul* din strada Mathurins.

— Țigară, sidi?

Fără să-mi aştepte răspunsul, negrul îmi vârâse în gură o țigară pe care mi-o aprinse şi începu din nou să mă ferchezuiască pe toate părțile.

„Vorbeşte puțin, dar e binevoitor", gândii eu.

Şi i-am trimis un val de fum în plină față.

Gluma aceasta păru cu totul pe gustul lui. Negrul îşi vădi pe dată mulțumirea aplicându-mi nişte palme zdravene.

După ce mă țesălă în lege, el luă un borcănaş de pe măsuță şi începu să-mi ungă trupul cu o pomadă roză. Orice urmă de oboseală păru că zboară din muşchii mei reîntineriți.

O lovitură într-un gong de aramă. Maseurul meu dispăru. Intră o negresă bătrână, pipernicită, îmbrăcată cu cele mai țipătoare zdrențe. Bătrâna era guralivă ca o coțofană, dar la început n-am înțeles nici un cuvânt din nesfârşitul ghem pe care îl depăna pe când, apucându-mi mâinile şi apoi picioarele, începu să-mi lustruiască unghiile, cu nişte strâmbături convinse.

O nouă bătaie de gong. Bătrâna făcu loc unui al doilea negru, acesta grav, inveşmântat din cap până în picioare în alb, şi purtând pe capul său lungăreț o tichie de bumbac tricotat.

Era bărbierul şi avea o mână înzestrată cu o uimitoare dexteritate. Nu i-a trebuit mult ca să mă tundă, ceea ce, pe legea mea, a făcut foarte bine. Apoi fără să mă întrebe dacă am vreo preferință în privința bărbii, mă rase, complet.

Mi-am privit cu plăcere fața reapărută în întregime.

„Antineei poate că-i place genul american, gândii eu. Ce ocară pentru memoria demnului ei bunic, Neptun!"

În aceeaşi clipă, negrul cel vesel intră şi puse un pachet pe divan. Bărbierul dispăru. M-am mirat oarecum văzând că pachetul, desfăcut cu grijă de noul meu valet, conținea un costum complet de flanel alb, asemănător întru totul celor purtate vara de ofițerii francezi din Algeria.

Pantalonii largi şi supli păreau făcuți pe măsură. Tunica era fără cusur şi avea chiar, ceea ce mă uimi şi mai mult, cele două galoane de fir mobile, însemnele gradului meu, prinse de fiecare parte a mânecilor cu două şireturi. Ca încălțăminte, o pereche de

papuci înalți, din marochin roşu, ornați cu fir. Lenjeria, toată din mătase, părea că vine direct de pe *rue de la Paix*.

— Cina a fost desfătătoare, murmurai eu, privindu-mă satisfăcut în oglindă. Culcuşul e perfect aranjat. Da, dar mai e şi restul.

Nu mi-am putut stăpâni un fior gândindu-mă, pentru prima oară, la sala de marmură roşie.

În aceeaşi clipă pendula bătu patru şi jumătate.

Cineva ciocăni discret în uşă. Targuiul alb care mă condusese apăru în prag.

Înaintând, el îmi atinse din nou brațul şi făcu un semn.

Din nou l-am urmat.

Am străbătut iar câteva lungi coridoare. Eram emoționat, dar regăsisem în contactul cu apa călduță o oarecare stăpânire de sine. Şi apoi, mai ales, simțeam crescând în mine, mult mai mult decât voiam să recunosc, o imensă curiozitate. Din momentul acela aş fi acceptat oare, dacă mi s-ar fi propus, să fiu condus înapoi la drumul Câmpiei Albe, lângă Shikh-Salah? Nu prea cred.

Încercam să fac să-mi fie ruşine de curiozitatea mea. Mă gândeam la Maillefeu.

„Şi el, ca şi mine, a mers pe coridorul pe care mă aflu eu acum. Şi, în clipa de față, se află acolo, în sala de marmură roşie."

N-am avut timp să mă gândesc mult la asta. Brusc, lovit parcă de-un fel de bolid, am fost împins şi trântit la pământ. Coridorul era întunecat. N-am văzut nimic. Am auzit doar un urlet batjocoritor.

Targuiul alb se trăsese înapoi, cu spatele lipit de perete.

— Ei! şoptii eu rididndu-mă, iată că încep drăcoveniile.

Ne-am continuat drumul. Curând, o lumină, alta decât a lămpilor roze, începu să lumineze coridorul.

Am sosit astfel în fața unei uşi de bronz, înaltă, străpunsă de nişte ciudate dantele luminoase. Se auzi bătaia unui gong cu sunet pur. Cele două canaturi ale uşii se intredeschiseră. Rămas pe coridor, targuiul alb le închise în urma mea.

Fără să-mi dau seama, am făcut câțiva paşi în sala în care intrasem singur, apoi m-am oprit încremenit locului, ducându-mi mâna la ochi.

Eram orbit de lumina cerului, care se ivise.

Timp de multe ore, luminile cețoase mă dezobişnuiseră de lumina zilei. Acum ea pătrundea din plin printr-o întreagă parte a imensei încăperi.

Sala se afla situată în partea inferioară a muntelui, care era mai sfredelită de coridoare şi de galerii decât o piramidă egipteană. La acelaşi nivel cu grădina pe care o zărisem dimineaţa din balconul bibliotecii, ea părea că o continuă. Trecerea de la una la cealaltă se făcea pe nesimţite: dacă covoarele se întindeau pe sub palmierii înalţi, în schimb păsările zburau prin pădurea de coloane a sălii.

Contrastul făcea ca încăperea să fie obscură în toată partea care nu era scăldată direct de lumina oazei. Soarele, gata să apună pe după munte, colora în roz pietrişul de pe alei şi în roşu sângeriu hieraticul flamingo aşezat, cu un picior în aer, la marginea micului lac de safir profund.

Deodată, pentru a doua oară, m-am prăbuşit la pământ. Ceva brusc şi mare îmi căzuse pe umeri. Am simţit o atingere caldă şi mătăsoasă pe gât, o respiraţie fierbinte pe ceafă. În acelaşi timp, urletul batjocoritor care mă tulburase atâta pe coridor, răsună din nou.

Cu o zmucitură m-am desprins, trântind la întâmplare o lovitură de pumn zdravănă în direcţia atacatorului meu. Urletul răsună din nou, de data aceasta de durere şi de mânie.

Şi avu ca ecou un lung hohot de râs. Furios, mi-am îndreptat spinarea, căutându-l din ochi pe neobrăzatul care râdea, ca să-i spun ce gândeam despre el. Şi atunci, privirea mi-a rămas aţintită fixă.

În faţa mea se afla Antinea.

În partea cea mai întunecată a sălii, sub un fel de boltă luminată artificial prin douăsprezece vitralii mov, pe un maldăr de perne colorate pestriţ şi de covoare persane albe, dintre cele mai preţioase, stăteau lungite patru femei.

Primele trei mi-am dat seama că sunt femei tuarege, după splendida şi clasica lor frumuseţe. Ele purtau nişte minunate bluze de mătase albă, brodate cu aur. Ce-a de a patra, cu pielea foarte oacheşă, aproape un pui de harap, era şi cea mai tânără. Bluza ei de mătase roşie îi scotea şi mai mult în relief întunecata culoare a feţei, a braţelor, a picioarelor goale. Toate patru stăteau roată în jurul maldărului de covoare albe, acoperit cu o uriaşă piele de leu, pe care se rezema Antinea.

Antinea! De câte ori am revăzut-o, m-am întrebat dacă privisem bine atunci, tulburat cum eram, într-atât mi se părea, de fiecare dată, că e tot mai frumoasă. Mai frumoasă! Biet cuvânt,

biată limbă! Dar oare e de vină limba, sau sunt de vină cei ce înjosesc un asemenea cuvânt?

Nu te puteai afla în fața femeii acesteia fără să o evoci pe aceea pentru care Ephractoeus a supus Atlasul, pentru care Sapor a uzurpat sceptrul lui Osymandias, pentru care Mamylos a subjugat Suza şi Tentyrisul, pentru care Antoniu a fugit...

O, suflete, suprema vibrare îți e dată
Când ea te strânge-n brațe, trufaşă, minunată.

Klaftul egiptean îi cobora pe buclele bogate, atât de negre încât băteau în albastru. Cele două capete ale greului ei veşmânt de fir îi atingeau coapsele gingaşe. În jurul frunții ei mari, bombate şi încăpățânate, se încolăcea *uraeusul* de aur, cu ochi de smaragde, zvârlindu-şi deasupra capului tinerei femei dubla limbă de rubine.

Ea purta o tunică de voal negru, presărat cu aur, foarte subțire, foarte largă, strânsă uşor cu o eşarfă de muselină albă, brodată cu stânjeni din perle negre.

Aşa arăta veşmântul Antineei. Dar, sub amestecul acesta încântător, ce era ea oare? Un fel de fată subțirică, cu ochii lungi şi verzi, cu profil de uliu. Un Adonis mai nervos. O regină din Saaba, un copil cu o privire, cu un zâmbet cum nu s-a mai văzut vreodată la orientale. O minune de ironie şi de grație nepăsătoare.

Trupul, nu i-l vedeam. Într-adevăr, faimosul ei trup nu mi-ar fi dat prin minte să-l privesc, chiar dacă aş fi avut puterea. Şi acesta e poate lucrul cel mai extraordinar din prima mea impresie. Să mă gândesc la torturații din sala de marmură roşie, la cei cincizeci de tineri care, totuşi, îi ținuseră în brațe trupul firav? Numai gândul mi s-ar fi părut, în clipa aceea de neuitat, cea mai cumplită profanare. În ciuda tunicii ei tăiată îndrăzneț într-o parte, a gâtului ei gol, a brațelor ei goale, a umbrelor misterioase bănuite pe sub voal, femeia aceasta, cu toată monstruoasa ei legendă, izbutea să rămână foarte pură, ce spun? virginală.

Pentru moment, ea era cu totul stăpânită de râsul care o cuprinsese când, în fața ei, mă rostogolisem la pământ.

— Hiram-Rege, chemă ea.

M-am întors. Mi-am văzut duşmanul.

Pe capitelul uneia din coloane, la douăzeci de picioare deasupra solului, stătea cățărat cu ghearele un splendid ghepard. Privirea lui mai era încă furioasă pentru lovitura de pumn pe care i-o trăsesem.

— Hiram-Rege, repetă Antinea, aici!

Fiara se destinse ca un arc. Acum se afla ghemuită la picioarele stăpânei. I-am văzut limba roşie lingându-i gleznele subțiri şi goale.

— Cere-i iertare domnului, spuse tânăra femeie.

Ghepardul mă privi cu ură. Pielea galbenă a botului i se încreți în jurul mustății negre.

— Ffff! se stropşi el, ca un motan voinic.

— Hai, repetă Antinea, poruncitoare.

Cu părere de rău, mica fiară se târî spre mine. Apoi îşi puse supusă botul între labe şi aşteptă.

I-am mângâiat frumoasa frunte cu pete ca nişte ochi.

— Să nu fii supărat pe el, spuse Antinea. Aşa e, la început, cu toți străinii.

— Atunci înseamnă că e adeseori prost dispus ca acum, am spus eu simplu.

Acestea mi-au fost primele cuvinte. Ele stârniră un zâmbet pe buzele Antineei.

Ea mă cercetă îndelung, cu o privire liniştită; apoi, adresându-se uneia dintre femeile tuarege, spuse:

— Aguida, să ai grijă să-i dai douăzeci şi cinci de livre de aur lui Cegheïr-ben-Cheïkh.

Şi, după ce tăcu o clipă, mă întrebă:

— Eşti locotenent?

— Da.

— De unde eşti?

— Din Franța.

— Puteam să bănuiesc asta, făcu ea, ironică. Dar din ce parte a Franței?

— Dintr-un ținut care se cheamă Lot-et-Garonne.

— Din ce loc, în ținutul acesta?

— Din Duras.

Ea se gândi o clipă.

— Duras! Curge pe-acolo un râuleț, Dropt. Şi e un castel, mare şi vechi.

— Cunoaşteți Durasul? şoptii eu, năucit

— Se ajunge acolo prin Bordeaux, pe o cale ferată micuță, continuă ea. E un drum între dealuri, cu pantele pline de vii, încununate de ruini feudale. Satele au nume frumoase: Monségur, Sauveterre-de-Guyenne, la Tresne, Créon... Créon, ca în *Antigona*.

— Ați fost pe-acolo?

Ea mă privi şi-mi răspunse, obosită parcă.

— Spune-mi, *tu*. Mai devreme sau mai târziu, tot va trebui să mă tutuieşti. Începe de acum.

Promisiunea aceasta ameninţătoare mă umplu imediat de o imensă fericire. Mă gândeam la cuvintele domnului Le Mesge: „Nu vorbi, atâta timp cât n-ai văzut-o. De cum o vei vedea, vei renega totul pentru ea.“

— Dacă am fost la Duras? continuă Antinea, izbucnind în râs. Glumeşti! Ţi-o închipui pe nepoata lui Neptun într-un compartiment de clasa întâi, pe o linie secundară?

Întinzând mâna, ea îmi arătă uriaşa stâncă albă care domina palmierii din grădină.

— Iată întregul meu orizont, spuse ea, gravă.

Şi, luând una din cărţile care zăceau prin preajmă, pe blana de leu, o deschise la întâmplare şi spuse:

— E mersul trenurilor din vest. Ce lectură minunată pentru cineva care nu se mişcă din loc. Acum e ora cinci şi jumătate, seara. Un tren de persoane a sosit de trei minute la Surgères, în Charente-Inférieure. Va pleca peste şase minute. Peste două ore, va sosi la Rochelle. Cât e de ciudat să te gândeşti, aici, la asemenea lucruri! Atâta distanţă!... Atâta mişcare!... Atâta neclintire!...

— Vorbeşti foarte bine franceza, făcui eu.

Ea avu un mic tic nervos.

— Sunt nevoită s-o vorbesc. Ca şi germana, italiana, engleza şi spaniola. Felul meu de viaţă m-a făcut mare poliglotă. Dar îmi place franceza mai mult decât tuarega şi chiat decât araba. Am impresia că am ştiut-o din totdeauna. Şi, crede-mă, nu spun asta ca să-ţi fac plăcere.

Urmă un moment de tăcere. Mă gândeam la străbuna ei, despre care Plutarh spunea: „Existau puţine neamuri faţă de care ea să aibă nevoie de tălmaci; Cleopatra le vorbea în propria lor limbă etiopienilor, troglodiţilor, ebreilor, arabilor, sirienilor, mezilor şi parţilor.”

— Nu sta aşa, nemişcat în mijlocul sălii. Mă mâhneşti. Vino şi te aşează aici, lângă mine. Dă-te mai încolo, domnule Hiram-Rege!

Ghepardul se supuse supărat.

— Dă-mi mâna, porunci Antinea.

Lângă ea se afla o cupă mare de onyx. Ea luă din cupă un inel de oricalc, foarte simplu, şi mi-l puse pe inelarul stâng. Am văzut atunci că şi ea purta unul la fel.

— Tanit-Zerga, oferă-i domnului de Saint-Avit un şerbet de trandafiri.

Micuța negresă de mătase roşie se grăbi s-o asculte.

— Secretara mea particulară, o prezentă Antinea, domnişoara Tanit-Zerga, din Gâo, pe Niger. Familia ei este aproape la fel de veche ca şi a mea.

Spunând acestea, ea mă privea. Ochii ei verzi mă apăsau parcă.

— Şi căpitanul, camaradul tău? întrebă ea cu o voce care părea că vine de departe. Încă nu-l cunosc. Cum arată? Îți seamănă?

Atunci, pentru prima oară de când mă aflam lângă ea, m-am gândit la Morhange. Şi n-am răspuns.

Antinea zâmbi.

Apoi se lungi de tot pe blana de leu. Piciorul drept i se dezgoli.

— E vremea să te duci la el, îmi spuse ea languroasă. Curând, vei primi ordinele mele. Tanit-Zerga, condu-l. Arată-i mai întâi camera lui. Desigur că n-o cunoaşte.

M-am ridicat şi i-am luat mâna să i-o sărut. Ea şi-a apăsat-o puternic pe buzele mele, făcându-le parcă să sângere sub semnul acesta de posesiune.

Mă aflam acum în coridorul întunecat. Micuța în tunică de mătase roşie mergea înaintea mea.

— Iată camera ta, spuse ea.

Şi continuă:

— Acum, dacă vrei, te voi conduce spre sufragerie. Ceilalți au să se adune curând acolo pentru cină.

Micuța vorbea o încântătoare franceză, pronunțând cuvintele cam peltic.

— Nu, Tanit-Zerga, nu. Astă-seară prefer să rămân aici. Nu mi-e foame. Sunt obosit.

— Nu mi-ai uitat numele, făcu ea.

Părea mândră de lucrul acesta. Simțeam că, la nevoie, voi avea în ea o aliată.

— Nu ți-am uitat numele, micuță Tanit-Zerga, fiindcă e frumos[1].

Şi adăugai:

— Acum, lasă-mă, micuțo. Vreau să fiu singur.

Ea zăbovea în cameră. Eram mişcat şi agasat totodată. Simțeam o imensă nevoie de a-mi aduna gândurile.

— Camera mea e deasupra camerei tale, îmi spuse ea. Pe masa aceasta e un gong de aramă; dacă doreşti ceva, n-ai decât să suni. Un targui alb va veni imediat.

O clipă, informația aceasta mă amuză. Mă aflam într-un hotel, în mijlocul Saharei. N-aveam decât să sun pentru a fi servit.

Mi-am privit camera. Camera mea! Pentru cât timp va fi oare a mea?

Era o încăpere destul de spațioasă. Perne, un divan, un alcov tăiat în stâncă, totul luminat de o fereastră largă pe care o acoperea un stor de pai.

M-am dus la fereastră. Am ridicat storul. Lumina soarelui care apunea pătrunse în cameră.

Cu sufletul plin de gânduri inexprimabile, m-am rezemat de balustrada de piatră. Fereastra era îndreptată spre sud şi domina solul de la cel puțin şaizeci de metri. Sub ea, cobora zidul vulcan, vertiginos de neted şi negru.

În fața mea, cam la doi kilometri, se înălța un alt zid: prima incintă de pământ din *Critias*. Apoi, foarte departe dincolo de ele, am zărit imensul pustiu roşu.

CAPITOLUL XII MORHANGE SE RIDICĂ ŞI DISPARE

Eram atât de obosit, încât am dormit dus până a doua zi. M-am deşteptat pe la orele trei după-amiază.

Imediat m-am gândit la evenimentele din ajun şi, firește, le-am găsit uimitoare.

— Hai, mi-am spus eu, să luăm lucrurile pe rând. Mai întâi, trebuie să mă sfătuiesc cu Morhange.

În afară de asta, simțeam o poftă de mâncare nemaipomenită.

[1] În berberă, *Tanit* înseamnă izvor; *zerga* e femininul adjectivului *azreg*, albastru. (Nota domnului Leroux).

Gongul arătat de Tanit-Zerga se afla la îndemână. L-am lovit. Imediat apăru un targui alb.

— Du-mă la bibliotecă, i-am spus.

El se supuse. Pe când traversam din nou labirintul de scări şi de coridoare, am înţeles că n-aveam să mă descurc niciodată fără ajutorul cuiva.

Morhange se afla, într-adevăr, în bibliotecă, şi citea cu interes un manuscris.

— Un tratat pierdut, de Saint-Optat, îmi spuse el. Ah! Dacă Dom Granger ar fi aici! Priveşte: scriere semioncială.

Nu i-am răspuns. Pe masă, lângă manuscris, un obiect mi-a atras imediat atenţia. Era un inel de oricalc, leit cu cel pe care Antinea mi-l dăduse in ajun şi cu cel pe care îl purta ea însăşi.

Morhange zâmbi.

— Aşadar... am spus eu.

— Ce?

— Ai văzut-o?

— Am văzut-o, într-adevăr, răspunse Morhange.

— E tare frumoasă, nu-i aşa?

— Lucrul mi se pare greu de contestat, răspunse camaradul meu. Cred chiar că se poate spune că e tot atât de inteligentă pe cât e de frumoasă.

Urmă o clipă de tăcere. Morhange, foarte calm, răsucea între degete inelul de oricalc.

— Ştii care trebuie să ne fie soarta aici? întrebai eu.

— Ştiu. Domnul Le Mesge ne-a explicat-o ieri, în fraze discrete şi mitologice. Vădit lucru, e o aventură extraordinară.

Morhange tăcu, apoi mă privi drept în faţă.

— Mă căiesc amarnic că te-am atras în ea. Un singur lucru mi-ar putea uşura căinţa: faptul de a vedea că, de ieri seară, te impaci destul de uşor cu ce se întâmplă.

— De unde dobândise Morhange cunoaşterea acesta a inimii omeneşti? Nu i-am răspuns, dându-i astfel dovada cea mai bună că nu se înşela.

— Ce ai de gând să faci? murmurai eu în cele din urmă.

El închise manuscrisul, se aşează comod într-un fotoliu, aprinse o ţigară şi-mi răspunse astfel:

— Am chibzuit adânc. Folosind un pic cazuistica, mi-am descoperit linia de conduită. E simplă şi în afară de orice discuţie.

Pentru mine, problema nu se pune exact ca pentru dumneata, din cauza situaţiei mele cvasireligioase, care, trebuie să recunosc,

se află într-o poziţie cam neliniştitoare. Ce-i drept, n-am depus nici un fel de legământ, dar în afară de faptul că mă văd oprit de cunoscuta poruncă a noua de la orice fel de legături cu o femeie care nu-mi este soţie, mărturisesc că n-am nici un chef pentru soiul de seviciu comandat în vedera căruia excelentul Cegheïr-ben-Cheïkh a binevoit să ne recruteze.

Acestea spuse, trebuie totuşi ţinut seama că viaţa mea nu-mi aparţine la propriu, că nu am libertatea de a dispune de ea aşa cum ar dispune un explorator particular care călătoreşte pentru scopurile lui personale şi pe socoteala lui. Eu am o misiune de îndeplinit, nişte date de cules. Dacă mi-aş putea deci recuceri libertatea, după ce aş plăti ciudata vamă obişnuită aici, aş consimţi să-i dau satisfacţie Antineei, pe măsura posibilităţilor mele. Cunosc destul de bine spiritul înţelegător al Bisericii, şi mai ales cel al ordinului către care aspir: felul acesta de a proceda n-ar fi osândit, ba, cine ştie? poate că ar fi chiar aprobat. Sfânta Maria Egipteanca şi-a dăruit trupul luntraşilor, într-o împrejurare asemănătoare. Şi n-a cules pentru asta decât cuvinte de slavă. Dar, făcând aceasta, ea avea certitudinea atingerii unui ţel, care era sfânt. Scopul justifica mijloacele.

În ceea ce mă priveşte, lucrurile stau cu totul altfel. Faptul de a mă supune capriciilor celor mai absurde ale acestei doamne, nu m-ar împiedica să fiu curând catalogat în sala de marmută roşie cu numărul 54, sau 55, dacă ea preferă să ţi se adreseze mai întâi dumitale. În aceste condiţii...

— În aceste condiţii?

— În aceste condiţii, consimţirea mi-ar fi de neiertat.

— Şi atunci, ce-ai de gând să faci?

— Ce-am de gând să fac?...

Morhange îşi apăsă ceafa pe spătarul fotoliului, trimise un val de fum spre tavan şi zâmbi.

— Nimic, spuse el, şi atâta e de-ajuns. Vezi, în privinţa aceasta, bărbatul are o superioritate incontestabilă asupra femeii. Prin conformaţia lui, el poate să opună cel mai deplin refuz. Femeia, nu.

Şi adăugă, cu o privire ironică:

— Nu-i silit decât cine vrea.

Mi-am plecat fruntea.

— Am încercat faţă de Antinea toate comorile celei mai subtile dialectici, continuă el. Zadarnic. „Dar, la urma urmei, i-am spus, când n-am mai găsit argumente, de ce nu domnul Le Mesge?“ Ea a

început să râdă şi mi-a răspuns: „De ce nu pastorul Spardek? Domnii Le Mesge şi Spardek sunt nişte savanţi pe care îi stimez. Dar

Blestem pe visătorul stupid care ar vrea,
În memoria lui şi împotriva firii,
El, primul să dezlege problema cea mai grea
Vârând cu sila cinstea în tainele iubirii...

În afară de asta, a adăugat ea, cu zâmbetul acela care e într-adevăr fermecător, s-ar putea ca tu să nu-i fi privit bine nici pe unul, nici pe altul." Au urmat câteva complimente privind persoana mea fizică, la care n-am găsit ce să răspund, într-atât cele patru versuri ale lui Baudelaire îmi închiseseră gura.

Ea a mai binevoit să-mi explice: „Domnul Le Mesge e un savant care îmi este foarte util. Cunoaşte spaniola şi italiana, îmi clasează hârtiile şi îşi dă toată silinţa să-mi pună în ordine genealogia divină. Pastorul Spardek cunoaşte engleza şi germana. Contele Bielowsky ştie perfect limbile slave; pe el, îl şi iubesc, ca pe un tată. M-a cunoscut de mică, pe vremea când nu mă gândeam încă la prostiile pe care le ştii. Ei îmi sunt absolut necesari în relaţiile pe care le pot avea cu vizitatorii de diferite naţionalităţi, deşi încep să mă descurc binişor în limbile de care am nevoie... Dar vorbesc prea mult şi e prima oară când dau cuiva explicaţii despre purtarea mea. Prietenul tău e mai puţin curios." Cu aceasta, m-a lăsat să plec. Ciudată femeie, zău aşa. O cred un pic renaniană, dar cu mai multă pricepere în ale voluptăţii decât maestrul ei.

— De ce întârziaţi, domnilor? spuse domnul Le Mesge ivindu-se deodată. Sunteţi aşteptaţi pentru cină.

Micul profesor era în seara aceasta deosebit de bine dispus. Avea la butonieră o rozetă violetă nouă-nouţă.

— Ei? făcu el cu un aer ştrengăresc. Aţi văzut-o?

Nici Morhange, nici eu nu i-am răspuns.

Pastorul Spardek şi hatmanul de Jitomir începuseră să mănânce când am sosit noi. Soarele, dând să apună, aşternea reflexe zmeurii peste rogojinile gălbui.

— Luaţi loc, domnilor, făcu zgomotos domnul Le Mesge. Locotenente de Saint-Avit, aseară n-ai fost printre noi. Vei gusta pentru prima dată mâncările gătite de Koukou, bucătarul nostru bambara. Ai să vezi!...

Un servitor negru puse în faţa mea un fel de ocheană de mare, plutind pe un sos de ardei roşii ca tomatele.

Am mai spus că muream de foame. Mâncarea era excelentă. Sosul mi-a făcut imediat sete.

— Hoggar alb, 1879, îmi şopti hatmanul de Jitomir, umplându-mi paharul cu o licoare fină, de culoarea topazului. Eu îl îngrijesc. Nu atacă deloc capul. Numai picioarele...

Mi-am băut paharul pe nerăsuflate. Cei de faţă începură să mi se pară fermecători.

— Hei, căpitane Morhange, i se adresă domnul Le Mesge camaradului meu care îşi degusta pe îndelete ocheana. Ce zici de acantopterigianul acesta? E pescuit astăzi, în lacul oazei. Începi să admiţi ipoteza mării sahariene?

— Peştele acesta e un argument, spuse Morhange.

Şi tăcu deodată. Uşa tocmai se deschisese. Targuiul alb intră. Comesenii făcură linişte.

Noul venit se îndreptă agale spre Morhange. Îi atinse braţul drept.

— Bine, spuse Morhange.

Şi, ridicându-se, îl urmă pe târgui.

Vasul cu Hoggar 1879 se afla între mine şi contele Bielowsky. Mi-am umplut paharul, un pahar de-o jumătate de litru, şi l-am golit nervos.

Hatmanul îmi aruncă o privire prietenoasă.

— He, he! făcu domnul Le Mesge, dându-mi cu cotul. Antinea respectă ordinea ierarhică.

Pastorul Spardek zâmbi pudic.

— He, he! repetă domnul Le Mesge.

Pahărul meu era gol. O clipă m-am simţit ispitit să-l arunc în capul profesorului de istorie. Dar, basta! L-am umplut şi l-am golit din nou.

— Domnul Morhange n-o să guste decât cu gândul friptura aceasta de berbec, delicioasă, făcu profesorul, din ce in ce mai deşănţat, luându-şi o bucată zdravănă de carne.

— N-o să aibă ce regreta; spuse supărat hatmanul de Jitomir. Asta nu-i friptură: e corn de berbec sălbatic. Zău, Koukou începe să-şi râdă de noi.

— Pastorul e de vină, ripostă vocea ascuţită a domnului Le Mesge. I-am spus de atâtea ori să nu-şi caute discipoli în bucătăria noastră.

— Domnule profesor, spuse cu demnitate domnul Spardek.

— Îmi menţin protestul, stigă domnul Le Mesge care, din clipa aceea, mi se păru niţeluş cherchelit. Dumnealui să fie judecător, continuă el, întorcându-se spre mine. Domnul locotenent a venit de curând şi nu e părtinitor. Ei bine, îl întreb: are cineva dreptul să strice minţile unui bucătar bambara îndopându-i toată ziua capul cu discuţii teologice, la care nimic nu-l predispune?

— Vai! răspunse pastorul, trist, cât vă înşelaţi. Are o înclinare puternică spre controversă.

— Koukou e un leneş, care profită de ocazie ca să nu mai facă nimic şi să ne lase şniţelele să se ardă, îşi dădu părerea hatmanul. Trăiască papa! stigă el apoi umplând toate paharele.

— Vă asigur că acest bambara mă nelinişteşte, începu să spună, cu multă demnitate, domnul Spartek. Ştiţi la ce-a ajuns acum? Neagă prezenţa reală. Iată-l la un pas de erorile lui Zwingle şi ale lui Oecolampade. Koukou neagă prezenţa reală.

— Domnule, spuse domnul Le Mesge foarte iritat, oamenii de la bucătărie trebuiesc lăsaţi în pace. Aşa înţelegea lucrurile Iisus, care, pe câte cred, era un teolog la fel de bun ca şi dumneata, şi caruia nu i-a trecut niciodată prin minte s-o ia pe Marta de la plitele ei ca să-i povestească cine ştie ce năzbâtii.

— Aşa e, aprobă hatmanul, ţinând între genunchi un ulcior pe care se căznea să-l destupe.

— Coaste fripte, coaste fripte, îmi şopti el când izbuti să scoată dopul. Paharele, adunarea!

— Koukou neagă prezenţa reală, continuă pastorul, golindu-şi trist paharul.

— Lasă-i să vorbească, îmi spuse la ureche hatmanul de Jitomir. Nu vezi cât sunt de beţi amândoi...

El însuşi vorbea greu şi abia izbuti să-mi umple paharul aproape până sus.

Mi-a venit să-l refuz. Apoi, un gând mi-a trecut prin minte:

„La ora asta, Morhange... Poate el să zică orice... Ea e atât de frumoasă!”

Şi, trăgând spre mine paharul, l-am golit din nou.

Acum, domnul Le Mesge şi pastorul se încurcau în cea mai extraordinară controversă religioasă, aruncându-şi în cap cu *Book of Common Praver*, cu *Declaraţia Drepturilor Omului*, cu *Bulla Unigenitus*. Încet, încet, hatmanul începea că capete asupra lor ascendentul omului de lume care, chiar când e beat turtă, se impune cu toată superioritatea pe care o are educaţia asupra învăţăturii.

Contele Bielowsky băuse de cinci ori mai mult decât profesorul şi pastorul. Dar se ţinea de zece ori mai bine decât ei.

— Să-i lăsăm pe beţivii aceştia, făcu el dezgustat. Vino, dragul meu. Partenerii noştri ne aşteaptă în sala de joc.

— Doamnelor şi domnilor, făcu hatmanul intrând, daţi-mi voie să vă prezint un nou partener, prietenul meu, domnul locotenent de Saint-Avit. Nu te sinchisi, îmi şopti el la ureche, sunt slugile casei... Dar, vezi, îmi fac iluzii...

Mi-am dat seama că era, într-adevăr, beat turtă.

Sala de joc era îngustă şi lungă. O masă cât toate zilele, pusă direct pe podea şi înconjurată de perne pe care stăteau tolăniţi vreo doisprezece indigeni, constituia mobila principală. Pe pereţi, două gravuri, dovedind cel mai deplin eclectism: *Sf. Ioan Botezătorul* de Da Vinci, şi *Casa ultimelor cartuşe* de Alphonse de Neuville.

Pe masă, pahare de lut. Un ulcior greu, plin cu alcool de palmier.

Printre cei de faţă am regăsit cunoştinţe: maseurul meu, manichiurista, bărbierul, doi sau trei tuaregi albi care îşi coborâseră vălurile şi-şi fumau grav pipele lungi cu căpăcele de aramă. Până una alta, erau toţi cufundaţi în deliciile unei partide de cărţi, care mi s-a părut a fi *ramsul*. Două dintre frumoasele însoţitoare ale Antineei, Aguida şi Sydya, se aflau şi ele printre cei de faţă. Pielea lor netedă şi brună lucea pe sub voalurile împodobite cu fir de argint. Am regretat că nu zăresc şi bluza de mătase roşie a micuţei Tanit-Zerga. Din nou m-am gândit la Morhange, dar numai o secundă.

— Jetoanele, Koukou, porunci hatmanul. N-am venit aici ca să ne distrăm.

Bucătarul zwinglist depuse în faţa lui o cutie cu jetoane multicolore. Contele Bielowsky începu să le numere, împărţindu-le cu nespusă grijă în mici grămăjoare.

— Cele albe valorează un ludovic, îmi explică el. Cele roşii, o sută de franci. Cele galbene, cinci sute. Cele verzi, o mie. Ah, aici se joacă în draci! De altfel, ai să vezi.

— Iau banca la zece mii, spuse bucătarul zwinglist.

— Douăsprezece mii, spuse hatmanul.

— Treisprezece, spuse Sydya care, cu un zâmbet moale, aşezată pe genunchii contelui, îi aranja drăgăstoasă jetoanele în mici teancuri.

— Paisprezece, spusei eu.

— Cincisprezece, făcu vocea piţigăiată a Rositei, bătrâna negresă manichiuristă.

— Şaptesprezece, proclamă hatmanul.

— Douăzeci de mii, i-o reteză bucătarul.

Şi vorbi apăsat, aruncându-ne o privire de sfidare:

— Douăzeci. Iau banca la douăzeci de mii.

Hatmanul avu un gest de necaz.

— Afurisit Koukou! Nu poţi să-i faci nimic animalului ăstuia. Va trebui să joci strâns, locotenente.

Koukou se instalase în picioare, la capătul mesei. Făcea cărţile cu o măiestrie care m-a uimit.

— Ţi-am spus eu: ca la Anna Deslions, şopti hatmanul cu mândrie.

— Faceţi jocurile, domnilor, chelălăi negrul. Faceţi jocurile, domnilor.

— Aşteaptă, animalule, spuse Bielowsky. Doar vezi bine că paharele sunt goale. Aici, Cacambo.

Paharele fură imediat umplute de maseurul cel voios.

— Taie, făcu Koukou, adresându-se Sydyei, frumoasa targui, pe care o avea la dreapta sa.

Tânăra tăie cu stânga, ca orice om superstiţios. Dar, trebuie spus că dreapta îi era ocupată cu paharul, pe care îl ducea la gură. I-am văzut gâtlejul fin şi mat umflându-i-se uşor.

— Dau carte, spuse Koukou.

Eram aşezaţi în felul următor: la stânga, hatmanul, Aguida, căreia el îi strângea talia cu cea mai aristocratică dezinvoltură, Cacambo, o femeie targui, apoi doi negri acoperiţi cu văluri, gravi, atenţi la joc. La dreapta, Sydya, eu, bătrâna manichiuristă, Rosita, Barouf bărbierul, încă o femeie, doi tuaregi albi, gravi şi atenţi, simetrici cu cei din stânga.

— Vreau carte, îmi spuse hatmanul.

Sydya făcu un gest negativ.

Koukou trase, îi dădu un patru hatmanului şi-şi servi un cinci.

— Opt, anunţă Bielowsky.

— Şase, spuse frumoasa Sydya.

— Şapte, dădu cărţile pe faţă Koukou. Un tablou plăteşte celuilalt, adăugă el rece.

— Dublez miza, spuse hatmanul.

Cacambo şi Aguida îl imitară. Pe partea noastră, jucătorii erau mai rezervaţi. Manichiurista, mai ales, nu risca mai mult de douăzeci de franci, de fiecare dată.

— Cer egalitatea tablourilor, făcu Koukou, imperturbabil.

— E de nesuportat individul ăsta! bombăni contele. Iată. Eşti mulţumit?

Koukou dădu cartea şi arătă un nouă.

— Onoare şi Patrie! zbieră Bielowsky. Aveam opt...

Eu, care aveam două rigi, nu-mi arătai necazul. Rozita îmi luă cărţile din mâini.

O priveam, la dreapta mea, pe Sydya. Bogatul ei păr negru îi acoperea umerii. Era, într-adevăr, foarte frumoasă, puţin beată, ca toată adunarea aceasta fantasmagorică. M-a privit şi ea, dar pe furiş, cu un aer de animal sfios.

„Ah! gândeam eu. Pesemne că se teme. Port scris pe frunte: vânat păzit."

I-am atins piciorul. Ea şi l-a retras, temătoare.

— Cine vrea carte? întrebă Koukou.

— Eu, nu, făcu hatmanul.

— Servit, spuse Sydya.

Bucătarul trase patru.

— Nouă, spuse el.

— Cartea care îmi era destinată mie, înjură contele. Cinci, aveam cinci. Ah! dacă i-aş fi făgăduit odinioară majestăţii-sale împăratul Napoleon al III-lea că n-o să trag niciodată peste cinci! Sunt momente când îmi vine greu, greu... Şi iată bruta asta de negru, care nu mai vrea să joace după ce-a câştigat.

Era adevărat. Koukou, după ce adunase trei sferturi din jetoane, se ridica demn, salutând asistenţa.

— Pe miine, *messiés*.

— Ştergeţi-o toţi, urlă hatmanul de Jitomir. Rămâi cu mine, domnule de Saint-Avit.

Când am rămas singuri, el şi-a mai turnat încă un pahar mare de alcool. Tavanul sălii nu se mai vedea de fum.

— Cât e ceasul? întrebai eu.

— Douăsprezece şi jumătate. Dar n-o să mă laşi aşa, fiul meu, dragul meu fiu. Mi-e inima grea, grea.

Hatmanul plângea cu hohote. Poalele hainei lui, pe divan, în spate, păreau nişte aripi de insectă, mari şi verzui.

— Nu-i aşa că Aguida e fată frumoasă? făcu el plângând întruna. Ştii, ea-mi aminteşte, deşi e ceva mai oacheşă, de contesa

de Teruel, frumoasa contesă de Teruel, Mercédès, ştii, care se scălda complet goală la Biarritz, în faţa stâncii Fecioarei, într-o zi când prinţul de Bismarck se afla pe pasarelă. Nu-ţi amiteşti? Mercédès de Teruel...

Am ridicat din umeri.

— E adevărat, uitam, eşti prea tânăr. Doi, trei ani. Un copil. Da, un copil. Ah, copilul meu, să trăieşti vremurile acelea şi să ajungi să joci cărţi aici, cu nişte sălbatici... Trebuie să-ţi povestesc...

M-am ridicat şi l-am respins.

— Rămâi, rămâi, se rugă el. Am să-ţi spun tot ce ai să doreşti, am să-ţi povestesc tot ce ai să vrei, cum am venit aici, lucruri pe care nu le-am spus niciodată altcuiva. Rămâi, am nevoie să-mi descarc inima faţă de-un prieten adevărat. Am să-ţi spun tot, repet. Am încredere în tine. Tu eşti francez, gentilom. Ştiu că n-ai să-i repeţi nimic.

— N-am să repet nimic, cui?

— A...

Glasul i se împletici. Mi s-a părut că-l văd străbătut de-un fior de spaimă.

— Cui?

— Ei... Antineei, şopti el.

M-am aşezat iar.

CAPITOLUL XIII POVESTEA HATMANULUI DE JITOMIR

Contele Cazimir ajunsese la punctul în care beţia capătă un fel de gravitate, de reculegere.

El se reculese o secundă şi începu povestea aceasta, căreia regret că nu-i pot reproduce decât slab savurosul arhaism.

— Când noile vițe de tămâioasă vor începe să devină trandafirii în grădinile Antineei, eu voi împlini şaizeci şi opt de ani. E trist lucru, dragul meu, să-ţi iroseşti înainte de vreme tot ce ai. Nu-i adevărat că viaţa e o reîncepere continuă. Ce amărăciune, când ai cunoscut Tuileriile din 1860, să ajungi ce-am ajuns eu!

Într-o seară, cu puţin înainte de război (îmi amintesc că Victor Noir mai trăia încă), nişte femei încântătoare, ale căror nume n-am să ţi le spun (mai citesc din când în când numele fiilor lor în

cronica mondenă a *Gaulois*-ului) îşi manifestară faţă de mine dorinţa de-a sta laolaltă cu câteva cocote autentice. Le-am dus la un bal, la *Grande Chaumière*. Acolo, era un public format din pictoraşi, cocote şi studenţi. În mijlocul cârciumii, câteva perechi dansau cancanul de se zguduiau lămpile din tavan. Am remarcat îndeosebi un tinerel oacheş, îmbrăcat cu o redingotă ca vai de ea şi cu nişte pantaloni cadrilaţi pe care, cu siguranţă, nu-i ţineau nici un fel de bretele. Tinerelul era ceacâr, avea o barbă neîngrijită şi un păr lipicios ca bomboanele negre. Felul lui de a ţopăi era într-adevăr extravagant. Doamnele aflară cum îl chema: Leone Gambetta.

Ce mizerie, când mă gândesc că ar fi fost deajuns să-l dobor atunci cu un foc de pistol pe avocatul acesta păpătos, ca să asigur pentru vecie fericirea mea şi a ţării mele adoptive, căci, dragul meu, dacă nu sunt francez din naştere, sunt din inimă.

M-am născut în 1829 la Varşovia, dintr-un tată polonez şi o mamă rusoaică, mai exact volhiniană. De la ea deţin titlul de hatman de Jitomir, care mi-a fost restituit de ţarul Alexandru al II-lea, la cererea făcută în timpul vizitei sale la Paris, de către augustul meu stăpân, împăratul Napoleon al III-lea.

Din motive politice, asupra cărora n-aş putea să insist fără să refac istoria nefericitei Polonii, tata, contele Bielowsky, părăsi Varşovia în 1830 şi veni să locuiască la Londra. Acolo, la moartea mamei, el începu să-şi risipească nebuneşte averea imensă, de inimă amară, după cum mi-a spus. Când a murit şi el, pe timpul afacerii Pritchard, nu mi-a lăsat decât o rentă de vreo mie de lire sterline, plus două sau trei martingale a căror ineficacitate am descoperit-o mai târziu.

Îmi voi aminti totdeauna cu emoţie viaţa mea dintre nouăsprezece şi douăzeci de ani, epocă în care mi-am lichidat pe deplin mica moştenire. Pe atunci, Londra era un oraş cu adevărat încântător. Îmi aranjasem o garsonieră foarte plăcută în Piccadilly.

The whirling of wheels, and the murmur of trees.
Piccadilly! Shops, palaces, bustle and breeze,[1]

Vânătoarea de vulpi în briska, plimbările în boggy prin Hyde-Park, chefurile, fără să mai amintesc micile escapade cu Afroditele

[1] Piccadilly! Magazine, palate, forfotă şi larmă, / Învârtiri de roţi şi foşnet de copaci. (engl.).

uşoare din Drury-Lane, îmi ocupau tot timpul. Dar sunt nedrept. Mai rămânea jocul, şi un sentiment de milă filială mă împingea să verific în el martingalele răposatului conte care îmi fusese tată. Jocul a fost pricina evenimentului pe care ţi-l voi povesti şi care mi-a răsturnat în mod atât de straniu întreaga viaţă.

Prietenul meu, lordul Malmesbury, îmi spusese de-o sută de ori: „Trebuie să te duc la o femeie delicioasă, Miss Howard, care locuieşte pe Oxford Street, la numărul 227.“ Într-o seară, m-am lăsat în voia lui. Era în 22 februarie 1848. Stăpâna casei era într-adevăr de o frumuseţe desăvârşită, iar oaspeţii ei erau încântători. În afară de Malmesbury, aveam printre ei mai mulţi cunoscuţi: lord Clebden, lord Chesterfield, sir Francis Mountjoye, maior în regimentul 2 *Life Guards*, contele d'Orsay. S-a lucat, apoi a început să se discute politică. Evenimentele din Franţa constituiau principalul subiect, şi se discuta la nesfârşit despre consecinţele răscoalei izbucnite chiar în dimineaţa aceea la Paris, în urma interzicerii banchetului din al XII-lea arondisment, despre care telegraful tocmai adusese veşti. Până atunci, eu nu mă ocupasem niciodată de politică. Şi nu ştiu ce mi-o fi trecut prin cap când am afirmat, cu elanul celor nouăsprezece ani ai mei, că veştile sosite din Franţa erau semnul Republicii de mâine şi al Imperiului de poimâine.

Cei de faţă îmi primiră butada cu un râs discret şi privirile lor se îndreptară spre un oaspete aşezat al cincilea la o masă de *bouillotte*, unde jocul tocmai încetase.

Oaspetele zâmbi şi el. Apoi se ridică şi veni spre mine. Era de talie mijlocie, mai degrabă mărunt, strâns într-o redingotă albastră, şi avea privirea pierdută şi vagă.

Toţi cei de faţă priveau nespus de amuzaţi scena aceasta.

„Cu cine am onoarea?” mă întrebă el cu o voce foarte blândă.

„Contele Cazimir Bielowsky”, răspunsei eu răspicat, pentru a-i dovedi că diferenţa de vârstă nu era un motiv suficient să-i justifice întrebarea.

„Ei bine, dragă conte, fie ca prezicerea dumitale să se împlinească şi sper că vei binevoi atunci să nu neglijezi Tuileriile”, făcu zâmbind invitatul în redingotă albastră. Şi, consimţind, în sfârşit, să se prezinte, adăugă: „Prinţul Louis-Napoléon Bonaparte”.

N-am jucat nici un rol activ în lovitura de stat şi nu regret asta. Principiul meu e că un străin nu trebuie să se amestece în

frământările interne ale unei țări. Prințul îmi înțelese discreția şi nu-l uită pe tânărul care îi prevestise odinioară binele.

Am fost unul dintre primii oameni pe care el i-a chemat la Elysée. Soarta mi-a fost definitiv pecetluită printr-o notă răuvoitoare apărută în *Napoleon le Petit*. Un an mai târziu, când Mgr. Sibour trecu pe acolo, fusesem făcut gentilom al Curții, iar împăratul împinsese bunătatea până la a mă căsători cu fiica mareşalului Repeto, duce de Mondovi.

Nu mă jenez deloc să spun că această însoțire n-a fost ceea ce ar fi trebuit să fie. Contesa, cu zece ani mai mare decât mine, era ursuză şi nu prea frumoasă. În afară de asta, familia ei ceruse în mod hotărât regimul dotal, iar pe atunci eu n-aveam decât cele douăzeci şi cinci de mii de livre, leafa primită ca gentilom al Curții. Tristă soartă pentru un om care se vedea cu contele d'Orsay şi cu ducele de Gramont-Caderousse. Cum aş fi putut să mă descurc fără bunăvoința împăratului?

Într-o dimineață din primăvara anului 1862, mă aflam în cabinet şi îmi desfăceam corespondența. Printre altele, primisem o scrisoare de la majestatea-sa, care mă convoca pentru ora patru la Tuileries, şi o scrisoare de la Clémentine, care anunța că mă aşteaptă la ora cinci, la ea acasă! Clémentine era prea frumoasa pentru care făceam pe atunci nebunii. Şi eram cu atât mai mândru de ea, cu cât i-o suflasem, într-o seară, la *Maison Dorée*, prințului de Metternich care era foarte îndrăgostit de ea. Toată Curtea mă invidia pentru cucerirea aceasta; aveam deci obligația morală de-a continua să-i asigur cheltuielile necesare. Şi apoi, Clémentine era atât de frumoasă! Până şi împăratul... Celelalte scrisori, vai! celelalte scrisori erau tocmai notele furnizorilor copilei care, în ciuda mustrărilor mele discrete, se încăpățâna să mi le trimită la domiciliul conjugal.

Notele depăşeau cu ceva suma de patruzeci de mii de franci. Rochii şi mantile de la casa Gagelin-Opigez, rue Richelieu nr. 23; pălării şi podoabe de cap de la doamna Alexandrine, rue d'Antin nr. 14; jupoane multiple şi lenjerie de la doamna Pauline, rue de Cléry nr. 100; fireturi şi mănuşi *Joséphine*, de la *Ville de Lyon*, rue de la Chaussée-d'Antin nr. 6, eşarfe de la Malle des Indes; batiste de la Compagnie Irlandaise; dantele de la casa Ferguson; lapte de Candès, pentru ten... Mai ales laptele acesta de Candès, pentru ten, m-a uluit. Factura indica cincized şi unu de flacoane. De şase sute treizeci şi şapte de franci şi cincizeci, lapte de Candès pentru

ten. Deajuns ca să frăgezeşti epiderma unui escadron de o sută de ostaşi din gardă!

„Lucrurile nu mai pot continua aşa“, mi-am spus eu punând facturile în buzunar.

La ora patru fără zece intram prin portiţa dinspre Carrousel.

În salonul aghiotanţiior am dat de Bacciochi.

„Împăratul e gripat, îmi spuse el. Nu iese din cameră. A ordonat să te duc la el de îndată ce vei sosi. Vino.”

Majestatea-sa, îmbrăcată într-un veston cu brandemburguri şi cu o pereche de pantaloni căzăceşti, visa în faţa unei ferestre. De acolo se vedea unduind verdeaţa pală a Tuileriilor, care lucea scăldată de-o ploaie uşoară şi călduţă.

„Ah! iată-te, făcu Napoleon. Ia o ţigară. Se pare că v-aţi întrecut în năzbâtii, tu şi Gramont-Caderousse, ieri seară, la *„Castelul Florilor.”*

Am zâmbit satisfăcut.

„Cum, majestatea-voastră a şi aflat...”

„Am aflat, vag...”

„Majestatea-voastră cunoaşte ultimul spirit al lui Gramont-Caderousse?”

„Nu, dar ai să mi-l spui tu.”

„Atunci iată. Eram vreo cinci sau şase inşi, eu, Viel-Castel, Gramont, Persigny...”

„Persigny, spuse Împăratul, nu face bine că se afişează cu Gramont, după tot ce povesteşte Parisul despre nevasta lui.”

„Întocmai, sire. Ei bine, Persigny era mişcat, vă rog să mă credeţi. A început să ne vorbească despre mâhnirile pe care i le pricinuiau purtarea ducesei.”

„Fialin nu prea are tact”, murmură Împăratul.

„Întocmai, sire. Şi-atunci, majestatea-voastră ştie ce i-a trântit Gramont.”

„Ce?”

„I-a spus: Domnule duce, vă interzic s-o vorbiţi de rău faţă de mine pe amanta mea.”

„Gramont exagerează”, făcu Napoleon cu un zâmbet visător.

„Aşa am socotit şi noi, sire, până şi Viel-Castel, care era, totuşi, încântat.”

„Fiindcă veni vorba, făcu Împăratul după o clipă de tăcere, am uitat să te întreb ce mai face contesa Bielowsky.”

„E bine, sire. Mulţumesc majestăţii-voastre.”

„Şi Clémentine? Tot aşa de binevoitoare?”

„Tot aşa, sire. Dar...”

„Se pare că domnul Baroche e îndrăgostit nebuneşte de ea.”

„Asta mă onorează foarte mult, sire. Dar o asemenea onoare începe să mă coste cam scump...”

Şi am scos din buzunar facturile primite de dimineaţă, desfăcându-le sub ochii Împăratului.

El le privi cu un zâmbet absent.

„Lasă, lasă... Numai atât e? Am să te scap eu, Cu atât mai mult cu cât am să-ţi cer un serviciu.”

„Sunt cu totul la dispoziţia majestăţii-voastre.”

El agită un clopoţel.

„Chemaţi-l aici pe domnul Mocquard. Eu sunt gripat, adăugă Napoleon. Mocquard îţi va explica despre ce este vorba.”

Secretarul particular al Împăratului intră.

„Mocquard, iată-l pe Bielowsky, spuse Napoleon. Eşti la curent cu ce aştept din partea lui. Pune-l şi pe el.”

Şi începu să bată cu degetele în geamurile pe care ploaia le uda fără milă.

„Dragă conte, spuse Mocquard aşezându-se, e foarte simplu. Cu siguranţă că ai auzit vorbindu-se despre un tânăr explorator de talent, domnul Henry Duveyrier.”

Am clătinat negativ din cap, foarte mirat de introducerea aceasta.

„Domnul Duveyrier, continuă Mocquard, s-a întors la Paris după o călătorie deosebit de îndrăzneaţă în sudul Algerian şi în Sahara. Domnul Vivien se Saint-Martin, pe care l-am văzut zilele acestea, mi-a spus că Societatea de Geografie are de gând să-i acorde exploratorului medalia de aur. În decursul călătoriei sale, domnul Duveyrier a intrat în relaţii cu căpeteniile tuaregilor, populaţii care s-au dovedit până acum atât de rebele faţă de influenţa armatelor majestiţii-sale.“

L-am privit pe Împărat. Păream atât de năucit, încât el începu să râdă.

„Ascultă”, spuse Napoleon.

„Domnul Duveyrier, continuă Mocquard, a izbutit să obţină ca o delegaţie a căpeteniilor acestora să vină la Paris pentru a-şi prezenta omagiile majestăţii-sale. Din vizita lor pot reieşi rezultate foarte importante şi excelenţa-sa Ministrul Coloniilor trage nădejde că va obţine semnarea unui tratat comercial deosebit de avantajos pentru ţara noastră. Căpeteniile tuarege, în număr de cinci, printre care se află şi şeicul Othman, *amenokal* sau sultan al

Confederației azdjerilor, sosesc mâine dimineață la gara de Lyon. Domnul Duveyrier le va aştepta acolo. Dar Împăratul s-a gândit că, în afară de asta...”

„M-am gândit, spuse Napoleon al III-lea, pe care aerul meu năuc îl distra la culme, că ar fi corect ca unul din gentilomii mei să-i întâmpine la sosire pe demnitarii musulmani. De aceea te afli tu aici, bietul meu Bielowsky. Nu te speria, adăugă el râzând şi mai tare. Îl vei avea cu tine pe domnul Duveyrier. N-ai să te ocupi decât de partea mondenă a primirii: însoţeşte-i pe imanii aceştia la dejunul pe care li-l ofer mâine la Tuileries; apoi, seara, cu discreție, din cauza religiei lor care e foarte susceptibilă, să le dai o înaltă idee despre civilizația pariziană, fără a exagera nimic: nu uita că ei, în Sahara, sunt mari căpetenii religioase. În privința aceasta, am încredere în tactul tău şi-ți dau mână liberă... Mocquard!”

„Sire?”

„Vei face să i se dea contelui Bielowsky, din buget, jumătate de la Externe jumătate de la Colonii, fondurile necesare pentru primirea delegației targui. Pentru început, cred că o sută de mii de franci... Contele nu va avea decât să te anunțe dacă a fost nevoit să depăşească suma aceasta.

Clémentine locuia pe strada Boccador, într-o vilişoară în stil maur, pe care o cumpărasem pentru ea de la domnul de Lesseps. Am găsit-o în pat. Zărindu-mă, ea izbucni în lacrimi.

„Nebuni ce suntem! îngăimă ea printre suspine. Ce-am făcut!”

„Linişteşte-te, Clémentine!”

„Ce-am făcut, ce-am făcut! repeta ea. Şi aveam aproape de mine bogatul ei păr negru, pielea ei caldă care mirosea a apă de Nanon.”

„Ce s-a întâmplat? Ce s-a întâmplat?”

„S-a întâmplat că”... şi Clémentine îmi şopti ceva la ureche.

„Nu! făcui eu buimăcit. Eşti sigură?”

„Cum să nu fiu sigură?!”

Eram doborât.

„Nu prea pare să-ți facă plăcere”, spuse ea, foarte acră.

„Nu-i chiar aşa. Clémentine, dar, în sfârşit... Sunt foarte fericit, te asigur.”

„Dovedeşte-mi: să petrecem ziua de mâine împreună.

„Mâine? am sărit eu. E cu neputință!”

„De ce?” mă întrebă ea bănuitoare.

„Pentru că mâine trebuie să conduc misiunea targui prin Paris... Porunca Împăratului.”

„Ce mai e şi misiunea asta?” făcu Clémentine.

Recunosc că nimic nu seamănă mai bine a minciună decât adevărul.

I-am reprodus, de bine de rău, Clémentinei povestirea lui Mocquard. Ea mă asculta cu un aer care voia să însemne: pe mine nu mă duci!

Până la urmă am izbucnit furios:

„N-ai decât să vii să vezi. Mâine seară cinez cu ei; te invit.”

„Sigur că am să vin”, făcu Clémentine foarte demnă.

Mărturisesc că îmi pierdusem sângele rece în minutul acela. Dar, Doamne! ce zi... Facturi de patruzeci de mii de franci, la deşteptare. Corvoada de a însoţi misiunea sălbaticilor prin Paris, pentru mâine. Şi, pe deasupra, vestea unei apropiate paternităţi nelegitime...

La urma urmei, gândeam eu mergând spre casă, e ordinul Împăratului. El mi-a cerut să le dau tuaregilor ăstora o idee despre civilizaţia pariziană. Clémentine se prezintă foarte bine în lume, şi, pentru moment, nu trebuie s-o întărât prea mult. Am să reţin un separeu mâine seara, la Café de Paris, şi-am să le spun lui Gramont-Caderousse şi lui Viel-Castel să-şi aducă amantele. O să fie foarte nostim de văzut atitudinea fiilor deşertului în mijlocul acestei adunări de cheflii.

Trenul de Marsilia sosea la ora 10 şi 20. Pe peron, l-am găsit pe domnul Duveyrier, un tânăr cumsecade, în vârstă de douăzeci şi trei de ani, cu ochii albaştri şi cu o bărbuţă blondă. Coborând din vagon, tuaregii îi căzură în braţe. Domnul Duveyrier trăise cu ei doi ani, sub cort, la mama dracului. El mă prezentă şefului, şeicul Othaman şi celorlalţi patru, nişte bărbaţi superbi în veşmintele lor făcute din piele roşie. Din fericire, toţi vorbeau un fel de *sabir* care uşură mult lucrurile.

N-am să pomenesc decât în treacăt despre masa de la Tuileries, vizitele de seară la Muséun, la Primărie, la Imprimeria Imperială. De flecare dată, tuaregii îşi înscriau numele în cartea de aur respectivă. Nişte nume interminabile. Ca să-ţi dau o idee, iată care era numele întreg al şeicului Othman: Othman-ben-el-Hadj-

el-Bekri-ben-el-Hadj-el-Faqqi-ben-Mohammed-Boüya-ben-si-Ahmed-es. Soûki-ben-Mahmoud![1]

Şi erau cinci de acelaşi fel!

Totuşi, nu mi-am pierdut buna dispoziţie căci pe bulevarde, pretutindeni, succesul nostru a fost colosal. La Café de Paris, la ora 6 şi 30, a fost un delir. Delegaţia, un pic ameţită, mă îmbrăţişa. *Bono* Napoleon, *bono* Eugènie; *bono* Casimir; *bono* ghiaur. Gramont-Caderousse şi Viel-Castel se aflau la numărul 8, cu Anna Grimaldi de la Folie-Dramatiques şi Hortense Schneider, amândouă foc de frumoase. Dar premiul îi reveni scumpei mele Clémentine, când îşi făcu apariţia. Să-ţi spun cum era îmbrăcată: rochie de tul alb pe jupon de mătase uşoară chinezească, cu pliseu şi creţuri bufante deasupra pliseului. Juponul de tul era prins în ambele părţi cu nişte ghirlande de frunze verzi amestecate cu zorele roz, formând astfel un baldachin rotund şi permiţând să se vadă juponul de mătase chinezească şi din faţă şi din părţi. Ghirlandele urcau până la talie, iar în spaţiul celor două crengi se aflau nişte funde de satin roz, cu capete lungi. Corsajul, cu talia terminată în unghi, era drapat cu tul şi completat cu o coleretă de tul încreţit şi cu volan de dantelă. Pe cap, Clémentine purta, peste părul ei negru, o cunună-diademă din aceleaşi flori. Două lungi ghirlande de frunze i se încolăceau în păr şi-i căzeau pe gât. Ca mantie, purta un fel de pelerină cu glugă, din caşmir bleu brodat cu fir şi căptuşit cu satin alb.

Atâta splendoare şi frumuseţe îi mişcă imediat pe tuaregi şi mai ales pe vecinul din dreapta al Clémentinei, El-Hadj-ben-Guemâma, propriul frate al şeicului Othman, şi *amenokal* de Hoggar. La supa de vânat stropită cu tokai, tuaregului i se şi aprinseră călcâiele. Când s-a sevit compotul de fructe de Martinica cu lichiorul doamnei Amphoux, el dădea semnele cele mai excesive ale unui nemărginit amor. Vinul de Cipru de la Commanderie îl lumină definitiv asupra sentimentelor sale. Hortense îmi făcea cu piciorul pe sub masă. Gramont, vrând să-i facă acelaşi lucru Annei, se înşelă şi stârni protestele indignate ale unuia dintre tuaregi. Pot spune că atunci când veni vremea să pornim spre Mabille, eram lămuriţi asupra modului în care oaspeţii noştri respectau interdicţia poruncită de Profet în privinţa vinului.

[1] Mi-a fost dat să regăsesc în cartea de aur a Imprimeriei Naţionale numele căpeteniilor tuarege şi ale celor care le însoţeau în vizita lor, *domnul Henry Duveyrier şi contele Bielowsky*. (Nota domnului Leroux).

La Mabille, pe când Clémentine, Horace, Anna, Ludovic şi cei trei tuaregi se dedau celui mai îndrăcit galop, şeicul Othman mă luă deoparte şi-mi încredinţă cu vădită emoţie un anumit mesaj din partea fratelui său, şeicul Ahmed.

A doua zi, devreme de tot, am sosit la Clémentine.

„Fata mea, începui eu după ce izbutii, nu fără greutate, s-o trezesc din somn, am să-ţi vorbesc serios de tot."

Ea se frecă la ochi, bosumflată.

„Cum ţi se pare tânărul senior arab care, aseară, nu te slăbea deloc?"

„Păi, nu-i rău", făcu ea roşindu-se.

„Ştii că în ţara lui e prinţ domnitor şi că domneşte peste nişte ţinuturi de cinci sau de şase ori mai întinse decât cele ale augustului nostru stăpân, împăratul Napoleon al III-lea?"

„Parcă mi-a şoptit el aşa ceva", făcu ea, interesată.

„Ei bine, ţi-ar place să te urci pe un tron, după exemplul augustei noastre suverane, Împărăteasa Eugènie?"

Clémentine mă privi încremenită.

„Propriul său frate, şeicul Othman, m-a însărcinat să fac în numele său demersul acesta."

Clémentine nu răspunse, la fel de năucită pe cât era de înmărmurită.

„Eu, împărătească!" izbuti ea să spună până la urmă.

„N-ai decât să hotărăşti. Răspunsul tău trebuie dat înainte de amiază. Dacă e da, luăm masa împreună la Voisin, şi bate palma!"

Vedeam bine că hotărârea Cldmentinei era luată, dar ea crezu nimerit să dovedească un pic de sentiment.

„Şi tu? şopti ea. Să te părăsesc aşa? Niciodată..."

„Draga mea, să lăsăm copilăriile, i-am spus eu blajin. Poate nu ştii că sunt ruinat. Dar complet ruinat!... Nici nu ştiu măcar cum o să-ţi pot plăti mâine laptele pentru ten."

„Ah!" făcu ea.

Dar adăugă, totuşi:

„Şi... copilul?"

„Care copil?"

„Al... al nostru..."

„Adevărat!... De!... O să-l treci şi tu la profit şi pierderi. Sunt sigur că şeicul Ahmed va găsi că-i seamănă."

„Tu ai totdeauna haz, făcu ea, jumătate zâmbind, jumătate plângând."

A doua zi, la aceeaşi oră, expresul de Marsilia îi ducea pe cei cinci tuaregi şi pe Clémentine. Tânăra femeie, radioasă, se sprijinea de braţul şeicului Ahmed, care nu mai putea de bucurie.

„Sunt multe magazine în capitala noastră?" îşi întrebă ea, languroasă, logodnicul.

Iar el, zâmbind fericit pe sub văl, îi răspunse:

„*Besef, besef, Bono*, ghiauri *bono*."

În momentul plecării, Clémentine avu o criză de emoţie.

„Cazimir dragă, tu ai fost totdeauna bun cu mine. Am să fiu regină. Dacă vei avea necazuri aici, făgăduieşte-mi, jură-mi..."

Şeicul Ahmed înţelese şi, scoţând un inel de pe deget, mi-l puse mie.

„Sidi Cazimir camarad, spuse el energic. Tu vine găseşte noi. Ia inel Sidi Ahmed şi arată. La Hoggar toată lumea camarad. *Bono*, Hoggar, *bono*."

Când am ieşit din gara de Lyon, aveam senzaţia că izbutisem să fac o glumă grozav de reuşită.

Hatmanul de Jitomir era beat criţă. M-am chinuit zadarnic să-i înţeleg sfârşitul poveştii, cu atât mai mult cu cât amesteca mereu în ea cuplele împrumutate din cel mai bun repertoriu al lui Jacques Offenbach:

Printr-o pădure trecea un tânăr;
Ce fraged şi frumos era!
Şi el ţinea un măr în mână
Tabloul, îl puteţi vedea...

— Cine a fost neplăcut surprins de lovitura de la Sedan? Cazimir, bietul Cazimir... La cinci septembrie, cinci mii de ludovici de plătit, şi el, nici un ban, nici unul... Îmi iau pălăria şi curajul şi mă duc la Tuileries. Doamne! Împărat nu mai exista. Dar Împărăteasa era atât de bună! Şi o găsesc singură, vai! căci oamenii o şterg repede în asemenea împrejurări; singură, cu un senator, domnul Mérimée, singurul dintre literaţii pe care i-am cunoscut şi care să fi fost în acelaşi timp şi om de lume. „Doamnă, îi spunea el, trebuie părăsită orice speranţă. L-am întâlnit pe domnul Thiers, pe Pont Royal, şi el nu vrea s-audă de nimic..."

„Doamnă, i-am spus la rândul meu, majestatea-voastră va şti totdeauna unde îi sunt adevăraţii prieteni."

Şi i-am sărutat mâna.

Evohé! După cum vedeți
Zeițele au felul lor
De-a-i prinde-n mreje pe băieți...

M-am întors acasă, pe rue de Lille. În drum, am întâlnit gloata care se ducea de la Corpul Legislativ la Primărie. Hotărârea mea era luată.

„Doamnă, i-am spus soției mele, dă-mi pistoalele."

„Ce s-a întâmplat?" făcu ea speriată.

„Totul e pierdut. Rămâne de salvat onoarea. Mă duc să mor pe baricade."

„Ah, Cazimir! suspină ea căzându-mi în brațe. Te-am judecat greşit. Iartă-mă!"

„Te iert, Aurélie, spusei eu cu o demnitate emoționantă. Şi eu am greşit, de multe ori."

M-am smuls de la scena aceasta tristă. Era ora şase. Pe rue du Bac, am oprit din mers o birjă.

„Ai douăzeci de franci bacşiş dacă prinzi la gara de Lyon trenul le Marsilia, care pleacă la şase şi treizeci şi şapte", i-am spus eu birjarului.

Hatmanul de Jitomir nu izbuti să spună mai mult. Se rostogolise pe perne şi dormea tun.

M-am apropiat, clătinându-mă, de fereastra cea mare.

Soarele se ivea, galben-pal, de după munții de un albastru aprins.

CAPITOLUL XIV ORE DE **AŞ**TEPTARE

Lui Saint-Avit îi plăcea să-mi povestească noaptea amănuntele minunatei lui aventuri. El mi-o servea în porții mici, riguroase şi cronologice, neanticipând asupra episoadelor unei drame al cărei sfârşit tragic îl cunoşteam dinainte. Şi, fără doar şi poate, nu pentru a-şi menaja efectele, îl simțeam atât de depărtat de-un calcul de felul acesta! Ci numai datorită extraordinarei nervozități în care îl arunca evocarea unor asemenea amintiri.

În seara aceea, tocmai sosise convoiul care ne aducea corespondența din Franța. Scrisorile înmânate de Châtelain zăceau pe masă, nedesfăcute. Fotoforul, cerc palid de lumină în mijlocul imensului deşert întunecat, ne îngăduia să recunoaştem

scrisul de pe adrese. Oh! Zâmbetul victorios al lui Saint-Avit când, împingând cu mâna toate scrisorile primite, i-am spus gâfâind de nerăbdare:

— Continuă.

El acceptă fără să se lase rugat.

— Nimic n-ar putea să-ți dea o idee despre febra care m-a cuprins din ziua când hatmanul de Jitomir mi-a povestit pățania lui și până în ziua când m-am aflat din nou în fața Antineei. Ce-i mai ciudat e că, în toată febra mea, nu intra de loc gândul că eram într-un fel condamnat la moarte. Dimpotrivă, ea era motivată de graba mea de-a vedea sosind evenimentul care avea să dea semnalul pieirii mele, chemarea Antineei. Dar, chemarea aceasta nu se grăbea să vină. Și, din întârzierea ei, mi se năștea bolnăvicioasa exasperare.

Avut-am oare, în decursul orelor acelora, vreo clipă de luciditate? Nu cred. Nu-mi amintesc să-mi fi spus vreodată: „Cum? Nu ți-e rușine? Prins într-o situație de necalificat, nu numai că nu faci nimic ca să scapi, ba îți mai și binecuvântezi robia și aspiri la distrugerea ta.“ Gustul de a rămâne acolo, de a dori urmarea aventurii, nu-l coloram nici măcar cu pretextul pe care mi l-ar fi putut oferi voința de a nu căuta să evadez fără Morhange. Dacă mă bântuia neliniștea surdă de a nu-mi mai fi revăzut camaradul, motivele ei erau altele decât dorința de a-l vedea viu și sănătos.

Viu și sănătos, de altfel, știam că este. Tuaregii albi din serviciul personal al Antineei erau, nici vorbă, destul de tăcuți. Femeile nu erau nici ele mai vorbărețe. Știam, ce e drept, de la Sydya și Aguida, că lui Morhange îi plăceau rodiile și că nu putea să sufere cușcușul cu banane. Dar, de cum era vorba să capăt vreo informație de alt gen, ele o luau la fugă, înspăimântate, prin lungile coridoare. Cu Tanit-Zerga se întâmpla cu totul altfel. Micuța părea să aibă un fel de repulsie să evoce în fața mea cel mai mic lucru în legătură cu Antinea. Și totuși, știam că îi era credincioasă ca un câine stăpânei sale. Dar păstra o mutenie îndârjită dacă rosteam numele ei, și, prin repercusiune, numele lui Morhange.

Cât despre albi, nu-mi plăcea să le pun întrebări marionetelor acestora sinistre. De altfel, toți trei se pretau foarte puțin la asta. Hatmanul de Jitomir se îneca din ce în ce mai tare în alcool. Mintea, care îi mai rămăsese, părea că și-o lichidase în noaptea când își evocase, pentru mine, tinerețea. Îl întâlnisem din când în când pe coridoarele devenite, deodată, prea strâmte pentru el, și-l

auzeam fredonând cu glas cleios un cuplet din aria *Reginei Hortense*:

Cu fiica-mi Isabelle
Să te cununi chiar azi,
Căci ea-i cea mai frumoasă
Iar tu cel mai viteaz.

Pe pastorul Spardek, pe zgârciobul ăsta, l-aş fi pălmuit cu plăcere. Cât despre hidosul omuleţ cu decoraţii, care compunea liniştit etichetele din sala de marmură roşie, cum să-l întâlneşti fără să ai poftă să-i strigi în obraz: „Hei, domnule profesor, un caz foarte curios de apocopă: *Ατλαγτινεα* suprimarea lui *alfa, tau şi lambda!* Am la dispoziţia dumneavoastră un caz la fel de curios: *Κλημεντινεχ*, Clémentine. Apocopa lui *kappa, lambda, eta şi mu*. Dacă Morhange ar fi printre noi, v-ar spune în privinţa aceasta o sumedenie de nimicuri savante. Dar vai! Morhange nu mai binevoieşte să vină printre noi. Nu-l mai vedem pe Morhange!”

Setea mea de a şti era primită cu mai puţină rezervă de Rosita, bătrâna negresă manichiureză; în viaţa mea nu mi-am lustruit atâta unghiile ca în zilele acelea de incertitudine. Astăzi, după şase ani, ea probabil că e moartă. N-am să-i pătez memoria dacă spun că iubea grozav băutura. Biata femeie era victima băuturii aduse de mine, pe care o beam cu ea, din politeţe.

Contrar celorlalte sclave, aduse din sud, dinspre Turcia prin intermediul neguţătorilor din Rhât, ea era născută la Constantinopol, şi fusese adusă în Africa de stăpânul ei, devenit caimacam de Rhadamès... Dar nu te aştepta să complic o poveste şi aşa destul de bogată în peripeţii, prin povestirea păţaniilor unei manichiuriste.

— Antinea, îmi spuse ea, e fiica lui El-Hadj-Ahmed-ben-Guemâma, amenokal al Hoggarului şi şeic al marelui trib nobil Kel-Rhela. Ea e născută în anul o mie două sute patruzeci şi unu de la Hegiră. Şi n-a vrut niciodată să se mărite, cu nimeni. Voinţa i-a fost respectată, căci voinţa femeilor e atostăpânitoare în Hoggarul peste care ea domneşte astăzi. Antinea e rudă cu Sidi-El-Senoussi, şi e de-ajuns să spună un cuvânt pentru ca sângele ghiaurilor să curgă în valuri de la Djerid la Touat şi de la Tchad până în Senegal. Dacă ar fi vrut ea, ar fi trăit frumoasă şi respectată în ţara ghiaurilor. Dar ea preferă să vină ei aici.

— Pe Cegheïr-ben-Cheïkh îl cunoşti? o întrebam eu. Îi e pe deplin credincios?

— Nimeni nu-l cunoaşte aici prea bine pe Cegheïr-ben-Cheïkh, pentru că el e mereu plecat. E adevărat că e devotat Antineei. Cegheïr-ben-Cheïkh e un senoussi, iar Antinea e verişoara căpeteniei senoussilor. În afară de asta, el îi datoreşte viaţa. Cegheïr-ben-Cheïkh e unul dintre cei ce l-au ucis pe marele kibir Flatters. Din cauza asta, Ikhenoukhen, amenokal al tuaregilor Azdjer, temându-se de represaliile francezilor, a vrut să li-l predea pe Cegheïr-ben-Cheïkh. Când întreaga Sahară îl alunga, el şi-a găsit adăpost lângă Antinea. Cegheïr-ben-Cheïkh nu va uita asta niciodată, căci e brav şi trăieşte după legea Profetului. Ca să-i mulţumească, el a condus la Antinea, pe atunci în vârstă de douăzeci şi trei de ani şi fecioară, trei ofiţeri francezi din primul corp de ocupaţie a Tunisiei. Ei sunt cei ce poartă în sala de marmură roşie numerele 1, 2 şi 3.

— Şi Cegheïr-ben-Cheïkh s-a achitat totdeauna cu succes de misiunea lui?

— Cegheïr-ben-Cheïkh e bine dresat şi cunoaşte uriaşa Sahară aşa cum îmi cunosc eu odăiţa de pe vârful muntelui. La început, s-a mai întâmplat să se înşele. Astfel, în primele lui călătorii, i-a adus pe bătrânul Le Mesge şi pe hogea Spardek.

— Ce-a spus Antinea când i-a văzut?

— Antinea? a râs atâta încât le-a cruţat viaţa. Cegheïr-ben-Cheïkh se simţea jignit văzând-o cum râde. De-atunci, nu s-a mai înşelat nidodată.

— Nu s-a mai înşelat niciodată?

— Nu. La toţi cei care au venit aici, aduşi de el, eu le-am îngrijit picioarele şi mâinile. Toţi erau tineri şi frumoşi. Dar trebuie să spun că cel la care am fost dusă acum câteva zile, după tine, camaradul tău, e poate cel mai frumos.

— De ce, întrebai eu schimbând vorba, de ce, dacă le-a cruţat viaţa, nu le-a redat ea şi libertatea pastorului şi domnului Le Mesge?

— Se pare că a găsit la ce să-i folosească, făcu bătrâna. Şi, apoi oricine intră o dată aici, nu mai trebuie să iasă. Altfel, francezii ar sosi imediat, şi când ar vedea sala de marmură roşie, ar măcelări pe toată lumea. De altfel, toţi câţi au fost aduşi aici de Cegheïr-ben-Cheïkh, toţi, în afară de unul, când au văzut-o pe Antinea, n-au mai încercat să scape.

— Şi ea îi păstrează multă vreme?

— Depinde de ei şi de cât îi place ea. În medie, cam două, trei luni. Depinde. Un ofiţer înalt, un belgian, croit ca un uriaş, n-a împlinit nici o săptămână. Dimpotrivă, toată lumea şi-l aminteşte aici pe micul Douglas Kaine, un ofiţer englez; ea l-a păstrat aproape un an.

— Şi-apoi?

— Şi-apoi a murit, făcu bătrâna, mirată parcă de întrebarea mea.

— De ce a murit?

Ea îmi răspunse exact ca domnul Le Mesge.

— Ca toţi ceilalţi: de dragoste. De dragoste, continuă ea. Toţi mor de dragoste, când văd că le-a trecut vremea şi că Cegheïr-ben-Cheïkh pleacă în căutarea altora. Mulţi dintre ei au murit lin, cu ochii plini de lacrimi. Nu mai dormeau şi nu mai mâncau. Un ofiţer de marină francez a înnebunit. Cânta noaptea un cântec trist din ţara lui, care se auzea de la un capăt la altul al muntelui. Altul, un spaniol, parcă turbase: voia să muşte. A trebuit să fie ucis. Mulţi au murit de kif, un kif mai puternic decât opiumul. Când n-o mai au pe Antinea, fumează. Cei mai mulţi au murit aşa... cei mai fericiţi. Micul Kaine a murit altfel.

— Cum a murit micul Kaine?

— Într-un fel care ne-a mâhnit pe toţi. Ţi-am spus că el a rămas cel mai mult printre noi. Ne obişnuiserăm cu el. În odaia Antineei, pe o măsuţă de Kairouan, vopsită în albastru şi auriu, e un gong, cu un ciocan lung de argint, cu mâner de abanos, foarte greu. Aguida mi-a povestit cele întâmplate. Când Antinea, zâmbind aşa cum zâmbeşte ea întruna, i-a spus micului Kaine să-şi ia rămas bun de la ea, el a rămas în faţa ei, mut şi foarte palid. Antinea a lovit în gong, ca să fie dus de acolo. Un targui alb a intrat. Dar micul Kaine şi sărise la ciocan iar targuiul alb zăcea la pământ cu ţeasta zdrobită. Antinea zâmbea mereu. Micul Kaine a fost dus în odaia lui. În aceeaşi noapte, înşelând supravegherea paznicilor, el a sărit pe fereastră, de la o înălţime de două sute de picioare. Lucrătorii de la atelierul de îmbălsămare mi-au spus că au avut mult de furcă cu trupul lui. Dar au scos-o bine la capăt. N-ai decât să te duci să-l vezi. În sala de marmură roşie, el ocupă firida numărul 26.

Bătrâna îşi îneca emoţia în pahar.

— Cu două zile înainte, continuă ea, venisem aici să îi fac unghiile, căci asta era camera lui. El scria ceva cu briceagul, pe perete, lângă fereastră. Priveşte, se mai vede încă:

Was it not Fate, that, on this July midnight...[1]

În orice alt moment, versurile acestea, gravate în piatra ferestrei prin care ofițerul englez se aruncase în gol, m-ar fi emoționat profund. Dar un alt gând îmi străbătea atunci inima.

— Spune-mi, făcui eu cu un glas cât putui mai cald, când Antinea ne ține în puterea ei pe vreunul dintre noi, îl închide lângă ea, nu-i aşa? Atunci nu mai poate fi văzut...

Bătrâna făcu un gest negativ.

— Antinea nu se teme că el o să fugă. Muntele e bine zăvorât. Ea n-are decât să bată într-un gong de argint şi el îi va fi adus imediat.

— Totuşi, camaradul meu... De când l-a chemat la ea, nu l-am mai revăzut...

Negresa zâmbi cu un aer de cunoscătoare.

— Dacă nu-l mai vezi, înseamnă că el preferă să rămână lângă ea. Antinea nu-l sileşte. Şi nici nu-l împiedică să rămână.

Am izbit puternic cu pumnul în masă.

— Pleacă de-aici, bătrână nebună! Pleacă imediat...

Speriată, Rosita fugi, după ce abia apucă să-şi adune micile unelte.

Was it not Fait, that, on this July midnight...

Am ascultat sugestia bătrânei. Mergând drept, pe coridor, am rătăcit drumul, am fost pus pe calea cea bună de păstorul Spardek, întâlnit din întâmplare, am deschis uşa sălii de marmură roşie şi am intrat.

Răcoarea aceea de criptă înmiresmată mi-a făcut bine. Nu există loc, oricât de sinistru ar fi el, pe care să nu-l purifice murmurul apei curgătoare. Zgomotul cascadei din mijlocul sălii mă întărea. Într-o zi, înaintea unei lupte, mă aflam culcat cu oamenii mei printre ierburi înalte, aşteptând momentul, fluieratul care te face să te ridici sub gloanțe. La picioarele mele, un pârâu. Îi ascultam gâlgâitul răcoros. Admiram jocul de umbre şi de lumini în apa străvezie, gâzele, peştişorii negri, ierburile verzi, nisipul gălbui şi plin de cute... Misterul apei m-a vrăjit întotdeauna...

[1] Nu era Soarta, aceasta, în acel miez de noapte de vară. (engl.).

Aici, în sala tragică, gândirea îmi e polarizată de cascada întunecoasă. O simt prietenă. Ea mă ajută să nu mă prăbuşesc în faţa mărturiilor înţepenite ale atâtor monstruoase nelegiuiri.

Numărul 26. E chiar el. *Locotenent Douglas Kaine, născut la Edimbourg, în ziua de 21 septembrie 1862. Mort la Hoggar în ziua de 16 iulie 1890*. Douăzeci şi opt de ani. N-avea nici douăzeci şi opt de ani! O faţă extrem de slăbită, sub crusta de oricalc. O gură tristă şi pasionată. El e. Bietul băiat. Edimbourg, cunosc Edimbourgul fără să fi fost vreodată acolo. De pe zidurile cartelului se zăresc colinele Pentlandului. „*Priveşte mai jos*, îi spunea Annei de Saint-Yves blânda miss Flora a lui Stevenson, *priveşte ceva mai jos şi vei vedea, la cotul colinei, un pâlc de copaci şi o dâră de fum înălţându-se printre ei. E Swanston Cottage, unde eu şi fratele meu locuim împreună cu mătuşa. Dacă vederea lui îţi poate face într-adevăr plăcere, aş fi fericită...*“ Când a plecat spre Darfour, Douglas Kaine lăsa cu siguranţă la Edimbourg o miss Flora, la fel de blondă ca aceea de Saint-Yves. Dar ce pot să însemne fetele acestea firave pe lângă Antinea! Kaine, atât de cumpătat totuşi, atât de făcut pentru o astfel de iubire, a iubit-o pe cealaltă. Acum e mort. Şi iată numărul 27, din a cărui cauză s-a zdrobit de stâncile sahariene, şi care e mort şi el.

A muri, a iubi. Cât de firesc răsună cuvintele acestea în sala de marmură roşie. Şi Antinea, cu cât pare ea mai mare în mijlocul horei acesteia de statui palide! Într-atât are, deci, dragostea nevoie de moarte, încât să fie astfel multiplicată! În lume alte femei sunt fără doar şi poate la fel de frumoase ca Antinea, ba poate chiar şi mai frumoase. Te iau ca martor că nu ţi-am vorbit prea mult despre frumuseţea ei. Şi atunci, de unde imboldul, febra, sacrificarea aceasta a întregii mele fiinţe? Cum de sunt gata să strâng o clipă în braţe năluca aceea nesigură, să fac lucruri pe care nu îndrăznesc nici măcar să mi le închipui, ca să nu mă cutremur pe loc?

Iată numărul 53, ultimul. 54 va fi Morhange. 55 voi fi eu. Peste şase, sau poate peste opt luni, îmi e perfect egal când mă vor aşeza în firida aceasta, simulacru fără ochi, suflet mort, trup mulţumit.

Mă aflu pe pragul fericirii supreme, a exaltării care se analizează. Ce copil eram, adineaori! Protestam în faţa unei manichiuriste negre. Eram gelos pe Morhange, zău aşa! Atunci, de ce să nu fiu gelos pe cei prezenţi, apoi pe ceilalţi, pe absenţi, pe cei ce vor veni, unul câte unul, să umple cercul negru al firidelor încă goale... Morhange, ştiu, în clipa asta e lângă Antinea, şi simt o

bucurie amară şi superbă gândindu-mă la bucuria lui. Dar, într-o seară, peste trei luni, sau poate peste patru, îmbălsămătorii vor veni aici. Firida numărul 54 îşi va primi prada. Atund, un targui alb va înainta spre mine. Şi am să mă cutremur, prins de un extaz de neînchipuit. El îmi va atinge braţul. Şi va fi rândul meu să intru în veşnicie prin poarta sângeroasă a dragostei.

Când mi-am sfârşit meditaţia şi m-am aflat, din nou în bibliotecă, noaptea care începuse să se lase amesteca umbrele personajelor adunate acolo.

I-am recunoscut pe domnul Le Mesge, pe pastor, pe hatman, pe Aguida, pe cei doi tuaregi albi, şi pe alţii, strânşi laolaltă în cel mai însufleţit sobor.

Mirat, nelinişţit chiar de faptul că vedeam împreună atâţia oameni care, de obicei, nu se simpatizau de loc, m-am apropiat de ei.

Se întâmplase ceva, ceva nemaipomenit, ceva în stare, la ora aceea, să tulbure populaţia muntelui.

Doi exploratori spanioli, veniţi de la Rio de Oro, fuseseră semnalaţi la vest, în Adrar Ahnet.

De cum aflase, Cegheïr-ben-Cheïkh se şi pregătise, de îndată, să pornească în întâmpinarea lor.

Dar primise imediat ordin să rămână locului.

Din clipa aceea, nici cea mai mică îndoială nu mai era posibilă.

Pentru prima oară, Antinea iubea.

CAPITOLUL XV TRISTA POVESTE A LUI TANIT-ZERGA

— Arauu, arauu...

Vag, m-am trezit din aţipirea care mă cuprinsese până la urmă. Ochii mi s-au întredeschis. M-am tras brusc înapoi.

— Arauu...

La doi paşi de faţa mea se afla botul galben, punctat cu negru, al lui Hiram-Rege. Ghepardul asista la deşteptarea mea, de altfel fără prea mare interes, căci căsca; gura lui roşie-întunecată, în care luceau frumoşii colţi albi, se deschidea şi se închidea alene.

În aceeaşi clipă am auzit un hohot de râs.

Era micuța Tanit-Zerga. Ea stătea ghemuită pe o pernă, lângă divanul pe care mă lungisem, şi supraveghea curioasă confruntarea mea cu ghepardul.

— Hiram-Rege se plictisea, socoti ea nimerit să-mi explice. L-am adus cu mine.

— Bun, bombănii eu. Dar, ia spune-mi, nu s-ar putea duce să se plictisească în altă parte?

— Acum e singur de tot, spuse micuța. L-au alungat. Făcea zgomot jucându-se.

Cuvintele acestea îmi reamintiră întâmplările din ajun.

— Dacă vrei, îl trimit de-aici, spuse Tanit-Zerga.

— Nu, lasă-l.

Am privit ghepardul cu simpatie. Nefericirea noastră comună ne lega.

I-am mângâiat fruntea bombată. Hiram-Rege îşi manifestă mulțumirea întizându-se cât era de lung şi arătându-şi enormele lui gheare de culoarea chihlimbarului. Rogojina de pe jos avu mult de suferit din clipa aceea.

— Mai e şi Galé, spuse fetița.

— Galé? Asta ce-o mai fi?

În aceeaşi clipă am zărit pe genunchii lui Tanit-Zerga un animal bizar, cam de mărimea unei pisici mari, cu urechi turtite, cu botul alungit. Blana lui gri-deschisă era aspră.

Animalul mă privea cu nişte ochişori roz, destul de ciudați.

— E mangusta mea, îmi explică Tanit-Zerga.

— Ascultă, făcui eu supărat, asta e tot?

Pesemne că aveam un aer atât de posac şi de caraghios, încât Tanit-Zerga se porni pe râs. Am râs şi eu.

— Galé e prietena mea, spuse ea când se potoli din râs. Eu i-am salvat viața. Era mică de tot, pe-atunci. Într-o zi am să-ți povestesc cum s-a întâmplat. Uite ce drăguță e.

Spunând acestea, ea îmi puse mangusta pe genunchi.

— E frumos din partea ta, Tanit-Zerga, că ai venit să-mi faci o vizită, vorbii eu agale, trecându-mi palma peste coapsa mangustei. Cât e ceasul?

— Nouă trecute. Priveşte, soarele s-a şi înălțat. Dă-mi voie să las storul.

Camera se umplu de umbră. Ochii lui Galé deveniră şi mai roz. Cei ai lui Hiram-Rege se făcură verzi.

— E foarte frumos, repetai eu, continuindu-mi gândul. Văd că astăzi eşti liberă. Până acum n-ai venit niciodată atât de dimineaţă.

O umbră trecu peste fruntea fetiţei.

— E-adevărat, sunt liberă, făcu ea aproape cu asprime.

Am privit-o atunci mai cu atenţie pe Tanit-Zerga. Pentru prima oară am observat că era frumoasă. Părul, pe care şi-l purta răvăşit pe umeri, îi era mai mult buclat decât creţ. Trăsăturile îi erau de o puritate deosebită: nas foarte drept, gură mică cu buze fine, bărbie voluntară. Tenul îi era arămiu, nu negru. Trupul, subţire şi mlădios, n-avea nimic comun cu oribilii cârnaţi unsuroşi care devin trupurile negrilor, bine îngrijite.

Un cerc larg de aramă îi forma, în jurul frunţii şi al părului o diademă grea. Tanit-Zerga purta patru brăţări, şi mai late încă, la încheieturile mâinilor şi la glezne, iar ca veşmânt, o tunică de mătase verde, cu decolteu în unghi şi cu broderii de aur. Verde, bronz, aur.

— Tu eşti din neamul sonrhaï, Tanit-Zerga? o întrebai eu cu blândeţe.

— Da, sunt din neamul sonrhaï, răspunse ea cu un aer de mândrie aspră.

„Ciudată fiinţă“, gândii eu.

Vădit lucru, exista un punct asupra căruia Tanit-Zerga nu înţelegea să lase să alunece discuţia. Îmi aminteam aerul aproape de suferinţă cu care, atunci când îmi spusese că Hiram-Rege fusese alungat, rostise acel *l-au*.

— Sunt din neamul sonrhaï, repetă ea. M-am născut la Gâo, pe Niger, străvechea capitală sonrhaï. Srămoşii mei au domnit peste marele imperiu manding. Dacă mă aflu aici, ca sclavă, nu trebuie să mă disprețuieşti.

Într-o rază de soare, Galé, aşezată pe dosul ei micuţ, îşi lustruia mustăţile lucioase cu labele dinainte; Hiram-Rege, tolănit pe rogojină, dormea, scoţând ici, colo, câte un mârâit plângător.

— Visează, spuse Tanit-Zerga ducându-şi un deget la buze.

— Numai jaguarii visează, făcui eu.

— Şi gheparzii visează, răspunse ea gravă, fără a părea că sesizează câtuşi de puţin spiritul acestei glume parnassiene.

Urmă un moment de tăcere. Apoi, ea spuse:

— Poate că îţi e foame. Şi cred că nu ţi-ar face plăcere să mănânci cu ceilalţi.

Nu i-am răspuns.

— Trebuie să mănânci, continuă ea. Dacă îmi dai voie, mă duc să caut de mâncare, pentru tine şi pentru mine. Am să aduc masa şi pentru Hiram-Rege şi pentru Galé. Când eşti mâhnit, nu trebuie să rămâi singur.

Şi mica zână verde-aurie ieşi, fără să-mi aştepte răspunsul.

Astfel se înnodară legăturile mele cu Tanit-Zerga. În fiecare dimineaţă ea sosea în camera mea cu cele două animale. Despre Antinea, îmi vorbea foarte rar, totdeauna într-un fel indirect. Părea că nu poate suferi întrebarea pe care mi-o vedea veşnic pe buze, şi o simţeam fugind de toate subiectele despre care îndrăzneam eu însumi să aduc vorba.

Şi, ca să le evite mai bine, ea vorbea, vorbea, vorbea întruna, ca un mic papagal, prins de friguri.

Am fost bolnav şi îngrijit cum n-a mai fost nimeni pe lume, de infirmiera aceasta de mătase verde şi bronz. Cele două sălbăticiuni, cea mare şi cea mică, erau acolo, de fiecare parte a patului meu şi, cât a ţinut delirul, vedeam aţintite spre mine tristele lor pupile misterioase.

Cu vocea ei cântătoare, Tanit-Zerga îmi spunea frumoasele ei poveşti, printre care, mai frumoasă decât toate, socotea că este povestea vieţii ei.

Abia mult mai târziu mi-am dat seama, pe neaşteptate, cât de mult pătrunsese în viaţa mea barbara aceasta micuţă. Fetiţă scumpă, oriunde te-ai afla în clipa de faţă, oriunde ar fi ţărmul liniştit de pe care asişti la tragedia mea, aruncă o privire prietenului tău, iartă-l că nu ţi-a dat, din primul moment, atenţia pe care o meritai atât de mult.

— Din anii copilăriei mele, spunea ea, păstrez imaginea unui soare tânăr şi roz, înălţându-se printre ceţurile matinale, pe un mare fluviu care se rostogolea în unde largi şi netede, *fluviul care are apă*, Nigerul. Era... Dar tu nu mă asculţi.

— Te ascult, îţi jur, micuţă Tanit-Zerga.

— Adevărat? Nu te plictiseşti? Vrei să vorbesc?

— Vorbeşte, Tanit-Zerga, vorbeşte.

— Ei bine, cu micile mele tovarăşe, faţă de care eram foarte bună, ne jucam pe malul fluviului care are apă, pe sub jujubi, fraţi ai *zeg-zeg*-ului ai cărui spini au însângerat capul profetului vostru şi căruia noi îi spunem arborele paradisului, pentru că sub el profetul nostru a spus că vor locui în rai cei aleşi[1], şi care e uneori

[1] *Coran*, cap. 66, verset 17. (Nota domnului Leroux).

atât de mare, atât de mare încât un călăreț nu poate, într-un veac întreg, să străbată umbra aruncată de el.

Acolo, împleteam cununi frumoase, din mimoze, din flori roze de caper şi din cernuşcă albă. Le aruncam apoi în undele verzi, ca să ne ferească de vrăji rele, şi râdeam ca nişte nebune când vreun hipopotam scotea fornăind capul lui plăcut, mare şi bucălat, şi-l bombardam fără nici o răutate, până se cufunda iar în mijlocul unei ploi de spumă.

Asta se petrecea dimineața. Apoi, peste Gâo se întindea, pârâind, nemişcarea somnului roşu. După aceea, când ea se termina, ne reîntorceam pe malul fluviului, ca să vedem, printre norii de țânțari şi de efemere, uriaşii crocodili blindați cu bronz ridicându-se încetul cu încetul pe uscat şi strecurându-se haini în nămolurile galbene ale băltoacelor.

Atunci îi bombardam şi pe ei, cum îi bombardaserăm de dimineață pe hipopotami şi, ca să slăvim soarele care se pregătea să apună pe după ramurile negre ale *duldoulilor*, jucam, bătând din picioare şi apoi din mâini, hora rituală, cântând imnul sonrhaï.

Acestea erau ocupațiile noastre obişnuite, de fetițe libere. Te-ai înşela totuşi, dacă ne-ai crede numai uşuratice, şi am să-ți povestesc, dacă vrei, cum eu în persoană am salvat un şef francez, care poate că era mai mare decât tine, judecând după benzile aurii aflate pe mânecile lui albe.

— Povesteşte, Tanit-Zerga, spuneam eu cu ochii aiurea.

— Nu faci bine că zâmbeşti şi că nu mă asculți mai atent, continua ea nițeluş jignită. Dar n-are a face! Eu povestesc pentru mine, din cauza amintirii. Ei bine, mai sus de Gâo, Nigerul face un cot. Acolo, în fluviu, există un mic cap, încărcat cu arbori de gumă uriaşi. Era într-o seară de august, şi soarele apunea, căci în pădurea din preajmă nu mai exista pasăre care să nu se fi cocoțat prin copaci ca să rămână acolo, neclintită, până a doua zi. Deodată am auzit un zgomot necunoscut dinspre apus, bum-bum, bum-bara-bum, bum-bum, care creştea, bum-bum, bum-barabum, şi s-a stârnit pe neaşteptate un potop de păsări de apă, egrete, pelicani, rațe sălbatice şi lişițe, risipindu-se pe deasupra arborilor de gumă, urmate în aer de-o dâră de fum negru, abia clintită de briza care se pornea.

Era o canonieră, ocolind capul şi stârnind, de fiecare parte a fluviului, valuri care făceau sa tresalte crengile plecate peste apă. Seara era atât de caldă încât, în spatele canonierei se vedea târându-se în apă drapelul albastru-alb-roşu.

Canoniera veni să tragă la micul dig de lemn. Fu coborâtă o şalupă cu doi marinari negri care vâsleau şi trei şefi care, curând, săriră pe uscat.

Cel mai în vârstă dintre ei, un *marabu* francez, cu un mare burnuz alb, şi care cunoştea la perfecţie limba noastră, ceru să-i vorbească şeicului Sonni-Azkia. Când tata făcu câţiva paşi înainte şi spuse că el era, noul venit îi povesti că comandantul cercului din Tombuctu era foarte mâniat pentru că, la o milă de-acolo, canoniera dăduse într-un dig de pari invizibil, că suferise stricăciuni, şi că nu-şi mai putea continua astfel drumul spre Ansango.

Tata răspunse că francezii, ocrotitori ai bieţilor băştinaşi împotriva tuaregilor, erau bineveniţi; că nu cu intenţii rele, ci din cauza peştilor şi a hranei fusese făcut barajul şi că punea la dispoziţia căpeteniei franceze toate mijloacele din Gâo, printre care şi o fierărie, pentru repararea canonierei.

Pe când el vorbea, căpetenia franceză mă privea, şi îl priveam şi eu. Era un om destul de vârstnic, cu umeri puternici, un pic încovoiaţi, cu ochi albaştri la fel de limpezi ca izvorul al cărui nume îl port.

„Vino aici, fetiţo“, spuse el cu glasul care îi era blând.

„Sunt fiica şeicului Sonni-Azkia, şi fac ce vreau“, i-am răspuns eu, jignită de purtarea lui atât de nerespectuoasă.

„Ai dreptate, zâmbi el, căci eşti frumoasă. Vrei să-mi dai florile pe care le porţi la gât?“

Purtam un mare colier de hibişcuşi purpurii. I l-am întins. El m-a sărutat. Făcuserăm pace.

În acest timp, sub conducerea tatălui meu, marinarii negri şi oamenii cei mai voinici din trib trăseseră canoniera într-un ochi al fluviului.

„E de lucru pentru toată ziua de mâine, domnule colonel, spuse mecanicul-şef care tocmai cercetase stricăciunile. N-o să putem pleca decât poimâine dimineaţa. Şi asta numai dacă leneşii de marinari negri n-o să chiulească de la lucru“.

„Ce plictiseală!“ bombăni noul meu prieten.

Dar supărarea lui nu dură mult, căci eu şi micile mele prietene ne-am dat toată osteneala să-l distrăm. El a ascultat cântecele noastre cele mai frumoase, şi, drept mulţumire, ne-a dat să gustăm din bunătăţile aduse de pe canonieră pentru cina lui. Noaptea, a dormit în coliba noastră cea mare, pe care tata i-a cedat-o, iar eu, multă vreme, printre crengile colibei în care mă

retrăsesem cu mama, am văzut, înainte de a adormi, felinarul canonierei tremurând în vârtejuri roşiatice, peste undele întunecate..

În noaptea aceea am avut un vis înfricoşător. Se făcea că prietenul meu, ofițerul francez, moțăia tihnit, pe când un corb cât toate zilele plutea pe deasupra capului său, croncănind: *Cârr, cârr,* umbra arborilor de gumă din Gâo, *cârr, cârr,* nu-i va fi prielnică noaptea viitoare, *cârr, cârr,* căpeteniei albe şi oamenilor săi.

Abia se iviseră zorile când m-am dus să-i caut pe marinarii negri. Ei stăteau lungiți pe puntea canonierei, profitând, ca să trândăvească, de faptul că albii mai dormeau încă.

L-am luat pe cel mai în vârstă dintre ei şi i-am spus cu autoritate:

„Ascultă, în noaptea asta am visat un corb negru. El mi-a spus că umbra arborilor din Gâo va fi fatală, la noapte, pentru căpetenia voastră...”

Şi cum ei stăteau mai departe nemişcați, tolăniți, cu ochii la cer, de parcă nici nu m-ar fi auzit măcar, am adăugat:

„Şi pentru oamenii săi“.

La ceasul când soarele se află cel mai sus pe cer, colonelul stătea la masă, în colibă, cu ceilalți francezi, când intră mecanicul.

„Nu ştiu ce i-a apucat pe marinarii negri. Lucrează de mai mare dragul. Dacă vor continua aşa, domnule colonel, putem pleca diseară.”

„Cu atât mai bine, spuse colonelul; dar să nu strice treaba, dând prea mult zor. Nu e nevoie să fim la Ansango până la sfârşitul săptămânii. Mai bine plecăm pe lumină.”

M-am înfiorat. Rugătoare, m-am apropiat de el şi i-am povestit ce visasem. El mă ascultă cu un zâmbet mirat, apoi, la sfârşit, îmi spuse grav:

„Ne-am înțeles, micuță Tanit-Zerga. Fiindcă vrei tu, vom pleca diseară.”

Şi mă sărută.

Întunericul se şi lăsase când canoniera reparată ieşi din golfuleț. Francezii, în mijlocul cărora îl vedeam pe prietenul meu, ne salutară multă vreme fluturându-şi căştile, atâta cât i-am putut urmări cu privirea; şi, rămasă singură pe puntea tremurătoare, am

stat aşa, privind curgerea fluviului, până când zgomotul canonierei bum-barabum se pierdu în noapte[1].

Tanit-Zerga făcu o pauză.

— Aceasta a fost ultima noapte pentru Gâo. Pe când eu dormeam iar luna se mai afla încă sus, deasupra pădurii, un câine lătră, dar nu multă vreme. Apoi urmară urlete de bărbaţi, de femei, ţipete, ştii, pe care nu le mai poţi uita dacă le-ai auzit o dată. Când soarele răsări, mă găsi goală de tot, cu micile mele tovarăşe, alergând, poticnindu-ne spre nord, din cauza vitezei cămilelor încălecate de tuaregii care ne escortau. În urma noastră veneau femeile tribului, printre care şi mama, două câte două, cu jugul la gât. Bărbaţi erau puţini. Rămăseseră aproape toţi, împreună cu tata, viteazul Sonni-Azkia, cu gâturile retezate sub rămăşiţele de paie ale Gâoului, ale Gâoului nimicit o dată în plus de-o ceată de aouelimideni veniţi în grabă să-i măcelărească pe francezii de pe canonieră.

Acum, tuaregii ne grăbeau, ne grăbeau, căci se temeau să nu fie urmăriţi. Am mers aşa vreo zece mile şi, pe măsură ce meiul şi cânepa dispăreau, marşul nostru devenea şi mai groaznic. În sfârşit, lângă Isakeryen, în ţinutul Kidal, tuaregii ne vândură unei caravane de mauri trarza, care mergeau de la Mabrouk la Rhât. La început, fiindcă nu mai mergeam atât de repede, credeam că ne-a ieşit norocul în cale. Pe neaşteptate însă, pustiul se acoperi cu pietre tari şi femeile începură să cadă. Cât despre bărbaţi, trecuse multă vreme de când ultimul dintre ei murise sub lovituri de ciomege, fiindcă refuzase să meargă mai departe.

Eu mai aveam încă putere să tropăi, ba chiar alergam cât mai în faţă cu putinţă, încercând să nu aud ţipetele micilor mele prietene; când vreuna dintre ele cădea pe drum şi când era vădit că nu se va mai ridica, unul din paznici se dădea jos de pe cămilă şi o târa ceva mai la o parte de caravană, ca s-o ucidă. Dar, într-o zi, am auzit un ţipăt care m-a silit să mă întorc. Era mama. Stătea îngenuncheată şi îşi întindea spre mine bietele ei braţe. Cât ai clipi, am fost lângă ea. Dar un maur uriaş, îmbrăcat tot în alb, ne despărţi. Maurul avea legată la gât, cu un şirag negru, o teacă de piele roşie din care îşi scoase cuţitul. Văd încă lama albastră a cuţitului pe pielea oacheşă. Un alt ţipăt înfiorător. O clipă mai

[1] Cf. dările de seamă şi *Buletinul Societăţii de Geografie din Paris* (1897) pentru călătoriile pe Niger ale comandantului regiunii Tombuctu, colonelul Joffre, locotenenţilor Baudry şi Bluset şi părintelui Hacquart din ordinul călugărilor albi. (Nota domnului Leroux).

târziu, gonită de lovituri de bâtă, alergam înghiţindu-mi lacrimile, ca să-mi reiau locul în caravană.

Pe la puţurile din Asiou, neguţătorii mauri fură atacaţi de o ceată de tuaregi kel-tazhôlet, şerbi ai marelui trib kel-rhelâ, care stăpâneşte Hoggarul, şi măcelăriţi la rândul lor de aceştia. Astfel am fost adusă aici şi dăruită ca omagiu Antineei, căreia i-am plăcut, şi care de atunci a fost totdeauna bună cu mine. Aşa se face că tu ai astăzi, ca să-ţi legene febra cu poveşti pe care nici măcar nu le asculţi, nu o sclavă oarecare, ci pe ultima urmaşă a marilor împăraţi sonrhaï, a lui Sonni-Ali, nimicitorul de oameni şi de ţări, a lui Mahommed-Azkia, care a fost în hagialâc la Meka ducând cu el o mie cinci sute de călăreţi şi trei sute de mii de *mithkale* de aur, pe când puterea noastră se întindea fără tăgadă de la Tchad până la Touat şi la marea apuseană, iar Gâo îşi înălţa deasupra celorlalte oraşe cupola, soră a cerului, mai înaltă printre cupolele rivale decât e tamariscul printre bietele plantaţii de sorg.

CAPITOLUL XVI CIOCANUL DE ARGINT

Eu, una, nu mă apăr, ci vreau doar să decid
În care loc anume se cade să-l ucid.

(Andromaca)

Iată cum era vremea în noaptea când s-a petrecut ce-ţi voi povesti acum. Pe la cinci, cerul se întunecă şi semnele furtunii apropiate se iviră în aerul înăbuşitor.

Noaptea aceea n-o voi uita niciodată. Era în 5 ianuarie 1897.

Toropiţi, Hiram-Rege şi Galé zăceau pe rogojina din camera mea. Rezemat, împreună cu Tanit-Zerga, de fereastra tăiată în stâncă, pândeam semnele prevestitoare ale fulgerelor.

Unul câte unul, ele ţâşneau brăzdând întunericul acum deplin, cu dungile lor albăstrui. Dar nu le urma nici un bubuit de tunet. Furtuna nu se putuse căţăra pe crestele Hoggarului, şi se ducea, fără să izbucnească, lăsându-ne în întunecatul nostru zăduf.

— Mă duc la culcare, spuse Tanit-Zerga.

Am mai spus că odaia ei se afla deasupra odăii mele. Fereastra care o lumina se afla cu vreo zece metri mai sus decât cea în faţa căreia mă aflam.

Tanit-Zerga o luă pe Galé în braţe. Dar Hiram-Rege nu vru s-o asculte nici în ruptul capului. Agăţat cu labele de rogojină, el se pornise să miorlăie mânios şi jalnic.

— Lasă-l, i-am spus până la urmă lui Tanit-Zerga. O dată, poate să doarmă foarte bine şi aici.

Aşa se face că mica sălbăticiune are o largă parte de responsabilitate în evenimentele ce vor urma.

Rămas singur, m-am adâncit în gânduri. Noaptea era neagră, întregul munte era învăluit în tăcere.

Au trebuit mârâielile din ce în ce mai răguşite ale ghepardului ca să mă scoată din gândurile mele.

Stând pe două labe în faţa uşii, Hiram-Rege o zgâria cu ghearele lui scârţâietoare. El care mai adineaori refuzase s-o urmeze pe Tanit-Zerga, voia să iasă. Voia să iasă.

— Linişte! i-am spus eu. Destul. Culcă-te.

Şi am încercat să-l trag de la uşă.

Ca rezultat am obţinut doar o lovitură de labă care m-a făcut să mă clatin.

Atunci, m-am aşezat pe divan.

Nemişcarea mea n-a durat mult. „Ia să fiu un pic sincer cu mine însumi, mi-am spus. De când m-a părăsit Morhange, de când am văzut-o pe Antinea, nu mai am decât un gând. La ce bun să mă amăgesc cu poveştile, altminteri încântătoare, ale lui Tanit-Zerga? Ghepardul e un pretext, poate un ghid. Oh! simt că în noaptea asta se vor petrece lucruri misterioase. Cum de-am putut rămâne atâta vreme pasiv!”

Imediat, hotărârea îmi era luată.

„Dacă deschid uşa, gândeam eu, Hiram-Rege va ţâşni pe coridoare şi-mi va fi tare greu să-i ţin urma. Trebuie procedat altfel.”

Storul ferestrei se mânuia cu o sfoară. Am dat-o jos. Am răsucit din ea o lesă trainică pe care am fixat-o de zgarda metalică a ghepardului.

Am întredeschis uşa.

— Hai, acum poţi să pleci. Încetişor, hei! Încetişor!

Într-adevăr, îmi era nespus de greu să potolesc avântul lui Hiram-Rege care mă târa după el prin labirintul întunecat al coridoarelor.

Era aproape nouă şi lămpile roze abia mai pâlpâiau în firidele lor. Din când în când, întâlneam în cale câte una care îşi arunca trosnind ultimele licăriri. Ce labirint!

Ştiam de pe acum că nu voi mai putea regăsi drumul spre camera mea. Nu-mi rămăsese decât să urmez ghepardul.

Deşi la început fusese furios, acesta se obişnuise, încet, încet, să mă ducă după el. Înainta aproape lipit de pământ, pufnind pe nas, fericit.

Nimic nu seamănă mai mult cu un coridor întunecat, decât un alt coridor întunecat. Am început să am îndoieli. Dacă mă pomeneam, pe neaşteptate, în sala de bacara? Dar îl nedreptăţeam pe Hiram-Rege. Biata sălbăticiune, lipsită ea însăşi atâta vreme de-o fiinţă dragă, mă conducea tocmai unde doream şi eu să mă conducă.

La o cotitură, bezna spre care înaintam se lumină brusc. Un ochi de geam în formă de roză, colorat în verde şi roşu şi luminat slab, ni se ivi în faţă.

În acelaşi timp, ghepardul se opri miorlăind înăbuşit în faţa uşii în care era decupat ochiul de geam.

Am recunoscut uşa prin care mă făcuse să trec, a doua zi după sosirea mea, targuiul alb, când fusesem atacat de Hiram-Rege şi mă aflasem în faţa Antineei.

— Astăzi suntem prieteni mult mai buni, i-am şoptit eu, mângâindu-l, ca să nu scoată cumva vreun mârâit indiscret.

În acelaşi timp, încercam să deschid uşa. Pe jos, ochiul de geam se reflecta, verde şi roşu.

Un fel de clanţă simplă, pe care am răsucit-o. Făcând aceasta, am scurtat şi lesa, ca să fiu mai stăpân pe Hiram-Rege care începea să devină nervos.

Sala cea mare, în care o văzusem pentru prima oară pe Antinea, era cufundată în beznă. Dar grădina spre care se deschidea, strălucea sub lumina tulbure a lunii, răsărită pe cerul apăsător al unei furtuni care nu izbucneşte. Nici o adiere. Lacul lucea ca o masă metalică.

M-am aşezat pe-o pernă, ţinând zdravăn între genunchi ghepardul care mârâia de nerăbdare. Am cugetat. Nu la scopul pe care mi-l fixasem, ci la mijloace.

Atunci mi s-a părut că desluşesc un murmur îndepărtat, un zgomot de şoapte înăbuşite.

Hiram-Rege mârâi mai tare, se zbătu. I-am mai slăbit un pic lesa. El porni, lipindu-se de pereţii întunecaţi, spre locul de unde părea că vine zgomotul. L-am urmat, împiedicându-mă de pernele risipite pretutindeni şi căutând să mă fac mai puţin auzit.

Acum ochii mei deprinşi cu întunericul, distingeau piramida de covoare pe care îmi apăruse Antinea.

Deodată m-am poticnit. Ghepardul se oprise. Am simţit că îl călcasem pe coadă. Animalul, cumsecade, nu se văită.

Pipăind zidul, am simţit o a doua uşă. Încet, încet, ca şi pe prima, am deschis-o. Ghepardul mârâi abia auzit.

— Hiram-Rege, şoptii eu, taci!

Şi i-am înconjurat cu braţele gâtul puternic.

I-am simţit pe mâini limba umedă şi caldă. Coastele i se zbăteau. O imensă fericire i le agita.

În faţa noastră se ivise o nouă sală, luminată în partea ei centrală. În mijloc, şase oameni ghemuiţi pe o rogojină, jucau zaruri, bând cafea în ceşcuţe mici de aramă cu cozi lungi.

Erau tuaregii albi.

O lampă atârnată în tavan lumina rotund grupul lor. De jur împrejurul nodului acestuia de lumină domnea întunericul cel mai compact.

Feţele negre, ceştile de aramă, burnuzurile albe, obscuritatea şi lumina mişcătoare compunea parcă o gravură neobişnuită.

Tuaregii jucau cu gravitate liniştită, anunţând cu voci aspre zarurile.

Atunci, încetişor, am desprins lesa de la zgarda sălbăticiunii nerăbdătoare.

— Hai, băiete!

Ghepardul se năpusti chelălăind ascuţit.

Ceea ce prevăzusem se întâmplase.

Primul salt al lui Hiram-Rege îl duse în mijlocul tuaregilor albi, semănând dezordinea în corpul acesta de gardă. Cu un alt salt, ghepardul reintrase în beznă. Am zărit vag gura întunecată a unui al doilea coridor, de cealaltă parte a încăperii, în faţa celei unde mă oprisem.

„Acolo e“, m-am gândit eu.

În încăpere domnea o zăpăceală de nedescris, mută totuşi, şi se vedea că apropierea unei prezenţe importante le impunea să se stăpânească paznicilor acestora scoşi din fire. Banii şi cornetele cu zaruri se rostogoliseră de-o parte, ceştile de altă parte.

Doi dintre tuaregi, complet deşelaţi, îşi frecau coastele înjurând înăbuşit.

Inutil să mai spun că profitasem de învălmăşeala aceea tăcută ca să mă strecor în încăpere. Acum, eram lipit de peretele celui de-al doilea coridor, prin care tocmai dispăruse Hiram-Rege.

În aceeaşi clipă, un gong răsună limpede în tăcere. După tresărirea tuaregilor, mi-am dat seama că pornisem pe calea cea bună.

Unul din cei şase oameni se ridică. Trecu pe lângă mine. Îl urmării de aproape. Eram cu desăvârşire calm. Cea mai mică mişcare îmi era admirabil calculată.

„În situaţia mea, ce risc? îmi spuneam eu. Să fiu readus, politicos, la mine în cameră."

Targuiul ridică o perdea groasă. În urma lui am intrat şi eu în camera Antineei.

Camera aceasta, imensă, era în acelaşi timp şi luminată şi întunecată. Pe când partea dreaptă, unde stătea Antinea, strălucea în lumini limitate exact de abajururi, partea stângă rămânea în beznă.

Cei ce au intrat în vreo casă musulmană cunosc firida pătrată din zid, la patru picioare de podea, lângă intrarea astupată de un covor. Acolo se ajunge pe o scară de lemn. O asemenea firidă dibuisem eu, la stânga. Şi m-am vârât înăuntru. Tâmplele îmi zvîcneau în întuneric. Dar eram tot calm.

De acolo, vedeam şi auzeam tot.

Mă aflam în camera Antineei. Nimic deosebit în camera aceasta, în afara unui mare lux de covoare. Tavanul era întunecat, dar mai multe felinare multicolore împrăştiau o lumină depărtată şi blândă peste ţesăturile lucioase şi peste blănuri.

Întinsă pe-o blană de leu, Antinea fuma. O tăviţă de argint şi-un ibric mare şi pântecos se aflau lângă ea. Ghemuit la picioarele ei, Hiram-Rege i le lingea nebuneşte.

Targuiul alb stătea în picioare, neclintit, cu o mână pe inimă, cu cealaltă pe frunte, în poziţie de salut.

Fără să-l privească, Antinea vorbi cu glas foarte aspru.

— De ce aţi lăsat ghepardul să treacă? Am spus că vreau să fiu singură.

— S-a năpustit peste noi, stăpână, răspunse umil targuiul alb.

— Aşadar, uşile nu erau închise?

Targuiul nu răspunse.

— Trebuie să iau ghepardul? întrebă el apoi.

Şi ochii lui aţintiţi pe Hiram-Rege care îl privea fix, fără pic de bunăvoinţă, arătau îndeajuns că doreşte un răspuns negativ.

— Dacă tot e aici, lasă-l, spuse Antinea.

Şi lovi nervoasă în tăviţă, cu ciubucul de argint.

— Ce face căpitanul? întrebă ea.

— Adineaori a cinat, cu multă poftă, răspunse targuiul.
— N-a spus nimic?
— Ba da. A cerut să-şi vadă camaradul, pe celălalt ofițer.
Antinea ciocăni de câteva ori, scurt, în tăviță.
— Şi altceva n-a mai spus?
— Nu, stăpână, răspunse targuiul.
O paloare se ivi pe fruntea Antineei.
— Du-te şi adu-l aici, spuse ea brusc.
Targuiul se înclină şi ieşi.

Ascultasem dialogul acesta cu o tulburare de nedescris. Aşadar, Morhange, Morhange... Era deci adevărat? Oare mă îndoisem pe nedrept de Morhange? El voise să mă vadă şi nu izbutise!

N-o mai slăbeam din ochi pe Antinea.

Acum nu mai era prințesa trufaşă şi batjocoritoare de la prima noastră întâlnire. Uraeusul de aur nu i se mai înălța pe frunte. Nici o brățară, nici un inel. N-o acoperea decât o tunică largă, țesută cu fir. Părul ei negru, complet liber, i se împrăştia în şuvițe de abanos pe umerii plăpânzi, pe brațele goale.

Frumoasele ei pleoape erau uşor colorate cu albastru. O cută de oboseală îi strâmba gura divină. Nu ştiu dacă mă bucuram sau eram mâhnit văzând-o cât se frământa, pe această nouă Cleopatră.

Ghemuit la picioarele ei, Hiram-Rege o privea lung şi supus.

O imensă oglindă de oricalc, cu reflexe aurii, se afla încrustată în peretele din dreapta. Pe neaşteptate, Antinea se ridică în fața ei. Şi am văzut-o goală.

Spectacol dureros şi superb! Oh, cum se comportă în fața oglinzii o femeie care se crede singură, aşteptând bărbatul pe care vrea să şi-l supună.

Din şase arzătoare de miresme, risipite prin încăpere, se înălțau coloane invizibile de fum frumos mirositor. Esențele balsamice ale Arabiei pietroase țeseau urzeli unduitoare ca să-mi prindă simțurile desfrânate... Şi, cu spatele la mine, mereu dreaptă, ca un crin, în fața oglinzii, Antinea zâmbea.

Pe coridor se auziră zgomote înăbuşite de paşi. Brusc, Antinea îşi reluă poza nepăsătoare în care mi se arătase prima oară. Trebuie să fi văzut o asemenea transformare ca să poți crede în ea.

Precedat de targuiul alb, Morhange intră în cameră.

Şi el era oarecum palid. Dar m-a mirat mai ales expresia de linişte senină de pe faţa aceasta pe care credeam, totuşi, că o cunosc. Am simţit că niciodată nu-l înţelesesem pe omul care era Morhange, niciodată.

El rămase în picioare, drept, în faţa Antineei, părând că nu observă gestul invitaţiei de a lua loc, făcut de ea.

Antinea îl privi zâmbind.

— Te miră poate că te-am chemat la ora aceasta târzie, spuse ea.

Morhange nici nu clipi măcar.

— Te-ai gândit bine? întrebă ea.

Morhange zâmbi grav şi nu răspunse.

Pe faţa Antineei am văzut efortul făcut de ea ca să mai poată zâmbi. Admiram puterea de stăpânire a acestor două fiinţe.

— Am trimis după tine, spuse ea. Nu ghiceşti de ce?

Ei bine, ca să-ţi anunţ un lucru la care nu te aştepţi. Nu-ţi spun un secret afirmând că n-am mai întâlnit niciodată un bărbat ca tine. De când te afli în captivitate aici, n-ai manifestat decât o singură dorinţă. Îţi aminteşti oare?

— V-am cerut voie să-mi revăd, înainte de a muri, prietenul, spuse simplu Morhange.

Auzindu-i cuvintele, nu ştiu care dintre cele două sentimente, nespusa încântare sau emoţia, avu întâietate în inima mea: încântarea de a-l auzi pe Morhange spunându-i *dumneavoastră* Antineei, sau emoţia de a afla care fusese singura lui dorinţă.

Dar, cu un glas foarte calm, Antinea îi tăie vorba:

— Tocmai pentru asta te-am chemat, ca să-ţi spun că ai să-l revezi. Fac ceva mai mult chiar. Poate că dispreţul tău faţă de mine va spori constatând că ţi-a fost deajuns să mă înfrunţi ca să mă supui voinţei tale, pe mine care până acum i-am supus pe toţi voinţei mele. Oricum ar fi, e hotărât: vă redau libertatea la amândoi. Mâine, Cegheïr-ben-Cheïkh vă va conduce în afara celor cinci incinte. Eşti mulţumit?

— Sunt, făcu Morhange cu un zâmbet ironic.

Antinea îl privea.

— Asta îmi va îngădui, continuă el, să-mi organizez ceva mai bine viitoarea excursie pe care am de gând s-o fac pe aici. Căci, fiţi sigură că ţin să mă reîntorc pentru a vă dovedi recunoştinţa mea. Numai că atunci, ca să pot aduce unei atât de mari regine onorurile ce i se cuvin, voi ruga guvernul francez să-mi

încredințeze două sau trei sute de soldați europeni şi câteva tunuri.

Antinea se ridicase în picioare, foarte palidă.

— Ce spui?

— Spun, răspunse rece Morhange, că aceasta era de prevăzut. După amenințări, făgăduieli.

Antinea înaintă spre el. Morhange îşi încrucişase brațele pe piept şi o privea cu un fel de milă gravă.

— Te voi face să mori în cele mai cumplite chinuri, spuse ea în cele din urmă.

— Sunt prizonierul dumneavoastră, răspunse Morhange.

— Ai să înduri lucruri pe care nici nu ți le poți închipui măcar.

Şi Morhange repetă cu acelaşi calm trist:

— Sunt prizonierul dumneavoastră.

Antinea umbla de colo, colo, ca o fiară în cuşcă. Pe neaşteptate, ea se îndreptă spre Morhange şi, nemaiputându-se stăpâni, îl lovi peste față.

El zâmbi şi izbuti să o stăpânească unindu-i, cu un ciudat amestec de forță şi gingăşie, micile încheieturi ale mâinilor pe care i le ținea strâns.

Hiram-Rege scoase un răget. Credeam că o să se năpustească. Dar privirea rece a lui Morhange îl reținu locului, fascinat.

— Am să-ți ucid prietenul în fața ta, bâigui Antinea.

Mi se păru că Morhange devenise şi mai palid, dar numai pentru o clipă: apoi îi răspunse cu o frază a cărei perspicacitate şi noblețe mă uimiră:

— Prietenul meu e viteaz. El nu se teme de moarte. Şi, în afară de asta, sunt sigur că ar prefera-o unei vieți răscumpărată de mine cu prețul pe care mi-l propuneți.

Spunând acestea, el dădu drumul mâinilor Antineei. Ea era de o paloare inspăimântătoare. Simțeam că gura ei va rosti cuvintele definitive.

— Ascultă, spuse ea.

Cât era de frumoasă în clipa aceea, în măreția ei disprețuită, în toată splendoarea ei pentru prima dată neputincioasă!

— Ascultă, continuă ea. Ascultă. Pentru ultima oară. Gândeşte-te că am stăpânire deplină asupra vieții tale. Gândeşte-te că nu respiri decât atâta timp cât te iubesc, gândeşte-te.

— M-am gândit la toate acestea, spuse Morhange.

— Pentru ultima oară, repetă Antinea.

Minunata seninătate de pe chipul lui Morhange căpătă atunci o asemenea lumină încât n-o mai văzui pe femeia cu care vorbea. Pe faţa lui transfigurată nu mai rămăsese nimic pământesc.

— Pentru ultima oară, se auzi glasul aproape frânt al Antineei.

Morhange n-o mai vedea.

— Atunci, facă-se voia ta! spuse ea.

Se auzi un sunet clar. Antinea lovise în gongul de argint. Targuiul alb se ivi.

— Ieşi.

Morhange, cu fruntea sus, ieşi.

Acum Antinea e în braţele mele. Aceea pe care o strâng la piept nu mai e trufaşa, dispreţuitoarea voluptoasă. Nu mai e decât o biată fetiţă, nefericită şi batjocorită.

E atât de distrusă, încât nu s-a mirat deloc văzându-mă deodată lângă ea. Îi ţin capul pe umăr. Şi, asemeni cornului lunii printre norii negri, îi văd micuţul profil de uliu apărând şi dispărând printre pletele-i negre. Braţele ei calde mă strâng convulsiv...

Biet suflet omenesc...

Cine ar putea rezista unor asemenea îmbrăţişări, printre miresmele acestea multiplicate, în umezeala aceasta nocturnă! Simt că nu mai sunt decât o fiinţă care a renunţat la sine. E oare glasul meu, cel care şopteşte:

— Tot ce vei voi, tot ce-mi vei cere, am să fac, am să fac...

Simţurile îmi sunt ascuţite, înzecite. Capul răsturnat mi se odihneşte pe un mic genunchi nervos şi dulce. Norii de miresme au devenit vârtejuri. Şi, deodată, mi se pare că felinarele de aur din tavan încep să se clatine ca nişte cădelniţe uriaşe. E vocea mea, oare, vocea mea aceea care repetă ca în vis:

— Tot ce vei voi, am să fac.

Văd faţa Antineei aproape lipită de faţa mea; prin pupilele ei imense a trecut o licărire ciudată.

Ceva mai încolo, văd pupilele fosforescente ale lui Hiram-Rege. Lângă el se află o măsuţă de Kairouan, albastră şi aurie. Pe măsuţă văd gongul pe care îl foloseşte Antinea când cheamă. Văd ciocanul cu care ea a lovit mai adineaori, un ciocan cu mâner de abanos foarte lung, cu cap greu, de argint... ciocanul cu care micul locotenent Kaine a ucis.

Nu mai văd nimic...

CAPITOLUL XVII FECIOARELE DE LA STÂNCI

M-am trezit în camera mea. Soarele, ajuns la zenit, o umplea cu o lumină şi o zăpuşeală de nesuportat.

Primul lucru pe care l-am văzut când am deschis ochii, a fost storul smuls şi aruncat în mijlocul încăperii. Atunci, întâmpările din timpul nopţii începură să-mi revină vag în minte.

Capul, îngreunat, mă durea. Nu izbuteam să judec limpede. Memoria îmi era parcă astupată. „Am ieşit cu ghepardul, asta e sigur. Urma roşie de pe degetul meu arătător e dovada forţei cu care el trăgea de lesă. Genunchii îmi sunt încă murdăriţi de praf. Îmi amintesc că m-am târât un timp de-a lungul peretelui, în sala în care tuaregii albi jucau zaruri, în momentul când Hiram-Rege s-a năpustit. Şi după aceea? A! Da! Morhange, şi Antinea... Şi după aceea?..."

După aceea, nu mai ştiam. Şi totuşi, trebuie să mai fi fost ceva, ceva de care nu-mi mai aminteam.

Îmi era tare rău. Aş fi vrut să-mi amintesc, şi totuşi mi se părea că mă temeam s-o fac; niciodată n-am simţit ceva mai groaznic decât contradicţia aceasta.

„De aici până la apartamentul Antineei, drumul e lung.

Probabil că dormeam adânc atunci când m-au adus, căci, oricum, am fost adus, dacă nu mi-am dat seama de nimic!"

Mi-am oprit întrebările. Prea mă durea capul.

— Să iau pujin aer, am şoptit. Te coci aici. Am să înnebunesc.

Aveam nevoie să văd oameni, indiferent pe cine. Fără să-mi dau seama, m-am îndreptat spre bibliotecă.

L-am găsit pe domnul Le Mesge într-o criză de bucurie delirantă. Profesorul tocmai spinteca un balot enorm, cusut cu grijă într-o pânză cafenie.

— Vii la timp, dragă domnule, exclamă el când mă văzu intrând. Au sosit revistele.

Profesorul se agita cu o grabă febrilă. Din interiorul balotului curgea acum un val de broşuri albastre, verzi, galbene, roşcate.

— Ehei, totul merge bine, continuă el jucând de bucurie. N-au întârziat prea mult, căci iată numerele de la 15 octombrie. Merită să-l felicităm pe bravul Ameur.

Veselia lui era molipsitoare.

— Ameur e vrednicul neguţător turc din Tripoli care primeşte să ia abonamente la toate revistele interesante din cele două continente, şi le trimite prin Rhadamès la o destinaţie de care nu prea îi pasă. Dar iată revistele franţuzeşti.

Domnul Le Mesge parcurse nerăbdător sumarele.

— Politică internă: articolele domnilor Francis Charmes, Anatole Leroy-Beaulieu şi d'Haussonville despre călătoria ţarului la Paris. Ia te uită, un studiu despre salariile din evul mediu, de domnul d'Avenel. Acum versuri, de tinerii poeţi Fernand Gregh, Edmond Haraucourt. Ah! o dare de seamă despre cartea lui Henry de Castries asupra Islamului. Asta poate fi mai interesant... Dar te rog, dragă domnule, ia ce doreşti.

Bucuria îi face pe oameni amabili şi, într-adevăr, domnul Le Mesge delira.

O uşoară adiere de vânt venea acum dinspre fereastră. M-am apropriat de balustradă şi, rezemându-mă de ea, am început să răsfoiesc un număr din *Revue des Deux Mondes*.

Nu citeam, răsfoiam privind când paginile pe care mişunau literele mici şi negre, când pâlnia stâncoasă care sfârâia, roz-pală, sub soarele în amurg.

Deodată, atenţia începu să mi se fixeze. O corespondenţă ciudată se stabilea între text şi peisaj:

„Deasupra capetelor noastre, cerul abia mai păstra din norii săi câteva urme uşoare, asemeni pumnului de cenuşă pe care îl lasă butucii arşi. Soarele aprindea în cerc culmile stâncilor, reliefând pe cer liniile lor solemne. De sus, o mare tristeţe şi o imensă pace cădeau în incinta singuratică, aşa cum ar cădea o băutură magică într-o cupă adâncă..."[1]

Am întors dteva pagini, febril. S-ar fi zis că gândurile începeau să mi se limpezească.

În spatele meu, domnul Le Mesge, adâncit în citirea unei publicaţii, îşi manifesta prin bombăneli indignarea pricinuită de lectură.

Am citit mai departe:

„De pretutindeni, în lumina crudă se desfăşura la picioarele noastre un spectacol superb. Lanţul de stânci, vizibil pe de-a-ntregul în sterilitatea sa dezolantă, până la capătul piscurilor; se întindea

[1] *Gabriele d'Annunzio, Fecioarele de la stânci*. Cf. *La Revue des Deux Mondes* din 15 octombrie 1896, pag. 867 şi urm. (Nota autorului).

ca o imensă îngrămădire de lucruri gigantice şi informe, rămase ca să-i uimească pe oameni ca mărturie a vreunei titanomachii primordiale. Turnuri prăbuşite...“

— E o ruşine, o adevărată ruşine, repeta profesorul.

„...turnuri prăbuşite, citadele răsturnate, cupole sfărâmate, colonade sparte, coloşi mutilaţi, ciocuri de corăbii, crupe de monştri, osaturi de titani, grămada aceasta formidabilă prin reliefurile şi scobiturile ei, simula tot ce există ca enorm tragic. Atât de limpezi erau zările.“

— Adevărată ruşine, spunea domnul Le Mesge, scos din sărite, bătând cu pumnul în masă.

„Atât de limpezi erau zările încât desluşeam fiecare contur, ca şi cum aş fi avut sub ochi, mărită la infinit, stânca pe care Violanta mi-o arătase pe fereastră, cu un gest creator...”

Am închis revista înfiorat. La picioarele mele, dominând grădina aurie, aveam, roşie acum, uriaşă, abruptă, stânca albă pe care Antinea mi-o arătase în ziua primei noastre întâlniri.

— Stânca aceasta e tot orizontul meu, îmi spusese ea.

Acum, delirul domnului Le Mesge nu mai cunoştea margini.

— E mai mult decât o ruşine, e o ticăloşie.

Aş fi vrut să-l sugrum ca să-l silesc să tacă. El mă apucase de braţ şi mă luă ca martor.

— Vei citi aici, domnule, şi, fără a fi prea competent, vei vedea că articolul acesta despre Africa romană e un miracol de inconştienţă, un monument de ignoranţă. Şi e semnat!... Ştii de cine e semnat?

— Lasă-mă, i-am spus eu brutal.

— Ei bine, e semnat de Gaston Boissier, mare-ofiţer al Legiunii de Onoare, conferenţiar la Şcoala normală superioară, secretar perpetuu al Academiei Franceze, membru al Academiei de inscripţii şi literatură, unul din cei care mi-au refuzat odinioară subiectul tezei, unul din cei... Sărmană Universitate, biată Franţă.

Nu-l mai ascultam. Începusem iar să citesc. Fruntea îmi era scăldată în sudoare. Dar mi se părea că în capul meu, limpede ca o cameră căreia i se deschid una câte una feresrele, amintirile reveneau, asemeni porumbeilor care se reîntorc, fâlfâind din aripi, la hulubăria lor.

„...Acum un tremur de nestăpânit o scutura toată; şi ochii i se căscau ca şi cum o viziune fioroasă i-ar fi umplut de groază.

„Antonello”... bâigui ea.

Şi, timp de câteva secunde, nu mai putu să rostească nici un alt cuvânt.

O priveam, cu spaimă de nespus, şi simţeam în sufletul meu strângerea buzelor ei scumpe. Iar viziunea din ochii ei trecea în ai mei, şi revedeam faţa îngrozitor de palidă şi de slabă a lui Antonello, şi undele de spaimă care, luându-i deodată în stăpânire trupul lung şi slab, i-l scuturau ca pe o trestie fragilă."

Fără să citesc mai departe, am aruncat revista pe masă.

— E chiar aşa, spusei eu.

Ca să tai paginile, folosisem cuţitul cu care domnul Le Mesge tăiase sforile balotului, un pumnal scurt cu mâner de abanos, unul din pumnalele acelea pe care tuaregii le poartă lipite pe bicepsul stâng, într-o teacă-brăţară.

L-am vârât în buzunarul larg al dolmanului meu de flanel şi am pornit spre uşă.

Tocmai mă pregăteam s-o deschid, când mă auzii chemat de domnul Le Mesge.

— Domnule de Saint-Avit! Domnule de Saint-Avit!

M-am întors.

— O mică informaţie, te rog.

— Despre ce-i vorba?

— O nimica toată. Ştiţi că eu am sarcina să fac etichetele din sala de marmură roşie...

M-am apropriat de masă.

— Ei bine, la început am uitat să-l întreb pe domnul Morhange data şi locul naşterii. Apoi n-am mai avut prilejul. Nu l-am mai revăzut. Aşa că, acum, sunt nevoit să recurg la dumneata. Ai putea să mă informezi?

— Pot, am spus eu, foarte calm.

El luă dintr-o cutie în care se aflau mai multe, o etichetă latră, din carton alb. Apoi îşi muie tocul în cerneală.

— Să zicem, deci: Numărul 54... *Căpitan?*

— *Căpitan Jean-Marie-François Morhange.*

Şi, pe când îi dictam cu o mână pusă pe marginea mesei, am observat, pe mâneca mea albă, o pată, o mică pată roşie.

— *Morhange,* repetă domnul Le Mesge terminând de caligrafiat numele camaradului meu. *Născut la...*

— *Villefranche.*

— *Villefranche Rhône.* Ce dată?

— *14 octombrie 1859.*

— *14 octombrie 1859.* Bun. *Decedat la Hoggar în ziua de 5 ianuarie 1897.* S-a făcut. Toate mulţumirile mele, domnule, pentru bunăvoinţa dumitale.

— Vă stau la dispoziţie, domnule.

Acestea zise, l-am părăsit in linişte pe domnul Le Mesge.

De aici înainte hotărârea mea era definitiv luată şi, repet, eram foarte calm. Totuşi, despărţindu-mă de domnul Le Mesge simţeam nevoia să pun câteva clipe între hotărârea aceasta şi executarea ei.

Mai întâi, am rătăcit pe coridoare. Apoi, pomenindu-mă aproape de camera mea, m-am îndreptat spre ea. Am intrat. Înăuntru era tot insuportabil de cald. M-am aşezat pe divan şi-am început să cuget.

Pumnalul din buzunar mă jena. L-am scos şi l-am pus jos.

Era un pumnal solid, cu lamă rombică.

Între mâner şi lamă avea un inel de piele roşie.

Vederea lui mi-a readus în minte ciocanul de argint. Mi-am amintit cu câtă uşurinţă îl ţineam în mână când am lovit...

Toate amănuntele scenei îmi reveniră cu o limpezime de neasemuit. Dar nu m-am înfiorat deloc. Părea că hotărârea pe care o luasem, de-a o ucide peste o clipă pe instigatoarea crimei, îmi îngăduia să evoc fără tulburare cumplitele amănunte.

Când mă gândeam la fapta mea, mă miram, dar nu mă condamnam.

„Ei cum! îmi spuneam eu, pe Morhange, care a fost şi el copil, care, şi el, ca şi toţi ceilalţi copii, i-a pricinuit atâtea griji maică-si în timpul bolilor copilăriei, eu l-am ucis. Eu sunt cel ce i-a curmat viaţa nimicind monumentul acesta de dragoste, de lacrimi şi de piedici învinse, care formează o viaţă omenească. Într-adevăr, ce aventură neobişnuită!”

Atâta tot. Nici teamă, nici remuşcări, nici groaza aceea shakespeareană care urmează după crimă şi care face ca astăzi, când sunt sceptic, şi blazat, şi mai deziluzionat decât poate fi cineva, să încep deodată să tremur dacă mă aflu singur, noaptea, într-o cameră întunecată.

„Hai, gândeam eu, a sosit ceasul. Trebuie să termin.”

Am luat pumnalul de jos şi, înainte de a-l vârî în buzunar, am făcut gestul lovirii. Totul mergea bine. Ţineam strâns mânerul în pumn.

Până acum nu făcusem drumul spre apartamentele Antineei decât călăuzit prima oară de targuiul alb, a doua oară de ghepard.

L-am găsit, totuşi, destul de uşor. Puţin înainte de-a ajunge la uşa cu fereastră luminoasă, în formă de rozã, am întâlnit un targui.

— Lasă-mă să trec, i-am poruncit eu. Stăpâna ta m-a chemat.

Omul se supuse, dându-se la o parte din calea mea.

Curând, o melodie înăbuşită îmi ajunse la urechi. Am recunoscut sunetul unei *rebaza*, vioara cu o singură coardă a femeilor tuarege." Cânta Aguida, ghemuită ca de obicei la picioarele slăpânei. Celelalte trei femei o înconjurau şi ele. Tanit-Zerga nu se afla acolo.

Ah! fiindcă aceasta e ultima dată când am văzut-o, lasă-mă, lasă-mă să-ţi vorbesc despre Antinea, să-ţi spun cum mi-a apărut în clipa acea supremă.

Simţise oare ameninţarea care îi plutea deasupra capului şi ţinuse să o înfrunte recurgând la cele mai invincibile dintre artificiile ei? Aveam în amintire corpul subţire şi gol pe care îl strânsesem la piept noaptea trecută, fără inele, fără giuvaeruri. Şi iată că aproape m-am tras înapoi când am văzut în faţa mea, împodobită ca un idol, nu o femeie, ci o regină.

Formidabilul lux al faraonilor îi strivea trupul firav. Antinea purta pe cap *pschentul* zeilor şi al regilor, enorm şi de aur, pe care smaragdele, pietrele naţionale ale tuaregilor, îi scriau şi rescriau numele în litere tifinar. Era înveşmântată în *schenti*, ca într-un înveliş hieratic. Un *schenti* de mătase roşie, cu lotuşi brodaţi în fir de aur. La picioare avea un sceptru de abanos, terminat cu un trident. Braţele goale îi erau încercuite de două *uraeusuri* ale căror capete i se urcau până aproape de subsuori, ca pentru a se ghemui acolo. Din partea de peste urechi a *pschentului* curgea un colier de smaragde, al cărui prim şirag îi trecea pe sub bărbia încăpăţânată, ca un jugular, pe când celelalte şiraguri îi coborau în cerc peste pieptul gol.

Când am intrat, Antinea zâmbi.

— Te aşteptam, spuse ea simplu.

Am înaintat, şi când m-am aflat la patru paşi de tron m-am oprit, drept, în faţa ei.

Ea mă privea ironică.

— Ce-i asta? îmi spuse apoi, cât se poate de calmă. I-am urmărit direcţia gestului. Am văzut mânerul pumnalului care îmi ieşea din buzunar.

L-am scos de tot şi l-am ţinut strâns în pumn, gata să lovesc.

— Pe prima dintre voi care se va clinti, o voi trimite la şase leghe de aici şi va fi lăsată acolo, goală, în mijocul deşertului roşu,

le spuse rece Antinea femeilor printre care gestul meu stârnise un murmur de spaimă.

Apoi adresându-mi-se mie, continuă:

— Pumnalul acesta e, într-adevăr, foarte urât, şi tu mi se pare că-l ţii tare prost. Vrei s-o trimit pe Sydya în camera mea, să-ţi aducă ciocanul de argint? Îl mânuieşti mai bine decât pumnalul.

— Antinea, am spus cu cu glas înăbuşit, am să vă ucid.

— Spune-mi *tu*, spune-mi *tu*. Ieri seară, mă tutuiai. Nu mai ai curaj, în faţa lor? făcu ea arătând cu un gest femeile holbate de spaimă.

Şi continuă:

— Să mă ucizi? Nu eşti deloc consecvent cu tine însuţi. Să mă ucizi tocmai când poţi culege răsplata pentru uciderea celuilalt...

— A... a suferit? întrebai eu, tresărind, deodată.

— Te-ai servit de ciocan de parcă toată viaţa n-ai făcut decât asta.

— Ca micul Kaine, murmurai eu.

Ea zimbi, mirată.

— A! cunoşteai povestea... Da, ca micul Kaine... Dar Kaine era cel puţin logic. Pe când tu... nu înţeleg.

— Nici eu nu înţeleg prea bine.

Ea mă privi cu o curiozitate amuzată.

— Antinea, am spus eu.

— Ce e?

— Ce mi-ai cerut să fac, am făcut. La rândul meu, pot şi eu să te rog ceva, să-ţi pun o întrebare?

— Vorbeşte!

— Era întuneric, nu-i aşa, în camera în care se afla *el*?

— Foarte întuneric. Am fost nevoită să te conduc până la divanul pe care dormea.

— *El* dormea? Eşti sigură de asta?

— Dacă îţi spun...

— *El*... n-a murit pe loc, nu-i aşa?

— Nu. Ştiu exact când a murit *el*, la două minute după ce l-ai lovit şi ai fugit scoţând un ţipăt.

— Atunci, fără îndoială, *el* n-a putut să ştie...

— Ce?

— Că eu... ţineam ciocanul

— *El* ar fi putut, într-adevăr, să nu ştie, spuse Antinea; şi totuşi, a ştiut.

— Cum?

— A ştiut, fiindcă i-am spus eu, răspunse ea, aţintindu-şi cu un curaj minunat ochii în ochii mei.

— Şi a crezut? murmurai eu.

— Cu ajutorul explicaţiei mele, *el* te-a recunoscut după ţipătul pe care l-ai scos. Dacă *el* n-ar fi putut să afle că ai fost tu, totul n-ar mai fi avut nici un interes pentru mine, încheie ea cu un mic râs dispreţuitor.

Am spus că doar patru paşi mă despărţeau de Antinea. Dintr-un salt i-am străbătut; dar, înainte de-a o putea lovi, mă şi aflam doborât la pământ.

Hiram-Rege îmi sărise în piept.

În acelaşi timp am auzit glasul poruncitor şi calm al Antineei.

— Chemaţi oamenii, spuse ea.

O clipă mai târziu eram eliberat din strânsoarea ghepardului. Cei şase tuaregi albi mă înconjurau şi încercau să mă lege.

Sunt destul de puternic şi foarte nervos. O secundă am izbutit să mă ridic în picioare. Unul din duşmanii mei zăcea la zece paşi, aruncat acolo de-o lovitură de pumn pe care i-o plasasem în bărbie după toate regulile artei. Un altul horcăia sub genunchiul meu. Atunci am zărit-o, pentru ultima oară, pe Antinea. Stătea în picioare, sprijinită cu amândouă mâinile pe sceptrul de abanos, şi urmărea lupta cu un zâmbet de interes ironic.

În aceeaşi clipă am scos un ţipăt cumplit şi am dat drumul victimei mele. Un trosnet al braţului meu stâng: unul dintre tuaregi, apucându-mi pe la spate braţul şi răsucindu-l, mi-l scosese din umăr.

Când am leşinat de-a binelea, mă şi aflam pe coridoarele de-a lungul cărora două fantome albe mă duceau, legat în aşa fel încât nu mai puteam să fac nici o mişcare.

CAPITOLUL XVIII LICURICII

Prin fereastra larg deschisă, lumina palidă a lunii pătrundea în valuri în odaia mea.

Lângă divanul pe care eram întins stătea dreaptă o siluetă subţire şi albă.

— Tu eşti, Tanit-Zerga? murmurai eu.

Ea îşi puse un deget pe buze.

— Ssst! Eu sunt.

Am vrut să mă ridic în aşternut, dar o durere cumplită îmi strânse umărul. Întâmplările de după-amiază reveniră în bietul meu cap care mă durea şi el.

— Ah, micuţo, micuţo, dacă ai şti!

— Ştiu, făcu ea.

Eram mai neputincios decât un copil. Noaptea, după imensa iritare din timpul zilei, urmase o depresiune nervoasă totală. Un val de lacrimi mi se urcă în gât, mă sufoca.

— Dacă ai şti, dacă ai şti!... Du-mă de-aici, micuţo, du-mă de-aici.

— Vorbeşte mai încet, şopti ea. În dosul uşii tale stă de pază un targui alb.

— Du-mă de-aici, salvează-mă, repetai eu.

— Pentru asta am venit, spuse ea simplu.

O priveam. Acum nu mai avea frumoasa ei tunică de mătase roşie: un simplu *heik* alb o înfăşura; ea îşi ridicase o pulpană peste cap.

— Şi eu vreau să plec, spuse cu glas stins Tanit-Zerga; de multă vreme vreau să plec, vreau să revăd Gâo, satul de pe malul fluviului, arborii de gumă abaştri, apa verde.

Apoi repetă:

— De când mă aflu aici vreau să plec; dar sunt prea mică pentru a străbate singură marea Sahară. Până la sosirea ta, n-am îndrăznit niciodată să vorbesc despre asta cu cei veniţi aici. Toţi nu se gândesc decât la ea... Dar tu, tu ai vrut s-o ucizi.

Am scos un geamăt înăbuşit.

— Suferi, spuse ea, ţi-au rupt braţul.

— Mi l-au scrântit, în orice caz.

— Arată.

Cu nespusă gingăşie, ea îşi trecu mânuţele plate peste umărul meu.

— În dosul uşii mele stă de pază un targui alb, Tanit-Zerga. Pe unde ai venit?

— Pe acolo, spuse ea.

Cu un gest, Tanit-Zerga îmi arătă fereastra. O dungă neagră şi verticală bara mijlocul spaţiului de cer pătrat.

Tanit-Zerga se îndreptă spre fereastră. Am văzut-o în picioare, pe pervaz; în mână îi lucea un cuţit; ea tăie frânghia, sus la marginea ferestrei. Funia căzu cu zgomot sec pe podea.

Tanit-Zerga se întoarse lângă mine.

— Să plecăm, să plecăm, spusei eu, dar pe unde?

— Pe acolo, repetă ea.

Şi-mi arătă, din nou, fereastra.

M-am aplecat în afară. Ochii mei bântuiţi de febră scrutară abisul întunecos, căutând stâncile invizibile, stâncile de care se zdrobise micul Kaine.

— Pe acolo! făcui eu, înfiorându-mă. Sunt două sute de picioare de aici până la sol.

— Funia are două sute cincizeci, răspunse ea. E o funie bună, foarte solidă; am furat-o adineaori din oază; era folosită la doborât copacii. E nou-nouţă.

— Să cobor pe-acolo, Tanit-Zerga. Şi umărul meu!

— Am să te cobor eu, spuse ea hotărâtă. Atinge-mi braţul şi vei vedea cât e de vânjos. Sigur, n-am să te ţin în braţe. Dar priveşte: de fiecare parte a ferestrei e câte o coloană de marmură. Trecând funia în jurul uneia din ele, şi încolăcind-o o dată, te voi lăsa să aluneci fără să-ţi simt deloc greutatea.

Apoi adăugă:

— Ia uită-te: la fiecare zece picioare am făcut câte un nod zdravăn; din când în când, nodurile îmi vor îngădui să întrerup coborârea, dacă voi avea nevoie să-mi recapăt puterile.

— Şi tu? făcui eu.

— Când te vei afla jos, am să leg funia de coloană şi am să vin la tine. Voi avea nodurile, ca să mă odihnesc, dacă funia îmi va roade prea tare palmele. Dar nu te teme, sunt foarte sprintenă. La Gâo, când eram mică de tot, mă căţăram pe arborii de gumă aproape până la înălţimea asta, ca să dibui puii de tucani. E mai uşor să cobori.

— Dar când vom fi jos, cum vom ieşi? Cunoşti incintele?

— Nimeni nu le cunoaşte, spuse ea, în afară de Cegheïr-ben-Cheïkh, şi, poate, de Antinea.

— Atunci?

— Atunci... mai sunt şi cămilele lui Cegheïr-ben-Cheïkh, cele pe care le foloseşte în călătoriile lui. Am dezlegat una dintre ele, cea mai voinică, şi am dus-o jos, cu multă iarbă, ca să nu facă zgomot şi să fie sătulă când vom porni.

— Dar... mai spusei eu.

Ea bătu din picior.

— Dar ce?... Rămâi, dacă vrei, dacă ţi-e teamă; eu am să plec. Vreau să revăd Gâo, arborii de gumă albaştri, apa verde.

Am simţit că roşesc.

— Voi pleca, Tanit-Zerga. Mai bine mor de sete în mijlocul nisipurilor decât să rămân aici. Hai...

— Ssst! tăcu ea. Nu încă...

Şi-mi arătă prăpastia abruptă, puternic luminată de lună.

— Nu încă. Trebuie să mai aşteptăm. Ne-ar vedea. Peste un ceas, luna se va afla în dosul muntelui şi atunci va fi momentul.

Tanit-Zerga se aşeză şi rămase tăcută, cu *haik*-ul complet tras peste feţişoara ei întunecată. Se ruga? Poate.

Apoi, deodată, n-am mai văzut-o. Prin fereastră pătrunsese întunericul. Luna trecuse de partea cealaltă a muntelui.

Tanit-Zerga îmi puse mâna pe braţ. Mă ducea spre prăpastie. Eu mă căzneam să nu tremur.

Sub noi nu mai era decât beznă. Cu o voce foarte înceată, dar hotărâtă, Tanit-Zerga îmi spuse:

— Gata. Am potrivit funia după coloană. Iată nodul alunecător. Trece-ţi-l pe sub braţe. Ah! la perna asta. Ţine-o strâns lângă umărul rănit... O pernă de piele... e bine umplută. Stai cu faţa spre zid. Te va apăra de lovituri şi de rosături.

Acum, eram foarte stăpân pe mine, foarte calm; m-am aşezat pe marginea ferestrei, cu picioarele în vid. O pală de vânt, venită dinspre înăţimi, mi-a făcut bine.

Am simţit în buzunarul hainei mânuţa lui Tanit-Zerga.

— E o cutie. Trebuie să ştiu când ajungi jos, ca să cobor şi eu. Să deschizi cutia. Înăuntru sunt licurici. Am să-i văd şi am să vin.

Mâna ei îmi strânse îndelung mâna.

— Acum du-te, şopti ea.

Am pornit.

Despre coborârea aceasta de la două sute de picioare, nu-mi amintesc decât un lucru: mă necăjeam grozav de câte ori funia se oprea iar eu mă pomeneam, cu picioarele bălăbănindu-se în aer, pe marginea peretelui absolut neted. „Ce mai aşteaptă prostuţa asta? îmi spuneam eu. E peste un sfert de oră de când mă aflu atârnat aşa... Ah! în sfârşit! Bun, iată-mă din nou oprit“. O dată sau de două ori. mi s-a părut că ating pământul. Dar nu era decât o ieşitură a stânrii. Trebuia să dau, repede o uşoară lovitură cu piciorul... Şi deodată, m-am pomenit pe pământ, am întins mâinile. Tufe... Un spin m-a înţepat în deget. Ajunsesem.

Imediat am redevenit extrem de nervos.

Am dat încolo perna, m-am desfăcut din nodul alunecător. Cu mâna sănătoasă am întins funia, depărtând-o la cinci sau şase paşi de peretele stâncos, şi am pus talpa pe ea.

În acelaşi timp, am luat din buzunar cutiuţa de carton şi am deschis-o.

Rând pe rând, trei nimburi călătoare se înălţară în noaptea ca de păcură; am văzut licuricii urcând, urcând pe zidul stâncos. Aureola lor roz-pală aluneca molatecă. Unul câte unul, nimburile se întoarseră în aer, pieriră...

— Eşti obosit, sidi locotenent. Lasă că ţin eu funia.

Cegheïr-ben-Cheïkh se ivise pe neaşteptate lângă mine.

I-am privit înalta siluetă neagră. M-am înfiorat îndelung, dar n-am dat drumul funiei, pe care şi începusem să simt smucituri depărtate.

— Las-o, repetă el autoritar.

Şi mi-o luă din mâini.

În minutul acela, nu ştiu ce s-a întâmplat cu mine. Eram în picioare, lângă năluca aceea întunecată. Şi, te întreb, ce-i puteam face, cu umărul meu scrântit, unui bărbat căruia îi cunoşteam puterea şi vioiciunea? Şi-apoi, la ce bun? Îl vedeam proptindu-se, întinzând cu amândouă mâinile, cu amândouă picioarele, cu tot corpul, funia, mult mai bine decât aş fi putut-o face eu însumi.

Un foşnet deasupra capetelor noastre. O mică siluetă întunecată.

— Aici, spuse Cegheïr-ben-Cheïkh, prinzând în braţele lui puternice mica umbră şi punând-o pe pământ, în timp ce funia liberă se izbea de stâncă.

Recunoscându-l pe targui, Tanit-Zerga gemu.

El îl acoperi brutal gura cu palma.

— Taci, hoaţă de cămile, musculiţă afurisită.

O luă în braţe. Şi se întoarse spre mine.

— Acum, hai! făcu el cu glas poruncitor.

M-am supus. Puţin, cât a durat drumul, am auzit maxilarele lui Tanit-Zerga clănţănind de groază.

Am ajuns la o mică peşteră.

— Intraţi, spuse targuiul.

Acolo, el aprinse o făclie. Lumina roşiatică mi-a îngăduit să zăresc o minunată cămilă-mehari, rumegând liniştită.

— Micuţa nu-i proastă, spuse Cegheïr-ben-Cheïkh, arătând animalul. S-a priceput s-o aleagă pe cea mai frumoasă, pe cea mai voinică. Dar e nechibzuită.

Îşi apropie făclia de cămilă.

— E nechibzuită, continuă el. N-a ştiut decât să pună şaua. Nici apă, nici merinde. Peste trei zile, la ora asta aţi fi fost toţi trei morţi pe drum... Şi încă pe ce drum!

Tanit-Zerga nu mai clănţănea din dinţi. Acum îl privea pe targui cu un amestec de spaimă şi de speranţă.

— Sidi locotenent, spuse Cegheïr-ben-Cheïkh, vino aici, lângă cămilă, să-ţi explic.

Când m-am aflat lângă el, îmi spuse:

— De fiecare parte e câte un burduf plin cu apă. Păstraţi apa asta cât mai mult cu putinţă, căci o să străbateţi un ţinut necruţător. S-ar putea ca pe cinci sute de kilometri să nu întâlniţi nici o fântână.

Acolo, continuă el, în coburii ăia, sunt nişte cutii de conserve. Nu multe, căci apa e mai preţioasă; mai e acolo şi o carabină, carabina ta, sidi locotenent. Caută să n-o foloseşti decât împotriva antilopelor. Acum, mai e asta...

Cegheïr-ben-Cheïkh desfăşură un sul de hârtie; i-am văzut faţa voalată, aplecându-se. Ochii îi surâdeau; el mă privi.

— Încotro aveai de gând să te îndrepţi după ieşirea din incinte? mă întrebă.

— Spre Idelès, ca să ajung la drumul pe care m-ai întâlnit împreună cu căpitanul, spusei eu.

Cegheïr-ben-Cheïkh clătină din cap.

— Mi-am închipuit eu, murmură el. Şi adăugă: Mâine, până ce n-ar apuca să apună soarele, tu şi micuţa aţi fi prinşi şi măcelăriţi, spuse el rece.

Apoi continuă:

— Spre nord e Hoggarul şi întregul Hoggar e supus Antineei. Spre sud trebuie mers.

— Ne vom duce, deci, spre sud, spusei eu.

— Pe unde veţi merge spre sud?

— Păi, prin Silet şi Timissao.

Targuiul clătină iar din cap.

— Şi pe partea aceea au să vă caute, spuse el, căci e drumul cel mai bun, drumul cu fântâni. Se ştie că tu îl cunoşti. Tuaregii te vor aştepta neapărat la fântâni.

— Atunci?

— Atunci, spuse Cegheïr-ben-Cheïkh, nu trebuie să atingi drumul de la Timissao la Tombuctu decât la şapte sute de kilometri de aici, spre Iferouane, sau, şi mai bine, spre uedul

Telemsi. Acolo se sfârşesc drumurile obişnuite ale tuaregilor din Hoggar şi încep cele ale tuaregior auelimideni.

Glăsciorul voluntar al ui Tanit-Zerga se făcu auzit:

— Auelimidenii i-au măcelărit pe ai mei şi m-au făcut roabă; nu vreau să trec pe la auelimideni.

— Taci din gură, musculiţă afurisită, spuse aspru Cegheïr-ben-Cheïkh.

Şi continuă adresându-mi-se mie:

— Ce ţi-am spus, e bun spus. Micuţa nu se înşeală. Auelimidenii sunt cruzi. Dar se tem de francezi. Mulţi dintre ei au legături cu posturile de la nord de Niger. Pe de altă parte, ei se află în război cu cei din Hoggar; care nu se vor duce să vă urmărească la ei. Ce-am spus, e bun spus: trebuie să atingeţi drumul Tombuctului acolo unde intră în pământurile obişnuite ale auelimidenilor. Ţara lor e păduroasă şi bogată în izvoare. Dacă ajungeţi la uedul Telemsi, vă veţi încheia călătoria sub o boltă de mimoze înflorite. De altfel, de aici la uedul Telemsi drumul e şi mai scurt decât prin Timissao. Şi e drept de tot.

— E drept de tot, adevărat, spusei eu, dar ştii că pentru a-l urma trebuie să traversezi *Tanezrouftul*.

Cegheïr-ben-Cheïkh făcu un gest de nerăbdare.

— Cegheïr-ben-Cheïkh ştie asta, spuse el. Ştie ce e Tanezrouftul. Ştie că, el, care a călătorit în toată Sahara, s-ar înfiora trecând prin Tanezrouft şi prin Tassiliul de Sud. Ştie că toate cămilele care se rătăcesc pe acolo sau pier sau se sălbăticesc, căci nimeni nu vrea să-şi pună în primejdie viaţa ca să le caute... Tocmai teama care împresoară ţinutul acesta vă poate salva. Şi apoi, trebuie ales: sau riscul de a pieri de sete pe potecile Tanezrouftului, sau cel de a fi cu siguranţă măcelăriţi pe oricare alt drum. Şi adăugă:

— Puteţi, de asemenea, să rămâneţi aici.

— Alegerea mea e făcută, Cegheïr-ben-Cheïkh, spusei eu.

— Bine, făcu el, desfăşurând din nou sulul de hârtie. Linia pe care o vezi începe la gura celei de a doua incinte de pământ, unde am să vă conduc, şi se termină la Iferouane. Am însemnat puţurile, dar nu prea te încrede în ele, căci multe sunt secate. Ai grijă să nu te îndepărtezi de linia aceasta. Dacă te depărtezi de ea, sunteţi pierduţi. Acum, urcă-te cu micuţa pe cămilă. Doi fac mai puţin zgomot decât patru.

Am mers multă vreme în tăcere. Cegheïr-ben-Cheïkh mergea înainte iar cămila sa îl urma supusă. Am străbătut rând pe rând

un defileu întunecos, o strungă strânsă între munți, încă un defileu... Fiecare intrare era ascunsă sub o încâlceală teribilă de stânci şi de mărăcinişuri.

Deodată, o pală de vânt fierbinte ne trecu pe lângă tâmple. O lumină mohorâtă şi roşiatică pătrunse în defileul care se termina. Începea pustiul...

Cegheïr-ben-Cheïkh se oprise.

— Coborâți, spuse el.

Un izvor cânta în stâncă. Targuiul se apropie de el şi umplu cu apă un fel de pahar făcut din piele.

— Beți, spuse el, întinzându-ni-l pe rând.

L-am ascultat.

— Mai beți, porunci el. Cât beți, atâta economisiți din burdufuri. Acum încercați să nu vă mai fie sete până la apusul soarelui.

Apoi controlă chinga cămilei.

— Totul e bine, şopti el. Hai, peste două ceasuri se ivesc zorile: până atunci trebuie să fiți departe.

În clipa aceea supremă m-a cuprins un fel de emoție; m-am îndreptat spre targui, i-am luat mâna.

— Cegheïr-ben-Cheïkh, i-am spus eu încet, de ce faci asta?

El dădu un pas înapoi. I-am văzut ochii întunecați lucind.

— De ce?

— Da. De ce?

— Profetul, spuse el grav, îi îngăduie celui drept, o dată în viață să pună mila înaintea datoriei. Cegheïr-ben-Cehïkh foloseşte îngăduința aceasta pentru cel care i-a salvat viața.

— Şi nu te temi că, dacă mă întorc printre francezi, voi vorbi, că voi dezvălui taina Antineei?

El clătină din cap:

— Nu mă tem. Şi glasul îi era ironic. Tu n-ai interes, sidi locotenent, să afle cei de acasă cum a murit sidi căpitan.

Răspunsul acesta atât de logic m-a înfiorat.

— Poate fac o greşeală că n-o ucid pe fetiță, adăugă targuiul. Dar ea te iubeşte. Ea n-o să spună nimic. Hai, curând se vor ivi zorile.

Am încercat să-i strâng mâna ciudatului meu salvator, dar el se dădu înapoi.

— Nu-mi mulțumi. Ceea ce fac e pentru mine, pentru a dobândi mila Domnului. Şi află că a doua oară n-am s-o mai fac, nici pentru altul, nici pentru tine.

Şi, cum schiţam un gest ca să-l liniştesc în privinţa aceasta, el îmi spuse cu un glas al cărui ton batjocoritor îmi mai sună şi azi în urechi:

— Nu spune că nu-i aşa, nu spune că nu-i aşa; ce fac e folositor pentru mine, nu pentru tine.

L-am privit fără să înţeleg.

— Nu pentru tine, sidi locotenent, nu pentru tine, rosti el cu o voce gravă, căci tu ai să te reîntorci şi, în ziua aceea, să nu te mai bizui pe bunăvoinţa lui Cegheïr-ben-Cheïkh.

— Am să mă reîntorc? şoptii eu înfiorat.

— Ai să te reîntorci, ai să te reîntorci, spuse targuiul.

Cegheïr-ben-Cheïkh se afla în picioare, statuie întunecată la marginea peretelui de stâncă cenuşie.

— Ai să te reîntorci, continuă el convins. Acum fugi, dar te înşeli dacă îţi închipui că vei revedea lumea ta cu ochii pe care îi aveai când ai părăsit-o. Un gând, acelaşi, te va urmări de acum înainte pretutindeni, şi, într-o bună zi, peste un an, peste cinci, peste zece poate, vei trece din nou prin acelaşi defileu pe unde ai trecut mai adineaori.

— Taci, Cegheïr-ben-Cheïkh! se auzi glasul fremătător al lui Tanit-Zerga.

— Taci tu, musculiţă afurisită, spuse Cegheïr-ben-Cheïkh.

Şi adăugă rânjind:

— Vezi? Fetiţei îi e frică, fiindcă ştie că e adevărat ce spun, fiindcă cunoaşte povestea, povestea locotenentului Ghiberti.

— Locotenentul Ghiberti? întrebai eu cu tâmplele muiate de sudoare.

— Locotenentul Ghiberti era un ofiţer italian. L-am întâlnit între Rhât şi Rhadamès, acum opt ani. Şi s-a nimerit ca dragostea lui pentru Antinea să nu-l facă să-şi uite de tot mai întâi dragostea pentru propria lui viaţă. A încercat să fugă, a izbutit, nu ştiu cum, căci pe el nu l-am ajutat; s-a reîntors în ţara lui. Ei bine, ascultă: exact peste doi ani, plecând eu însumi în recunoaştere, am găsit, în faţa încintei dinspre nord, a cărei intrare o căuta zadarnic, un nefericit în zdrenţe, pe jumătate mort de oboseaă şi de foame. Era locotenentul Ghiberti care se întorcea. În sala de marmură roşie el ocupă locul numărul 39.

Targuiul râse încetişor.

— Asta e povestea locotenentului Ghiberti, pe care ai vrut s-o afli... Dar, ajunge... Urcă-te pe cămilă.

M-am supus, fără un cuvânt. Tanit-Zerga, alături de mine, mă strângea cu braţele ei micuţe.

Cegheïr-ben-Cheïkh ţinea mai departe dârlogii.

— Încă un cuvânt, spuse el, arătându-mi în colţ, spre sud, o pată neagră pe linia violetă a cerului. Vezi *gourul* de colo? El vă arată direcţia. Se află cam la treizeci de kilometri de aici. Trebuie să ajungeţi la înălţimea lui când va răsări soarele. Atunci, uită-te pe hartă. Viitorul punct de reper e însemnat acolo. Dacă nu te depărtezi de direcţia asta, peste opt zile veţi fi la uedul Telemsi.

Gâtul mare al cămilei se întindea spre vântul întunecat care venea dinspre sud.

Cu un gest larg, targuiul dădu drumul dârlogilor.

— Acum, plecaţi.

— Muţumesc, i-am spus eu întorcându-mă în şa, mulţumesc, Cegheïr-ben-Cheïkh, şi adio.

I-am auzit glasul, acum depărtat, răspunzându-mi:

— La revedere, locotenente de Saint-Avit.

CAPITOLUL XIX TANEZROUFTUL

În prima oră a fugii noastre, marea cămilă-mehari a lui Cegheïr-ben-Cheïkh ne duse cu o viteză nebună. Am străbătut cel puţin cinci leghe. Cu ochii ţintă, conduceam animalul spre movila izolată pe care mi-o arătase targuiul şi a cărei siluetă creştea pe cerul din ce în ce mai pal.

Viteza făcea să ne şuiere pe la urechi o briză uşoară. Marile tufe de *retem* goneau la dreapta şi la stânga noastră, ca nişte schelete sumbre şi descărnate.

Ca o şoaptă, am auzit glasul lui Tanit-Zerga.

— Opreşte cămila.

La început n-am înţeles.

Şi mâna ei îmi strângea cu putere braţul drept.

M-am supus. Cămila, deloc bucuroasă, îsi încetini goana.

— Ascultă, spuse micuţa.

Mai întâi, n-am auzit nimic. Apoi am desluşit un zgomot foarte uşor, ca un foşnet sec, în urma noastră.

— Opreşte cămila, porunci Tanit-Zerga. Nu-i nevoie s-o faci să îngenuncheze.

În aceeaşi clipă, o formă firavă şi cenuşie sări pe spinarea cămilei care porni iar în goană.

— Las-o, spuse Tanit-Zerga, Galé a sărit.

În acelaşi timp simţii sub braţ un ghem de peri zburliţi. Mangusta, luându-ne urma, pornise după noi şi ne ajunsese. Acum auzeam gâfâitul din ce în ce mai potolit al micului şi curajosului animal.

— Sunt fericită, murmură Tanit-Zerga.

Cegheïr-ben-Cheïkh nu se înşelase. Am trecut de movila izolată când soarele răsărea. Am privit în urmă: Atakorul nu mai era decât un haos monstruos în mijlocul aburilor nocturni hărţuiţi de zori. Printre piscurile fără nume era acum cu neputinţă să-l mai desluşeşti pe cel unde Antinea continuă să-şi urzească uneltirile pasionate.

Ştii ce e Tanezrouftul, „platoul platourilor", ţara părăsită, nelocuibilă, ţinutul setei şi al foamei. În clipa aceea intraserăm în partea deşertului pe care Duveyrier o numeşte Tassili de Sud, şi care pe harta Ministerului Lucrărior Publice figurează cu această atrăgătoare menţiune: „Platou stâncos, fără apă, fără vegetaţie, inospitalier pentru om şi animale".

Nimic, în afară poate de câteva porţiuni din Kalahari, nu-i atât de groaznic ca deşertul acesta de piatră. Ah! Cegheïr-ben-Cheïkh nu exagerase deloc afirmând că nimeni nu se va gândi să ne urmărească pe aici.

Câteva imense bucăţi de umbră se încăpăţânau să nu se lumineze. Amintirile mi se ciocneau în minte cu incoerenţa cea mai desăvârşită. O frază îmi revenea, textual: *„Lui Dich i se părea că, de la începutul începuturilor, nu făcuse altceva, în bezna lui, decât să spintece aerul pe spinarea unei cămile-mehari."* Am zâmbit. „De câteva ore, îmi spuneam, nu fac decât să adun situaţii literare. Mai adineori, la o sută de picioare de sol, eram Fabrice din Mănăstirea din Parma, de-a lungul turnului său italienesc. Acum, pe cămila mea, iată că sunt I ck din *Lumina ce se stinge*, spintecând deşertul în căutarea fraţilor de arme". Din nou am râs, apoi m-am înfiorat, gândindu-mă la noaptea trecută, la Oreste din *Andromaca* acceptând să-l ucidă pe Pyrrhus... O situaţie destul de literară şi asta...

Cegheïr-ben-Cheïkh socotise opt zile până la sosirea noastră în ţinuturile păduroase ale auelimidenior, vestitoare ale stepelor ierboase din Sudan. El cunoştea valoarea cămilei sale. Tanit-Zerga

îi dăduse imediat un nume, *El-Meen*, Alba, pentru că mehariul acesta avea o culoare aproape imacuată. El-Melen rămase o dată două zile fără să mănânce, smulgând doar, ici colo, câte o creangă de salcâm-de-gumă, ai cărui hidoşi spini albi, lungi de aproape zece centimetri, mă făceau să tremur pentru esofagul prietenei noastre. Puţurile reperate de Cegheïr-ben-Cheïkh se aflau chiar pe locurile indicate, dar n-am găsit în ele decât un noroi fierbinte şi gălbui. Noroiul acesta însă, îi fu atât de suficient cămilei, încât, după cinci zile, datorită unei minuni de cumpătare, nu consumasem decât conţinutul unuia dintre cele două burdufuri de apă. În momentul acela ne puteam considera salvaţi.

Lângă una din bătoacele acestea mocirloase, am izbutit în ziua aceea să dobor cu un glonte de carabină o gazelă de dune, cu coarne mici şi drepte. Tanit-Zerga a jupuit-o şi ne-am cinstit cu câte o ciozvârtă bună, bine friptă. În zilele acelea, în popasurile noastre făcute când zăduful era de nesuportat, mica Galé scotocea întruna printre stâncile scorburoase şi o dată descoperi un *urane*, un crocodil de nisipuri, lung de trei coţi, căruia îi frânse imediat gâtul. Apoi mâncă până nu mai putu să se mişte. Ca să-i uşurăm digestia, am cheltuit cam un litru de apă. I-am dăruit-o din toată inima, căci eram fericiţi. Tanit-Zerga nu-mi spunea asta, dar vedeam cât o bucura convingerea că nu mă mai gândeam la femeia cu *pschentul* de aur şi de smaragde. Şi, într-adevăr, în zilele acelea, nu m-am gândit deloc la Antinea. Nu mă gândeam decât la zăduful fierbinte care trebuia evitat: la burduful din piele de ţap care trebuie vârât un ceas în scorbura vreunei stânci dacă vrei ca apa să rămână proaspătă; la marea fericire care te cuprinde când duci la buze paharul de piele plin ochi cu lichidul salvator... Pot să spun sus şi tare, mai sus şi tare decât oricine: marile patimi, cerebrale sau senzuale, îi privesc numai pe oamenii ghiftuiţi, sătui de băut şi odihniţi. Era ora cinci seara. Zăduful îngrozitor începuse să scadă. Ieşiserăm din adâncitura stâncoasă în care ne făcuserăm siesta. Aşezaţi pe un bolovan uriaş, ne uitam cum se roşeşte cerul spre apus.

Am desfăcut sulul de hârtie pe care Cegheïr-ben-Cheïkh trasase etapele până la drumul Sudanului. Şi am constatat din nou, cu bucurie, că itinerarul era exact şi că îl urmasem fără abatere.

— Poimâine seara vom fi pe punctul de a începe etapa care ne va conduce, a doua zi în zori, la uedul Telemsi, am spus eu. Acolo nu va mai trebui să ne gândim la apă.

Ochii lui Tanit-Zerga scânteiară pe fața ei slăbită.

— Şi Gâo? întrebă ea.

— Abia peste o săptămână vom fi la Niger. Cegheïr-ben-Cheïkh a spus că de la uedul Telemsi începe drumul pe sub mimoze.

— Cunosc mimozele, spuse ea. Sunt nişte balonaşe mici şi galbene, care se topesc în palmă. Dar eu prefer florile de caper. Ai să vii cu mine la Gâo. Tata, Sonni-Azkia, a fost ucis, după cum ți-am spus, de auelimideni. Dar oamenii de la noi desigur au reclădit, de-atunci, satul. Ei sunt deprinşi cu asta. Ai să vezi cum vei fi primit.

— Am să vin, Tanit-Zerga, am să vin, îți făgăduiesc. Dar trebuie şi tu să-mi făgăduieşti...

— Ce? A, ghicesc. Pesemne că mă socoteşti o prostuță dacă mă crezi capabilă să vorbesc despre anumite lucruri care ar putea să-l mâhnească pe prietenul meu.

Şi, spunând acestea, ea mă privea. Oboseala nesfârşită şi lipsurile îi stilizaseră parcă fața oacheşă pe care îi străluceau ochii, imenşi... De atunci, am avut timp să adun hărțile şi compasul trebuitor ca să fixez pentru totdeauna locul unde, prima oară, am înțeles frumusețea ochilor lui Tanit-Zerga.

O linişte adâncă plutea între noi. Ea fu aceea care îi puse capăt.

— Se înnoptează. Trebuie să mâncăm ca să putem pleca iar, cât mai repede cu putință.

Tanit-Zerga se ridică şi se îndreptă spre stâncă.

Aproape imediat i-am auzit glasul chemându-mă, cu un ton de spaimă care mă îngheță.

— Vino! O! Vino să vezi.

Dintr-un salt am fost lângă ea.

— Cămila, murmură Tanit-Zerga, cămila!

Am privit şi am simțit că mă străbate un fior de moarte.

Întinsă cât era de lungă pe partea cealaltă a stâncii, cu pântecele gălbui zguduit de convulsii bruşte, El-Mellen îşi dădea sufletul.

Cu câtă grabă i-am sărit în ajutor nu mai e nevoie să-ți spun. Din ce i se trăgea moartea, nu ştiam. Şi n-am ştiut niciodată. Aşa sunt toate cămilele-mehari. Ele sunt animalele cele mai robuste şi totodată şi cele mai gingaşe. O asemenea cămilă ar fi în stare să meargă şase luni prin pustietățile cele mai îngrozitoare, abia hrănită, neadăpată, şi să se simtă cât se poate de bine. Apoi într-o

bună zi, când nu duce lipsă de nimic, se lungeşte jos şi te părăseşte cu o simplitate uimitoare.

Când Tanit-Zerga şi eu am văzut că nu mai era nimic de făcut, ne-am ridicat şi am privit, fără să spunem un cuvânt, spasmele din ce în ce mai slabe ale bietului animal. Iar când El-Mellen îşi dădu ultima suflare, am simţit că şi viaţa noastră îşi lua zborul.

Tanit-Zerga fu aceea care vorbi prima.

— La ce distanţă suntem de drumul Sudanului? întrebă ea.

— Ne aflăm la două sute de kilometri de uedul Telemsi, răspunsei eu. Putem cîştiga treizeci de kilometri mergând spre Iferouane, dar pe drumul acesta puţurile nu sunt indicate.

— Atunci trebuie să mergem spre uedul Telemsi, spuse ea. Două sute de kilometri înseamnă şapte zile, nu-i aşa?

— Cel puţin şapte zile, Tanit-Zerga.

— La ce distanţă e primul puţ?

— La şaizeci de kilometri.

Trăsăturile fetiţei se contractară un pic. Dar ea îşi reveni repede.

— Trebuie să plecăm imediat.

— Să plecăm, Tanit-Zerga, să plecăm, pe jos!

Ea bătu din picior. O admiram văzând-o atât de puternică.

— Trebuie să plecăm, repetă ea. Vom mânca şi vom bea, şi-i vom da şi lui Galé să mănânce şi să bea, fiindcă nu putem căra toate cutiile de conserve, iar burduful e atât de greu încât nu vom putea merge nici zece kilometri cu el în spinare. Vom lua puţină apă într-o cutie de conserve pe care o vom goli printr-o găurică. Ea ne va servi pentru etapa din noaptea asta, care va fi o etapă de treizeci de kilometri, şi vom ajunge la puţul însemnat pe hârtia lui Cegheïr-ben-Cheïkh.

— Ah! făcui eu mâhnit, dacă umărul nu mi-ar fi aşa cum e, aş fi putut căra burduful.

— Umărul e aşa cum e, spuse Tanit-Zerga. Tu vei lua carabina şi două cutii de conserve. Eu le voi duce pe celelalte, plus cea în care va fi apa. Acum, vino. Peste o oră trebuie să fim porniţi la drum, dacă vrem să facem etapa de treizeci de kilometri. Ştii doar că, după răsăritul soarelui, stâncile sunt atât de fierbinţi, încât nu se mai poate umbla pe ele.

Te las să-ţi închipui în ce tăcere mohorâtă se încheie ora aceea a cărei început ne găsise atât de încrezători. Fără Tanit-Zerga, cred că m-aş fi aşezat pe stâncă şi aş fi aşteptat. Numai Galé era fericită.

— Nu trebuie lăsată să mănânce mult, spuse Tanit-Zerga. Nu ne-ar mai putea urma. Şi-apoi, mâine, va trebui ca ea să lucreze. Dacă mai prinde vreun *urane*, i-l vom lua noi.

Tu ai mers prin deşert. Ştii că primele ore ale nopţii sunt cumplite. Când se iveşte luna, enormă şi galbenă, pare că un praf acru se ridică şi urcă în aburi sufocanţi. Fără să vrei, mişti întruna din maxilare, ca pentru a măcina praful acesta care pătrunde în gâtlejul încins. Apoi, poate din obişnuinţă, urmează un fel de aţipire, de somnolenţă. Mergi, fără să te gândeşti. Uiţi că mergi. Trebuie să te împiedici de ceva ca să-ţi aduci aminte. E adevărat că te împiedici destul de des. Dar, în sfârşit, e suportabil. „Noaptea se va sfârşi, îţi zici, şi, o dată cu ea, şi etapa. La urma urmei, acum sunt mai puţin ostenit decât la plecare." Noaptea se termină şi, totuşi, atunci e ora cea mai groaznică. Mori de sete şi tremuri de frig. Toată oboseala îţi revine, grămadă. Oribila adiere de vânt care vesteşte zorile nu te ajută cu nimic, ba dimpotrivă. La fiecare poticnire îţi spui: următoarea va fi şi ultima.

Iată ce simt şi ce spun oamenii care ştiu, totuşi, că peste câteva ore îi aşteaptă un popas bun, cu băutură şi mâncare...

Sufeream îngrozitor. Toate zdruncinăturile se repercutau în bietul meu umăr. La un moment dat, mi-a venit să mă opresc, să mă aşez. Şi am zărit-o atunci pe Tanit-Zerga. Cu ochii aproape închişi, ea înainta. Pe faţa ei se vedea un amestec de nedescris de suferinţă şi de voinţă. Am închis şi eu ochii şi am mers mai departe.

Aşa a fost prima etapă. În zori, ne-am oprit într-o scorbură a stâncii. Curând, căldura ne-a silit să ne ridicăm şi să căutăm alta, mai adâncă. Tanit-Zerga nu mâncă. Îşi înghiţi, în schimb, pe nerăsuflate, porţia de-o jumătate cutie de apă. Apoi rămase ca amorţită întreaga zi. Galé dădea târcoale stâncii, văitându-se încetişor şi jalnic.

Despre a doua etapă, nu mai vorbesc. Ea a întrecut în grozăvie tot ce se poate imagina. Am îndurat tot ce e omeneşte posibil în pustiu. Dar îmi dădeam seama acum, cu nesfârşită milă, că puterea mea de bărbat începuse să fie mai tare decât nervii micuţei mele tovarăşe. Biata copilă mergea, fără să scoată un cuvânt, cu *haikul* căruia îi rodea un colţ, tras peste faţă. Galé o urma.

Puțul spre care ne târam era indicat pe harta lui Cegheïr-ben-Cheïkh prin cuvântul *Tissaririn*. Tissaririn e perechea lui *Tesarirt* şi înseamnă doi copaci izolați.

Se iveau zorile când, în sfârşit, am zărit cei doi copaci, doi arbori de gumă. Abia o leghe ne mai despărțea de ei. Am scos un strigăt de bucurie:

— Curaj, Tanit-Zerga! Iată fântâna!

Tanit-Zerga îşi dădu vălul la o parte şi i-am văzut biata față înspăimântată.

— Cu atât mai bine, murmură ea. Cu atât mai bine, fiindcă altfel...

Şi nu izbuti să termine.

Ultimul kilometru l-am străbătut aproape alergând. Se şi vedea deschiderea, gura puțului.

În sfârşit, am ajuns la el.

Era gol!

Când mori de sete ai o senzație ciudată. La început, suferi cumplit. Apoi, suferința se domoleşte. Devii insensibil. În minte ți se ivesc mici întâmplări ridicole din viață, şi ele îți dau târcoale ca un roi de țânțari. Eu am început să-mi reconstitui în gând teza de istorie pentru examenul de intrare la Saint-Cyr, campania de la Marengo. Îmi repetam cu încăpățânare: „Am spus că bateria descoperită de Marmont în momentul şarjei lui Kellermann avea optsprezece piese... Iar acum, îmi aduc aminte că nu erau decât de douăsprezece. De douăsprezece piese, sunt sigur!“

Şi repetam întruna:

„De douăsprezece piese”

Apoi am căzut într-un fel de comă.

Din ea m-a scos senzația unui fier roşu pe tiunte. Am deschis ochii. Tanit-Zerga era aplecată peste mine. Mâna ei mă ardea aşa.

— Ridică-te, îmi spuse ea. Să mergem.

— Să mergem, Tanit-Zerga! Deşertul arde, soarele e la zenit. E amiază.

Atunci, am văzut că ea delira.

Era în picioare: *haikul* îi lunecase la pământ. Galé dormea încolăcită pe el.

Cu capul descoperit, fără să se ferească de soarele necruțător, Tanit-Zerga repeta:

— Să mergem!

Judecata îmi mai reveni un pic.

— Acoperă-ți capul, Tanit-Zerga. Acoperă-ți capul.

— Să mergem, repetă ea, să mergem. Gâo e acolo, aproape de tot, îl simt. Vreau să revăd Gâo.

Am silit-o să se aşeze lângă mine, la umbra unei stânci. Simțeam că o părăsiseră şi ultimele puteri. Nesfârşita milă care mă cuprinsese îmi readuse întreaga judecată.

— Gâo e acolo, aproape de tot, nu-i aşa? spuse ea.

Şi ochii care îi străluceau deveniră rugători.

— Da, micuțo, fetiță iubită. Gâo e acolo. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, culcă-te! Soarele e rău.

— Ah! Gâo, Gâo! Ştiam bine, repetă ea. Ştiam bine că îl voi revedea.

Tanit-Zerga se ridicase pe jumătate. Mânuțele ei fierbinți îmi strângeau mâinile.

— Ascultă, trebuie să-ți spun, ca să poți înțelege de ce ştiam că am să-l revăd.

— Tanit-Zerga, liniştește-te, fetița mea, liniştește-te!

— Nu. Trebuie să-ți spun. S-a întâmplat, de mult, pe malul fluviului care are apă, la Gâo, în sfârşit, unde tata era căpetenie... Ei bine, într-o bună zi, într-o zi de sărbătoare, a venit din lăuntrul ținuturilor un vrăjitor bătrân, înveşmântat în piei şi pene, cu o mască şi o scufă ascuțită, cu nişte castaniete şi cu doi şerpi veninoşi în sac. În piața satului, unde se aflau adunați în cerc toți ai noştri, el dansă *boussadilla*. Mă aflam în rândul din față şi fiindcă aveam un şirag de turmalină roză, el şi-a dat şeama că sunt fiica unei căpetenii sonrhaï. Şi mi-a vorbit atunci despre trecut, despre marele imperiu manding, peste care au domnit strămoşii mei, despre duşmanii noştri, cumpliții Kountas, despre tot, în sfârşit. Apoi, mi-a spus...

— Liniştește-te, fetițo...

— Apoi mi a spus: „Să n-ai teamă. Zilele pot fi vitrege pentru tine, dar n-are a face, căci într-o bună zi vei vedea strălucind în zare Gâo, nu un Gâo robit şi ajuns un mărunt târguşor negru, ci un Gâo măreț, ca odinioară, marea capitală a țării negrilor, Gâo renăscut, cu moscheea cu şapte turnuri şi paisprezece bolți de peruzea, cu mulțime de case având curți interioare, răcoroase, cu fântâni țâşnitoare, cu grădini irigate, pline de flori mari, albe şi roşii... Atunci, va fi pentru tine ora mântuirii şi a domniei".

Tanit-Zerga se ridicase în picioare. Deasupra capetelor noastre, în jurul nostru, pretutindeni, soarele sfârâia peste întinderea pietroasă şi o încingea până la alb.

Copila îşi întinse deodată braţele şi scoase un strigăt teribil:

— Gâo! Iată Gâo!

Am privit.

— Gâo, repetă ea. Ah! ştiam eu bine. Iată arborii şi fântânile, bolţile şi turlele, palmierii şi florile mari, albe şi roşii, Gâo!...

La orizontul în flăcări se înălţa, într-adevăr, un oraş fantastic etajându-şi uluitoarele clădiri de curcubeu. În faţa ochilor noştri larg deschişi, fiorosul miraj îşi multiplica ticăloasa febră.

— Gâo, strigai eu, Gâo!

Şi aproape imediat am scos încă un strigăt, de durere şi de groază. Simţeam cum mânuţa lui Tanit-Zerga se moleşeşte în mâna mea. Am mai avut timp doar s-o prind în braţe pe copilă şi s-o aud murmurându-mi, abia şoptit:

— Atunci va fi ora mântuirii. Ora mântuirii şi a domniei.

Abia peste câteva ore, cu ajutorul cuţitului pe care ea îl folosise cu două zile mai înainte ca să jupoaie gazela de dună, am săpat în nisip, la poalele stâncii unde îşi dăduse sufletul, groapa în care avea să doarmă Tanit-Zerga.

Când totul a fost gata, am vrut să-i revăd chipul drag. Am simţit, o clipă că leşin... Repede, am tras *haikul* alb peste faţa oacheşă şi am depus în groapă trupul copilei.

Dar nu mă gândisem la Galé.

Mangusta nu mă slăbise din ochi tot timpul cât îmi îndeplineam trista muncă. Iar când auzi primii pumni de nisip rostogolindu-se peste *haik*, scoase un ţipăt asurzitor. M-am uitat la ea şi am văzut-o, cu ochii roşii, gata să se repeadă.

— Galé, am rugat-o eu. Şi am vrut s-o mângâi.

Ea mă muşcă de mână, apoi, sărind în groapă, începu să scormonească, dând la o parte, furioasă, nisipul.

De trei ori am încercat s-o îndepărtez. Am simţit că n-o să izbutesc niciodată şi că, chiar dacă aş izbuti, Galé tot ar rămâne acolo, şi ar dezgropa trupul.

Carabina era la picioarele mele. Un pocnet trezi ecourile imensului pustiu vid. O clipă mai târziu, Galé, culcată pe gâtul stăpânei sale, pe locul unde o văzusem de-atâtea ori, îşi dormea şi ea somnul de pe urmă.

Când n-a mai rămas la suprafaţa solului decât o uşoară movilă de nisip bătătorit, m-am ridicat clătinându-mă şi-am pornit în deşert, la întâmplare, spre sud.

CAPITOLUL XX CERCUL S-A ÎNCHIS

În fundul văii uedului Mia, din locul unde urlase un şacal, în noaptea când Saint-Avit mi-a spus că-l ucisese pe Morhange, un alt şacal, sau poate acelaşi, urlă din nou. Am avut imediat senzaţia că noaptea aceea avea să se împlinească ce era de neînlăturat.

În seara aceea, ca şi seara din ajun, stăteam pe modesta verandă amenajată la capătul sufrageriei noastre. O podea de ghips, o balustradă de butuci încrucişaţi şi patru bârne care susţineau un acoperiş de alfa.

Am mai spus că balustrada se deschidea larg spre deşert. Când isprăvi de vorbit, Saint-Avit se ridică şi veni să se rezeme, de ea. L-am urmat.

— Şi-apoi? am întrebat eu.

El mă privi.

— Şi-apoi, ce? Ştii, cred că toate ziarele au povestit cum am fost regăsit, mort de foame şi de sete, de o *harka* sub comanda căpitanului Aymard, în ţinutul auelimidenilor, şi adus la Tombuctu. Am delirat o lună de zile. N-am aflat niciodată ce am putut povesti în crizele mele de febră. Ofiţerii de la cercul din Tombuctu, după cum îţi închipui, nu s-au grăbit deloc să-mi repete ce-am spus. Când le-am povestit aventurile mele, aşa cum figurează în raportul misiunii Morhange – Saint-Avit, nu mi-a fost greu, totuşi, să înţeleg, după politeţea rece cu care mi-au ascultat expicaţiile, că versiunea oficială dată de mine se deosebea în anumite puncte de amănuntele scăpate de mine în delir.

Nimeni n-a insistat. A rămas acceptat faptul că Morhange, murind de insolaţie, fusese îmormântat prin grija mea pe malul uedului Tarhit, la trei etape de Timissao. Toată lumea simţea bine golurile care existau în povestirea mea. Se bănuia, fără doar şi poate, vreo dramă misterioasă. Dar în privinţa dovezilor, era cu totul altceva. În faţa imposibilităţii de-a le aduna s-a preferat înăbuşirea a ceea ce n-ar fi fost decât un scandal inutil. De altfel, toate amănuntele acestea tu le cunoşti la fel de bine ca şi mine.

— Şi... ea? întrebai eu timid.

El avu un zâmbet de triumf. Triumf că mă făcuse astfel să nu mă mai gândesc nici la Morhange, nici la crima săvârşită: triumful de a simţi că izbutise să-mi transmită nebunia lui.

— Ea, făcu el, ea... De şase ani nu mai ştiu nimic despre ea. Dar o văd, îi vorbesc. Visez clipa când voi apare din nou în faţa ei. Am să mă arunc la picioarele ei şi am să-i spun doar atât: „Iartă-

mă, am putut să mă răzvrătesc împotriva legii tale. N-am înțeles. Acum ştiu şi, vezi, mă reîntorc, ca şi locotenentul Ghiberti!"

„Familie, onoare, patrie, spunea bătrânul Le Mesge, le vei uita pe toate, pentru ea." Bătrânul Le Mesge e un stupid, dar vorbea din experiență. Ştia cât prețuise, față de Antinea, voința celor cincizeci de fantome din sala de marmură roşie.

„Şi acum, o să-mi spui şi tu, ce e de fapt femeia aceasta?" Parcă eu ştiu? Şi, de altfel, ce-mi pasă? Ce-mi pasă de trecutul şi de misterul naşterii ei, fie că ea e urmaşa neîndoielnică a zeului Mărilor şi a sublimelor Lagide, fie că e bastarda unui beţivan polonez şi a unei târfe din cartierul Marbeuf.

La vremea când am avut slăbiciunea să fiu gelos pe Morhange, amănuntele acestea puteau interesa ridicolul amor-propriu pe care oamenii civilizați îl amestecă mereu în lucrurile legate de pasiune. Dar eu am ținut în brațe trupul Antineei. Şi nu mai vreau să ştiu nimic altceva, nici dacă înfloresc câmpiile, nici ce-o să se întâmple cu simulacrul uman.

Nu vreau să ştiu. Sau, mai degrabă, pentru că am o viziune prea exactă a viitorului acestuia, pretind să mă distrug pe singura cale a destinului care merită osteneala: o natură necercetată şi virgină, o dragoste misterioasă.

O natură necercetată şi virgină. Trebuie să-ți explic. Odată, într-un oraş cu multă sărăcime, într-o zi de iarnă, mânjit tot de funinginea căzută din coşurile negre ale fabricilor şi ale îngrozitoarelor caravan-seraiuri care sunt casele de la periferii, am luat parte la o înmormântare.

Însoțeam convoiul, prin noroi. Biserica era clădită de curând, umedă şi săracă. În afară de două sau trei persoane, rude îndobitocite de o durere întunecată, în ochii tuturor celor de față nu se citea decât un gând: să găsească vreun pretext ca s-o şteargă. Au ajuns până la cimitir numai cei ce nu găsiseră pretextul acesta. Văd zidurile cenuşii, arborii de tisă amărâți, arborii aceştia ai soarelui şi ai umbrei, atât de frumoşi în peisajul sudului, pe o subțire colină de azur. Văd groparii hidoşi, în haine soioase şi cu jobene cernite. Văd... Dar nu! e groaznic!...

Lângă zid, într-un ungher retras, o groapă era săpată într-un lut murdar, pietros şi galben. Acolo a fost lăsat mortul acela, al cărui nume nici nu mi-l mai amintesc măcar.

În timp ce era vârât în groapă, mi-am privit mâinile, mâinile mele care strânseră, într-un peisaj de-o lumină unică, mâinile

Antineei. Şi m-a cuprins o milă imensă faţă de trupul meu, o spaimă imensă faţă de ceea ce îl ameninţa între zăbrelele astea de noroi. „Se poate oare ca trupul meu, unic fără îndoială, să ajungă acolo! îmi spuneam eu. Nu! Nu! Trup mai preţios decât toate comorile lumii, îţi jur că te voi scăpa de ocara aceasta, că nu vei putrezi sub un număr de închisoare, în murdăria unui cimitir de mahala. Fraţii tăi întru dragoste, cei cincizeci de cavaleri de oricalc, te aşteaptă, gravi şi tăcuţi, în sala de marmură roşie. Voi şti să te duc lângă ei.“

O dragoste misterioasă. Ruşine celui ce arată altora tainele dragostei lui. Sahara îşi întinde în jurul Antineei bariera ei de netrecut, de aceea exigenţele cele mai complicate ale femeii acesteia sunt în realitate mai pudice şi mai caste decât va fi căsătoria ta, cu obscenul ei lux de publicitate, cu strigările, anunţurile, invitaţiile informând o muţime zeflemistă şi mârşavă, că în cutare zi, la cutare oră, vei avea plăcerea să-ţi violezi mica fecioară de doi bani.

Asta cred că e tot ce aveam să-ţi spun. Nu. Mai e ceva. Îţi vorbeam adineaori despre sala de marmură roşie. La sud de Cherchell, vechea Cezaree, la vest de micul râu Mazafran, pe o colină scăldată dimineaţa în brumele roze din Mitidga, există o misterioasă piramidă de piatră. Băştinaşii o numesc *Mormântul Creştinei*. Acolo a fost depus trupul străbunei Antineei, al Cleopatrei Séléne, fiica lui Marc-Antoniu şi a Cleopatrei. Aşezat în calea invaziilor, mormântul şi-a păstrat comoara. Nimeni n-a izbutit, niciodată, să descopere încăperea pictată în care se odihneşte, în sicriul său de sticlă, minunatul trup. Ceea ce a făcut străbuna, nepoata va şti să întreacă în măreţie sumbră. În centrul sălii de marmură roşie, pe stânca unde palpită tânguirea invizibilă a fântânii întunecate, e pregătită o platformă. Acolo va sta pe un jilţ de oricalc, pe cap cu *pschentul* şi *uraeusul* de aur, în mână cu tridentul lui Neptun, femeia minunată de care ţi-am vorbit, în ziua când cele o sută douăzeci de firide săpate în cerc de jur împrejurul tronului ei îşi vor primi fiecare prada, care a consimţit la aceasta şi a avut fericirea supremă.

Când am părăsit Hoggarul, îţi aminteşti, firida a 55-a trebuia să fie a mea. De-atunci, am calculat mereu, şi am ajuns la concluzia că va trebui să mă odihnesc în firida a 80-a sau a 85-a. Dar calculele mele, întemeiate pe ceva atât de fragil cum e fantezia

unei femei, pot fi greşite. Iată de ce sunt din ce în ce mai nervos. Trebuie să ne grăbim, îţi spun, trebuie să ne grăbim.

— Trebuie să ne grăbim, repetai eu, ca într-un vis.

El ridică fruntea, şi avea pe faţă o indescriptibilă expresie de bucurie. Îmi strânse mâinile şi mâinile îi tremurau de fericire.

— Ai s-o vezi, îmi spuse apoi, ca beat, ai s-o vezi.

Nebun de bucurie, mă luă în braţe şi mă strânse îndelung.

O fericire nemaipomenită ne înecă pe amândoi; râdeam şi plângeam, rând pe rând, ca nişte copii, şi repetam întruna:

— Să ne grăbim! Să ne grăbim!

Deodată se stârni o adiere uşoară, care făcu să foşnească tufele de alfa de pe acoperiş. Cerul, de-un liliachiu foarte palid, păli şi mai mult, şi, pe neaşteptate, fu spintecat spre răsărit de-o imensă spărtură galbenă. Peste deşertul vid se iviră zorile. În fundul cantonamentului se auziră zgomote înăbuşite, mugete, zornăit de lanţuri. Postul se trezea.

Timp de câteva secunde am rămas amândoi, fără să spunem o vorbă, cu ochii aţintiţi pe calea sudului, cale prin care se ajunge la Temassinin, Eguéré, Hoggar.

Un ciocănit, în spatele nostru, la uşa sufrageriei, ne făcu să tresărim.

— Intră, spuse André de Saint-Avit, cu glas din nou foarte aspru.

Subofiţerul-şef Châtelain se afla în faţa noastră.

— Ce vrei cu mine la ora asta? întrebă brusc André de Saint-Avit.

Subofiţerul stătea în poziţie de drepţi.

— Iertaţi-mă, domnule căpitan. Azi-noapte, patrula a prins un băştinaş în apropierea postului. De altfel, omul nu se ascundea deloc. De cum a fost adus aici, el a cerut să fie condus în faţa comandantului. Era miezul nopţii, şi n-am vrut să vă deranjez.

— Cine e băştinaşul acesta?

— Un targui, domnule căpitan.

— Un targui? Adu-l aici.

Châtelain se dădu la o parte. Escortat de unul din soldaţii noştri, omul, aflat în spatele lui, intră pe terasă.

Înalt de şase picioare, noul venit era într-adevăr un targui. Lumina zorilor lucea pe veşmântul lui de bumbac negru-albastru. Ochii mari şi întunecaţi i se vedeau strălucind.

Când targuiul ajunse în fața lui Saint-Avit, am observat la amândoi o tresărire, imediat stăpânită.

Ei se priviră o clipă în tăcere.

Apoi, cu un glas foarte calm, targuiul spuse, înclinându-se:

— Pacea cu tine, locotenente de Saint-Avit.

Cu acelaşi glas calm, André îi răspunse:

— Pacea cu tine, Cegheïr-ben-Cheïkh.

Cuprins

PREFAŢĂ 6

SCRISOARE DE ÎNCEPUT 13

CAPITOLUL I UN POST ÎN SUD 17

CAPITOLUL II CĂPITANUL DE SAINT-AVIT 26

CAPITOLUL III MISIUNEA MORHANGE – SAINT-AVIT 35

CAPITOLUL IV SPRE AL DOUĂZECI ŞI CINCILEA GRAD 42

CAPITOLUL V INSCRIPŢIA 51

CAPITOLUL VI NEAJUNSURILE PRICINUITE DE LĂPTUCI 59

CAPITOLUL VII ŢINUTUL SPAIMEI 67

CAPITOLUL VIII DEŞTEPTAREA LA HOGGAR 75

CAPITOLUL IX ATLANTIDA 84

CAPITOLUL X SALA DE MARMURĂ ROŞIE 94

CAPITOLUL XI ANTINEA 102

CAPITOLUL XII MORHANGE SE RIDICĂ ŞI DISPARE 111

CAPITOLUL XIII POVESTEA HATMANULUI DE JITOMIR 120

CAPITOLUL XIV ORE DE AŞTEPTARE 131

CAPITOLUL XV TRISTA POVESTE A LUI TANIT-ZERGA 138

CAPITOLUL XVI CIOCANUL DE ARGINT 146

CAPITOLUL XVII FECIOARELE DE LA STÂNCI 155

CAPITOLUL XVIII LICURICII 162

CAPITOLUL XIX TANEZROUFTUL 171

CAPITOLUL XX CERCUL S-A ÎNCHIS 180

Format 16/54 x 84.
Tiraj 13.200 exemplare

Imprimat la ROMCART S. A.
Bucureşti — România

Pierre Benoît împleteşte cu o incontestabilă măiestrie mitul platonic al Atlantidei şi epopeea autentică a cuceririi Saharei, dîndu-ne unul din acele romane de dragoste care servesc de reper istoriei moderne a pasiunii.

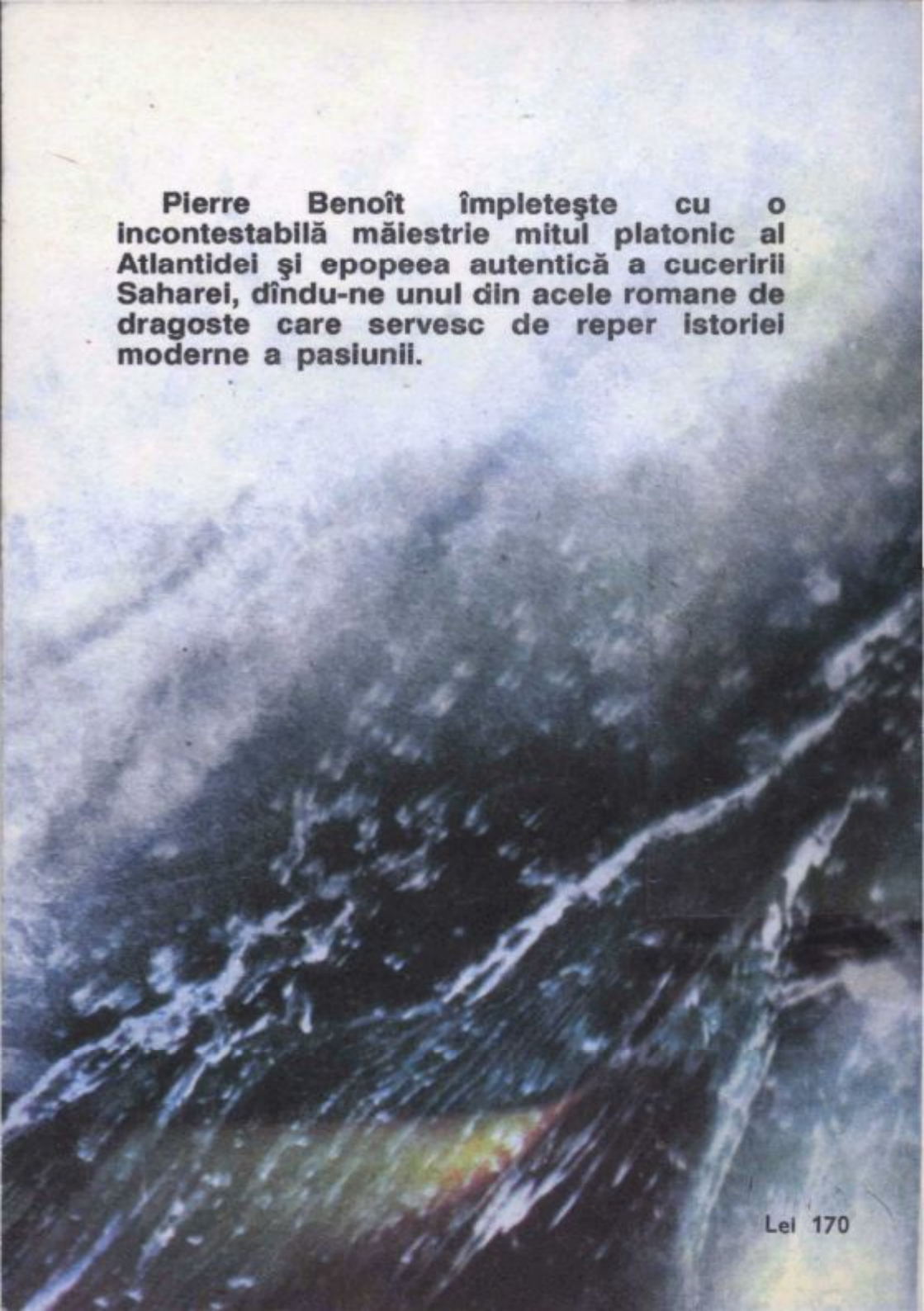

Lei 170